

Sverigedemokraternas Sverige Volym II Det separerade folkhemmet

Oberoende policystudie

Table of Contents

OBEROENDE POLICYSTUDIE · VOLYM II · KRITISK PRÖVNING AV DOKTRIN, POLITIK, LAG, RESURSER OCH OFFENTLIG TILLHÖRIGHET

SVERIGEDEMOKRATERNAS SVERIGE

VOLYM II

DET SEPARERADE FOLKHEMMET

En kritisk studie av välfärdsnationalism, normativ svenskhet och de inre andra

Försöker Sverigedemokraternas välfärdsnationalism forma en normativ svensk identitet genom att fördela offentlig legitimitet, resurser, synlighet, normalitet och medlemskap asymmetriskt - så att vissa lagliga sätt att leva framställs som offentligt svenska, medan andra förskjuts till privat tolerans, medicinsk problemkategori, särskild anpassning eller villkorad tillhörighet?

Studien prövar tesen - den antar den inte. Den skiljer mellan partiets avsikt, rättslig och administrativ mekanism, uppmätt effekt och rimlig risk. En partiposition kallas inte lag. En mekanism kallas inte uppmätt effekt.

Slutklassifikation. Underlaget stödjer starkast en konstitutionellt verksam, kulturellt majoritär och assimilationsinriktad välfärdsnationalism. Vanlig konservatism förklarar delar av modellen; välfärdschauvinism, asymmetrisk pluralism och kulturell majoritarianism förklarar mer. Fascism och reviderad nationalsocialism är inte styrkta nulägesklassifikationer.

Forskningsbrytdatum: 29 juli 2026. Studien bygger på öppnade partidokument, gällande rätt, riksdagsbeslut, propositioner, statliga utredningar, myndighetsuppdrag, remissvar, budgetbeslut, officiell statistik och akademisk forskning. Där underlag saknas anges det.

INNEHÅLL OCH LÄSANVISNING

Studien består av sju delar och 37 kapitel i två kapitelformer. Fallstudierna genomför prövningslogiken i full skala: kritisk proposition, primär evidens, starkaste försvar, neutral

rättslig tolkning, verifierat, hypotes, falsifiering och adjudicering. Fallnotiserna följer samma logik i komprimerad form — problembild, mekanism, starkaste motargument, adjudicering och källankare. Fallstudien används där ett politikområde bär självständig bevisbörda för en huvudhypotes. Fallnotisen används där området bekräftar ett mönster som redovisats i full skala på annan plats. Kapitellängden följer därför bevisbördan, inte områdets politiska vikt.

DEL I · FRÅGAN OM DET OFFENTLIGA VI

1. Från folkhem till välfärdsnation
2. Offentlig norm och privat tolerans
3. Den inre andre
4. Metod, statusord och motbevis

DEL II · HUR EN IDENTITET GÖRS OFFENTLIG

5. Kulturkanon, minne och femtioårsgränsen
6. Skolan, språket och den blivande medlemmen
7. Familjen, könet och den normala kroppen
8. Religion, kristet arv och asymmetrisk sekularism
9. Landsbygden, jakten, köttet och den autentiska nationen
10. Medier, civilsamhälle och armlängds avstånd

DEL III · RESURSER, RÄTTIGHETER OCH VILLKOR

11. Välfärdsnationalismens ekonomiska gräns
12. Vem får vänta?
13. Funktionsnedsättning, sjukdom och arbetsnorm
14. Familjen över gränsen
15. Kommunen som sista golv
16. Kulturens pengar och den offentliga synligheten

DEL IV · SVENSK MEN INTE NORMATIV

17. Den queera och transa svensken
18. Den veganska och ekologiska svensken
19. Den muslimska, sekulära och religionskritiska svensken
20. Konstnären, internationalisten och antinationalisten
21. Den arbetslösa, beroende eller missbrukande svensken

22. Den svenske medborgaren som älskar över gränsen

DEL V · BROTT, ELIT OCH OLIKA FÖLJDER

23. Samma brott, olika medlemskapskonsekvenser

24. Droger, sexualbrott och den misslyckade insidern

25. Politikern, partiet och den informella immuniteten

26. Demonstrationen, flaggan och den villkorade tryggheten

DEL VI · DEMAGOGI, MANDAT OCH EKONOMI

27. Hotet som politisk motor

28. Löftena och den saknade helhetskalkylen

29. Vem röstar, vem håller med, vem lever idealet?

30. När en minoritet formar majoritetens offentliga norm

DEL VII · KLASSIFIKATION OCH DOM

31. Vanlig konservatism?

32. Valfärdschauvinism?

33. Majoritär separatism?

34. Illiberal demokrati?

35. Reviderad nationalsocialism eller en annan samtida syntes?

36. Slutsyntes: vilka risker bär den som redan är svensk?

37. Livet under den nya normen

Statusordlista

GÄLLANDE RÄTT Regel i kraft vid brytdatumet.

BESLUTAD · ÄNNU INTE I KRAFT Antagen regel med senare ikraftträdande.

VILANDE GRUNDLAGSÄNDRING Första beslutet fattat; val och andra beslut återstår.

PROPOSITION / UTREDNINGSFÖRSLAG Förslag, inte gällande rätt.

EXPLICIT SD-DOKTRIN / POLITIK / VALFÖRSLAG Vad partiet säger sig vilja.

VERIFIERAD SYSTEMINTERAKTION Följd av att flera verifierade regler verkar tillsammans.

UPPMÄTT EFFEKT Empiriskt dokumenterat utfall.

ANALYTISK HYPOTES / RIMLIG RISK Studiens prövbara tolkning.

INGEN VERIFIERAD EFFEKT Den påstådda effekten har inte kunnat beläggas.

OTILLRÄCKLIGT UNDERLAG Frågan kan inte besvaras ansvarsfullt.

Begreppsapparat

Studien använder tolv bärande begrepp. Varje begrepp har en enda innebörd genom hela volymen, och den innebörden anges här. Där ett begrepp också förekommer i Volym I anges förhållandet mellan volymernas bruk.

OFFENTLIG NORM Den livsform, det språk, det minne och de institutioner som offentliga organ framställer som gemensamma och representativa genom styrdokument, finansiering, ceremoni, symbol och standardval.

PRIVAT TOLERANS En livsform som är rättsligt tillåten men i offentlig praktik behandlas som individuell preferens, undantag eller särskild anpassning snarare än som ett likvärdigt sätt att representera nationen.

OFFENTLIG NORMALITET Graden av offentlig självklarhet en livsform åtnjuter. Ett gradmått, inte en rättslig status.

ASYMMETRISK PLURALISM En ordning där flera livsformer är lagliga men endast en ges offentlig normativitet. Formell frihet består; representativiteten fördelas ojämnt.

KULTURELL MAJORITARIANISM Anspråket att majoriteten har demokratisk rätt att avgöra vilka kulturella uttryck som ska bära nationens institutioner.

VÄLFÄRDSNATIONALISM En välfärdsmodell där nationell sammanhållning, suveränitet eller medlemskap ges central betydelse. Kan vara generös, generell och rättsligt jämlik.

VÄLFÄRDSCHAUVINISM Den snävare positionen att välfärd bör begränsas för personer som definieras som icke-infödda inom nationalstaten. Kan byggas genom kvalificeringstid och administrativ börda, inte endast genom uttryckliga medborgarskapsvillkor.

FÖRUTSATT MEDLEMSKAP En position där tillhörigheten antas och inte prövas. Gäller den bosatte svenska medborgaren.

PRÖVAT MEDLEMSKAP En position där tillhörigheten ska visas mot tid, tillstånd, försörjning, språk, samhällskunskap eller skötsamhet.

GRADERAT MEDLEMSKAPSSYSTEM Den samlade följden av att uppehåll, välfärd, medborgarskap och medborgarskapets varaktighet prövas i skilda ordningar som inte sammanfaller. I Volym I betecknas samma mönster graderad tillhörighet; bruket är likvärdigt.

MEDLEMSKAPSKONSEKVENSDEN Den följd en handling eller omständighet får för en persons medlemskapsposition, till skillnad från dess straffrättsliga eller förvaltningsrättsliga följd.

STATUSMEDIERAD ASYMMETRI En skillnad i utfall som uppkommer genom formellt neutrala rekvisit — bosättningstid, inkomst, tillståndstyp — snarare än genom en uttryckligen utpekad grupp.

DEN INRE ANDREEN rättsligt likställd medlem vars kulturella tillhörighet enligt doktrinen kan ifrågasättas. Beteckningen används endast när belägg finns för minst en av: lägre offentlig erkännandestatus, svagare institutionellt stöd, förlust eller omfördelning av resurser, eller högre administrativ börda.

Statusordens användning

Statusordet anger vilken sorts belägg som bär ett påstående. Det sätts vid varje adjudicering, vid varje påstående där den rättsliga nivån annars vore oklar, och vid varje punkt där studien skiljer mellan avsikt, mekanism, effekt och risk. Löpande resonemang inom ett led bär inte upprepade statusord; ledets status framgår av det närmast föregående markerade påståendet.

Ord som *kan*, *riskerar*, *sannolikt* och *möjlig* betecknar genomgående en obelagd följd. De ska läsas som hypotes även där statusordet inte upprepas.

De fyra bevisbördorna

1. **Avsikt:** vad partiet säger sig vilja.
2. **Mekanism:** vad en regel, budget eller institution gör.
3. **Effekt:** vad som mätbart har hänt.
4. **Risk:** vad som plausibelt kan hända.

Avsikt härleds inte ur effekt. Mekanism framställs inte som uppmätt effekt. Risk framställs inte som fullbordad verklighet.

Huvudhypoteser

- **H0:** ordinär demokratisk konservatism.
- **H1:** asymmetrisk pluralism.
- **H2:** välfärdschauvinism.
- **H3:** kulturell majoritarianism.
- **H4:** illiberal nationell demokrati.
- **H5:** postfascistisk eller reviderad nationalsocialistisk struktur.
- **H6:** konstitutionell välfärdsnationalistisk hybrid.

FIGUR 12 · VOLYM II I EN BILD

Ontologi: frågan, bevisleden, spåren, mekanismen, domen och gränserna

- **FRÅGAN** — Avgränsas nationen bara utåt, eller också inåt — mellan medborgare och medborgare?
- **AVSIKT** — Vad partiet anger sig vilja.
- **MEKANISM** — Vad en regel eller budget gör.
- **EFFEKT** — Vad som faktiskt uppmätts.

- **RISK** — Vad som rimligen kan följa.
- **UPPEHÅLL** — Tillståndstyp, vandel.
- **VÄLFÄRD** — Bosättningstid, inkomst.
- **MEDBORGARSKAP** — Hemvist, språk, försörjning.
- **SÄKERHET** — Dubbelt medborgarskap.
- **DEN OBESVARADE FRÅGAN** — Vad händer med den vars behov är störst och vars bevis är svagast?
- **DOKTRIN** — Vad partiet anger sig vilja. Verifierad.
- **STYRMEDEL** — Budget, regleringsbrev, uppdrag, läroplan. Verifierad.
- **INSTITUTION** — Myndighet, skola, kulturinstitution. Verifierad.
- **OFFENTLIG SYNLIGHET** — Vad som framträder som normalt och gemensamt. Delvis verifierad.
- **MATERIELL FÖLJD** — Uppmätt utfall för enskilda hushåll. Delvis verifierad, delvis hypotes.
- fascism eller reviderad nationalsocialism
- biologisk rasdoktrin
- avskaffade fria val
- generell rättighetsförlust för minoriteter
- grundlag och domstolsprövning
- EU-rätt och Europakonventionen
- statslöshetsförbudet
- kommunalt yttersta ansvar
- politisk opposition och fria val
- övergångsregler och redan beviljade rätter

Forskningsbrytdatum 29 juli 2026. Varje led i figuren bär sin status i huvudstudien. Figuren sammanfattar; den ersätter inte bevisapparaten.

DEL I

FRÅGAN OM DET OFFENTLIGA VI

Från folkhem till välfärdsnation · Offentlig norm och privat tolerans · Den inre andre · Metod, statusord och motbevis

KAPITEL 1

Från folkhem till välfärdsnation

1.1 Frågan är inte om nationen finns

Varje välfärdsstat drar gränser. Den bestämmer vem som omfattas av försäkringar, vem som betalar, vem som får rösta, vem som får vistas i landet och vilka institutioner som förmedlar ett gemensamt historiskt språk. Att en stat använder medborgarskap, bosättning, arbete eller territorium som fördelningsprincip är därför inte i sig ett tecken på extremism. Inte heller är offentlig undervisning i svenska språket, svensk historia eller svenska institutioner ett bevis på kulturellt förtryck.

Volym II börjar av det skälet inte med påståendet att nationell kultur är illegitim. Den börjar med en smalare och svårare fråga: **vad händer när nationen inte bara beskriver den politiska gemenskapens ram, utan blir den huvudsakliga grunden för solidaritet, normalitet och offentligt erkännande?**

Sverigedemokraternas principprogram ger ett ovanligt tydligt svar på den första delen. Partiet beskriver sin övergripande strävan som att återskapa ett folkhem präglad av trygghet, välstånd, demokrati och stark inre solidaritet. I välfärdsavsnittet preciseras den avgörande förändringen: folkhemmets samhörighet ska inte vara baserad på klass utan på nationstillhörighet.[1]

Detta är inte bara en nostalgisk formulering. Det är en uttrycklig teori om solidaritet. Där den klassiska sociala medborgarskapstanken frågar hur fullvärdigt samhällsmedlemskap ska skydda individen mot marknadens och livsloppets risker, frågar SD först vilken gemenskap som kan bära viljan att betala för detta skydd. Partiets svar är nationen.

Den principiella skillnaden bör samtidigt inte överdrivas. Svensk välfärd har aldrig varit gränslös. Den har vuxit fram inom en nationalstat, administrerats genom folkbokföring, försäkring, arbete och kommunal tillhörighet och utvecklats ur socialistiska, liberala, konservativa och kristet-sociala traditioner. Folkhemmet kan därför inte sanningsenligt beskrivas som en ren socialistisk konstruktion som senare "kapats" av nationalismen. Den historiska frågan är mer komplicerad: nationell integration var redan en förutsättning för välfärdsstatens administrativa och demokratiska form.

Det nya ligger i stället i **vilken gräns som politiskt betonas och vilken moralisk betydelse den får**.

1.2 Välfärdsnationalism och välfärdschauvinism

Begreppet välfärdsnationalism bör användas som den breda kategorin. Det beskriver en välfärdsmodell där nationell sammanhållning, suveränitet eller medlemskap ges central betydelse. En sådan modell kan fortfarande vara generös, generell och rättsligt jämlik.

Välfärdschauvinism är en mer specifik diagnos. Eick och Leruth skiljer den från både välfärdspopulism och välfärdseuroskepticism. I deras begreppsapparat handlar välfärdschauvinism om motstånd mot välfärd för personer som definieras som icke-infödda inom nationalstaten.[2] Larsen visar samtidigt varför endast öppna medborgarskapsförbud är för snävt som mätning. Exkludering kan vara uttrycklig, men den kan också byggas genom kvalificeringstider, anknytningskrav, administrativ börda eller kategorier som i praktiken träffar nyanlända mer än etablerade grupper.

Detta gör den svenska utvecklingen analytiskt intressant. SD:s rapport *Gör din plikt, kräv din rätt* formulerade ett uttryckligt mål att begränsa bosättningsbaserade socialförsäkringsförmåner till svenska medborgare i så stor utsträckning som möjligt.[3] Den lag som senare beslutades blev inte en ren medborgarskapsregel. SFS 2026:853 bygger i stället en kvalificeringsmodell genom bosättningstid och förvärvsinkomst, med undantag och övergångsskydd. Reformen omfattar också återvändande svenska medborgare som bosätter sig efter ikraftträdandet.

Det vore därför metodiskt fel att säga att SD:s ursprungliga partikonstruktion helt enkelt blivit lag. Men det vore lika fel att dra slutsatsen att frånvaron av ett uttryckligt medborgarskapsvillkor gör reformen irrelevant för välfärdschauvinism. Den riktiga frågan är om en formellt generell regel skapar en **förutsägbar statusmedierad asymmetri** mellan etablerade och prövade medlemmar.

Propositionens egna beräkningar visar att reformen väntas förändra den ekonomiska standarden för omkring 97 000 personer, däribland cirka 42 000 barn. Andelen barn som lever i hushåll med låg ekonomisk standard beräknas öka med 0,05 procentenheter. Kommunernas kostnader för ekonomiskt bistånd beräknas öka med omkring 200–530 miljoner kronor beroende på hur många berättigade hushåll som söker stöd. Kvinnors disponibla inkomster beräknas påverkas mer än mäns.[4]

Dessa siffror är inte uppmätta effekter. De är regeringens modellberäkningar. Men de visar att reformen inte enbart är symbolisk. Den har en specificerad materiell mekanism, identifierade grupper och beräknade fördelningseffekter.

1.3 Den starkaste invändningen

Den starkaste konservativa invändningen är att inget försäkringssystem kan fungera utan anknytning, finansiering och ömsesidighet. Den beslutade modellen stänger inte välfärden permanent. En person kan kvalificera sig genom bosättning eller arbete. Äldre regler gäller för dem som redan är bosatta när reformen träder i kraft. Ekonomiskt bistånd kvarstår som kommunalt golv. Regeringen motiverar reformen med systemlegitimitet, arbetsincitament och en starkare koppling mellan tillhörighet och bidrag till systemet.

Den invändningen är materiell och måste medges. **Villkor är inte samma sak som avhumanisering. Väntetid är inte samma sak som total utestängning.**

Men invändningen löser inte hela frågan. Den förklarar varför en kvalificeringsregel kan vara legitim. Den avgör inte:

- varför vissa behov ska bäras av kommunen i stället för staten;

- varför sjukdom, funktionsnedsättning och ålder inte i sig ska kunna utgöra synnerliga skäl;
- vilka grupper som faktiskt kan använda arbetsvägen;
- om administrativa och ekonomiska bördor ackumuleras med andra medlemskapsvillkor;
- eller om samma pliktprincip tillämpas lika hårt på etablerade medborgare som aldrig riskerar sin rätt att stanna.

Här uppstår Volym II:s kärnproblem. Den etablerade medborgaren kan vara arbetslös, beroende, dömd eller kulturellt avvikande och ändå behålla sin säkra territoriella medlemsposition. Den nyare medlemmen kan möta flera samtidiga prövningar: uppehållstillstånd, försörjning, hemvist, vandel, språk, prov och socialförsäkringskvalificering.

Detta bevisar inte ojämlikt människovärde. Det bevisar en **ojämlik medlemskapssäkerhet**.

1.4 Preliminär adjudicering

Det tillgängliga underlaget räcker redan för att avvisa två förenklingar.

Den första är att SD bara vill avskaffa välfärdsstaten. Partiets aktuella doktrin försvarar uttryckligen en hög nivå av offentlig trygghet och omhändertagande av svaga och utsatta. Den andra är att den nya modellen är oförändrad universalism med stramare administration. Partiet har uttryckligen flyttat solidaritetens normativa grund från klass till nation, och flera reformer differentierar tid, tillgång eller medlemskap efter status och anknytning.

Den preliminära beskrivningen är därför:

en välfärdsnationalistisk modell med verifierbara välfärdschauvinistiska och statusstratifierande mekanismer, men med kvarvarande universella institutioner och kommunala skyddsgolv.

Denna slutsats ska försvagas om implementeringen visar att de materiella skillnaderna blir kortvariga, små och effektivt neutraliserade. Den ska förstärkas om väntetider, administrativ börda och andra medlemskapsvillkor ackumuleras och producerar varaktigt sämre tillgång för samma grupper.

FIGUR 1 • SOLIDARITETENS GRUND — FRÅN KLASS TILL NATION

Två folkhemsmodeller

- **KLASSBASERAT FOLKHEM** — Samhörighet ur gemensam ekonomisk position. Medlemskap följer bosättning och arbete.
- **NATIONSBASERAT FOLKHEM** — Samhörighet ur nationstillhörighet. Medlemskap prövas mot tid, språk, försörjning och skötsamhet.

Doktrinen är universalistisk i båda leden. Bytet av grund är det som gör den villkorad.

KAPITEL 2

Offentlig norm och privat tolerans

2.1 Laglig är inte samma sak som likvärdig

En liberal demokrati skyddar ofta människor genom att lämna dem i fred. Staten förbjuder inte deras religion, familjeform, konst, klädsel eller kosthållning. Detta skydd är grundläggande och får inte nedvärderas.

Men icke-förbud besvarar inte alla frågor om offentlig jämlikhet.

En person kan ha full rätt att vara muslim, vegan, trans, antinationalist eller religionskritiker och ändå möta en offentlig ordning där en annan identitet framställs som normal, historiskt självklar eller nationellt konstitutiv. Skillnaden är inte nödvändigtvis ett rättighetsbrott. Den kan ligga i läroplanen, budgeten, symbolerna, standardalternativet, den nationella berättelsen eller i vem som får tala som representant för "Sverige" och vem som talar som representant för en särgrupp.

Volym II använder därför fyra separata frågor:

1. Är identiteten eller praktiken laglig?
2. Har personen lika formella rättigheter?
3. Har gruppen jämförbar tillgång till institutioner och resurser?
4. Erkänns gruppen som en legitim medförfattare till den gemensamma nationella berättelsen?

De fyra frågorna kan få olika svar.

2.2 Offentlig norm

En identitet är offentligt normativ när den fungerar som den ordinarie och självklara utgångspunkten för institutionell utformning. Normen kan reproduceras genom:

- obligatoriska eller rekommenderade styrdokument;
- permanent finansiering;
- standardiserade familje-, språk- eller kroppskategorier;
- nationella symboler och högtider;
- auktoriserad historieskrivning;
- standardmåltider eller standardanpassningar;
- eller genom att dess företrädare får tala som det allmännas röst.

Offentlig norm betyder inte automatiskt rättsligt tvång. En kanon kan påverka skolan utan att förbjuda annan litteratur. Kött kan vara måltidens standard utan att vegetarisk kost förbjuds. En tvåkönsmodell kan strukturera administration utan att varje transperson förlorar en rättighet.

Det är just därför analysen måste vara exakt. Om studien kallar allt normskapande för "förbud" blir den lätt att avfärda. Om den däremot bara frågar vad som är förbjudet missar den hur institutioner gör vissa livsformer självklara och andra särskilda.

2.3 Privat tolerans

Privat tolerans föreligger när en identitet eller praktik får existera men huvudsakligen behandlas som ett individuellt val, en minoritetsfråga eller en särskild anpassning. Tecken kan vara:

- att den erbjuds som undantag men aldrig som standard;
- att den saknar återkommande representation i gemensamma institutioner;
- att dess resurser kräver särskild motivering medan majoritetsnormen finansieras ordinärt;
- att den får synas men inte ges likvärdig auktoritet att definiera det gemensamma;
- eller att den diskuteras främst genom problem-, säkerhets- eller medicinska kategorier.

Även här krävs försiktighet. Minoritetsanpassning är inte i sig underordning. Små grupper kan rationellt behöva särskilda lösningar. Det analytiska problemet uppstår först när specialstatusen blir ett permanent tecken på att gruppen inte fullt ut räknas som bärare av det gemensamma.

2.4 Den inre andre

SD:s principprogram skiljer uttryckligen mellan medborgarskap i staten och tillhörighet till den svenska nationen. Samtidigt anger programmet att alla medborgare, oavsett nationstillhörighet, ska vara lika inför lagen och ha samma rättigheter och skyldigheter.[5]

Denna dubbelhet är central. Programmet förnekar inte formell medborgerlig jämlikhet. Men det öppnar för att en person kan vara svensk medborgare utan att tillhöra den svenska nationen i partiets kulturella mening.

Volym II kallar en sådan möjlig position för **den inre andre** endast när ytterligare belägg finns. Skillnaden mellan stat och nation räcker inte. För att begreppet ska användas måste minst ett av följande kunna visas:

- lägre offentlig erkännandestatus;
- svagare institutionellt stöd;
- förlust eller omfördelning av resurser;
- högre administrativ börda;
- svagare möjlighet att forma gemensamma institutioner;
- eller lägre säkerhet i bosättning eller medborgarskap.

Detta kriterium skyddar studien från att göra kulturell oenighet till materiell förföljelse.

En infödd svensk vegan som ogillar SD:s landsbygdsromantik är inte automatiskt en förtryckt grupp. En queer svensk som möter konservativ retorik har inte därför "inga rättigheter". En antinationalistisk konstnär har inte rätt till offentligt bidrag bara för att konsten är politiskt obekvämt.

Men dessa personer kan ändå förlora något mer begränsat och verifierbart: offentlig självklarhet, representation, institutionellt inflytande eller tillgång till vissa resurser. Studien måste ange exakt vilket.

2.5 Kulturkanon som testfall

Kulturkanon är det renaste första testfallet eftersom den kombinerar symbolik, expertmakt, offentlig finansiering och planerad skolanknytning.

Det starkaste försvaret är välformulerat i utredningen. Kanon ska vara en “avgångshall” snarare än en slutstation, erbjuda gemensamma referenspunkter och bidra till bildning, gemenskap och inkludering. Expertgrupperna arbetade självständigt. Allmänheten kunde nominera verk. Urvalet förbjuder ingenting och gör inte anspråk på att vara en fullständig kulturhistoria.[6]

Detta försvar har verklig tyngd. Gemensam kunskap kan minska klasskillnader i kulturellt kapital. Ett barn utan akademiskt hem kan gynnas av att skolan inte lämnar hela kulturarvet åt privata familjer och marknader. En nationell kanon kan också inkludera konflikt, migration och minoritetserfarenheter.

Den kritiska frågan gäller därför inte om en kanon får finnas. Den gäller **hur ett historiskt material blir nationell auktoritet**.

Femtioårsregeln valdes för att premiera varaktighet. Men varaktighet är inte socialt neutral. Verk som tidigt fick förlag, museum, arkiv, akademisk uppmärksamhet och institutionella bärare har större möjlighet att överleva än uttryck som länge utestängdes eller betraktades som privata, folkliga eller perifera. Tidskriteriet kan därför omvandla tidigare institutionell dominans till samtida “beständighet”.

Detta är ännu en riskhypotes, inte en fastställd effekt. Den måste testas mot det faktiska urvalet och mot implementeringen.

En verifierad materiell komponent finns redan. I vårändringsbudgeten ökades Riksantikvarieämbetets anslag med en miljon kronor för den digitala kanonplattformen, finansierat genom en lika stor minskning av anslaget till allmän kulturverksamhet, utveckling och internationellt kulturutbyte.[7] Beloppet är litet. Det bevisar inte att staten överger pluralistisk kultur. Men det är en faktisk omfördelning från ett generellt kulturanslag till ett riktat nationellt projekt.

Kanonens skolverkan är däremot inte beslutad i sin slutliga form. Skolverket ska redovisa hur den kan införas i relevanta styrdokument senast den 31 maj 2027. Att beskriva kanon som redan obligatorisk undervisning skulle därför vara fel.

2.6 Preliminär adjudicering

Det finns ännu inte stöd för påståendet att SD “tvingar” alla medborgare att leva enligt en enda identitet. Privat olikhet, religionsfrihet, politisk opposition och stora delar av den kulturella pluralismen är rättsligt skyddade.

Det finns däremot stöd för en starkare men smalare hypotes:

SD och Tidösamarbetets reformer försöker i flera sektorer göra en nationellt definierad identitet mer institutionellt central, samtidigt som andra

identiteter förblir lagliga men inte nödvändigtvis likvärdigt konstitutiva för det offentliga Sverige.

Den hypotesen är ännu inte en slutdom. För att nå dit måste samma mönster visas i kultur, skola, familj, religion, välfärd och medlemskap — och de materiella, symboliska och föreslagna delarna måste hållas isär.

FIGUR 2 · OFFENTLIG NORM OCH PRIVAT TOLERANS

Två offentliga positioner

- **OFFENTLIG NORM** — Framställs som gemensam, normal och representativ genom styrdokument, finansiering, ceremonier, standardval och nationell symbolik.
- **PRIVAT TOLERANS** — Lagligt, men behandlas som individuell preferens, undantag eller särskild anpassning snarare än som ett likvärdigt sätt att representera Sverige.

Skiljelinjen går inte mellan tillåtet och förbjudet, utan mellan representativt och tolererat.

KAPITEL 3

Den inre andre

FIGUR 10 · DEN INRE ANDRE — MODELLENS UPPKOMSTVILLKOR

Partiets doktrin skiljer två saker

- **RÄTTSLIG STÄLLNING** — Oförändrad. Lika inför lagen, samma rättigheter och skyldigheter oavsett nationstillhörighet.
- **KULTURELL STÄLLNING** — Kan enligt doktrinen upphöra genom byte av lojalitet, språk, identitet eller kultur.
- lägre offentlig erkännandestatus
- svagare institutionellt stöd
- förlust eller omfördelning av resurser
- högre administrativ börda

Kategorin är partiets egen, inte enbart studiens konstruktion. Den betecknar en möjlig position, inte en fastställd grupp.

3.1 Varför flera hypoteser behövs

En studie som bara frågar om SD är “bra” eller “farligt” kommer att producera förutsägbara svar. En studie som bara jämför med historisk nationalsocialism kommer antingen att överdriva likheter eller använda skillnaderna för att frikänna varje annan form av exkluderande nationalism.

Det behövs en klassifikationsstege.

H0 — vanlig demokratisk konservatism — är inte en artighetsgest. Det är en verklig alternativförklaring. Ett parti kan försvara tradition, nation, familj och majoritetskultur och ändå respektera rättslig pluralism, institutionell autonomi och jämlikt medborgarskap.

H1 — asymmetrisk pluralism — prövar ett annat mönster: olikhet är laglig, men bara en identitet får fungera som offentligt konstitutiv.

H2 — välfärdschauvinism — gäller vem som får del av solidariteten, när och under vilka medlemskapsvillkor.

H3 — kulturell majoritarianism — gäller vem som anses ha demokratisk rätt att definiera nationens institutioner.

H4 — illiberal nationell demokrati — kräver mer. Då måste majoritetens kulturella anspråk underordna minoritetsskydd, kontrollinstitutioner eller reell offentlig jämlikhet.

H5 — postfascistisk eller reviderat nationalsocialistisk struktur — har den högsta beivströskeln. Historiska rötter, nativism och auktoritär retorik räcker inte.

H6 — distinkt konstitutionell välfärdsnationalism — är den syntes som återstår om modellen tydligt avviker från liberal universalism men också från fascismens och nationalsocialismens kärnstruktur.

3.2 Vad H5 faktiskt kräver

SD:s aktuella principprogram beskriver nationalismen som öppen och icke-rasistisk och definierar nationen genom kultur, språk, identitet och lojalitet snarare än genetisk gruppstillhörighet.[8] Detta är en materiell diskontinuitet mot nationalsocialismens biologiska rasordning. Den får inte reduceras till kosmetik utan bevis.

Samtidigt är kulturell klassificering inte automatiskt harmlös. Den kan göra tillhörighet beroende av majoritetens tolkning av språk, historia, beteende och lojalitet. Den kan skapa hierarki utan raslag. Men då är det denna samtida mekanism som ska analyseras, inte en påstådd dold kopia av Nürnberglagarna.

För H5 måste studien därför finna flera samtidiga träffar i dagens doktrin eller praktik:

- nationell återfödelse som överordnat projekt;
- antipluralism;
- hierarkisk rätts- eller medlemsordning;
- angrepp på domstolar, opposition eller fria medier;
- parti-stat-nation-fusion;
- mobilisering genom organiserat våld eller dess legitimering;
- ledarprincip;
- territoriell expansionism;
- eller en motsvarande totaliserande samhällsambition.

Det aktuella korpuset visar redan flera mismatchar: ingen genetisk nationsdefinition, inget aktuellt program för enpartistat, ingen verifierad politik för att avskaffa konkurrensval och inget belagt angrepp på domstolarnas oberoende i de granskade reformerna. Dessa mismatchar måste få full vikt.

Det betyder inte att klassifikationen “radikalhöger” eller “illiberal risk” faller. Det betyder att orden fascism och nationalsocialism inte får användas som allmänna förstärkningsord.

3.3 Motbevis är en del av resultatet

Varje kapitel ska ange vad som skulle tvinga studien att backa.

Exempel:

- Majoritär separatism försvagas om minoritetsidentiteter har jämförbar tillgång till ordinarie institutioner och reell möjlighet att forma det gemensamma.
- Valfärdschauvinism försvagas om kvalificeringsreglernas gruppskillnader blir små, korta och effektivt neutraliserade.
- Illiberalism försvagas om SD konsekvent försvarar domstolar, fria medier, föreningsfrihet och opposition även när dessa institutioner stoppar partiets politik.
- Politisk patologisering av transpersoner försvagas om partiets kritik håller sig till avgränsade vårdprotokoll och samtidigt erkänner transpersoner som jämlika offentliga medborgare.
- H5 försvagas av fortsatta tydliga mismatchar i raslära, våld, ledarprincip, expansionism, pluralism och rättsstat.

En tes som inte kan förlora är propaganda, inte forskning.

3.4 Den preliminära klassifikationen

Det vore för tidigt att slutligt döma modellen. Men korpusen gör redan vissa alternativ mer sannolika än andra.

H0 förklarar en del: partiet försvarar demokrati, lika lagliga rättigheter för medborgare och en generell välfärdsmodell. Det finns dessutom legitima konservativa argument för gemensam kultur, kvalificering och social ömsesidighet.

H0 förklarar däremot inte hela kombinationen av:

- nationstillhörighet som solidaritetsgrund;
- uttryckligt motstånd mot mångkulturalism;
- skillnaden mellan statligt medborgarskap och nationell tillhörighet;
- kvalificerings- och medlemskapsreformer;
- riktad kulturinstitutionalisering;
- samt framtida möjlighet till svagare medborgarskapssäkerhet för dubbla medborgare.

H1, H2 och H3 har därför redan tydligt empiriskt innehåll. H4 är möjlig men kräver ett bredare institutionskorpus. H5 är ännu svagare än de samtida radikalhöger- och välfärdschauvinismklassifikationerna.

Den ärligaste arbetsklassifikationen är därför:

en samtida, konstitutionellt verksam välfärdsnationalism med kulturellt majoritära, assimilationsinriktade och delvis välfärdschauvinistiska mekanismer.

Frågan om dessa mekanismer tillsammans blir majoritär separatism avgörs först efter fallstudierna.

KAPITEL 4

Metod, statusord och motbevis

4.1 Källhierarki

Studien följer en strikt hierarki.

Gällande lag och domstolsavgöranden bestämmer vad rättsordningen faktiskt tillåter och kräver. Riksdagsbeslut, författningar och officiella valresultat väger därefter tyngst. Propositioner och utredningar visar lagstiftarens förslag, skäl och beräkningar men får inte förväxlas med gällande rätt. SD:s program visar vad partiet vill, inte vad staten har genomfört. Akademisk forskning definierar begrepp och kan mäta effekter, men kan inte ersätta den primära rättskällan.

Volym I fungerar som karta och påståenderegister. Den får aldrig vara enda källan för en materiell slutsats i Volym II.

4.2 De fyra bevisleden

Avsikt

Avsikt fastställs genom partiprogram, motioner, tal, valplattformar och dokumenterade partidisciplinära beslut. Effekt får inte användas som genväg till avsikt.

Mekanism

Mekanism fastställs genom lagtext, budget, myndighetsuppdrag, urvalsregler och administrativ design. En mekanism kan skapa en risk utan att risken ännu har realiserats.

Effekt

Effekt kräver mätning: registerdata, budgetutfall, domstolspraxis, beslut, implementeringsstudier eller systematiskt dokumenterade fall. Regeringens konsekvensberäkning är inte samma sak som ett senare utfall.

Risk

Risk kräver en plausibel kausalkedja och angivna skyddsmekanismer. En risk ska inte presenteras som redan genomförd verklighet.

4.3 Statusorden

Studien använder statusord som bär en del av argumentet:

- **GÄLLANDE RÄTT** betyder att regeln gäller på kontrolldatumet.
- **BESLUTAD · ÄNNU INTE I KRAFT** betyder att rättsakten är antagen men framtida.
- **VILANDE GRUNDLAGSÄNDRING** betyder att första beslutet är fattat men att grundlagsproceduren inte är fullbordad.
- **PROPOSITION** betyder regeringsförslag till riksdagen.
- **UTREDNINGSFÖRSLAG** betyder att en utredning har föreslagit en modell.
- **MYNDIGHETSUPPDRAG** betyder att genomförandearbete har beslutats utan att slutlig norm eller effekt följer automatiskt.
- **EXPLICIT SD-DOKTRIN** och **EXPLICIT SD-POLITIK** gäller partiets egna formuleringar.
- **UPPMÄTT EFFEKT** får bara användas när resultat faktiskt observerats.
- **RIMLIG RISK** måste ange osäkerhet och motverkande institutioner.

Detta är mer än teknisk terminologi. Många politiska överdrifter uppstår genom att statusord kollapsar. En SOU blir "lagen". Ett myndighetsuppdrag blir "obligatorisk skola". Ett första grundlagsbeslut blir "nu kan medborgarskap tas". En konsekvensprognos blir "detta har redan hänt".

Volym II får inte göra dessa fel.

4.4 Fallet med familjemigrationen

Prop. 2025/26:301 visar varför statusdisciplinen behövs. Förslaget innehåller skärpta försörjningskrav, väntetid och en omstrukturering av vilka personer som kan fungera som anknytningspersoner. För en svensk medborgare med en partner från tredjeland kan detta påverka möjligheten att faktiskt leva familjeliv i Sverige.

Men den 29 juli 2026 är förslaget inte lag. Socialförsäkringsutskottets betänkande ska beredas den 10 augusti och beslut är planerat till den 13 augusti. Kapitlet om den transnationella familjen måste därför ha två kolumner:

1. nuvarande rätt;
2. föreslagen rätt och realistisk konsekvens om den antas.

Att blanda kolumnerna skulle vara ett materiellt fel.

4.5 Fallet med medborgarskapsåterkallelse

Samma disciplin krävs här. Den 20 maj 2026 fattade riksdagen ett första beslut om en grundlagsändring som kan göra det möjligt att lagstifta om frångående av medborgarskap för vissa dubbla medborgare. Ett nytt, identiskt beslut efter valet krävs. SOU 2026:21 föreslår därefter en konkret lagmodell.

Det är en verklig politisk och rättslig process. Den får inte bagatelliseras.

Men nuvarande rätt är lika tydlig: en svensk medborgare som är eller har varit bosatt i riket har det grundlagsskydd som gäller i dag. En dual medborgare förlorar inte sitt svenska medborgarskap genom fredlig protest, narkotikabruk eller en brottmålsdom enligt det nya ännu ofullbordade systemet.

Den korrekta analysen är därför inte “det händer” och inte heller “det är bara prat”. Den är:

en vilande konstitutionell förändring med ett konkret utredningsförslag, vars framtida medlemskapsasymmetri är verifierbar som mekanism men ännu inte som gällande rätt eller uppmätt effekt.

4.6 Hostile-reader-protokollet

Varje kapitel ska avslutas med åtta punkter:

1. kritisk proposition;
2. primär evidens;
3. starkaste SD- eller konservativa försvar;
4. starkaste neutrala rättstolkning;
5. vad som är verifierat;
6. vad som ännu är hypotes;
7. vad som skulle falsifiera slutsatsen;
8. slutlig adjudicering.

Protokollet har ett praktiskt syfte. Det tvingar texten att överleva läsare som inte delar dess politiska utgångspunkt. Men det skyddar också mot motsatt problem: att “balans” används för att neutralisera tydligt belagda asymmetrier.

En invändning ska medges när den är korrekt. Den ska inte ges sista ordet om den lämnar den centrala mekanismen obesvarad.

4.7 Slutsats för Del I

Del I fastställer ännu inte att Sverige håller på att bli ett “separerat folkhem”. Den fastställer vad som måste visas för att uttrycket ska vara berättigat.

Tre preliminära slutsatser står redan stabilt.

För det första bygger SD:s aktuella doktrin uttryckligen välfärdssolidariteten på nationstillhörighet snarare än klass.

För det andra skiljer partiet mellan statligt medborgarskap och kulturell nationstillhörighet, samtidigt som det försvarar lika rättigheter inför lagen. Denna dubbelhet gör formell jämlikhet och ojämn offentlig tillhörighet teoretiskt förenliga.

För det tredje finns redan materiella och institutionella mekanismer som kan provas: kvalificering till socialförsäkring, skärpta medlemskapskrav, förändrade uppehållsregler, riktad finansiering av Kulturkanon och en vilande möjlighet att differentiera medborgarskapssäkerheten mellan ensamma och dubbla medborgare.

Det som ännu saknas är den tvärsektoriella domen. Den kräver fallstudierna.

Arbetsnoter och källor

- [1] Sverigedemokraterna, *Principprogram 2023*, s. 2 och 26.
- [2] Eick & Leruth, "A Farewell to Welfare? Conceptualising Welfare Populism, Welfare Chauvinism and Welfare Euroscepticism", *Journal of European Social Policy* 34(2), 2024, s. 117–127.
- [3] Sverigedemokraterna, *Gör din plikt, kräv din rätt — En uppvärdering av medborgarskapet*, s. 4–6.
- [4] Prop. 2025/26:136, s. 68–71; SFS 2026:853.
- [5] Sverigedemokraterna, *Principprogram 2023*, s. 11.
- [6] SOU 2025:92, särskilt s. 15–18 och kap. 5–6.
- [7] Prop. 2025/26:99, s. 54.
- [8] Sverigedemokraterna, *Principprogram 2023*, s. 9–11.

- T. H. Marshall och jämförande socialt medborgarskap.
- Esping-Andersen och svensk välfärdsregim.
- Svensk deservingness-forskning.
- Nancy Fraser, Axel Honneth och offentlig/privat erkännandeteori.
- Svensk kanon-, kulturkapital- och minnespolitisk forskning.
- Aktuell anti-gender- och anti-transforskning om Sverige och SD.
- Brubaker, Mudde och Wodak för nativism och radikalhöger.
- Griffin, Paxton, Gentile och Finchelstein för den formella H5-prövningen.

DEL II

HUR EN IDENTITET GÖRS OFFENTLIG

Kulturkanon, minne och femtioårsgränsen · Skolan, språket och den blivande medlemmen · Familjen, könet och den normala kroppen · Religion, kristet arv och asymmetrisk sekularism · Landsbygden, jakten, köttet och den autentiska nationen · Medier, civilsamhälle och armlängds avstånd

KAPITEL 5

Kulturkanon, minne och femtioårsgränsen

Evidensstatus: SOU, remissunderlag, myndighetsuppdrag och budgetbeslut. Ingen uppmätt utbildnings- eller integrationseffekt.

Kapitlets fråga

En kulturkanon förbjuder inte annan kultur. Den drar ingen rättslig gräns kring vilka böcker som får läsas, vilken musik som får spelas eller vilka erfarenheter som får beskrivas. Den formella friheten för konstnärer, läsare, minoriteter och institutioner består.

Det är därför missvisande att kritisera Sveriges kulturkanon som om den vore en censurlag.

Men frånvaron av förbud avgör inte hela frågan. När staten väljer ut hundra verk och samhällseliga företeelser, finansierar en nationell plattform och undersöker hur urvalet kan införas i skolans styrdokument uppstår en annan sorts offentlig handling. Staten pekar inte bara på kultur. Den ordnar kultur som ett auktoriserat svar på frågan om vilka historiska erfarenheter, institutioner och uttryck som ska fungera som gemensamma referenspunkter för Sverige.

Kapitlets kritiska proposition är därför:

Sveriges kulturkanon fungerar inte primärt genom juridiskt förbud utan genom institutionell auktorisering. Den kan erbjuda bildning och gemensamt kulturellt kapital, men den kan samtidigt omvandla äldre skillnader i arkivering, språkstatus och institutionell synlighet till en nutida nationell hierarki.

Propositionen måste prövas mot fyra motargument:

1. Alla samhällen förmedlar ett kulturarv.
2. Gemensamma referenser kan minska klasskillnader i kulturellt kapital.
3. Urvalet gjordes av självständiga sakkunniga, inte av ministrar eller partifunktionärer.
4. Kanon förbjuder ingenting och presenterades som början på en vidare bildningsresa.

Alla fyra invändningarna är riktiga. Ingen av dem avgör ensam om urvalet är offentligt neutralt.

1. Vad staten faktiskt har gjort

1.1 Tre skilda statusnivåer

Kulturkanon måste delas i tre rättsliga och administrativa nivåer.

Utredningsnivån

SOU 2025:92 är en statlig offentlig utredning. Den innehåller urvalet, kriterierna och ett omfattande paket av förslag om förvaltning, digital förmedling, skola, samhällsorientering, regionala projekt, utställning och publikation. En SOU är inte lag och skapar inte i sig bindande skyldigheter för skolor eller kulturinstitutioner.

Genomförandenivån

Under våren 2026 gick regeringen vidare med två konkreta åtgärder:

- Riksantikvarieämbetet fick uppgiften att utveckla och tillhandahålla en digital plattform.
- Skolverket fick i uppdrag att föreslå hur kanon kan införas i relevanta styrdokument och att ta fram stöd för dess användning i utbildningen.

Dessa är verkliga myndighetsuppdrag. De visar att kanon har lämnat det rent diskuterande stadiet.

Effektnivån

Det finns ännu ingen uppmätt effekt på:

- elevers kunskaper;
- social sammanhållning;
- integration;
- kulturdeltagande;
- minoriteters offentliga erkännande;
- kulturinstitutioners repertoarer;
- eller regional resursfördelning.

Skolverkets uppdrag ska redovisas senast den 31 maj 2027. Att beskriva kanon som redan obligatorisk läroplan eller som redan bevisat integrerande är därför lika fel.

Adjudicering: Kulturkanon är varken "bara en lista" eller ett fullt genomfört nationellt undervisningssystem. Den är en beslutad institutionell riktning med begränsad inledande finansiering och ännu omätta effekter.

2. Det starkaste försvaret av en gemensam kanon

2.1 Kulturarv är inte automatiskt exklusion

Det finns en svag och en stark kritik av kanon.

Den svaga kritiken säger att varje statligt urval är otillåtet därför att det lämnar något utanför. Den kritiken håller inte. All undervisning, museiverksamhet, biblioteksverksamhet och kulturpolitik kräver urval. Ett läsår är ändligt. En utställningssal är ändlig. En lärobok är ändlig. Frågan kan därför inte vara om urval sker, utan efter vilka kriterier, med vilken auktoritet och vilka korrigeringsmöjligheter.

Utredningens försvar är dessutom mer seriöst än en enkel nationalistisk topplista. Kanon beskrivs som ett verktyg för bildning, gemenskap och inkludering. Verken ska fungera som ingångar till större historiska och kulturella sammanhang. Listan innehåller både tradition, samhällskritik, jämställdhetsreformer, folkbildning, rättighetsdokument och konst som angriper etablerad makt.

Detta är viktigt. Ett nationellt urval behöver inte vara en hyllningsskrift till nationen. Det kan visa nationens konflikter, misslyckanden och emancipatoriska rörelser.

2.2 Gemensamt kulturellt kapital

Ett av de starkaste argumenten för en kanon är jämlikhetsargumentet.

Kulturella referenser överförs ojämnt i hemmen. Barn med föräldrar som har tid, utbildning, böcker, museivanor och institutionella nätverk får ett försprång. Om skolan av rädsla för kanon helt avstår från att ange centrala verk lämnas urvalet inte neutralt. Det privatiseras till familj, marknad och social klass.

En väl utformad offentlig kanon kan därför demokratisera tillgången till sådant kulturellt kapital som redan fungerar som kod i högre utbildning, medier, politik och kulturliv. Den kan ge fler barn tillträde till referenser som annars ärvs.

Detta motargument är särskilt starkt mot påståendet att kanon nödvändigtvis är elitistisk. En kanon kan vara elitistisk genom urvalet, men antikanonisk vaghet kan också befästa elitens monopol genom att bara de redan invigda vet vad som förutsätts.

2.3 Armlängds avstånd i själva urvalet

Expertgrupperna valde verken självständigt inom de kriterier som kommittén hade fastställt. Utredningen uppger att kommittén inte ingrep i gruppernas konkreta val. Detta är en relevant institutionell spärr mot direkt partipolitisk detaljstyrning.

Kanon innehåller också verk och företeelser som inte enkelt passar in i en regerings- eller SD-lojal berättelse. Där finns kritik av polis och samhällsmakt, feministisk äktenskapskritik, pappaledighet, Europakonventionen och verk av författare med minoritetsanknytning. Urvalets faktiska innehåll kan därför inte reduceras till SD:s partiprogram.

2.4 Listan som "avgångshall"

Utredningens metafor om kanon som en avgångshall är analytiskt relevant. En lista kan vara en ingång snarare än en slutpunkt. Om portalen visar motsägelser, alternativa tolkningar, lokalhistoria och minoritetsperspektiv kan kanon bli en offentlig karta över en plural historia.

Det starkaste försvaret kan sammanfattas så:

Staten förbjuder inget, sakkunniga valde självständigt, gemensamma referenser kan demokratisera bildning och listan kan öppna fler vägar än den stänger.

Detta försvar måste bära full vikt i slutsatsen.

3. Vem bestämde — och vad betydde allmänhetens deltagande?

3.1 Över nio tusen förslag

Webbplatsen Folkets kanon var öppen från den 27 januari till den 31 augusti 2025. Under den första veckan kom omkring fem tusen förslag och under perioden totalt över nio tusen. Förslagen spände över litteratur, musik, samhällshändelser, mat, spel, idrott, regional kultur och vardagskultur.

Det stora deltagandet visar att projektet inte producerades i administrativ isolering. Det visar också att många människor ville diskutera vad som borde räknas som gemensamt kulturarv.

Det finns en betydande överlappning mellan allmänhetens nomineringar och experturvalet. Utredningen uppger att 51 av konststartsgruppens 59 urvalsrader — dikterna räknade var för sig — återfanns bland Folkets kanons förslag. Inom samhällskategorin återfanns 25 av expertgruppens poster bland allmänhetens förslag. Pippi Långstrump, Katitzi, Jazz på svenska, Lilla Hyttlös, folkhemmet och folkbildningen fick återkommande nomineringar.

Detta motsäger bilden av ett helt folkfrämmande expertprojekt.

3.2 Deltagande var inte beslutanderätt

Samtidigt måste deltagandets institutionella form beskrivas korrekt. Expertgrupperna "bereddes möjlighet" att ta del av förslagen i den mån deras tidsfrister medgav. De var inte bundna av omröstning, frekvens eller representativitet. Allmänheten nominerade; experterna avgjorde.

Det behöver inte vara ett fel. En öppen popularitetsomröstning skulle gynna kännedom, kampanjförmåga och organiserade nätverk. Sakkunnigbedömning kan skydda historiskt viktiga men mindre välkända verk.

Men det är fel att behandla Folkets kanon som om den gav befolkningen jämlik medbestämmanderätt över den officiella listan. Processen gav röst, inte suveränitet.

3.3 Expertauktoritets två sidor

Sakkunskap kan minska partipolitisk godtycklighet. Den kan samtidigt reproducera de institutioner som redan har bestämt vad som har blivit arkiverat, utgivet, uppfört och undervisat.

Expertgruppernas uppgift var att välja verk som gjort bestående intryck och blivit viktiga referenspunkter. Sådana kriterier är rimliga. Men "bestående intryck" mäter inte bara konstnärlig eller samhällelig kraft. Det mäter också historisk tillgång till:

- förlag;
- scener;
- arkiv;
- samlingar;
- kritik;
- universitet;
- museer;
- kyrka;
- stat;
- och ett offentligt språk med legitim skriftstatus.

Expertis löser alltså inte frågan om historisk makt. Den kan hantera den bättre eller sämre.

Adjudicering: Processen var öppnare än en sluten statlig lista men mindre demokratisk än formuleringen "folkets kanon" kan antyda. Den mest exakta beskrivningen är **rådgivande massdeltagande kombinerat med självständig expertauktoritet inom politiskt fastställda ramar.**

4. Femtioårsgränsen

4.1 Den neutrala motiveringen

Urvalet begränsades till verk som var minst femtio år gamla, alltså tillkomna senast 1975. Utredningen anger två huvudskäl:

- tid måste ha gått för att varaktighet ska kunna bedömas;
- samtiden ska inte överskattas.

Detta är en begriplig kanonprincip. Utan tidsavstånd riskerar en statlig lista att bli en temperaturmätning av marknadsföring, medieuppmärksamhet och dagsaktuell ideologi.

Femtioårsregeln är också formellt generell. Den säger inte att samisk, tornedalsk, sverigefinsk, romsk, judisk eller invandrad kultur ska uteslutas. Den gäller alla verk.

4.2 Formell neutralitet och historisk tidsasymmetri

En generell tidsregel kan ändå verka asymmetriskt när grupper haft olika historiska möjligheter att producera och institutionalisera offentliga verk.

Svenska Tornedalingars Riksförbund pekar på en konkret mekanism. Skriftspråket meänkieli etablerades sent efter en lång assimileringshistoria där finska och meänkieli hade trängts undan i skola och bibliotek. Ett verk som kunde ha representerat den moderna meänkielilitteraturen faller då utanför inte för att kulturen saknar historisk betydelse, utan därför att den offentliga skriftproduktionen försenades av den stat vars kanon nu mäter beständighet med kalenderår.

Sverigefinländarnas delegation framför ett närliggande argument: tidsgränsen lämnar stora delar av modern minoritetskultur och det mångkulturella Sverige utanför och minskar därmed kanonens legitimitet som integrationsverktyg.

Detta är kapitlets starkaste kritiska punkt.

Femtioårsregeln är inte direkt diskriminerande i sin ordalydelse. Den är heller inte bevisad diskriminering i rättslig mening. Men den är **historiskt path-dependent**: kriteriet premierar det som hade möjlighet att bli offentligt före 1975 och belastar sådant vars offentliga utveckling fördröjdes genom assimilering eller sen institutionell erkännandestatus.

4.3 Motargumentet

Två invändningar måste göras.

För det första finns minoritetsanknutna verk i kanon. Johan Turis *Muittalus sámid birra*, Katarina Taikons *Katitzi*, samiska sånger, Lappkodicillen och Marstrands synagoga visar att tidsgränsen inte gör inkludering omöjlig.

För det andra kan en nationell historisk kanon inte samtidigt vara en komplett karta över samtidens identiteter. Dess uppgift kan legitimt vara att visa äldre verk och institutioner, medan nutida pluralism behandlas i andra läro- och kulturpolitiska former.

Detta motargument begränsar kritiken. Frånvaron av moderna verk är inte automatiskt osynliggörande om kanon tydligt presenteras som en historisk lista och kompletteras med andra perspektiv.

Men utredningen och regeringens implementering använder inte bara den smala formuleringen "historiska verk före 1975". Projektet kopplas till integration, gemenskap och

gemensam nationell självförståelse i nutiden. När ett historiskt urval ges denna samtida normfunktion blir kriteriets strukturella bortfall relevant.

4.4 Vad skulle falsifiera kritiken?

Kritiken skulle försvagas om den digitala plattformen och skolstödet:

- tydligt förklarar hur assimilering påverkade vilka verk som kunde produceras och bevaras;
- inkluderar minoriteters egna alternativa tidslinjer;
- skiljer "historiskt institutionaliserat" från "mest värdefullt";
- låter nationella minoriteter och urfolket påverka tolkningen av verk som rör dem;
- och gör 1975-gränsen till ett pedagogiskt diskussionsobjekt, inte ett osynligt kvalitetsmått.

Kritiken skulle förstärkas om kanon presenteras som en neutral och uttömmande bild av "det svenska" utan sådan historisk självkritik.

Adjudicering: Femtioårsregeln är legitim som metod för historiskt avstånd men inte neutral i sina förutsättningar. Den bär en verifierbar risk att omvandla tidigare institutionell exkludering till nutida frånvaro.

5. Minoriteter, urfolk och rätten att definiera nationen

5.1 Representation är inte samma sak som inflytande

Utredningens lista innehåller verk och institutioner med tydlig anknytning till några nationella minoriteter och till samisk historia. Det gör det felaktigt att hävda att urvalet helt saknar minoritetserfarenheter.

Men frågan om representation måste skiljas från frågan om beslutande auktoritet.

Kulturrådet noterade att urfolket samerna och de nationella minoriteterna inte hade fått tillräcklig möjlighet till inflytande i frågor som berörde dem. Myndigheten framhöll att några verk med minoritetsanknytning visserligen fanns med, men att inflytande också behövs för att säkerställa kvalitet och motverka stereotypa framställningar.

Svenska Samernas Riksförbund gick längre. Organisationen beskrev kanon som ett normerande urval som riskerar att återspegla majoritetssamhällets perspektiv och göra samiska erfarenheter till tillägg snarare än likvärdiga delar av samhället. Dess invändning är inte bara "för få samiska verk". Den gäller statens auktoritet att definiera nationell historia utan säkerställt samiskt självbestämmande och reellt inflytande.

Sverigefinländarnas delegation beskrev dialogprocessen som en förtroendeklyfta. Enligt yttrandet behandlades minoritetsorganisationerna i praktiken som allmänna intressegrupper som fick lämna förslag på samma villkor som andra, trots deras särskilda rättsliga ställning.

5.2 Den starkaste neutrala invändningen

En expertgrupp kan inte ge varje grupp vetorätt. Om varje historisk, religiös, regional eller social grupp får rätt till en särskild kvot blir det svårt att upprätthålla en gemensam metod. En kanon ska dessutom välja verk, inte representanter. Ett verk kan vara betydelsefullt för hela samhället utan att dess upphovsperson fungerar som identitetsdelegat.

Detta är korrekt.

Men urfolk och nationella minoriteter är inte bara frivilliga kulturföreningar. De har en särskild rättslig och historisk ställning. Därför är jämförelsen med valfria hobby- och intressegrupper otillräcklig. Särskilt när staten väljer verk som behandlar deras historia uppstår ett kvalitets- och legitimitetsargument för faktisk medverkan.

5.3 Den offentliga författaren till Sverige

Här träffar kulturkanon direkt Volym II:s centrala fråga.

Privat tolerans betyder i detta fall inte att minoritetskultur är förbjuden eller måste hållas i hemmet. Den kan publiceras, stödjas, undervisas och framföras.

Asymmetrin gäller i stället **auktoriteten att definiera den gemensamma nationella berättelsen**. Om majoritetsinstitutioner väljer vilka minoritetsverk som ska representera minoriteters plats i Sverige, medan minoriteterna huvudsakligen får nominera och reagera, är de representerade objekt men inte fullt jämlika medförfattare.

Detta är en mer precis kritik än att säga att minoriteter "saknar rättigheter".

Adjudicering: Underlaget visar inte fullständig minoritetsfrånvaro. Det visar en trovärdig och delvis verifierad skillnad mellan att finnas med i listan och att ha institutionellt inflytande över hur den gemensamma berättelsen definieras.

6. Armlängds avstånd

6.1 Armlängd i urvalet

Expertgruppernas konkreta urval skedde självständigt. Det är ett reellt skydd mot att regeringen eller SD pekar ut enskilda verk.

Denna självständighet bör erkännas öppet. Det finns inte stöd för att beskriva de hundra posterna som en partibestämd lista.

6.2 Politikens legitima ramstyrning

Samtidigt var projektets syfte, kategorier, antal verk och vissa kriterier politiskt initierade och administrativt fastställda. Detta är inte i sig ett brott mot armlängdsprincipen. Demokratisk kulturpolitik måste kunna besluta om institutioner, mål och budget.

Det avgörande är var ramen slutar och innehållsstyrningen börjar.

SOU:n föreslog en fristående stiftelse som skulle skydda den långsiktiga förvaltningen från kortsiktig politisk styrning. Skolverkets remissvar identifierade en motsatt konstitutionell

komplikation: om en självständig stiftelse kontrollerar framtida kanonrevisioner och kanon sedan förs in i skolans styrdokument kan skolans innehåll i praktiken påverkas av en aktör som regeringen inte fullt kontrollerar.

Detta visar att "armlängd" inte har ett enkelt svar. För liten självständighet ger politisk kulturstyrning. För stor självständighet kan ge en privat eller halvprivat kanonförvaltare inflytande över offentliga läroplaner utan tydligt demokratiskt ansvar.

6.3 Finansiering som styrning

Utredningen föreslog:

- två miljoner kronor för en tillfällig webbplats under tre år;
- tjugo miljoner kronor under 2026–2028 för regionala kanonprojekt;
- och 500 000 kronor för en första folkupplaga.

Finansieringen skulle sökas genom omprioriteringar inom kulturområdet.

Myndigheten för kulturanalys invände att öronmärkta kanonmedel kan minska regional självständighet och styra verksamheter mot ett statligt definierat kanonbegrepp. Kulturrådet ansåg att kanon inte borde finansieras genom minskningar av andra kulturbudgetanslag.

Regeringens första beslutade budgetsteg är mycket mindre: en miljon kronor till Riksantikvarieämbetet för den digitala plattformen, finansierad genom en lika stor minskning av anslaget för allmän kulturverksamhet, utveckling och internationellt kulturutbyte. Regeringen bedömde att minskningen inte skulle påverka den finansierade verksamheten.

Två slutsatser följer.

För det första är omfördelningen verifierad. Det är därför fel att säga att kulturkanon hittills endast är symbolisk.

För det andra är beloppet litet: en miljon av ett anslag som före ändringen var 501,582 miljoner kronor, ungefär 0,2 procent. Det är därför också fel att låta denna enskilda post bära tesen att pluralistisk kulturfinansiering håller på att avvecklas.

Adjudicering: Resursmekanismen finns men är ännu begränsad. Den viktigare långsiktiga frågan är om framtida medel gör kanon till ett villkorat språk för regional och lokal finansiering.

7. Skolan

7.1 Frivillig resurs eller normerande styrdokument?

Skolverkets remissvar drog en tydlig linje. Myndigheten såg positivt på en pedagogisk digital portal som frivillig resurs för lärare, elever och skolbibliotek. Den avstyrkte däremot att detaljerade kanonverk skulle skrivas in i läroplaner och kursplaner. Skolverket menade att befintliga och föreslagna styrdokument redan kunde bära kulturarvs- och referensuppdraget och att den föreslagna listan inte hade utformats som ett läroplansunderlag.

Regeringen gav därefter Skolverket i uppdrag att föreslå hur kanon kan införas i relevanta styrdokument och att ta fram användningsstöd.

Detta är inte samma sak som att regeringen redan har beslutat att varje verk ska bli obligatoriskt. Ordet "föreslå" är avgörande. Skolverket kan komma fram till en begränsad, generell eller frivillig modell.

Men uppdraget innebär ändå att kanon provas som mer än en tillgänglig webbplats. Den kan bli del av den ordinarie institution som formar alla barns gemensamma kunskapsram.

7.2 Den jämlika bildningens försvar

Skolargumentet är starkt. Om kanon används flexibelt kan den:

- ge lärare kvalitetssäkrat material;
- stärka skolbibliotek;
- skapa gemensamma referenser över klass- och bostadsgränser;
- ge barn tillgång till verk de inte möter hemma;
- och skapa ingångar till kritisk undervisning om Sveriges konflikter.

Kanon behöver alltså inte vara indoktrinering. Den kan vara en demokratisk bildningsinfrastruktur.

7.3 Den normerande risken

Risken uppstår om tre saker sammanfaller:

1. listan ges en officiell status som gör andra historiska erfarenheter sekundära;
2. undervisningens tid och resurser omfördelas mot listan;
3. kanon presenteras som svaret på vad som är gemensamt svenskt snarare än som ett historiskt och omstritt urval.

I skolan är "frivilligt" dessutom gradvis. Ett material kan vara juridiskt frivilligt men praktiskt normerande genom lärarstöd, bedömning, läromedel, kompetensutveckling och myndighetskommunikation.

Därför måste den slutliga analysen följa den faktiska styrkedjan, inte bara om ordet "obligatoriskt" används.

7.4 Vad som ännu inte kan sägas

Det finns inget underlag för att säga:

- att alla elever redan måste läsa samtliga poster;
- att lärare förbjuds undervisa om annat;
- att minoritetskultur har tagits bort ur läroplanen;
- eller att kanon har förbättrat eller försämrat kunskapsresultaten.

Adjudicering: Skolan är den mest betydelsefulla framtida mekanismen men ännu den minst mätbara. Slutsatsen ska tills vidare vara **institutionaliseringsrisk och beslutad utredningsriktning**, inte genomförd identitetsdisciplin.

8. Integration och den blivande medlemmen

8.1 Gemensamma referenser som tillträde

Utredningen vill att kanon ska användas i samhällsorientering för nyanlända. Det kan försvaras som tillträdespolitik. Den som flyttar till Sverige kan ha praktisk nytta av referenser som ofta används i offentligheten: folkhemmet, tryckfriheten, allemansrätten, pappaledigheten, Nobelpriset, psalmer, litteratur och centrala rättsdokument.

Att förmedla sådan kunskap behöver inte betyda att den nyanlände måste älska, efterlikna eller underordna sig varje del.

8.2 Kunskap eller lojalitetsprov?

Skillnaden mellan integration och assimilation ligger inte bara i stoffet utan i vad kunskapen används till.

Kanon fungerar inkluderande om budskapet är:

Detta är några centrala historiska referenser som hjälper dig att förstå och kritisera det samhälle du nu deltar i.

Den fungerar mer assimilatoriskt om budskapet blir:

Detta är den identitet du förväntas göra till din för att erkännas som full medlem.

SOU:n föreslår inte ett formellt lojalitetsprov. Men kanon placeras i en bredare politisk miljö där språk, medborgarskap,andel och nationell samhörighet redan har blivit starkare medlemskapsfrågor. Den systemiska risken kan därför inte bedömas isolerat från Volym II:s övriga reformkudjor.

8.3 Evidensgränsen

Det finns ännu ingen studie av hur nyanlända faktiskt möter, tolkar eller påverkas av kulturkanon. Det finns heller inget beslutat nationellt prov som kräver kanonkunskaper för medborgarskap.

Påståenden om lydnad, assimilation eller stärkta integrationsresultat är därför risk- och mekanismhypoteser, inte effekter.

9. Invitation, hierarchy, memory policy, cultural capital or identity infrastructure?

Kulturkanon är inte bara en av dessa funktioner.

9.1 Invitation

Den är en invitation i den mån portalen är tillgänglig, pedagogisk och leder vidare till fler verk, platser och perspektiv. Det breda publikintresset och expertgruppernas självständighet stöder denna funktion.

9.2 Common knowledge

Den är ett försök att skapa gemensam kunskap. Detta kan vara demokratiskt värdefullt och klassutjämnande.

9.3 Cultural capital

Den offentliggör kulturella koder som annars ofta överförs privat. Men den bestämmer samtidigt vilka koder staten anser mest värda att offentliggöra.

9.4 Memory policy

Den är minnespolitik därför att staten väljer vilka händelser, institutioner och verk som ska bära en nationell tidslinje. Minnespolitik är inte automatiskt propaganda. Alla museer och läroplaner bedriver någon form av minnespolitik. Frågan är om den är plural, självkritisk och öppen för revision.

9.5 Hierarchy

Den skapar en hierarki i den begränsade men verkliga betydelsen att hundra poster får en särskild officiell status, en statlig plattform och möjlig skolanknytning. Det betyder inte att allt utanför listan bedöms värdelöst. Men skillnaden mellan officiellt utvalt och icke-utvalt är själva projektets funktion.

9.6 Identity infrastructure

Den blir identitetsinfrastruktur när urvalet kopplas till gemenskap, integration, skola och nationell självförståelse och ges långsiktiga institutioner. En lista på en tidnings kultursida är kritik. En statlig lista med portal, myndighetsuppdrag, budget och möjlig läroplansfunktion är infrastruktur.

Samlad klassifikation: Kulturkanon fungerar samtidigt som invitation, common knowledge, cultural capital, memory policy, hierarchy och framväxande identity infrastructure. Vilken funktion som dominerar avgörs av implementeringen.

10. Hostile-reader-protokoll

10.1 Kritisk proposition

Kulturkanon ger ett historiskt urval särskild offentlig auktoritet. Den kan därför göra en viss bild av svensk kultur mer institutionellt normativ även om annan kultur förblir laglig och fritt verksam.

10.2 Primär evidens

- hundra officiellt utvalda kanonposter;

- kriteriet om minst femtio års ålder;
- självständiga expertgrupper inom fastställda kategorier och kriterier;
- över nio tusen rådgivande allmänhetsförslag;
- en beslutad digital plattform;
- en verifierad omfördelning på en miljon kronor;
- ett Skolverkuppdrag om styrdokument och undervisningsstöd;
- remisskritik från kulturmyndigheter, urfolks- och minoritetsorganisationer.

10.3 Starkaste konservativa eller kanonvänliga försvar

En gemensam kanon förbjuder inget, kan demokratisera kulturellt kapital, ger alla elever referenser som annars ärvs klassmässigt och valdes av sakkunniga snarare än politiker. Tidsgränsen skyddar mot dagsmode. Minoritetsanknutna och samhällskritiska verk ingår. Listan kan fungera som början på vidare utforskning.

10.4 Starkaste neutrala rättsliga och administrativa tolkning

Regeringen har rätt att bedriva kultur- och utbildningspolitik, finansiera en portal och ge myndigheter uppdrag. Offentlig finansiering av ett urval skapar inte i sig en rättighetskränkning. Den rättsliga frågan om diskriminering eller minoritetsrätt kan inte avgöras abstrakt från urval, process och konkret implementering.

10.5 Vad som är verifierat

- Kanon är ett normerande urval i den vanliga betydelsen att vissa verk ges särskild officiell status.
- Femtioårsregeln är en explicit urvalsregel.
- Allmänhetens deltagande var omfattande men rådgivande.
- Experturvalet var självständigt i förhållande till kommittén.
- Nationella minoritets- och urfolksorganisationer har dokumenterat kritik om inflytande och osynliggörande.
- En miljon kronor har omfördelats till den digitala plattformen.
- Skolverket utreder införande i styrdokument.
- Ingen utbildnings-, integrations- eller deltagandeeffekt är ännu uppmätt.

10.6 Vad som förblir hypotes

- att kanon kommer att minska andra perspektivs faktiska undervisningsutrymme;
- att regional finansiering kommer att villkoras av kanon;
- att minoriteter kommer att uppleva lägre offentlig tillhörighet;
- att projektet kommer att öka eller minska social sammanhållning;
- att kanon fungerar som ett assimilationskrav snarare än ett kunskapsverktyg.

10.7 Vad som skulle falsifiera eller tvinga fram en begränsning

Den centrala kritiken måste begränsas om implementeringen:

- förblir frivillig och plural;

- tydligt visar kanonens urvals- och makthistoria;
- ger minoriteter reellt inflytande i tolkning och revidering;
- finansieras utan märkbar undanträngning av annan kultur;
- används som en öppning till fler berättelser;
- och inte påverkar rättigheter, bedömning eller medlemskapsstatus.

Den ska förstärkas om kanon:

- skrivs in som detaljerat obligatoriskt stoff;
- blir villkor för offentlig finansiering;
- används i medborgarskaps- eller lojalitetsprövning;
- presenteras som en uttömmande och neutral definition av svenskhet;
- eller om uppmätta effekter visar systematisk undanträngning.

10.8 Slutlig adjudicering

Kulturkanon tvingar inte en identitet i juridisk mening. Den förbjuder inte privat eller offentlig kulturell olikhet. Den är heller inte en direkt SD-lista.

Men den gör mer än att "promota kultur" i en neutral marknad av idéer. Staten har valt, finansierat och börjat institutionalisera en särskild nationell referensram. Den ramen bygger på kriterier som förefaller generella men som delvis premierar redan institutionaliserad historia.

Den mest hållbara domen är:

Kulturkanon är en legitim men inte neutral bildnings- och minnespolitisk institution. Den har tydliga inkluderande möjligheter, men dess femtioårsregel, expertstruktur och nationella implementering skapar en verifierbar risk för asymmetrisk pluralism: minoritets- och samtidserfarenheter kan vara lagliga, offentligt tillgängliga och delvis representerade utan att ges jämförbar auktoritet att definiera Sveriges gemensamma historia.

Underlaget stöder därför H1 — asymmetrisk pluralism — och H3 — kulturell majoritarianism — på mekanism- och risknivå.

Det stöder ännu inte påståendet om uppmätt kulturell exklusion. Det stöder inte heller en fascism- eller nationalsocialismklassifikation. En statlig kanon är förenlig med demokrati; den demokratiska kvaliteten avgörs av hur öppen den är för konflikt, minoritetsinflytande, revision och institutionell pluralism.

11. Kort svar på fallstudiens slutfråga

Invitation? Ja.

Hierarchy? Ja, genom särskild officiell status.

Memory policy? Ja.

Cultural capital? Ja, potentiellt klassutjämning.

Common knowledge? Ja, detta är ett uttryckligt mål.

Identity infrastructure? Ja, i framväxande form genom plattform, skola och integrationsbruk.

Legal coercion? Nej.

Measured exclusion? Inte visad.

Credible structural asymmetry? Ja, särskilt genom femtioårsregeln och ojämn auktoritet att definiera minoriteternas plats i nationen.

Källnoter

1. *En kulturkanon för Sverige*, SOU 2025:92, särskilt s. 15–18, 65–68, 110–116, 238–255 och 271–274 samt bilaga 2.
2. Myndigheten för kulturanalys, remissyttrande över SOU 2025:92, 7 januari 2026.
3. Statens kulturråd, remissyttrande över SOU 2025:92, 7 januari 2026.
4. Skolverket, yttrande dnr 2025:3069, 16 december 2025.
5. Svenska Samernas Riksförbund, yttrande SO 13/77, 7 januari 2026.
6. Svenska Tornedalingars Riksförbund–Tornionlaaksolaiset, remissyttrande, 7 januari 2026.
7. Sverigefinländarnas delegation, remissyttrande, 7 januari 2026.
8. Prop. 2025/26:99, s. 53–54.
9. Regeringen, uppdrag till Riksantikvarieämbetet om digital plattform, april 2026.
10. Regeringen, uppdrag till Skolverket om kulturkanon i skolan, april 2026.

KAPITEL 6

Skolan, språket och den blivande medlemmen

Kapitlets fråga är inte om skolan får förmedla svenska språket, svensk historia eller gemensamma demokratiska kunskaper. Det gör den redan. Frågan är vem som får bestämma vilka kunskaper som ska fungera som allmän norm, vilka som behandlas som särskilda perspektiv och hur starkt den blivande medlemmen förväntas anpassa sig till majoritetens kulturella referensram.

Den starkaste försvarslinjen

En gemensam skola behöver ett gemensamt språk, en gemensam läroplan och kunskaper som inte varierar med familjens resurser. Sverigedemokraternas principprogram förenar krav på statligt huvudmannaskap med pedagogisk valfrihet och beskriver likvärdig utbildning som en

nationell uppgift. Valplattformen 2026 betonar ordning, arbetskraftsrelevans och svenska som huvudspråk. Detta kan läsas som en klassisk bildnings- och jämlikhetsposition: skolan ska ge varje elev tillgång till ett gemensamt offentligt språk och ett kunskapskapital som annars fördelas genom hemmet.

Den invändningen har betydande styrka. Språkkunskap är en faktisk förutsättning för politiskt deltagande, arbete och tillgång till myndigheter. En skola som avstår från gemensamma kunskapskrav skapar inte neutralitet utan riskerar att lämna barn i olika kunskapsvärldar.

Den dokumenterade riktningen

Samtidigt gör partiets aktuella dokument mer än att försvara ett gemensamt undervisningsspråk. Valplattformen vill avskaffa offentligt finansierad modersmålsundervisning. Kommunprogrammet vill att svenska och inget annat ska vara huvudspråk i kommunala skolor, stoppa vad det kallar mångkulturell ledighet och införa traditionella kyrkliga skolavslutningar där det är möjligt. Skolverket har dessutom fått i uppdrag att föreslå hur kulturkanon kan införas i skolans styrdokument. Uppdraget är verkligt, men någon slutlig läroplansreglering eller uppmätt elevpåverkan finns ännu inte.

Här måste tre nivåer hållas isär. Svenska som gemensamt undervisningsspråk är en institutionell baslinje. Avskaffad modersmålsundervisning är ett politiskt förslag med materiell betydelse för en befintlig verksamhet. Kulturkanon i styrdokument är ett myndighetsuppdrag vars exakta verkan ännu inte är bestämd. Att slå samman dem till ett påstående om ett fullbordat assimileringssystem vore fel.

Den blivande medlemmen

Skolan framträder i modellen som skyddsinstitution, kunskapsinstitution och medlemskapsinstitution. Barnet ska skyddas mot brott och oordning, lära sig det gemensamma språket och möta den kultur som staten beskriver som gemensam. Det problematiska uppstår inte genom att svensk historia undervisas, utan när majoritetskulturens erfarenhet definieras som den självklara allmänheten medan andra erfarenheter främst behandlas som ursprungskultur, specialintresse eller anpassning.

Detta är inte samma sak som att minoritets elever saknar rättigheter. Nationella minoriteter har särskilt rättsligt skydd, och partiets dokument innehåller både stöd för deras språk och konflikter med vissa samiska intressen. Den generella kategorin "invandrades ursprungskultur" har däremot en klart svagare position i partiets doktrin: offentligt stöd ska dras in samtidigt som svenskt kulturarv ska förstärkas.

Hostile-reader-prövning

Verifierat: gemensamt språk och nationell bildning ges hög prioritet; modersmålsundervisning föreslås avskaffas; kulturkanon har gått vidare till myndighetsuppdrag; kommunprogrammet innehåller öppet asymmetriska symbolförslag.

Inte verifierat: att elever förbjuds uttrycka annan identitet, att kulturkanon redan är bindande läroplan, eller att skolresultat och integration har förbättrats eller försämrats av åtgärderna.

Falsifiering: kapitlets kritiska slutsats skulle försvagas om den slutliga skolimplementeringen uttryckligen gav minoriteter och samtidserfarenheter jämförbar auktoritet att definiera den gemensamma berättelsen, och om utvärdering visade att resurser och erkännande inte systematiskt försköts.

Adjudicering

Skolpolitiken stöder H1, asymmetrisk pluralism, på avsikts- och mekanismnivå. Den stöder H3, kulturell majoritarianism, där majoritetsbefolkningens villkor och kristet kodade traditioner ges offentlig prioritet. Den visar inte att laglig privat eller offentlig olikhet har avskaffats. Den mest exakta formuleringen är därför: skolan används som gemensam bildningsinstitution och som möjlig assimilationsinfrastruktur, men graden av faktisk normativ likriktning är ännu inte uppmätt.

Källankare: SD, *Principprogram 2023*, s. 16, 21 och 27; SD, *Valplattform 2026*, avsnitten om utbildning och svenskhet; SD, *Kommunpolitiskt inriktningsprogram 2024*, kap. 6 och 8; Regeringen, uppdrag till Skolverket om kulturkanon, 27 april 2026.

KAPITEL 7

Familjen, könet och den normala kroppen

Partiets familje- och könspolitik innehåller både en tydlig rättighetslinje och en tydlig normlinje. Sexuell läggning beskrivs som medfödd, sexuella minoriteter ska ha samma rättigheter och förföljelse ska bestraffas. Abortlagstiftningen försvaras i SD-Kvinnors program och aborträtten har genom ett brett riksdagsbeslut antagits som vilande grundlagsändring. Samtidigt anges kärnfamiljen vara den samlevnadsform som oftast har bäst förutsättningar, biologiska skillnader mellan kvinnor och män ges förklaringsvärde och genuspedagogik avvisas.

Det starkaste konservativa försvaret

Familjepolitik kan legitimt erkänna att barn behöver stabil omsorg, att biologiskt föräldraskap har rättslig betydelse och att könskategorier används i vård, statistik och skyddsregler. Motstånd mot kvoterad föräldraledighet kan dessutom förstås som familjeautonomi snarare än som kvinnors underordning. En konservativ familjenorm är inte i sig ett förbud mot andra familjer.

Detta försvar är korrekt så långt det sträcker sig. Ingen granskad regel gör samkönade familjer olagliga eller fråntar dem generell civilrättslig status. Partiets principprogram säger uttryckligen att sexuell läggning inte ska ge olika rättigheter och skyldigheter.

Normens institutionella innehåll

Normen får ändå betydelse när den påverkar vad offentliga dokument antar som det vanliga, vilka pedagogiska modeller som avvisas och vilka kroppar som presenteras som självklara. SD-Kvinnors program placerar transpersoner endast i ett vårdavsnitt under kvinnors hälsa. Principprogrammet erkänner personer med oklar eller ombytt könstillhörighet när

förhållandet utgör ett problem för dem, men ger ingen positiv offentlig beskrivning av icke-binär identitet. Kommunprogrammet vill avskaffa genuspedagogik och skydda barn från vad det kallar påtvingad könsidentitet.

Detta bevisar inte att partiet betraktar alla queera personer som sjuka. Det visar en asymmetri: sexuell läggning erkänns som en rättighetskategori, medan trans och icke-binär existens huvudsakligen behandlas genom medicin, åldersgränser, juridisk klassifikation och kritik av ideologi.

Familjens frihet och dess gräns

Partiet säger att staten ska stödja familjen utan att i alltför hög grad begränsa dess handlingsfrihet. Samtidigt är familjens rörelsefrihet över gränsen inte enbart en privat fråga. Anhöriginvandring, försörjningskrav och väntetider avgör om en svensk medborgare i praktiken kan leva med en utländsk partner i Sverige. Detta behandlas separat i kapitel 14 och 22, men visar att familjeautonomi är starkast när familjen redan befinner sig innanför den territoriella medlemskapsgränsen.

Adjudicering

Partiets familjeideal är offentligt normativt men inte ett heltäckande rättsligt tvångssystem. Den verifierade kritiken gäller inte att andra familjer saknar laglig existens, utan att kärnfamilj, tvåkönsmodell och traditionell könsocialisation ges större institutionell självklarhet. H0 förklarar en betydande del av materialet; H1 och H3 behövs för att förklara den asymmetriska offentliga auktoriteten.

Källankare: SD, *Principprogram 2023*, avsn. 2, 10 och 15; SD-Kvinnor, *Politik för kvinnor av kvinnor* (2020), s. 8-10; SD, *Kommunpolitiskt inriktningsprogram 2024*, kap. 8; bet. 2025/26:KU34.

KAPITEL 8

Religion, kristet arv och asymmetrisk sekularism

Religionspolitiken måste analyseras genom två separata frågor: individuell trosfrihet och religionens offentliga ställning. Sverigedemokraterna försvarar den första men avvisar neutralitet i den andra.

Doktrinen

Principprogrammet beskriver partiet som icke-konfessionellt och religionsfriheten som individens rätt att tro utan negativ särbehandling eller förföljelse. Religiösa och icke-religiösa ska lyda under samma lagar, och religioner som gör anspråk på samhällsinflytande ska kunna kritiseras. Omedelbart därefter anges att staten inte kan och inte bör vara religiöst neutral, eftersom kristendomen ska tillåtas inta en särställning genom sin historiska betydelse.

Detta är inte en dold tolkning utan en uttrycklig doktrin om asymmetrisk sekularism: jämlik individuell rätt, men ojämn offentlig rang mellan traditioner.

Formellt symmetriska och öppet asymmetriska regler

Regionprogrammet föreslår en neutralitetspolicy för personal i kollektivtrafiken som omfattar kors, hijab och andra religiösa symboler. Den är formellt symmetrisk. Förbud mot omskärelse utan medicinska skäl och mot ritualsakt är också formellt neutrala i lydelsen men träffar framför allt judisk och muslimsk praxis.

Kommunprogrammet går längre. Det vill neka fullskaliga moskéer och böneutrop, stoppa mångkulturell ledighet och där det är möjligt ålägga skolor traditionella kyrkliga avslutningar. Här är asymmetrin inte endast en följd; den står i själva regelns utformning. Kyrklig ceremoni framställs som tradition, moské och böneutrop som avvikelse från svensk eller västerländsk byggnadstradition.

Den starkaste försvarslinjen

Kristendomen har objektivt haft större historiskt inflytande över svensk lag, kalender, konst, arkitektur och institutioner än nyare religioner. Att undervisa om eller bevara detta arv är inte samma sak som att ge kyrkan teologiskt herravälde. Kommuner har dessutom legitima plan-, buller- och ordningsintressen, och vissa åtgärder mot religiös praxis motiveras med djurskydd eller barns kroppsliga integritet.

Försvaret måste tas på allvar. Varje skillnad är inte diskriminering, och historisk betydelse kan motivera ojämn kulturell synlighet. Men försvaret förklarar inte varför kristen ceremoni bör åläggas medan muslimsk offentlig närvaro ska nekas genom en uttrycklig civilisatorisk norm.

Rättsläget

Ingen allmän rätt att riva moskéer därför att impopulära värderingar predikas finns i gällande rätt. Föreningsfriheten, religionsfriheten, plan- och byggregler, ordningslagen och brottsbalken verkar genom skilda prövningar. Hatbrott, hets, hot eller terrorism kan ge rättsliga konsekvenser; en trosinriktning som sådan gör det inte. Partiförslag är därför inte genomförd rätt.

Adjudicering

Religionspolitiken ger starkt stöd åt H1 och H3. Den bevarar individuell trosfrihet men gör kristendomen offentligt konstitutiv och vissa muslimska uttryck till särskilt reglerade avvikelser. Detta är kulturell majoritarianism inom en fortsatt konstitutionell ordning, inte ett bevis för upphävd religionsfrihet.

Källankare: SD, *Principprogram 2023*, s. 21-22; SD, *Kommunpolitiskt inriktningsprogram 2024*, kap. 4, 6, 8 och 15; SD, *Regionpolitiskt inriktningsprogram 2024*, kap. 5-7; SD, *Valplattform 2026*.

KAPITEL 9

Landsbygden, jakten, köttet och den autentiska nationen

Landsbygdspolitiken är en av de delar av SD:s modell där skydd av materiell produktion, nationell beredskap och kulturell autenticitet ligger närmast varandra. Det nya

landsbygdsprogrammet från maj 2026 vill öka svensk livsmedelsproduktion, minska regelbördan, skydda äganderätt och hålla kostnaderna för drivmedel nere. Detta är i stor utsträckning en konkret näringspolitik, inte identitetssymbolik.

Det starkaste materiella argumentet

Svensk animalieproduktion har betydelse för företag, sysselsättning, öppna landskap, livsmedelsberedskap och djurskydd. Import kan komma från system med lägre krav. Offentlig upphandling kan därför legitimt väga in robusthet, beredskap, miljö och djurvälstånd. Stöd till jakt, skogsbruk eller lantbruk diskriminerar inte i sig den som lever urbant eller äter växtbaserat.

När produktion blir offentlig identitet

Den analytiska frågan uppstår när kostval kodas nationellt. Landsbygdsprogrammet ställer "importerad tofu" mot "nationellt producerade animalier" och säger att det ytterst är upp till var och en vad man äter, men att myndigheter inte ska förespråka det förra framför det senare. Meningsbyggnaden bekräftar privat valfrihet och bestrider samtidigt alternativets offentliga auktoritet. Växtbaserad kost tillåts som privat preferens; animalier placeras i en offentlig berättelse om svensk produktion och beredskap.

Kommunprogrammet gör strukturen operativ genom kravet att varje skollunch ska innehålla en kötträtt och en vegetarisk rätt. Vegetarianen får ett permanent alternativ. Köttet förblir samtidigt permanent baslinje eftersom ingen gemensam köttfri dag kan förekomma. Vegansk eller religiöst anpassad kost faller utanför den föreslagna rätten till individanpassning när endast medicinska skäl godtas.

Autenticitet utan karikatyr

Det vore fel att konstruera en empirisk "ideal-SD-svensk" av jägare, köttätare och lantbrukare. Dokumenten stödjer inte att varje väljare eller medlem lever så. Vad de stödjer är att jakt, ägande, svensk produktion, djurhållning och landsbygd ges särskild symbolisk och materiell betydelse i partiets beskrivning av nationen.

Den urbana veganen är därför inte rättsligt mindre svensk. Men hennes livsstil får inte samma roll i den offentliga självbeskrivningen. Den kan tolereras och erbjudas som alternativ samtidigt som staten och kommunen förväntas reproducera animalieproduktionen som norm.

Adjudicering

Kapitelmaterialiet stödjer H1 och H3 på mekanismnivå. Det visar inte en generell rättighetsförlust för vegetarianer eller veganer. Det visar en offentlig ordning där animalier och landsbygdsproduktion kodas som gemensamt nationellt intresse, medan växtbaserad livsstil främst kodas som individuellt val. Gränsen mellan legitim beredskapspolitik och normativ autenticitet måste bedömas åtgärd för åtgärd.

Källankare: SD, *Ett starkt svenskt lantbruk* (2026); SD, *Kommunpolitiskt inriktningsprogram 2024*, kap. 8.1; SD-Kvinnor (2020), s. 17-20; Livsmedelsverket, nationella riktlinjer för måltider i skolan.

Medier, civilsamhälle och armlängds avstånd

Ett demokratiskt samhälle behöver både fria medier och ett civilsamhälle som kan stödja, kritisera och organisera sig oberoende av regeringen. Volym I identifierade här sitt största källgap: den då tillgängliga korpusen saknade ett samlat aktuellt SD-program om medier, public service, presstöd och mediemångfald. Volym II får inte fylla luckan genom att bygga en doktrin av enstaka konflikter.

Vad som faktiskt är belagt

Principprogrammet beskriver den ideella sektorn som en tredje sfär vid sidan av stat och marknad. Föreningar, idrottsliv och religiösa församlingar sägs stärka socialt kapital, kulturarv, kunskap, folkhälsa och demokrati. Offentligt stöd ska vara förenligt med demokratiska värderingar och konstruktiv samhällsutveckling.

Region- och kommunprogrammen konkretiserar emellertid innehållsvillkor. Stöd till studieförbund ska trappas ned, religiösa och etniska föreningar ska inte omfattas av vissa bidragsvillkor, och kommunalt stöd ska inte gå till verksamheter som bevarar invandrades ursprungliga kultur och identitet eller bygger på idéer som partiet betecknar som postkoloniala och splittrande. Samtidigt vill programmen förstärka kulturarv, hembygd och gemenskapsskapande verksamhet.

Detta är en verifierad resursasymmetri i partipolitiken. Den betyder inte att föreningarna förbjuds. Den betyder att tillgången till offentliga resurser knyts till innehåll, identitet och bedömd samhällsnytta.

Armlängds avstånd och dess gräns

Regionprogrammet försvarar uttryckligen ett fritt konst- och kulturliv och beskriver armlängdsprincipen som central. Samma dokument kräver dock folklig förankring, allmännytta, gemenskap och kulturarvsprioritet vid fördelning. Konflikten ligger därför inte nödvändigtvis i direkt order till en museichef. Den kan ligga i de kriterier som avgör vilka institutioner och uttryck som över huvud taget får resurser.

Den starkaste neutrala tolkningen är att demokratiskt ansvariga politiker alltid måste bestämma budgetramar och övergripande mål. Armlängds avstånd kan inte innebära att kulturområdet själv har en ovillkorlig rätt till offentliga pengar. Den tolkningen är riktig. Den besvarar dock inte om innehållskriterierna är jämnt tillämpade eller om en politiskt definierad nationell kultur gynnas systematiskt.

Mediernas särskilda ställning

Utan ett fullständigt och aktuellt medieprogram går det inte att klassificera partiets mediepolitik som institutionell likriktning, public-service-avveckling eller liberal reform. Enstaka uttalanden och konflikter kan dokumentera positioner men inte bära en total modell. Detta är en kvarstående gräns för H4- och H5-prövningen.

Adjudicering

Civilsamhällesmaterialet stödjer asymmetrisk pluralism: organisationer kan vara lagliga men ha olika tillgång till offentliga resurser beroende på hur deras identitet och samhällsfunktion bedöms. Medieområdet ger däremot otillräckligt underlag för en stark regimslutsats. En fientlig läsare har rätt att kräva denna begränsning.

Källankare: SD, *Principprogram 2023*, avsn. 11; SD, *Regionpolitiskt inriktningsprogram 2024*, kap. 6 och 8; SD, *Kommunpolitiskt inriktningsprogram 2024*, kap. 6 och 12.

DEL III

RESURSER, RÄTTIGHETER OCH VILLKOR

Välfärdsnationalismens ekonomiska gräns · Vem får vänta? · Funktionsnedsättning, sjukdom och arbetsnorm · Familjen över gränsen · Kommunen som sista golv · Kulturens pengar och den offentliga synligheten

KAPITEL 11

Välfärdsnationalismens ekonomiska gräns

Sverigedemokraternas välfärdsmodell är inte en plan för att avveckla den generella välfärdsstaten. Principprogrammet försvarar solidariskt finansierad trygghet och räknar omsorgen om svaga och utsatta till statens kärnuppgifter. Den avgörande förändringen ligger i solidaritetens medlemskapsgrund.

Från klass till nation

Partiet beskriver folkhemmet som ett samhälle där samhörigheten inte är baserad på klass utan nationstillhörighet. I forskningen används välfärdschauvinism för politik och attityder som bevarar välfärd för den inhemska gruppen men begränsar eller fördröjer tillgången för andra. Eick och Leruth skiljer detta från välfärdspopulism och välfärdseuroskepticism. Rathgeb och Busemeyer varnar samtidigt för att reducera radikalhögerens socialpolitik till en enda invandringsdimension: partier kan expandera vissa förmåner, skydda etablerade arbetare och samtidigt skapa selektiva gränser.

Detta beskriver materialet bättre än en enkel höger-vänsterskala. SD vill ge den inkluderade medlemmen vård, tandvård, a-kassa, pensionstrygghet och omsorg. Samtidigt har partiets eget dokument *Gör din plikt, kräv din rätt* eftersträvat uttryckliga medborgarskapsvillkor för bosättningsbaserade förmåner.

Partikrav och beslutad lag är inte samma sak

Den beslutade reformen SFS 2026:853 valde inte medborgarskap som grind. Från den 1 januari 2027 krävs i stället fem års bosättning inom en femtonårig ramtid eller en viss förvärvsinkomst för åtta förmåner. Modellen är formellt medborgarskapsneutral och omfattar även återvändande svenska medborgare. Äldre regler fortsätter gälla för den som bosatt sig i Sverige före ikraftträdandet.

Detta är ett centralt attributionsfynd. SD:s öppna medborgarskapsmodell och riksdagens bosättnings- och inkomstmodell ska inte beskrivas som identiska. Samtidigt anger propositionen att kvalificeringen inte ska vara mer generös än vad EU-rätten och internationella åtaganden kräver. Fem år väljs därför både som unionsrättsligt tak och politisk miniminivå.

Socialt medborgarskap och deservingness

T. H. Marshalls sociala medborgarskap betecknar den faktiska möjligheten att delta som fullvärdig samhällsmedlem genom sociala rättigheter. Kvalificering avskaffar inte sådana rättigheter generellt; den tidsordnar dem. Men tidsordningen gör anknytning, bidrag och egen ansträngning till en del av rättighetens moraliska legitimitet.

Här möts välfärdsnationalism och deservingness. Den som redan är etablerad behöver inte på nytt bevisa förtjänst. Den nytillkomne måste vänta eller arbeta sig förbi väntan. Därför är modellen universell innanför en prövad gräns snarare än universell enbart genom behov och bosättning.

Adjudicering

H2 är starkt stöd. Den korrekta preciseringen är dock selektiv välfärdschauvinism, inte generell välfärdsnedmontering. Mekanismen är beslutade kvalifikationsregler och explicit SD-politik. Effekten på migration är inte verifierad; Inspektionen för socialförsäkringen har bedömt den som oklar. Effekten på vissa hushåll och kommuner är däremot officiellt beräknad.

Källankare: SD, *Principprogram 2023*, s. 26; SD, *Gör din plikt, kräv din rätt* (2021); prop. 2025/26:136; SFS 2026:853; Eick & Leruth (2024); Rathgeb & Busemeyer (2022); Marshall (1950).

KAPITEL 12

Vem får vänta?

FIGUR 7 • MEDLEMSKAPSPOSITIONER — SÄKERHET OCH VILLKOR

Medlemskapssäkerhet i fyra ordinala steg

Stegen är ordinala och avser medlemskapssäkerhet vid brytdatumet — inte människovärde, inte rättighetsinnehav och inte sannolikhet för ingripande. Positionerna är dels formella rättsliga statusar, dels analytiska lägen. En person kan inneha flera positioner samtidigt.

FIGUR 8 • KVALIFICERING TILL ÅTTA BOSÄTTNINGSBASERADE FÖRMÅNER

Två vägar in, en grind

- **VÄG 1 — BOSÄTTNINGSTID** — Fem års bosättning inom en femtonårig ramtid. Öppen för alla som stannar tillräckligt länge.
- **VÄG 2 — FÖRVÄRVSINKOMST** — Viss förvärvsinkomst. Minst tillgänglig för den vars arbetsförmåga är nedsatt.

Modellen är formellt medborgarskapsneutral och omfattar även återvändande svenska medborgare. Äldre regler gäller för den som bosatt sig före ikraftträdandet. Sjukdom, funktionsnedsättning och ålder ska enligt de redovisade skälen inte i sig utgöra synnerliga skäl för tidigare kvalificering. Personlig assistans ingår inte i reformen; ett kommittédirektiv är beslutat men inte avgjort. Inkomstvillkorets exakta nivåer ligger utanför studiens källbas.

Väntan är inte ett administrativt sidospår. Den är en av modellens centrala fördelningsmekanismer. Två personer kan ha samma aktuella behov och samma lagliga närvaro men befinna sig på olika sida om en tids- eller inkomstgräns.

Femårsregeln

Den beslutade socialförsäkringsreformen kräver fem års bosättning inom en femtonårig ramtid eller kvalificering genom arbetsinkomst. Regeringen anger att fem år motsvarar den längsta tid som kan väljas innan unionsrättens ställning som varaktigt bosatt kräver likabehandling. Samma avsnitt säger att tiden inte heller bör vara kortare. Regeln läggs alltså vid det restriktiva utrymmets ytterkant.

Det starkaste försvaret är tydligt: en person utesluts inte permanent, regeln gäller lika oavsett nationalitet, och anknytning kan visas genom tid eller arbete. Ingen som bosatt sig före ikraftträdandet förlorar en redan etablerad position. Detta är reella begränsningar av kritiken.

Hushållet som bärare

Väntan individualiseras inte alltid. Om endast en av två föräldrar är kvalificerad får den kvalificerade hela barnbidraget. Föräldrapenning kan inte avstås till en icke-kvalificerad förälder. Om endast en partner är kvalificerad kan hushållet sakna rätt till bostadsbidrag. Regeringen noterar själv risken att sammanboende kan få incitament att registrera sig som ensamstående.

Barnet är inte rättsligt skyldigt och skolgången villkoras inte. Men hushållets materiella läge påverkas av de vuxnas kvalificering. Detta är en systemkonsekvens, inte en påstådd avsikt att bestraffa barn.

Administrativ börda

Den som bedömts icke-kvalificerad måste själv bevaka när kvalificeringstiden är uppnådd och göra anspråk på en förmån som annars kan betalas automatiskt. Detta flyttar informations- och bevakningskostnad till den enskilde. Administrativ börda är inte bara blanketter; den består av lärandekostnader, efterlevnadskostnader och psykologiska kostnader som kan fördela faktisk tillgång ojämnt även när en rätt formellt finns.

Vem kan påverka väntan?

För en arbetsför person med tillräcklig lön kan inkomstvägen förkorta tiden. För en person med nedsatt arbetsförmåga är den mindre tillgänglig. För en person i subventionerad anställning kan arbetet räknas olika i socialförsäkringens och medborgarskapets system. För den som vårdar ett barn eller lever i en osäker relation kan omsorgs- och beroendestrukturer påverka möjligheten att kvalificera sig snabbt.

Adjudicering

Väntan är formellt generell men socialt ojämn. Den är varken permanent uteslutning eller neutral tidsräkning. H2 stöds starkt. H1 stöds när väntan gör vissa lagligt bosatta till prövade medlemmar utan samma omedelbara sociala säkerhet. En uppmätt långsiktig effekt på arbete, migration och integration saknas vid brytdatumet.

Källankare: prop. 2025/26:136, särskilt avsn. 5.3 och konsekvensanalysen; SFS 2026:853, 5 kap. 11 a-11 g §§ SFB; Herd & Moynihan, *Administrative Burden* (2018).

FIGUR 3 • FÖRUTSATT OCH PRÖVAT MEDLEMSKAP

Samma rättsliga likhet, olika medlemskapssäkerhet

- **FÖRUTSATT** — Bosatt svensk medborgare utan annat medborgarskap.
- **PRÖVAT** — Den som söker uppehåll eller medborgarskap.
- Tillhörigheten provas inte
- Kan inte utvisas
- Ingen kvalificeringsgrind
- Rösträtt i alla val
- Hemvistid
- Försörjningskrav
- Språk och samhällskunskap
- Vandelsprövning
- Kvalificering till förmåner

Asymmetrin ligger i vad som provas, inte i vem som innehar rättigheter.

KAPITEL 13

Funktionsnedsättning, sjukdom och arbetsnorm

Funktionsnedsättning prövar välfärdsmodellens egen moraliska kärna. Principprogrammet anger att omhändertagandet av svaga och utsatta är en statlig kärnuppgift. Den beslutade kvalificeringen omfattar samtidigt omvårdnadsbidrag, garantiersättning i sjuk- och aktivitetsersättning, merkostnadsersättning och bostadstillägg.

Den strukturella paradoxen

Kvalificeringen erbjuder två vägar: tid eller arbetsinkomst. För flera personer med funktionsnedsättning är den snabba arbetsvägen mindre tillgänglig just därför att

arbetsförmågan är nedsatt. Bosättningsvägen står öppen, men sjukdom, funktionsnedsättning och ålder ska enligt propositionen inte i sig utgöra synnerliga skäl för undantag. Den egenskap som skapar behovet förkortar alltså inte väntan.

Detta är inte direkt diskriminering efter diagnos. Regeln använder bosättning och inkomst. Kritiken gäller en statusmedierad verkan: ett neutralt rekvisit kan vara svårare att uppfylla för dem vars behov förmånen är byggd för.

Regeringens och remissinstansernas argument

Regeringens försvar är att andra skyddssystem kvarstår, att ingen redan beviljad rätt tas ifrån någon som omfattas av övergångsregeln och att syftet är anknytning och legitimitet, inte att bedöma människovärde. Personlig assistans togs bort ur den första reformen därför att ett statligt kvalifikationskrav utan motsvarande kommunalt krav endast skulle flytta ansvaret och därmed sakna avsedd verkan.

Myndigheten för delaktighet, DO, kommuner, fackliga organisationer och barnrättsaktörer har inväntat att förslaget kan motverka jämlika levnadsvillkor, full delaktighet och föräldrars möjlighet att kombinera omsorg med arbete. Flera påpekar att omvårdnadsbidraget är kopplat till rätt till arbetstidsförkortning. Regeringen har valt att genomföra kvalificeringen och utreda assistansen vidare.

Attributionen måste vara exakt

SD:s dokument från 2021 undantog omvårdnadsbidraget med motiveringen att begränsning kunde skapa högre kostnader på andra områden. Den beslutade lagen omfattar bidraget och går därmed på denna punkt längre än partiets dåvarande modell. Det bryter mot en förenklad berättelse där SD alltid är den mest långtgående aktören.

Adjudicering

Kapitelmaterialen visar en verklig konflikt mellan omsorgsdoktrin och kvalifikationsdesign. Den etablerade medborgaren med funktionsnedsättning påverkas inte av reformen. Den nytillkomne kan däremot behöva vänta på förmåner som är direkt knutna till nedsatt förmåga och merkostnader. H2 stöds starkt; H1 stöds genom skillnaden mellan förutsatt och prövat socialt medlemskap. Effekternas omfattning måste följas efter ikraftträdandet.

Källankare: SD, *Principprogram 2023*, s. 13 och 26; SD, *Gör din plikt, kräv din rätt*, s. 19 och 30-31; prop. 2025/26:136; SFS 2026:853; dir. 2026:41.

KAPITEL 14

Familjen över gränsen

FIGUR 9 · FAMILJEMIGRATION — VILLKOR OCH SKYDDSVÄG

Villkorskedja och rättslig motvikt

- **SKYDDSVÄG** — Fortsatt tillstånd får ges vid särskild anknytning, vid våld eller annan allvarlig kränkning av frihet eller frid, eller vid andra starka skäl. Våldet ska göras sannolikt.
- **ANSÖKAN** — Anknytning till person i Sverige. Skilda regler beroende på anknytningspersonens status.
- **FÖRSÖRJNINGSKRAV** — Krav på anknytningspersonens inkomst och bostad. Föreslås utvidgas till fortsatt tillstånd.
- **TIDSBEGRÄNSAT TILLSTÅND** — Uppehållet knutet till relationen. Tvåårskrav föreslås som huvudregel.
- **FÖRNYELSE** — Prövning på nytt. Här verkar beroendet starkast.

Skyddsvägen upphäver inte beroenderisken, och beroenderisken upphäver inte skyddsvägen. Tvåårskrav och utvidgat försörjningskrav är proposition, inte gällande rätt vid brytdatumet.

Anhöriginvandring reglerar en utlännings rätt att få uppehållstillstånd. Den reglerar samtidigt den svenska anknytningspersonens praktiska möjlighet att leva familjeliv i Sverige. Dessa två perspektiv måste hållas ihop utan att förvandla medborgarens partner till en automatisk rättighetshavare.

Gällande rätt och proposition

Vid brytdatumet har regeringen lämnat prop. 2025/26:301 om skärpta villkor för anhöriginvandring. En proposition är inte lag. Den föreslår skilda regler beroende på anknytningspersonens status, anpassning till EU:s rättsliga miniminivåer och skärpta försörjningskrav. Svenska medborgare behåller en starkare position än personer med tidsbegränsade tillstånd, och väl etablerade relationer behandlas annorlunda än nya relationer.

Det vore därför fel att skriva att varje svensk måste vänta två år eller att varje utländsk partner nekas. Det vore lika fel att påstå att den svenska parten inte påverkas. Bostad, inkomst, ansökningstid och relationens rättsliga klassificering kan avgöra om familjelivet kan förläggas till Sverige.

Det starkaste rättsliga försvaret

Staten har legitim rätt att kontrollera identitet, relationens verklighet, försörjning och risk för kringgående. Familjeliv ger inte en ovillkorlig rätt att välja land. EU-rätt och Europakonvention kräver proportionalitet men lämnar ett nationellt handlingsutrymme. Regler som skiljer mellan etablerade och nyligen uppkomna relationer kan motiveras med förutsebarhet och migrationskontroll.

Medborgarens asymmetriska frihet

En svensk medborgare kan fritt välja partner men inte själv bestämma partnerns territoriella medlemskap. För en medborgare som bildar familj över gränsen är friheten därför juridiskt intakt men praktiskt villkorad. Det är en begränsning som den som väljer en redan bosatt eller unionsrättsligt rörlig partner ofta inte möter i samma form.

Våldsutsatta partners har särskilda skyddsvägar när relationen upphör. Dessa måste redovisas samtidigt som beroenderisken. Skyddet upphäver inte att ett tillstånd kan vara relationsanknutet; beroendet upphäver inte att självständigt fortsatt tillstånd kan ges.

Adjudicering

Familjemigrationspolitiken skapar en materiell skillnad mellan medborgare beroende på parternas status och relationens historia. Den gör inte den svenska parten rättsligt mindre medborgare och innebär inte ett förbud mot transnationell familj. Den är en statusmedierad begränsning av familjeautonomi. H1 och H2 får visst stöd; den exakta verkan avgörs av riksdagens behandling och senare tillämpning.

Källankare: utlänningslagen (2005:716), 5 kap.; SOU 2025:95; prop. 2025/26:301; Migrationsverkets vägledning om att bo med partner och om fortsatt tillstånd efter relationsuppbrott.

KAPITEL 15

Kommunen som sista golv

När staten begränsar en kontantförmån försvinner inte behovet. Det kan flyttas till hushållet, civilsamhället eller kommunen. Kommunen blir därför modellens sista golv.

Det yttersta ansvaret

Ekonomiskt bistånd kvalificerades inte i den genomförda reformen. Kommunens yttersta ansvar består. Detta är en central rättssäkerhets- och välfärdsbegränsning: den som väntar på statliga förmåner lämnas inte utan varje möjlig skyddsform.

Men golvet är annorlunda än den socialförsäkring som ligger ovanför. Ekonomiskt bistånd är behovsprövat, administrativt mer ingripande och kommunalt finansierat. En övergång från statlig försäkring till kommunalt bistånd kan därför förändra både autonomi, kontroll och lokal kostnadsfördelning.

Kostnadsövertalningen

Samtliga svarande kommuner, SKR och flera myndigheter invände enligt propositionen att kvalificeringen flyttar kostnader från staten till kommunerna. Regeringen beräknar ett ökat biståndsbehov omkring 200 miljoner kronor vid oförändrad ansökningsbenägenhet och upp till cirka 530 miljoner kronor i ett övre scenario, samt omkring 2 000 fler ansökande hushåll.

Regeringen medger kostnadsförändringen men anser att den kommunala finansieringsprincipen inte aktualiseras, eftersom kommunerna inte får en ny uppgift utan möter en följd av ändrade statliga transfereringar. Detta är en juridisk-finansiell distinktion, inte ett förnekande av att kostnaden kan flyttas.

Den doktrinära spänningen

SD:s principprogram beskriver finansieringsprincipen och likvärdig välfärd som viktiga. Kommunprogrammet betonar självstyre och ekonomiskt ansvar. När en nationell kvalificering ökar trycket på kommunernas behovsprövade stöd uppstår därför en intern spänning: staten stärker medlemskapsgrunden medan kommunen förväntas upprätthålla den sociala miniminivån.

Detta kan försvaras som korrekt subsidiaritet. Kommunen är närmast individen och ska bedöma konkret behov. Invändningen är att lokala skattebaser, administration och politiska prioriteringar varierar, vilket kan göra ett nationellt politiskt beslut geografiskt ojämnt.

Adjudicering

Kommunen gör modellen mindre hård genom att bevara ett sista skydd. Samtidigt gör samma funktion kostnaden och kontrollen mer lokal. H2 stöds genom förskjutningen från generell statlig förmån till behovsprövad kommunal hjälp. En full bedömning kräver faktisk kostnads- och ansökningsdata efter 2027.

Källankare: socialtjänstlagen; prop. 2025/26:136, konsekvensavsnitten; SKR:s remissvar över SOU 2025:53; SD, *Principprogram 2023* och *Kommunpolitiskt inriktningsprogram 2024*.

KAPITEL 16

Kulturens pengar och den offentliga synligheten

Offentlig synlighet produceras inte bara genom tal och läroplaner. Den produceras genom anslag, lokaler, uppdrag, urval och långsiktig institutionell reproduktion.

Tre resursmekanismer

För det första kan staten skapa en riktad institution. Kulturkanon har fått digitalt plattformsuppdrag och en mindre anslagsomföring från allmän kulturverksamhet till Riksantikvarieämbetet. Beloppet är litet, men finansieringssättet visar en riktning: en generell resursström minskas för att finansiera ett definierat nationellt projekt.

För det andra kan bidragskriterier ändras. Regionprogrammet vill avveckla stöd till studieförbund och utesluta religiösa och etniska föreningar från vissa bidrag. Kommunprogrammet vill avveckla stöd till föreningar som bevarar invandrades ursprungliga kultur och samtidigt inrätta kulturarvsfonder och undantag för verksamhet som lyfter svenskt och lokalt arv.

För det tredje kan innehåll påverkas indirekt genom krav på folklig förankring, allmännytta, gemenskap och kulturarvsprioritet. Armlängds avstånd kan då formellt bestå i beslutet om enskilda verk, medan urvalet av finansieringsbara institutioner och ändamål redan är politiskt avgränsat.

Det starkaste försvaret

Offentliga medel är begränsade. Demokratiskt valda organ måste prioritera, och kulturarv, barn, funktionsnedsatta eller regional tillgänglighet kan legitimt ges särskild vikt. Ingen förening har en allmän rätt till bidrag. Att avslå finansiering är inte samma sak som censur.

Detta försvar är avgörande. Studien kallar inte varje omprioritering för rättighetsbrott. Den prövar mönstret: om majoritetskulturens institutioner återkommande definieras som gemensamma och allmännyttiga medan minoritetsorganisationer definieras som identitetsbaserade specialintressen, blir neutraliteten asymmetrisk.

Effektgränsen

Verifierade budgetbeslut och programkrav visar mekanism och avsikt. De visar inte automatiskt vilka föreningar som faktiskt förlorar verksamhet, hur publikens deltagande förändras eller om konstnärer självcensurerar. Sådana effekter kräver kommunala och regionala utfallsdata.

Adjudicering

Resurspolitiken är det materiella led som gör offentlig norm mer än symbolik. H1 och H3 stöds starkt där identitetskriterier uttryckligen används. På nationell nivå är kulturkanons verifierade anslagsomföring liten; på kommunal och regional programnivå är riktningen mer omfattande men genomförandet varierar. Ingen generell kulturell förbudsregim är belagd.

Källankare: prop. 2025/26:99, s. 53-54; SD, *Principprogram 2023*, s. 16; SD, *Regionpolitiskt inriktningsprogram 2024*, kap. 6 och 8; SD, *Kommunpolitiskt inriktningsprogram 2024*, kap. 6 och 12.

FIGUR 5 · RESURSER, SYNLIGHET OCH OFFENTLIG NORMALITET

Mekanismkedjan

- **DOKTRIN** — Vad partiet anger sig vilja.
- **STYRMEDEL** — Budget, regleringsbrev, uppdrag, läroplan.
- **INSTITUTION** — Myndighet, skola, kulturinstitution.
- **SYNLIGHET** — Vad som framträder som normalt och gemensamt.

De tre första leden är verifierade som mekanism. Utfallssteget är mätbart först efter genomförande.

DEL IV

SVENSK MEN INTE NORMATIV

Den queera och transa svensken · Den veganska och ekologiska svensken · Den muslimska, sekulära och religionskritiska svensken · Konstnären, internationalisten och antinationalisten · Den arbetslösa, beroende eller missbrukande svensken · Den svenske medborgaren som älskar över gränsen

Den queera och transa svensken

Evidensstatus: gällande rätt, avslagna riksdagsmotioner, partiprogram, sektorsprogram, myndighetsriktlinjer och peer-reviewad diskursforskning.

Begränsning: inga generella materiella effekter av SD-politiken kan mätas eftersom de centrala SD-förslagen inte har genomförts.

1. Kapitlets fråga

Den politiska konflikten om transpersoner i Sverige blandar ofta ihop fyra skilda frågor:

1. Vad biologiskt kön betyder i medicin, statistik och vissa rättsliga sammanhang.
2. Hur juridiskt kön ska registreras i folkbokföringen.
3. Hur könsdysfori ska utredas och behandlas.
4. Om trans och icke-binära personer erkänns som jämlika deltagare i det offentliga samhället även utanför diagnos och vård.

När dessa frågor slås samman blir två motsatta felslut vanliga.

Det första är att varje försiktighet i vården skulle vara ett förnekande av transpersoners existens. Det stämmer inte. Barn och unga kan behöva ett noggrant, individuellt och kunskapsbaserat vårdförlopp. Socialstyrelsen och SBU har själva redovisat betydande vetenskaplig osäkerhet kring vissa hormonella behandlingar för minderåriga.

Det andra felslutet är att medicinsk osäkerhet automatiskt visar att könsidentitet är en politiskt framkallad illusion, att juridiskt erkännande bör kräva psykiatrisk diagnos eller att en social rörelse har skapat en epidemi. Det följer inte av evidensen.

Kapitlets kritiska proposition är:

SD:s aktuella material innehåller både legitim och delvis myndighetsstött vårdförsiktighet och en bredare politisk rörelse tillbaka mot medicinskt villkorat, strikt binärt offentligt erkännande. I vissa SD-motioner omvandlas klinisk osäkerhet dessutom till säkra påståenden om ideologi, påverkan, epidemi och särskild mottaglighet hos autistiska ungdomar. Där passerar argumentet från vårdkritik till politisk patologisering.

Detta är inte en slutsats om varje SD-medlem, väljare eller argument. Källorna har olika status. Ett principprogram väger tyngre som partiets doktrin än en fristående motion från en enskild ledamot. En motion undertecknad av fem SD-ledamöter visar en bredare parlamentarisk position men är fortfarande inte samma sak som ett antaget partiprogram eller genomförd politik.

2. Begreppen måste hållas isär

2.1 Transperson

Trans är en bred social och identitetsrelaterad kategori. En transperson behöver inte ha en psykiatrisk diagnos, genomgå medicinsk behandling eller ändra juridiskt kön. Vissa behöver vård; andra gör det inte.

Det är därför sakligt fel att låta diagnosen könsdysfori fungera som fullständig definition av transpersoners liv.

2.2 Könsdysfori

Socialstyrelsen beskriver könsdysfori som psykiskt lidande eller försämrad förmåga att fungera i vardagen som orsakas av att kroppen inte stämmer överens med könsidentiteten. Diagnosen avser lidandet och vårdbehovet. Den säger inte att varje könsidentitet i sig är en sjukdom.

Detta är en avgörande gräns.

Att politiskt diskutera vård för könsdysfori är legitimt. Att däremot använda diagnosen som bevis för att hela identiteten är ett patologiskt misstag kräver ett ytterligare argument som diagnosen själv inte ger.

2.3 Juridiskt kön

Juridiskt kön är den könsuppgift som registreras i folkbokföringen och kodalas i personnummer eller samordningsnummer. Den nuvarande lagen skiljer denna administrativa process från medicinsk behandling och kirurgi.

Ändring av juridiskt kön ger inte i sig:

- hormonbehandling;
- kirurgi;
- snabbare vård;
- eller ett medicinskt konstaterande av könsdysfori.

Det är därför fel att använda riskerna med hormonbehandling som om de automatiskt vore risker med den juridiska registreringsprocessen.

2.4 Icke-binär

En icke-binär person identifierar sig inte enbart som man eller kvinna. Svensk folkbokföring har fortfarande endast två juridiska kön: kvinna och man.

Den nya lagen gör det möjligt för en icke-binär person att ansöka om det andra juridiska könet om det stämmer bättre, eller mindre dåligt, med personens könsidentitet. Sverige har däremot inte infört en tredje juridisk kategori.

Icke-binära personer är därmed delvis administrativt erkända som möjliga sökande men inte direkt representerade i själva registreringssystemets kategorier.

3. Gällande rätt

3.1 Vad lagen faktiskt kräver

Lag (2024:238) om fastställande av kön i vissa fall trädde i kraft den 1 juli 2025. En person som fyllt 16 år kan ansöka om ett annat juridiskt kön om:

- personen omfattas av lagens anknytningskrav till Sverige;
- folkbokföringens kön inte stämmer överens med den upplevda könsidentiteten;
- och det kan antas att personen kommer att leva i denna könsidentitet under överskådlig tid.

För en 16- eller 17-åring görs ansökan av vårdnadshavare, och den unge måste själv medverka enligt reglerna.

3.2 Det är inte ren självdeklaration

Den nya ordningen kräver inte diagnosen könsdysfori. Men den innebär inte att Socialstyrelsen automatiskt registrerar varje önskemål utan kontroll.

Sökanden behöver:

1. träffa en behörig legitimerad yrkesperson i hälso- och sjukvården;
2. få ett intyg som bedömer om lagens villkor är uppfyllda;
3. lämna en skriftlig ansökan;
4. få Socialstyrelsens prövning och beslut.

Intyget bygger i stor utsträckning på personens egen berättelse, men det finns fortfarande en professionell bedömning, identitetskontroll och myndighetsprövning.

Detta innebär att formuleringen i motion 2025/26:206 — att diagnoskravet togs bort “utan någon som helst vidare utredning” — inte beskriver den beslutade processen korrekt. Kritiken angriper en mer oreglerad ordning än den som faktiskt gäller.

3.3 Två juridiska kön kvarstår

Lagen skapar inte ett tredje juridiskt kön. Den förändrar villkoren för att växla mellan de två befintliga kategorierna.

Detta begränsar två motsatta påståenden.

Det är fel att säga att staten har övergett binär juridisk klassificering. Men det är också fel att säga att icke-binära personer är helt osynliga i ansökningsreglerna. De kan ansöka om det andra könet om det bättre motsvarar identiteten, även om systemet inte kan registrera dem som icke-binära.

3.4 Juridik och kirurgi är separerade

2024 års lagstiftning skilde processen för juridiskt kön från processen för vissa kirurgiska ingrepp. En juridisk ändring är därför inte ett medicinskt ingrepp och får inte beskrivas som ett steg som automatiskt leder till kirurgi eller hormonbehandling.

Riksdagen byggde samtidigt in fyra kontrollspår:

- föreskrifter;
- nationellt kunskapsstöd;
- åtgärder mot brottsligt missbruk;
- och uppföljning av tillämpningen.

Vård- och omsorgsanalys följer lagen under 2025–2029. Det starkaste neutrala försvaret av kritik mot lagen är därför inte att uppföljning är onödig, utan att lagstiftaren själv erkände behovet av kontroll.

3.5 SD:s faktiska parlamentariska position

Den 17 april 2024 röstade samtliga närvarande SD-ledamöter nej till huvudförslaget: 72 nej och inga ja. KD var det andra partiet vars samtliga närvarande ledamöter röstade nej.

Under riksmötet 2025/26 väcktes flera SD-motioner som ville:

- återgå till tidigare lag;
- riva upp den nya lagen;
- skapa en ny lag byggd på att människan juridiskt förstås som antingen kvinna eller man utifrån kromosomer;
- och kartlägga könsbekräftande vård för barn.

Motionerna avslogs.

Evidensstatus: SD har en verifierad parlamentarisk oppositionslinje mot den nuvarande lagen. Partiet har inte fått igenom en återgång.

4. Det medicinska kunskapsläget

4.1 Vetenskaplig osäkerhet är verklig

Socialstyrelsen konstaterade 2022 att det vetenskapliga underlaget var otillräckligt för att bedöma flera effekter av pubertetshämmande och könskonträr hormonbehandling för barn och unga. Myndigheten rekommenderade därför ökad försiktighet.

SBU:s systematiska översikt utgjorde en viktig del av underlaget. De tillgängliga studierna gav inte den typ av säkra långsiktiga kausala slutsatser som behövs för mycket starka generella rekommendationer.

Detta får inte döljas. En kritisk studie förlorar trovärdighet om den behandlar varje fråga om evidens, biverkningar, fertilitet, psykisk samsjuklighet eller ånger som fientlig propaganda.

4.2 Osäkerhet betyder inte att vården saknar uppgift

Socialstyrelsens hållning är inte att unga ska lämnas utan stöd. Den kombinerar försiktighet med:

- respektfullt bemötande;

- individuell bedömning;
- psykosocialt och psykiatriskt stöd;
- jämlik tillgång;
- bättre dokumentation;
- forskning;
- och uppföljning.

De nationella riktlinjer som publicerades i februari 2026 gäller huvudsakligen vuxna men innehåller också organisatoriska rekommendationer för alla åldrar. Socialstyrelsen uppger att väntetiderna på vissa håll kan vara upp till fem år.

Detta är viktigt för proportionalitetsbedömningen. En politisk modell som endast förhindrar eller fördröjer behandling utan att samtidigt säkerställa psykologiskt stöd, kompetens och rimliga väntetider kan inte automatiskt beskrivas som omsorg.

4.3 Kunskapsläget för vuxna och unga får inte blandas

Det starkaste stödet för försiktighet gäller minderåriga och vissa medicinska interventioner. En generell politisk åldersgräns på 25 år omfattar även vuxna.

I det granskade underlaget finns inget myndighetsstöd för en automatisk nationell regel som förbjuder all hormonbehandling och kirurgi för samtliga personer under 25 år. SD-motionen flyttar därför från ett underlag om osäkerhet och individuell försiktighet till ett kategoriskt förbud för en betydligt bredare åldersgrupp.

Det kan politiskt försvaras med försiktighetsprincipen. Men det är inte samma sak som att gränsen 25 följer direkt ur SBU:s eller Socialstyrelsens slutsatser.

4.4 Vad som är legitim vårdkritik

Följande förslag i motion 2024/25:1358 är i sig förenliga med seriös patientsäkerhet:

- bättre psykisk hälsa för transpersoner;
- starkare barn- och ungdomspsykiatri;
- bättre uppföljning;
- psykologisk utredning;
- oberoende granskning;
- bättre data;
- och möjlighet att utreda ersättning vid dokumenterad vårdskada.

Dessa förslag ska inte avfärdas därför att de kommer från SD.

Den kritiska prövningen gäller i stället:

- om samtalsterapi görs till ett neutralt stöd eller till en metod för att styra identiteten;
- om individuell bedömning ersätts med absolut åldersförbud;
- om osäkerhet används symmetriskt;
- och om patientens identitet erkänns utanför den medicinska problemramen.

5. SD:s doktrinära könsmodell

5.1 Principprogrammet

SD:s principprogram anger att det på kollektiv nivå finns biologiska skillnader mellan kvinnor och män och att könsskillnader inte enbart ska tolkas som diskriminering eller könsmaktsordning.

I familjekapitlet behandlas kärnfamiljen som den samlevnadsform som typiskt är bäst för barn. Programmet erkänner samtidigt individuella variationer och personer med oklar eller "ombytt" könstillhörighet och anger att dessa personer ska få samhällets stöd när tillståndet innebär problem.

Programmet försvarar lika rättigheter för kvinnor och män och fördömer trakasserier och diskriminering på grund av sexuell läggning.

Detta är inte ett program för att kriminalisera transpersoner. Men transrelaterad existens förekommer främst i ett avsnitt om biologisk avvikelse och stöd vid problem, inte som en självständig del av nationens offentliga identitet.

5.2 SD-Kvinnor 2020

SD-Kvinnors program beskriver könsdysfori genom psykiskt lidande, psykiatrisk samsjuklighet, medicinsk osäkerhet och behov av psykisk stabilitet. Det föreslår samtalsterapi som första behandlingsåtgärd och att ingen ska genomgå könskorrigering före 25 års ålder.

Dokumentet är viktigt därför att flera komponenter återkommer i den flerledamotsmotion som lämnades 2024:

- den explosionsartade ökningen;
- psykiatrisk samsjuklighet;
- samtalsterapi;
- 25-årsgräns;
- försiktighet;
- granskning;
- och möjlig ersättning.

Det visar en viss idémässig kontinuitet.

Men dokumentet är från 2020 och kommer från SD-Kvinnor. Det får inte ensam behandlas som hela partiets bindande program 2026.

5.3 Flerledamotsmotionen 2024/25:1358

Motionen undertecknades av fem SD-ledamöter och innehöll nio yrkanden. Den är därför mer politiskt betydelsefull än en enskild ledamots privata formulering men fortfarande en fristående motion.

Den kombinerar tre typer av politik.

Vård- och systemförbättringar

- nationella riktlinjer för psykisk hälsa;
- tillgängligare BUP;
- starkare vård och uppföljning;
- psykologisk utredning;
- oberoende granskning.

Kategoriska begränsningar

- inget hormonellt eller kirurgiskt ingrepp under 25 år.

Kultur- och kommunikationspolitik

- "neutralisera" kommunikationen om genus och könstillhörighet;
- beskriva normbrytande budskap som en möjlig del av problemet;
- och kritisera kampanjer där ifrågasättande av könstillhörighet framställs positivt.

Den tredje delen går längre än klinisk vårdkritik. Den behandlar offentlig kommunikation och social normering som möjlig orsak till den ökade vårdefterfrågan.

5.4 Fristående motion 2025/26:206

Denna motion är särskilt viktig som språkprov, men dess status måste markeras tydligt: den är skriven av en enskild SD-ledamot.

Motionen beskriver:

- postmodernism som ett hot mot förmågan att skilja man och kvinna;
- kön som något som i den nya ordningen påstås kunna ändras efter dagens känsla;
- en transrörelse som riktar in sig på identitetssökande ungdomar;
- en "epidemi" av upplevd könsdysfori;
- och ungdomar med autistiska drag som särskilt mottagliga för transaktivism.

Här är vårdosäkerhet inte längre den enda förklaringsmodellen. En politisk rörelse tilldelas kausal makt att framkalla en diagnosliknande epidemi hos sårbara barn.

Motionen innehåller också ett konkret sakfel eller åtminstone en materiell överdrift: den säger att diagnoskravet avskaffats utan någon vidare utredning, trots att lagen kräver intyg, professionell bedömning och Socialstyrelsens beslut.

Denna källa uppfyller flera kriterier för politisk patologisering. Men formuleringarna ska inte utan stöd tillskrivas hela partiet.

5.5 Binär lagstiftning 2025/26

En annan SD-motion föreslog en ny könstillhörighetslag baserad på att människan antingen är kvinna eller man och att kromosomuppsättning inte påverkas av upplevelse, hormonbehandling eller kirurgi.

Detta är en tydlig offentlig binaritetsdoktrin.

Den biologiska satsen och den administrativa slutsatsen är dock inte identiska. Att kromosomer inte ändras genom juridiskt beslut visar inte automatiskt hur folkbokföringens könskategori bör utformas eller vilka ändamål den ska tjäna. En rättslig kategori kan väga biologiska, administrativa, integritets- och sociala funktioner på olika sätt.

Motionen gör därför en normativ rättspolitisk slutsats av en biologisk premiss. Slutsatsen kan försvaras, men den följer inte logiskt utan ytterligare argument.

6. Det starkaste SD- och konservativa försvaret

En hostile-reader-prövning måste formulera försvaret starkare än en karikatyr.

6.1 Könskategorier har reella funktioner

Biologiskt kön kan vara relevant för:

- medicin;
- fertilitet;
- epidemiologi;
- brottsstatistik;
- jämställdhetsstatistik;
- elitidrott;
- kriminalvård;
- skyddade boenden;
- omklädningsrum;
- och vissa former av positiv särbehandling.

En rättsordning som ändrar administrativa kategorier måste bedöma följeffekter. Riksdagen erkände själv detta genom att begära förebyggande åtgärder och uppföljning.

6.2 Barn kräver högre försiktighet

Barn och unga har begränsad beslutserfarenhet, kan ha samsjuklighet och kan förändras över tid. Medicinska interventioner kan påverka kropp, fertilitet och framtida behandlingsbehov. När evidensen är osäker är en stark försiktighetsprincip inte irrationell.

6.3 Kvinnors rättigheter är inte ett påhitt

Konflikter kan uppstå mellan könsidentitet och sexbaserade regler. Att diskutera sådana konflikter är inte automatiskt transfobi. En jämställdhetsanalys måste kunna fråga vilka data som behövs och vilka skydd som ska gälla i exempelvis idrott, häkte eller skyddat boende.

6.4 Demokratisk legitimitet

Lagen antogs efter hård konflikt och betydande motstånd. Det är demokratiskt legitimt att vilja ompröva den. Det finns ingen skyldighet för ett parti att acceptera självbestämd juridisk könsmodell som enda liberala lösning.

6.5 Det som försvaret inte besvarar

Försvaret visar varför försiktighet, uppföljning och sexbaserade kategorier kan vara legitima. Det besvarar inte:

- varför juridiskt kön ska återknytas till psykiatrisk diagnos;
- varför en medicinsk osäkerhet för minderåriga motiverar totalgräns till 25;
- varför en social rörelse beskrivs som orsak till en epidemi;
- varför autistiska drag används som mottaglighet för aktivism;
- varför juridisk registrering och medicinsk intervention blandas samman;
- eller hur icke-binära medborgare ska erkännas offentligt.

7. Från medicinsk diagnos till politisk patologisering

7.1 Operationell definition

Politisk patologisering föreligger inte bara därför att en diagnos nämns. Minst två av följande mekanismer bör vara belagda:

1. Identiteten reduceras till sjukdom, förvirring eller fel.
2. Social eller politisk påverkan används som huvudförklaring till identiteten.
3. Klinisk osäkerhet om behandling omvandlas till säker kunskap om vem personen egentligen är.
4. En hel grupp diskuteras främst som hot, smitta, epidemi, ideologi eller särskild sårbarhet.
5. Juridiskt och socialt erkännande görs beroende av diagnos eller terapeutisk verifiering.
6. Gruppens egen berättelse tillskrivs låg epistemisk trovärdighet i princip, inte bara i ett individuellt vårdfall.
7. Vårdargument används för att begränsa erkännande även där ingen behandling är aktuell.

7.2 Test av principprogrammet

Principprogrammet uppfyller inte ensamt en stark patologiseringsdiagnos. Det erkänner stödbehov och lika rättigheter men placerar transrelaterad könstillhörighet i en biologisk avvikelse- och problemram.

Bedömning: medicinsk/problemorienterad offentlig synlighet, men otillräckligt underlag för stark politisk patologisering.

7.3 Test av motion 2024/25:1358

Motionen har en seriös vårdkärna. Den tar upp evidens, uppföljning och psykisk hälsa. Samtidigt kopplar den ökningen till kommunikation, genuspedagogik och normbrytande budskap och föreslår en absolut 25-årsgräns.

Bedömning: blandad källa. Delvis legitim vårdförsiktighet; delvis social-kausal och normaliserande politik. Måttlig patologiseringstendens, men inte ett fullständigt förnekande av patientgruppen.

7.4 Test av motion 2025/26:206

Den beskriver aktivism som riktad mot sårbara unga, använder epidemibegreppet, kopplar autism till mottaglighet för transaktivism och felbeskriver den juridiska processen som nästan utredningsfri.

Bedömning: stark politisk patologisering i en fristående motion. Statusen som enskild motion begränsar slutsatsen om partiet, men inte slutsatsen om dokumentets innehåll.

7.5 Test av lagrevisionsmotionerna

Förslag om återgång till diagnos- och medicinskt villkorad juridisk könsändring gör offentligt erkännande beroende av medicinsk auktorisering. Förslag om en strikt kromosombaserad binär lag avvisar möjligheten att juridisk könsstatus också kan tjäna integritet och social identitet.

Bedömning: verifierad re-medicinalisering och binär offentlig norm, men inte kriminalisering eller förlust av allmänna medborgerliga rättigheter.

8. Icke-binära personer och offentlig norm

Den nuvarande svenska ordningen är redan asymmetrisk.

Icke-binära personer får:

- leva öppet;
- använda önskat namn;
- omfattas av allmänna rättigheter och diskrimineringsskydd;
- och under vissa förutsättningar byta till det andra juridiska könet.

De får inte:

- registreras i en tredje juridisk kategori;
- få ett personnummer som uttrycker icke-binär status;
- eller kräva att alla sexbaserade rättsliga system avskaffas.

Det betyder att Sverige under den nuvarande lagen erbjuder **individuell administrativ anpassning inom en fortsatt binär offentlig struktur**.

SD:s förslag skulle inte bara bevara denna binära struktur. De skulle göra växlingen mellan kategorierna svårare, mer medicinskt villkorad eller i vissa motioner mer direkt underordnad kromosombaserad klassificering.

För den icke-binära medborgaren är den viktigaste möjliga förlusten därför inte rösträtt, bosättningsrätt eller allmän välfärd. Den är:

- svagare juridisk anpassning;

- lägre institutionellt erkännande;
- och en offentlig norm där identiteten endast kan tolereras privat eller förstås medicinskt, men inte uttryckas i statens kategorier.

Detta är symbolisk och administrativ asymmetri. Den får inte överdrivas till “inga rättigheter”.

9. Materialitet: vad kan faktiskt förändras?

9.1 Om 25-årsgränsen genomfördes

En absolut gräns skulle påverka vårdtillgången för vuxna mellan 18 och 24 år. Det vore en materiell vårbegränsning, inte bara retorik.

Det saknas dock genomförd lag. Motionens yrkanden avslogs.

9.2 Om den tidigare könslagen återinfördes

Juridiskt erkännande skulle åter bli långsammare och mer direkt knutet till medicinsk utredning och diagnos. Detta skulle öka administrativ börda och medicinsk gatekeeping.

Inte heller detta är genomfört.

9.3 Under dagens rätt

Den nuvarande materiella situationen präglas snarare av:

- två juridiska kön;
- intyg och myndighetsprövning;
- möjlighet från 16 år med vårdnadshavaransökan för minderåriga;
- separerad juridisk och medicinsk process;
- högspecialiserad vård;
- ojämn tillgång;
- och i vissa fall mycket långa väntetider.

Det är därför fel att skriva kapitlet som om svensk transpolitik redan vore en friktionsfri självbestämmandemodell som SD ensam hotar. Betydande medicinska och administrativa gränser finns redan.

9.4 Ingen verifierad generell rättighetsförlust genom SD

Eftersom de centrala SD-motionerna avslogs finns ingen verifierad nationell implementeringseffekt från dem. Det finns däremot:

- explicit politisk avsikt;
- en dokumenterad binär och medicinskt restriktiv modell;
- och en retorisk risk för lägre offentlig legitimitet.

Det är dessa nivåer kapitlet kan fastställa.

10. Vad forskningen tillför — och inte tillför

10.1 Anti-gender-forskningen

Ny svensk forskning analyserar hur frågor om kön, transrättigheter, barn, vetenskap och nationell tillhörighet används i politiska och mediala konflikter. Karlberg, Korolczuk och Sältenberg använder begreppet "insidious de-democratization" för gradvisa diskursiva och institutionella förskjutningar. Ekström analyserar barnskyddsargument i svensk anti-transdiskurs. Sältenberg med flera undersöker hur föreställningar om svensk jämställdhet omformas i anti-genderpolitik.

Denna forskning är relevant för mekanismerna:

- barnskydd;
- vetenskapsanspråk;
- hotbilder;
- normalisering;
- och nationell tillhörighet.

10.2 Forskningens begränsningar

Diskursanalys visar hur argument är konstruerade och vilka politiska funktioner de kan ha. Den visar inte automatiskt:

- faktisk medicinsk effekt;
- varje SD-politikers avsikt;
- hela väljarkårens uppfattning;
- eller att demokratin empiriskt redan har försämrats på grund av en viss motion.

Karlberg med flera bygger bland annat på dokument och intervjuer med aktörer från jämställdhets- och rättighetsinstitutioner. SD- och KD-aktörer deltog inte i intervjuerna. Studien är därför viktig analys men inte en neutral folkomröstning över aktörernas motiv.

Grahn och Holm visar att motståndet mot den nya lagen ingår i bredare konflikter om transrättigheter. Detta hjälper klassificeringen men ersätter inte lagtexten eller partiets primärmaterial.

Metodregel: forskningen får identifiera mönster och begrepp. Den får inte användas för att skriva in avsikter som partiets egna dokument inte visar.

11. Hostile-reader-protokoll

11.1 Kritisk proposition

SD:s transpolitik är inte enbart en försiktigare behandlingslinje. Den omfattar också förslag om återmedikalisering av juridiskt kön, striktare binär offentlig klassificering och i vissa motioner en patologiserande förklaring där aktivism sägs skapa en epidemi bland särskilt mottagliga unga.

11.2 Primär evidens

- principprogrammet 2023;
- SD-Kvinnors program 2020;
- motion 2024/25:1358;
- motionerna 2025/26:206, 269, 580 och 3089;
- SD:s omröstning mot 2024 års lag;
- lag (2024:238);
- Socialstyrelsens ansökningsregler och vårdriktlinjer;
- SBU:s kunskapsöversikt;
- socialutskottets avslag på motionerna.

11.3 Starkaste SD- eller konservativa försvar

- Barn och unga behöver särskilt försiktig vård.
- Evidensen är otillräcklig för flera långsiktiga behandlingsutfall.
- Kvinnors integritet, statistik, idrott och skyddsmiljöer kräver fungerande sexbaserade kategorier.
- En demokrati får revidera en kontroversiell lag.
- Psykologiskt stöd och utredning kan skydda patienter mot felbehandling.
- Uppföljning och ånger måste tas på allvar.

11.4 Starkaste neutrala rättsliga tolkning

Det finns ingen allmän konstitutionell skyldighet att införa ett tredje juridiskt kön eller att använda en helt självdeklarerad modell. Lagstiftaren kan kräva intyg och administrativ prövning och kan ändra gränserna så länge rättigheter, proportionalitet och diskrimineringsförbud respekteras.

Opposition mot 2024 års lag är inte i sig ett förnekande av transpersoners människovärde.

11.5 Vad som är verifierat

- SD motsatte sig den nya lagen parlamentariskt.
- Nuvarande rätt kräver intyg och Socialstyrelsens beslut men inte könsdysforidiagnos.
- Juridiskt kön och medicinsk behandling är separata processer.
- Endast två juridiska kön finns.
- SD-ledamöter har föreslagit återgång, upphävande, kromosombaserad binär lag och 25-årsgräns.
- De aktuella motionerna avslogs.
- Socialstyrelsen och SBU stöder ökad försiktighet för vissa behandlingar av minderåriga.
- Socialstyrelsen förespråkar samtidigt vård, respektfullt bemötande, kunskap och uppföljning.
- En SD-motion beskriver transrörelsen som orsak till en epidemi bland sårbara unga.
- Påståendet att den nya juridiska processen saknar varje vidare utredning är felaktigt.

11.6 Vad som är hypotes eller otillräckligt belagt

- hur SD-politik skulle påverka självmående, vårdsökande eller självcensur om den genomfördes;
- om partiet som organisation antar den enskilda motionens epidemiförklaring;
- om lokala institutioner redan förändrat bemötande eller resurser;
- om den nya lagen orsakat missbruk i skyddade miljöer;
- den långsiktiga effekten av juridiskt könsbyte;
- storlek och orsak till detransition i Sverige;
- och om en tredje juridisk kategori skulle förbättra eller försämra andra system.

11.7 Vad som skulle falsifiera eller begränsa slutsatsen

Kritiken måste begränsas om SD:

- tydligt skiljer juridiskt kön från medicinsk behandling;
- erkänner trans och icke-binära personer som jämlika offentliga medborgare utanför diagnosen;
- ersätter absoluta åldersförbud med individuella evidensbaserade bedömningar;
- avvisar epidemik-, smitto- och aktivismförklaringar som otillräckligt belagda;
- och visar hur sexbaserade skydd kan bevaras utan generell re-medicinalisering.

Kritiken förstärks om partiet:

- antar den enskilda motionens språk som officiell doktrin;
- gör juridiskt erkännande beroende av psykiatrisk diagnos;
- för över medicinsk osäkerhet till skola, kultur och civila rättigheter;
- eller om genomförd politik visar sämre vårdtillgång, diskriminering eller administrativa hinder utan proportionerligt skyddsintresse.

11.8 Slutlig adjudicering

SD:s position kan inte reduceras till vare sig "hat mot transpersoner" eller "bara vetenskaplig försiktighet".

Den innehåller tre skikt:

1. Legitima och delvis myndighetsstödda vårdkrav

Bättre psykisk hälsa, BUP, uppföljning, data, individuell utredning och försiktighet kring vissa behandlingar av minderåriga är seriösa frågor.

2. En restriktiv juridisk och administrativ modell

Partiets ledamöter vill återföra juridiskt kön till starkare medicinsk gatekeeping och bevara eller förstärka en strikt binär offentlig ordning. Detta är en verklig konflikt om erkännande, inte bara om vård.

3. Politisk patologisering i delar av materialet

När aktivism sägs skapa en epidemi, autistiska ungdomar beskrivs som mottagliga för transaktivism och den juridiska lagen felaktigt framställs som utredningsfri används medicinsk och social sårbarhet för att delegitimera identiteten och rörelsen bredare än vårdens evidens tillåter.

Den mest hållbara domen är:

SD:s samlade material stödjer H1 — asymmetrisk pluralism — genom att trans liv förblir lagliga och rättighetsskyddade medan offentligt erkännande föreslås bli mer binärt och medicinskt villkorat. Materialet stödjer också H3 — kulturell majoritarianism — där en biologiskt definierad tvåkönsmodell görs till offentlig norm. Det finns däremot inte stöd i detta fall ensamt för H4 eller H5.

Trans och icke-binära svenska medborgare riskerar enligt de granskade förslagen inte att förlora medborgarskap, rösträtt eller rätten att bo i Sverige. Det som står på spel är mer avgränsat men verkligt:

- tillgång till vård före 25;
- administrativ möjlighet att ändra juridiskt kön;
- graden av medicinsk gatekeeping;
- offentligt erkännande av icke-binär identitet;
- och rätten att beskrivas som medborgare snarare än huvudsakligen som patient, risk eller produkt av ideologi.

12. Kort dom

Är SD:s huvudposition medicinsk försiktighet? Delvis.

Finns legitim evidens för försiktighet för minderåriga? Ja.

Stöder evidensen ett absolut förbud till 25? Inte i det granskade myndighetsunderlaget.

Är juridiskt kön samma sak som behandling? Nej.

Är dagens lag ren självdeklaration? Nej. Intyg och myndighetsbeslut krävs.

Finns ett tredje juridiskt kön? Nej.

Vill SD-ledamöter återmedikalisera juridiskt kön? Ja, i flera motioner.

Finns politisk patologisering? Ja, tydligt i minst en fristående motion och delvis i bredare material.

Är transpersoners allmänna medborgerliga rättigheter avskaffade eller föreslagna avskaffade? Nej.

Finns asymmetrisk offentlig normativitet? Ja: den binära biologiska modellen ges konstitutiv status, medan trans och icke-binärt erkännande görs mer villkorat.

Källregister

Kontrollerande rätt och beslut

- Lag (2024:238) om fastställande av kön i vissa fall:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2024238-om-faststallande-av-kon-i-vissa_sfs-2024-238/
- Socialstyrelsen, ansöknings- och intygprocess: <https://www.socialstyrelsen.se/ansok-och-anmal/ansok/att-andra-juridiskt-kon/att-andra-juridiskt-kon/>
- Betänkande 2023/24:SoU22:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/forbattrade-mojligheter-att-andra-kon_hb01sou22/html/
- Omröstning 17 april 2024:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/omrostning/omrostning-betankande-202324sou22-forbattrade_hb19sou22p1/
- Betänkande 2025/26:SoU17:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/prioriteringar-inom-halso-och-sjukvarden_hd01sou17/html/

SD-primärmaterial

- Sverigedemokraternas principprogram 2023.
- SD-Kvinnor, *Politik för kvinnor av kvinnor* 2020.
- Motion 2024/25:1358:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/motion/den-konsbekraftande-varden-i-sverige_hc021358/
- Motion 2025/26:206:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/motion/reversering-av-konslagen_hd02206/
- Övriga motioner 2025/26:269, 580 och 3089, redovisade i SoU17.

Medicinska myndighetskällor

- Socialstyrelsen, vård vid könsdysfori: <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/sexuell-och-reproduktiv-halsa-och-rattigheter/vard-vid-konsdysfori/>
- Nationella riktlinjer 2026:
<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/regler-och-riktlinjer/nationella-riktlinjer/riktlinjer-och-utvarderingar/konsdysfori/>
- Pressinformation om riktlinjerna:
<https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/pressrum/press/nya-nationella-riktlinjer-for-konsdysfori/>
- Kunskapsstöd för barn och unga:
<https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/pressrum/press/uppdaterat-kunskapsstod-for-vard-vid-konsdysfori-hos-unga/>
- SBU, hormonbehandling för barn och unga:
<https://www.sbu.se/sv/publikationer/SBU-utvarderar/hormonbehandling-vid-konsdysfori/>

Forskning

- Karlberg, Korolczuk & Sältenberg, "Insidious de-democratization": <https://doi.org/10.1080/09589236.2024.2446345>
- Grahn & Holm, "Trans inclusive no more?": <https://doi.org/10.1332/25151088Y2024D0000000052>
- Ekström, "Leave them kids alone": <https://doi.org/10.1080/17405904.2025.2570647>
- Sältenberg, Díaz Fernández & Caravantes, "Two Gender-Equal Nations?": <https://doi.org/10.1080/08038740.2024.2370309>

KAPITEL 18

Den veganska och ekologiska svensken

Evidensstatus: aktuellt nationellt kommunprogram, riksdagsmotioner, kommunala motioner, tjänsteutlåtanden, beslut, en genomförd kommunal policy, budgetbeslut, myndighetsriktlinjer och begränsade uppföljningsdata.

1. Kapitlets fråga

Köttfria skoldagar är en liten fråga om de mäts i kronor, lagparagrafer eller antal måltider. De blir större när de används för att definiera:

- valfrihet;
- svensk matkultur;
- landsbygd och livsmedelsproduktion;
- religion och anpassning;
- klimatansvar;
- och vilket kostmönster som ska vara skolans normala utgångspunkt.

SD:s vanligaste modell förbjuder inte vegetarisk mat. Den kräver i stället att en kött rätt, fiskrätt eller annan animalisk huvudrätt alltid ska finnas tillgänglig parallellt med det vegetariska alternativet.

Det gör att den första kritiska frågan måste formuleras exakt:

Är två dagliga alternativ ett symmetriskt valfrihetssystem, eller gör systemet animaliskt protein till en skyddad offentlig baslinje medan vegetarisk kost förblir ett valbart alternativ?

Kapitlets andra fråga gäller anpassning:

Vad händer när medicinska behov berättigar särskild kost, medan religiösa, kulturella eller etiska skäl hänvisas till den vegetariska rätten?

Detta är inte automatiskt diskriminering. Det kan vara en rationell modell som minskar komplexitet och kostnader samtidigt som alla elever får näringsriktig mat. Men den fördelar anpassningens form asymmetriskt: vissa behov producerar en speciallösning; andra förväntas lösas genom att välja bort den offentliga standardrätten.

Kapitlets kritiska proposition är:

SD:s skolmatsmodell bygger en verifierbar norm-alternativ-struktur. Animaliskt protein skyddas från kollektiv frånvaro och kopplas återkommande till valfrihet, svensk matkultur, lokal produktion och mättnad. Vegetarisk mat erkänns som dagligt fullgott alternativ men inte som legitim kollektiv standard. Detta stödjer asymmetrisk pluralism på institutionsnivå, men inte i sig påståendet att vegetarianer saknar tillgång, näring eller rättigheter.

2. Rättslig och nutritionell baslinje

2.1 Vad skollagen kräver

Grundskoleelever ska erbjudas kostnadsfria och näringsriktiga skolmåltider. Lagen anger inte att kött måste serveras varje dag. Den anger inte heller att en vegetarisk dag måste finnas.

Kommunen eller den fristående huvudmannen bestämmer i praktiken meny och serveringsmodell, inom lagens krav på näring, livsmedelssäkerhet och andra tillämpliga regler.

En SD-modell med dagligt kött eller fisk är därför ett politiskt innehållskrav utöver den nuvarande rättsliga miniminivån. En kommunal köttfri dag är på samma sätt ett politiskt eller administrativt menyval, inte ett krav i skollagen.

2.2 Livsmedelsverkets riktlinjer

Livsmedelsverkets nationella riktlinjer från 2026 rekommenderar:

- upp till 125 gram tillagat rött kött per vecka, eller 500 gram under fyra veckor;
- endast en mindre del chark;
- mer mat från växtriket;
- och väl sammansatt vegetarisk kost som en del av en varierad meny.

Myndigheten rekommenderar också att skolor dagligen erbjuder ett eller flera lakto-ovo-vegetariska alternativ för alla elever. Vegetarisk och vegansk mat behandlas inte som medicinsk specialkost.

Detta ger två viktiga avgränsningar.

För det första är en vegetarisk måltid inte nutritionellt definierad som ett undantag eller en bristfällig reservlösning. Den kan vara en fullgod ordinarie måltid.

För det andra strider inte varje daglig animalisk rätt automatiskt mot rekommendationerna. Animaliskt protein kan bestå av fisk, fågel, ägg eller begränsade mängder rött kött. Den faktiska fyraveckorsmenyn måste analyseras.

Ett krav på "kött eller fisk varje dag" är därför normativt tydligt men nutritionellt underbestämt. Det kan utformas förenligt eller oförenligt med myndighetens råd.

2.3 Nationell praxis

Livsmedelsverkets kartläggning för 2024 visade att sju av tio kommuner erbjöd ett vegetariskt alternativ till alla elever varje dag. Det innebär att den dagliga vegetariska valmöjligheten redan är vanlig svensk offentlig måltidspraxis.

Den centrala konfliktlinjen är följaktligen sällan om vegetarianer får någon mat alls. Den gäller om skolan ibland får göra en växtbaserad måltid till gemensam meny eller om animaliskt protein alltid ska vara skyddat som parallellt alternativ.

3. SD:s nationella modell

3.1 Kommunpolitiskt inriktningsprogram 2024

SD:s kommunpolitiska inriktningsprogram anger:

- skollunchen ska serveras enligt tallriksmodellen;
- en kött rätt och en vegetarisk rätt ska finnas;
- individanpassad skolmat ska endast erbjudas av medicinska skäl.

Detta är inte en marginell lokal formulering. Det är partiets nationella vägledning för kommunpolitiken.

Modellen innehåller en stark intern logik:

1. Alla får ett val mellan två huvudrätter.
2. Vegetarianer får en fullvärdig daglig rätt.
3. Köttätare behöver aldrig delta i en gemensam vegetarisk dag.
4. Religiösa och kulturella behov behöver i normalfallet inte producera ytterligare en kött rätt.
5. Medicinska behov behandlas separat.

Modellen är mer inkluderande än ett enda köttbaserat standardalternativ. Den är mindre symmetrisk än den först ser ut.

3.2 Återkommande riksdagsmotioner

SD-ledamöter har under flera riksmöten föreslagit nationella riktlinjer där:

- kött rätt och vegetarisk rätt ska erbjudas dagligen;
- specialkost med läkarintyg ska erbjudas vid medicinska skäl;
- religiösa eller kulturella kostkrav ska lösas genom de ordinarie alternativen, i praktiken ofta den vegetariska rätten.

Riksdagen har avslagit förslagen.

De återkommande motionerna visar att modellen inte bara är lokal kulturpolitik. Den har försökts föras upp till nationell norm.

3.3 Valåret 2026

I maj 2026 uppgav Jimmie Åkesson enligt SVT att SD vill lagstifta om att kött eller fisk ska serveras varje dag i skolan.

Detta är en politisk programuppgift rapporterad i journalistik, inte ett publicerat lagförslag eller beslutad rätt. Exakt konstruktion, finansiering och relation till kommunalt självstyre är ännu inte redovisad i ett fullständigt lagunderlag.

Men riktningen är principiellt betydelsefull. Den skulle flytta frågan från kommunal valfrihet till nationellt skydd för ett animaliskt alternativ.

3.4 Det asymmetriska valfrihetstestet

SD:s argument är att en elev som väljer bort kött inte ska göra kött otillgängligt för andra. Det låter symmetriskt: ingen livsstil ska påtvingas alla.

Men samma princip appliceras inte fullt ut åt andra hållet.

- En vegetarisk elev skyddas genom ett eget alternativ varje dag.
- En köttätande elev skyddas både genom alternativet och genom att animalisk mat aldrig får vara kollektivt frånvarande.
- En vegetarisk dag behandlas som tvång.
- En kött- eller fiskdag med vegetarisk alternativrätt behandlas som valfrihet.

Skillnaden är inte att vegetarianen saknar mat. Skillnaden är vilket kostmönster som får vara gemensam bas och vilket som måste fungera som individuellt undantag.

Det är detta som gör fallet analytiskt relevant för asymmetrisk pluralism.

4. Fall 1 — Uddevalla: genomförd identitets- och måltidspolicy

4.1 Beslutet

Uddevalla kommun antog den 13 juni 2024 en ny måltidspolicy. Utgångspunkten för matsedlarna ska vara svensk husmanskost. Så långt möjligt ska minst två alternativa rätter finnas.

I förskola och skola ska minst två rätter erbjudas där kökets förutsättningar medger det, varav en ska vara vegetarisk.

Personer som vill ha anpassning av religiösa skäl erbjuds vegetarisk rätt. Medicinsk specialkost och andra nödvändiga anpassningar kräver intyg, journalutdrag, vårdbedömning eller särskilt dokumenterat beslut.

Kommunfullmäktige anslog fyra miljoner kronor för implementering under 2024. I budgeten för 2025 förstärktes skolmaten med fem miljoner kronor, varav fyra miljoner hanterades inom den ansvariga nämnden, för kvalitativ husmanskost och ökat elevinflytande.

Detta är korpusets tydligaste fall där måltidsnationalism gick från retorik till institutionell mekanism och resursbeslut.

4.2 Vad policyn gör

Policyn gör tre saker samtidigt.

Den gör svensk husmanskost offentligt normativ

Svensk husmanskost blir utgångspunkt för den ordinarie menyn och motiveras genom hälsa, lokalt fokus, måltidsupplevelse och svenska råvaror.

Den bevarar vegetarisk tillgång

Vegetarisk rätt finns som ett dagligt ordinarie alternativ. Det är fel att beskriva modellen som ett förbud mot vegetarisk kost.

Den differentierar anpassningens form

Medicinska behov kan ge individanpassad specialkost. Religiösa behov hanteras huvudsakligen genom den vegetariska rätten.

Det innebär inte att en muslimsk elev lämnas utan näringsriktig måltid. Det innebär att elevens religiösa önskemål inte nödvändigtvis ger rätt till en alternativ köttträtt när den ordinarie rätten innehåller fläsk.

4.3 Den starkaste försvarslinjen

Försvaret är materiellt:

- alla elever får mat;
- vegetarisk rätt är fullgod;
- färre individuella menyer förenklar produktion och minskar risker;
- svensk och lokal livsmedelsproduktion kan stödjas;
- två rätter ger valfrihet;
- och kommunen har rätt att formulera en måltidsprofil.

Diskrimineringsombudsmannen öppnade inte en utredning efter anmälningar mot Uddevallas policy. Detta är relevant, men det är inte ett prejudicerande domstolsavgörande som bevisar att varje liknande modell alltid är rättsenlig.

4.4 Tidiga negativa utfall

P4 Väst rapporterade under det första läsåret:

- ökat matsvinn;
- elevprotester;
- elever som inte åt;
- och en skola som försökte anpassa menyn för att maten skulle konsumeras.

Detta är dokumenterade fall och journalistiskt underlag, inte en full kommunövergripande effektutvärdering.

Senare officiella uppföljningar visar dessutom ett mer blandat resultat. Under 2025 uppgav kommunen att 75 procent av grundskolorna nådde målet för matsvinn, en ökning med 17 procentenheter, samtidigt som ett nytt mätsystem infördes. År 2026 behandlades uppdragen om kvalitativ husmanskost och minskat matsvinn som färdigställda för avrapportering.

Det är därför inte hållbart att skriva att husmanskostpolicyn “bevisligen ökade matsvinnet permanent”. De tidiga problemen är verifierade; den långsiktiga kausaliteten är inte det.

4.5 Adjudicering

Uddevalle visar att modellen kan få materiell betydelse:

- riktad budget;
- ändrad meny;
- religiös anpassning genom vegetarisk rätt;
- svensk husmanskost som institutionell norm;
- och dokumenterade friktioner i implementeringen.

Fallet stödjer asymmetrisk pluralism. Det visar ännu inte att vegetarisk eller religiös kost blivit otillgänglig, att kommunen brutit mot diskrimineringsrätten eller att de tidiga negativa effekterna bestått.

5. Fall 2 — Borgholm: valfrihetskravet avslås

En SD-motion föreslog att kommunens vegetariska skoldag skulle avskaffas i praktiken genom att en kött- eller fiskrätt alltid skulle finnas när vegetarisk mat serverades.

Kommunfullmäktige beslutade den 22 januari 2024 att behålla en vegetarisk måltid inom förskola och skola i genomsnitt en dag i veckan. Beslutet fattades med 29 ja, fyra nej och två nedlagda röster.

Detta fall isolerar kärnkonflikten väl.

Ingen föreslog att vegetarisk mat skulle förbjudas. Frågan var om kommunen fick ha en gemensam vegetarisk dag eller alltid måste skydda ett animaliskt alternativ.

Kommunens majoritet försvarade den gemensamma dagen genom:

- kostpolicy;
- globala mål;
- klimat;
- hälsa;
- och Livsmedelsverkets rekommendationer.

SD försvarade ett parallellt kött- eller fiskalternativ genom valfrihet.

Adjudicering: Motionens valfrihet var asymmetrisk. Den krävde inte bara tillgång för köttätare över tid, utan frånvaro av varje måltid där vegetarisk kost var kollektiv standard.

6. Fall 3 — Eskilstuna: frekvens, klimat och parallell rätt

6.1 Motionen

SD Eskilstuna ville återgå från fyra till åtta köträtter under en fyraveckorsperiod och ha en alternativ köträtt under den vegetariska dagen. Vegetarisk rätt fanns redan vid alla serveringstillfällen.

Motionen formulerade därmed samma struktur:

- vegetarianer får ett dagligt alternativ;
- köttätare ska också ha ett dagligt alternativ;
- den vegetariska dagen får finnas som menybenämning men inte som gemensam animaliefri måltid.

6.2 Förvaltningens konsekvensunderlag

Kommunens måltidsförvaltning jämförde två fyraveckorsstrukturer.

Den äldre modellen beräknades ge 43,03 kilo koldioxidekvivalenter. Den dåvarande modellen beräknades ge 21,33 kilo. Förvaltningen ansåg att den lägre köttfrekvensen låg i linje med Livsmedelsverkets rekommendationer och kommunens klimatmål.

Motionen avslogs.

Beräkningen är en kommunal modell, inte en kontrollerad studie. Den visar ändå en transparent mekanism: fler köträtter förändrar råvarumix och beräknad klimatbelastning.

6.3 Adjudicering

Eskilstuna visar att "valfriheten" inte är kostnadsfri i systemisk mening. Ett extra dagligt alternativ påverkar:

- inköp;
- produktion;
- menyplanering;
- och klimatmål.

Det kan fortfarande vara en politiskt legitim kostnad. Men den måste redovisas som en trade-off, inte som neutral frihet.

7. Fall 4 — Österåker: motionen var redan kommunal praktik

En SD-motion föreslog:

- daglig kött- eller fiskrätt;
- daglig vegetarisk rätt;
- medicinsk specialkost med intyg;
- och att elever med religiösa eller kulturella skäl skulle hänvisas till det vegetariska alternativet.

Österåkers tjänsteutlåtande konstaterade att kommunen redan tillämpade den centrala delen av modellen:

- specialkost beviljades endast av medicinska skäl;
- vegetarisk kost erbjöds alla varje dag;
- elever som av religiösa eller kulturella skäl inte åt viss mat hänvisades till vegetariskt alternativ.

Motionen ansågs därför besvarad.

Detta fall är viktigt eftersom det visar att samma norm-alternativ-struktur inte är unik för SD. En kommun kan använda modellen av administrativa och säkerhetsmässiga skäl utan att dess övergripande måltidspolitik är nationalistisk.

Adjudicering: Asymmetrin mellan medicinsk och religiös/etisk anpassning finns, men den bevisar inte ensam kulturell majoritarianism. För den klassifikationen behövs den uttryckliga kopplingen till svensk identitet, tradition eller nationell matkultur.

8. Fall 5 — Göteborg: husmanskost som identitet och beräknad systemkostnad

8.1 Motionens identitetsargument

En SD-motion ville anpassa Göteborgs måltidspolicy till Uddevallas modell. Svensk husmanskost beskrevs som en viktig del av svensk identitet, rotad i svenska traditioner och som en inkluderande kulturell grund.

SD:s yrkande argumenterade uttryckligen att gemensam svensk mat inte skulle utesluta utan skapa samhörighet, eftersom vegetarisk rätt fortfarande fanns.

Detta är fallets analytiska kärna. Den nationella måltiden presenteras som gemensamt centrum, medan olikhet bevaras genom alternativet.

8.2 Förvaltningens beräkning

Göteborgs förskoleförvaltning beräknade:

- nuvarande lunchkostnad: 9,06 kronor per dag;
- animaliskt protein varje dag: 10,94 kronor;
- prisökning vid ersättning av vegetariska rätter med motsvarande köttträtt: omkring 15–20 procent;
- nuvarande genomsnittlig klimatbelastning: 0,52 kilo koldioxidekvivalenter per dag;
- animaliskt protein varje dag: 1,0 kilo.

Detta är en scenarioräkning, inte ett faktiskt genomförandeutfall.

Flera nämnder avstyrkte motionen. Förskolenämnden avstyrkte den formellt. Förvaltningarna framhöll ekonomi, klimat, bred smakrepertoar och kulturell variation.

8.3 Adjudicering

Göteborg visar två konkurrerande integrationsmodeller:

- **gemensam nationell mat med individuellt alternativ;**
- **gemensam offentlig verksamhet som normaliserar flera matkulturer och ibland växtbaserad standard.**

SD:s modell är inte segregering i meningen separata matsalar eller separata rättighetssystem. Men den placerar svensk husmanskost i centrum och andra praktiker i alternativstrukturen.

Det är kulturell majoritarianism i en mild, institutionell och demokratisk form — inte rättsligt tvång.

9. Fall 6 — Halmstad 2026: valplattformens rena form

SD Halmstads valplattform 2026 anger att helvegetariska dagar ska avskaffas och att kött, fisk, fågel eller vilt ska serveras vid varje måltid parallellt med vegetariska alternativ.

Här är strukturen helt explicit:

- vegetariskt val finns;
- animaliskt val garanteras;
- helvegetarisk kollektiv måltid avskaffas.

Fallet är ett valförslag, inte kommunalt beslut eller implementerad effekt. Det bekräftar däremot att modellen fortfarande är aktuell 2026 och inte bara historisk rest från äldre motioner.

10. Valfrihet, norm och alternativ

10.1 Tre möjliga måltidsmodeller

Modell A — en gemensam varierad meny

Skolan serverar en rätt som kan vara animalisk eller vegetarisk beroende på dag, plus nödvändiga anpassningar.

Fördel: enklare produktion och möjlighet till gemensam måltid.

Risk: elever äter inte när rätten inte passar.

Modell B — två parallella ordinarie rätter

En animalisk och en vegetarisk rätt erbjuds varje dag.

Fördel: hög individuell valfrihet och daglig vegetarisk tillgång.

Risk: högre kostnad och komplexitet; animaliskt protein får permanent skyddsstatus.

Modell C — flera varierande rätter utan permanent animalisk garanti

Flera rätter erbjuds, ofta vegetariskt, men inte nödvändigtvis animaliskt varje dag.

Fördel: valfrihet kombineras med klimat- och hälsostyrning.

Risk: köttätande elevers preferens är inte alltid representerad.

Ingen modell är neutral. Alla väljer vilka preferenser som ska garanteras varje dag och vilka som får möta variation.

10.2 Preferens eller rättighet?

Att föredra kött är normalt en matpreferens, inte ett medicinskt behov eller en skyddad rätt att få animaliskt protein vid varje måltid.

Att vara vegetarian eller vegan kan bygga på etik, religion, kultur eller smak. Inte heller detta skapar automatiskt en rätt till valfri specifik rätt, men en skola som erbjuder ett vegetariskt alternativ gör kosten praktiskt tillgänglig.

Den politiska konflikten uppstår när en preferens görs till nationellt lagkrav eller kommunal baslinje.

10.3 Mättnad

SD-motioner återkommer till att barn måste äta sig mätta och att populär mat faktiskt måste hamna i magen.

Det är ett starkt argument. En näringsriktig rätt som eleverna inte äter fyller inte skolmåltidens funktion.

Men "elever tycker om kött" får inte användas som obevisad universalitet. Elevpreferenser varierar. Uddevallas ungdomsfullmäktige efterfrågade många välkända kött- och snabbmatsliknande rätter men betonade samtidigt att uppskattning och konsumtion var viktigare än etiketten svensk husmanskost.

Rätt mått är därför inte ideologisk menyrenhet utan:

- faktisk konsumtion;
- mättnad;
- näringsinnehåll;
- svinn;
- kostnad;
- elevinflytande;
- och långsiktiga matvanor.

11. Religion och anpassning

11.1 Medicinskt behov

Medicinsk specialkost kräver ofta exakt kontroll för att undvika sjukdom eller allvarlig reaktion. Det finns därför sakliga skäl att prioritera sådan anpassning.

11.2 Religiöst eller kulturellt behov

När en elev inte äter fläsk eller viss slaktform kan en näringsriktig vegetarisk rätt lösa det praktiska behovet. Staten behöver inte alltid producera en alternativ halal- eller kosherkött rätt.

Det starkaste neutrala försvaret är:

- eleven får en fullgod måltid;
- modellen är administrativt hanterbar;
- ingen tvingas äta förbjudet kött;
- och samma vegetariska alternativ är öppet för alla.

11.3 Den kvarvarande asymmetrin

Det som inte besvaras är varför majoritetskulturens köttträtt ska skyddas som daglig norm medan den religiösa elevens önskemål ska lösas genom att avstå från kött.

I Uddevalla är detta särskilt tydligt:

- svensk husmanskost görs till bas;
- mer fläsk kan ingå;
- eleven som inte äter fläsk hänvisas till vegetarisk rätt.

Det kan vara juridiskt tillåtet och nutritionellt fullgott. Men det är inte kulturellt symmetriskt.

11.4 Ingen fastställd diskriminering

Studien får inte kalla Uddevallamodellen rättsstridig diskriminering utan dom eller annan kontrollerande rättslig bedömning. DO valde att inte utreda anmälningarna. Det beslutet är inte en generell dom över alla framtida modeller.

Den hållbara formuleringen är:

verifierad olikhet i anpassningsform, men ingen i detta material fastställd olaglig diskriminering.

12. Ekonomi, klimat och landsbygd

12.1 Kostnad

Två dagliga rätter är inte gratis valfrihet. Göteborg beräknade 15–20 procents högre råvarupris när vegetariska rätter ersattes med motsvarande köttätter. Uddevalla anslog fyra miljoner kronor för implementering och därefter fem miljoner till skolmatsatsningen.

Det betyder inte att satsningen var ekonomiskt fel. Kommuner får prioritera skolmat. Men alternativkostnaden ska redovisas.

12.2 Klimat

Göteborgs scenario nästan fördubblade den beräknade klimatbelastningen per lunch. Eskilstunas jämförelse visade ungefär halverad fyraveckorsbelastning i den meny som hade lägre köttfrekvens.

Det är modeller, inte uppmätta kausala effekter. Men riktningen är förenlig med den breda evidensen om att råvaruval påverkar måltidernas klimatavtryck.

12.3 Svensk produktion och beredskap

SD kopplar ofta animaliska måltider till:

- svenska bönder;
- lokal produktion;
- djurskydd;
- självförsörjning;
- vilt;
- och beredskap.

Detta är legitima politiska mål. En kommunal måltid kan stödja inhemska producenter och skapa stabil efterfrågan.

Men sambandet mellan “mer kött” och “mer svensk beredskap” är inte automatiskt. Baljväxter, spannmål, potatis, grönsaker, ägg, mjölk, fisk och andra svenska råvaror kan också ingå i självförsörjningspolitiken. Upphandling måste dessutom följa rättsliga ramar.

12.4 Identitetseffekten

När samma policy motiveras genom både produktion och “svensk matkultur” sker en förskjutning:

- från lantbruksekonomi till autenticitetsmarkör;
- från råvaruförsörjning till nationell samhörighet;
- från menyval till offentlig identitet.

Det är denna kombination, inte stödet till jordbruket i sig, som bär kapitlets kulturella kritik.

13. Hostile-reader-protokoll

13.1 Kritisk proposition

SD:s modell skyddar animaliskt protein som permanent offentlig baslinje. Vegetarisk kost är tillgänglig men får inte ersätta den animaliska rätten som gemensam standard. När modellen kopplas till svensk identitet och religiösa elever hänvisas till vegetarisk rätt uppstår asymmetrisk pluralism.

13.2 Primär evidens

- kommunpolitiskt inriktningsprogram 2024;
- återkommande riksdagsmotioner;
- valuppgift 2026 om nationell lagstiftning;
- genomförd policy och budget i Uddevalla;
- avslagna motioner och kommunala konsekvensunderlag i Borgholm, Eskilstuna och Göteborg;
- redan tillämpad anpassningsmodell i Österåker;
- Halmstads valplattform 2026;
- Livsmedelsverkets riktlinjer och kommunstatistik.

13.3 Starkaste SD- eller konservativa försvar

- Två rätter ger mer valfrihet än en.
- Vegetarianer får mat varje dag.
- Barn måste äta sig mätta.
- Populär och igenkännbar mat kan minska att elever lämnar matsalen hungriga.
- Svenska animalieproducenter har hög djurskyddsstandard.
- Lokal produktion stärker beredskap och landsbygd.
- Medicinska specialkost kräver särskild säkerhet; religiösa behov kan tillgodoses med vegetarisk rätt.
- Kommuner får demokratiskt välja måltidsprofil.

13.4 Starkaste neutrala rättsliga tolkning

Skollagen kräver näringsriktig och kostnadsfri mat men bestämmer inte daglig proteinkälla. En näringsriktig vegetarisk rätt kan tillgodose en elev som inte äter fläsk. Varken vegetarisk dag eller daglig kött rätt är i sig ett rättighetsbrott.

13.5 Vad som är verifierat

- SD:s nationella kommunprogram kräver kött rätt och vegetarisk rätt.
- Återkommande motioner använder samma modell.
- SD:s valbudskap 2026 går mot nationell lagreglering av kött eller fisk varje dag.
- Uddevalla har gjort svensk husmanskost till menyernas utgångspunkt.
- Uddevalla har finansierat implementeringen och hänvisar religiösa behov till vegetarisk rätt.
- Borgholm avslog ett SD-förslag och behöll en vegetarisk dag.
- Eskilstuna avslog en ökad köttfrekvens och redovisade en klimatmodell.
- Göteborg beräknade högre kostnad och klimatbelastning för animaliskt protein varje dag.
- Livsmedelsverket ser vegetarisk mat som ordinarie kost, inte medicinsk specialkost.
- Sju av tio kommuner erbjuder dagligt vegetariskt alternativ.
- Ingen genomgången källa visar att vegetarisk tillgång generellt skulle försvinna under SD-modellen.

13.6 Vad som inte är verifierat

- att dagligt animaliskt alternativ generellt förbättrar mättnad eller skolresultat;
- att helvegetariska dagar generellt gör elever hungriga;
- att Uddevallas tidiga matsvinnsökning var permanent eller orsakades av en enda policykomponent;
- att modellen rättsligt diskriminerar muslimer, judar, vegetarianer eller veganer;
- att dagligt kött eller fisk alltid strider mot Livsmedelsverkets riktlinjer;
- att svensk husmanskost har en enda objektiv definition;
- eller att alla lokala SD-avdelningar genomför samma modell.

13.7 Vad som skulle falsifiera eller begränsa slutsatsen

Kritiken ska begränsas om SD visar att:

- animaliskt och vegetariskt alternerar som likvärdiga standarder;
- valfrihetsprincipen inte kräver animalisk rätt varje dag;
- religiösa och etiska behov bedöms genom transparenta och proportionerliga kriterier;
- den faktiska menyn följer närings- och klimatmål;
- och identitetsargumentet inte styr professionell menyplanering.

Kritiken förstärks om:

- lagstiftning inför ett obligatoriskt animaliskt alternativ;
- kommuner avskaffar gemensamma vegetariska dagar oavsett lokal evidens;
- svenskhetsargument får företräde framför näring, konsumtion och kostnad;
- religiösa elever återkommande får sämre faktisk måltidskvalitet;
- eller uppföljning visar högre svinn och lägre deltagande utan korrigering.

13.8 Slutlig adjudicering

SD:s skolmatsmodell är inte anti-vegetarisk i den enkla betydelsen att vegetarisk mat förbjuds eller tas bort. Tvärtom garanterar modellen ofta en vegetarisk rätt varje dag.

Men den är inte symmetriskt pluralistisk.

Animaliskt protein får en starkare offentlig status:

- det ska finnas varje dag;
- en gemensam vegetarisk dag beskrivs som tvång;
- kött eller husmanskost kopplas till svensk kultur, landsbygd och samhörighet;
- och de som inte kan eller vill äta den normala kötträtten hänvisas till alternativet.

Den mest hållbara domen är:

Fallet stödjer H1 — asymmetrisk pluralism — tydligt. Det stödjer H3 — kulturell majoritarianism — när animalisk husmanskost uttryckligen görs till svensk identitetsbärare. Det visar en materiell resurs- och menyverkan i Uddevalla men ingen generell rättighetsförlust för vegetarianer eller fastställd diskriminering av religiösa elever.

Köttet är här inte bara livsmedel. Det blir en skyddad position i den offentliga menyn.

14. Kort dom

Förbjuder SD vegetarisk mat? Nej.

Garanterar modellen vegetarisk rätt? Vanligen ja.

Garanterar den animalisk rätt? Ja, detta är kärnan.

Är valfriheten symmetrisk? Nej. Kött får inte vara frånvarande; vegetarisk mat får vara alternativ.

Är en vegetarisk dag juridiskt tvång mot köttätare? Nej, men den begränsar dagens menyval.

Är vegetarisk mat nutritionellt specialkost? Nej.

Är dagligt kött eller fisk automatiskt ohälsosamt? Nej; faktisk råvara och mängd avgör.

Finns materiell implementering? Ja, tydligast i Uddevalla.

Finns uppmätt generell effekt? Nej.

Finns fastställd diskriminering? Nej i det granskade materialet.

Finns offentlig normativitet? Ja: animalisk husmanskost ges permanent och ibland nationellt kodad baslinjestatus.

Källregister

SD-primärmaterial och parlamentarisk status

- Kommunpolitiskt inriktningsprogram 2024:
<https://www.sd.se/wp-content/uploads/2023/02/kommunpolitiskt-inriktningsprogram-2024.pdf>
- Motion 2022/23:1024:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/motion/en-grundskola-i-varldsklass_ha021024/
- Motion 2023/24:367:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/motion/en-grundskola-i-varldsklass_hb02367/
- Betänkande 2025/26:UbU9:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/lorare-och-elever_hd01ubu9/
- SVT:s rapportering om valförslaget 2026: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/senaste-nytt-om-val-2026?inlagg=df16252c679bf201dcc21e1845b3f08e>

Kontrollerande myndighets- och rättskällor

- Nationella riktlinjer för måltider i skolan:
<https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/publikationsdatabas/broschyrfoldrar/riktlinjer-for-maltider-i-skolan.pdf>
- Hanteringsrapport 2026:
<https://www.livsmedelsverket.se/48e804/globalassets/publikationsdatabas/rapporter/2026/1-2026-nr-01—nationella-riktlinjer-for-maltider-i-skolan-hanteringsrapport.pdf>
- Specialkost och anpassade måltider: <https://www.livsmedelsverket.se/matvanor-halsa-miljo/maltider-i-var-d-skola-och-omsorg/specialkost-och-anpassade-maltider-i-var-d-skola-och-omsorg/>
- Fakta om offentliga måltider 2024:
<https://www.livsmedelsverket.se/4a75e8/globalassets/publikationsdatabas/rapporter/2025/1-2025-nr-14—fakta-om-offentliga-maltider-2024.pdf>
- Skolverket om skolmåltidens rättsliga ram: <https://www.skolverket.se/lorande-och-trygghet/elevhalsa-och-stodinsatser/skolans-gemensamma-elevhalsoarbete/mat-i-forskolan-och-skolan>

Kommunala fall

- Uddevalla måltidspolicy:
<https://www.uddevalla.se/download/18.68eae5e01900fe8a34b6376/1718869014236/M%C3%A5ltidspolicy%20f%C3%B6r%20Uddevalla%20kommun.pdf>
- Uddevalla kommunfullmäktiges beslut:
<https://www.uddevalla.se/download/18.6f20a9a31900fce3b3f44dd/1718725103045/Kommunfullm%C3%A4ktiges%20protokoll%202024-06-13.pdf>
- Uddevalla budget och nämndplan:
<https://www.uddevalla.se/download/18.61f6189d194d846cf95ea42/1739865590153/Samh%C3%A4llsbyggnadsn%C3%A4mndens%20plan%202025-2027%20med%20budget%202025.pdf>
- Uddevalla avrapportering 2026:
<https://www.uddevalla.se/download/18.274894ab19ed42ba0693fb8/1782113898768/Samh%C3%A4llsbyggnadsn%C3%A4mndens%20protokoll%202026-06-17.pdf>
- Borgholms beslut: <https://www.borgholm.se/wp-content/uploads/2024/01/Protokoll-kommunfullmaktige-2024-01-22.pdf>
- Eskilstunas motion och svar:
<https://www.eskilstuna.se/download/18.11d8b741188518023d9ec56/1686660681489/41.2%20Svar%20p%C3%A5%20motion%20-%20%C3%85terinf%C3%B6r%20k%C3%B6ttet%20till%20matsedeln.pdf>
- Österåkers svar:
https://www.osteraker.se/download/18.71681f6a17d7773cad812c6f/1651671748415/5.%20Tjut%20-%20Svar%20p%C3%A5%20motion%206_2022%20av%20Anders%20Borelid%28SD%29%20-Riktlinjer%20f%C3%B6r%20skolmat%20%281%29%20Signerad.pdf
- Göteborgs samlade remissmaterial:
https://www5.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/93ec9160f537fa30c12572aa004b6c1a/f98c2da0fb34a8b1c1258c5e004035e2/%24FILE/35_20250409.pdf
- SD Halmstad valplattform 2026:
https://www.sd.se/halmstad/wp-content/uploads/sites/95/2026/07/sdhalmstad_vma4_under10mb-1.pdf

Dokumenterade fall och uppföljning i journalistik

- Tidigt ökat matsvinn i Uddevalla: <https://www.sverigesradio.se/artikel/ny-husmanskost-i-skolan-da-okar-svinnet>
- Elevprotester och genomförandeproblem:
<https://www.sverigesradio.se/artikel/elevprotester-och-matvrede-skolan-fick-runda-nya-husmanskosten>
- DO öppnade inte utredning: <https://www.sverigesradio.se/artikel/omdebatterade-skolmaten-utreds-inte-av-do>

Den muslimska, sekulära och religionskritiska svensken

Den muslimska, sekulära eller religionskritiska svensken kan vara fullvärdig medborgare, född i landet och helt rättsligt trygg. Den fråga som återstår är om hennes livsåskådning erkänns som en likvärdig författare till den offentliga nationen.

Tre positioner

Den muslimska svensken möter en doktrin som skyddar individuell tro men ger kristendomen särställning och riktar flera konkreta restriktionsförslag mot muslimska institutioner. Den sekulära svensken möter påståendet att staten inte bör vara religiöst neutral. Den religionskritiska svensken har stark yttrande- och demonstrationsfrihet men kan befinna sig utanför den kulturhistoriska berättelse som staten och partiet vill reproducera.

Dessa positioner är inte identiska. Islam är både religion och i partiets problembild en möjlig bärare av islamism. Sekularism är en statsprincip eller övertygelse, inte en minoritetsreligion. Antiklerikal eller religionskritisk konst berör yttrandefrihet och kulturpolitik. En seriös analys får inte slå samman dem till en enda offerkategori.

Vad kan faktiskt gå förlorat?

För den etablerade medborgaren är medborgarskap, rösträtt, domstolsskydd och generell religionsfrihet säkra. Ingen lag gör fredlig muslimsk, ateistisk eller antiklerikal identitet till grund för utvisning. Den möjliga förlusten ligger främst i institutionell likvärdighet: bidrag, byggnadstillstånd enligt föreslagna program, skolceremonier, symbolisk representation och rätten att beskrivas som en självklar del av det gemensamma Sverige.

En muslimsk förening kan också möta granskning av finansiering, demokrativillkor och kopplingar. Sådan kontroll kan vara legitim när den är generell, rättssäker och knuten till verklig risk. Den blir asymmetrisk när kristen tradition definieras som nationell kultur medan islamisk institution per kategori behandlas som främmande problem.

Den starkaste invändningen

Islamism, antisemitism och terrorromantik är verkliga demokratiska och säkerhetsmässiga problem. En moské eller förening är inte immun mot lag, finansieringsgranskning eller kritik. Kristendomens historiska roll i Sverige är dessutom större än islams. Detta motbevisar en förenklad tes om att all skillnad är fiendlighet.

Men det motbevisar inte frågan om offentlig jämlikhet. Ett system kan bekämpa konkret extremism och samtidigt göra en hel tradition offentligt perifer. Den empiriska prövningen måste därför följa exakta kriterier och enskilda beslut.

Adjudicering

Den muslimska och sekulära medborgaren är rättsligt innanför men kan vara normativt utanför. H1 och H3 stöds. Ingen materiell välfärdsförlust på grund av trosidentitet är generellt belagd. De tydligaste riskerna gäller byggd miljö, föreningsresurser, skolans symboler och den offentliga definitionen av svensk historia.

Källankare: RF 2 kap.; SD, *Principprogram 2023*, avsn. 12; SD, *Kommunpolitiskt inriktningsprogram 2024*; SD, *Valplattform 2026*; SOU 2026:42 om granskning av utländsk finansiering.

KAPITEL 20

Konstnären, internationalisten och antinationalisten

Konstnären, internationalisten och antinationalisten prövar en annan gräns än medborgarskapets. De kan vara svenska enligt lag och samtidigt avvisa idén att nationen ska ha kulturellt tolkningsföreträde.

Dissent som rättighet

Yttrande-, tryck-, mötes- och föreningsfrihet skyddar kritik av nationen, staten, monarkin, religionen och partierna. Ingen granskad regel gör antinationalism eller internationalism till brott eller medborgarskapsgrund. En ensam svensk medborgare kan inte deporteras. Detta är den starkaste konstitutionella motvikten mot tesen om en tvingad identitet.

Dissent som resursfråga

Rätten att uttrycka sig är dock inte samma sak som rätten till offentlig finansiering, institutionell plattform eller symbolisk representation. SD:s kulturprogram försvarar armlängds avstånd men vill prioritera kulturarv, folklig förankring, gemenskap och allmännytta. Kommunprogrammet vill sänka stöd till vuxenkultur med undantag för verksamhet som lyfter svenskt och lokalt kulturarv.

Den antinationalistiska konstnären förlorar därför inte sin rätt att skapa. Hon kan däremot möta en finansieringsordning där hennes verksamhet har svårare att beskrivas som gemenskapsskapande eller nationellt allmännyttig. Detta är en möjlig mekanism, inte en uppmätt generell effekt.

Internationalismens dubbelhet

Partiets doktrin avvisar inte internationellt samarbete. Den placerar Sverige i nordisk, europeisk, västerländsk och global gemenskap och stödjer handel, NATO och Ukraina. Konflikten gäller överstatlighet, kulturell norm och suveränitet, inte all kontakt över gränser. En internationalist som förespråkar mänskliga rättigheter eller europeiskt samarbete är därför inte automatiskt partiets motsats.

Den offentliga friktionen uppstår när internationalism eller postnationell identitet gör anspråk på att definiera Sverige lika mycket som den historiska majoritetskulturen. Partidokumentet ger inte denna position samma konstitutiva auktoritet.

Adjudicering

Källankare: RF 2 kap.; TF och YGL; SD, *Principprogram 2023*; SD, *Regionpolitiskt inriktningsprogram 2024*, kap. 8; SD, *Kommunpolitiskt inriktningsprogram 2024*, kap. 12.

Den arbetslösa, beroende eller missbrukande svensken

Den arbetslösa, beroende eller missbrukande svensken visar att medlemskap och moralisk norm inte sammanfaller. En etablerad ensam svensk medborgare kan bryta mot nästan varje ideal om arbete, skötsamhet och självförsörjning utan att förlora sin rätt att stanna i landet.

Den misslyckade insidern

Partiets idealmedlem arbetar, försörjer sig, följer lagen och tar ansvar. Men för den etablerade medborgaren är idealet i huvudsak politiskt och moraliskt. Arbetslöshet, skulder, beroende eller personligt narkotikabruk kan medföra straff, behandling, ekonomiska konsekvenser och social stigmatisering, men inte utvisning.

För den som söker medborgarskap eller har ett tidsbegränsat tillstånd kan samma beteenden påverka vandel, försörjning och tillstånd. Den rättsliga asymmetrin ligger inte i att brottet döms olika i brottmålet, utan i att den sekundära medlemskapskonsekvensen bara finns för vissa statuspositioner.

Beroende och ansvar

Beroende är både ett medicinskt och socialt tillstånd och kan samtidigt omfatta brottsliga handlingar. En seriös analys måste skilja eget bruk, innehav, försäljning och organiserad narkotikahandel. Den måste också skilja behandling från partipolitisk disciplin och migrationsrättslig följd.

SD:s straffilosofi betonar fri vilja och individuellt ansvar, men partiets kriminalpolitiska dokument erkänner också stark välfärd, fungerande familjer och omsorg om svaga som brottsförebyggande. Materialet stöder därför inte en ren moralisk förkastelsedoktrin.

Arbetsnormen

Välfärdsreformerna gör arbete till snabbare väg för nytillkomna, medan den etablerade arbetslösa fortsatt omfattas av redan etablerade system. Detta kan försvaras som skillnaden mellan inträde och befintlig medlemskapstrygghet. Kritiken är att behovet kan vara lika stort och att den som har minst förmåga att arbeta får svagast möjlighet att förkorta väntan.

Adjudicering

Den etablerade "misslyckade insidern" visar modellens selektivitet: medlemskapet är säkert även när idealet bryts. Den prövade medlemmen möter däremot sekundära statuskonsekvenser. H2 stöds genom deservingness och kvalifikation; H1 stöds genom skillnaden mellan normativt misslyckande och territoriell säkerhet. Detta är inte bevis för olika straffskalor för samma brott.

Källankare: narkotikastrafflagen (1968:64); utlänningslagen; medborgarskapslagen; SD, *Principprogram 2023*, avsn. 2, 16 och 17; prop. 2025/26:136.

Den svenske medborgaren som älskar över gränsen

Evidensstatus: gällande rätt och myndighetsinformation, proposition 2025/26:301, pågående riksdagsärende, remissvar och scenarioanalys.

Avgörande status: propositionen är inte lag på kontrolldatumet. Socialförsäkringsutskottets betänkande ska beredas den 10 augusti, debatteras den 12 augusti och beslutas i kammaren den 13 augusti 2026.

1. Kapitlets fråga

En svensk medborgare har en ovillkorlig rätt att vistas i Sverige. Medborgaren kan inte utvisas därför att inkomsten är låg, bostaden är liten eller ett äktenskap har ingåtts med en person från ett land utanför EU.

Det betyder inte att medborgaren har en ovillkorlig rätt att leva i Sverige tillsammans med varje utländsk partner.

Det är partnern som ansöker om uppehållstillstånd, men villkoren träffar familjeenheten:

- relationens rättsliga och faktiska form;
- om den är dokumenterat väl etablerad;
- medborgarens inkomst;
- medborgarens bostad;
- vilka barn som följer med;
- om familjen har bott tillsammans;
- och vad som händer om relationen senare upphör.

Den centrala skillnaden är därför inte mellan medborgare som får bo i Sverige och medborgare som inte får det. Skillnaden gäller **praktisk familjeautonomi**.

Den svenska medborgaren behåller sin säkra territoriella medlemsposition men kan behöva kvalificera sin valda familj genom relation, arbete, inkomst, bostad och fortsatt anknytning.

Detta är inte unikt för Sverige. Nationalstater reglerar tredjelandsmedborgares inresa, och Europakonventionens artikel 8 ger inte en obegränsad rätt att välja i vilket land familjelivet ska utövas. Den relevanta frågan är smalare:

När blir legitim migrationskontroll en så stark statusmedierad begränsning att medborgarskapet ger olika praktisk familjekapacitet beroende på vem medborgaren älskar, hur mycket medborgaren tjänar och om relationen redan kunnat levas utomlands?

Proposition 2025/26:301 ger inte ett enda svar. Den innehåller både skydd för svenska medborgares starka ställning och skärpningar som påverkar vissa medborgarfamiljer materiellt.

2. Statuslåset: vad som gäller den 29 juli 2026

2.1 Propositionen är inte gällande rätt

Regeringen publicerade proposition 2025/26:301 den 30 juni 2026. De föreslagna lagändringarna är avsedda att träda i kraft den 1 oktober 2026. Det höjda försörjningsbeloppet ska regleras på lägre normnivå och har presenterats med avsedd tillämpning från den 1 januari 2027.

Riksdagen har ännu inte beslutat i ärendet.

Alla formuleringar i detta kapitel måste därför skilja mellan:

- **nuvarande rätt;**
- **regeringens proposition;**
- **sannolik praktisk mekanism om propositionen antas;**
- **och framtida effekt som ännu inte kan mätas.**

2.2 Tvåårsväntan gäller inte svenska medborgare

Propositionens uppmärksammade tvååriga vistelsekrav gäller anknytningspersoner med tidsbegränsat uppehållstillstånd. Det gäller inte en svensk medborgare.

Att skriva att en svensk medborgare generellt måste vänta två år innan en utländsk partner kan ansöka vore fel.

Denna avgränsning är avgörande. Case D handlar inte primärt om väntetiden. Det handlar om:

- försörjnings- och bostadskravet för relationer som inte är väl etablerade;
- högre ekonomisk tröskel;
- medföljande barn;
- relationens bevisning;
- och partnerns självständiga status efter en separation.

3. Nuvarande rätt för den svenska medborgaren

3.1 Huvudregeln

När en person utanför EU/EES vill flytta till en partner i Sverige omfattas personen i Sverige normalt av ett försörjningskrav.

Anknytningspersonen ska kunna:

- försörja sig själv;
- försörja övriga i hushållet;
- försörja den familjemedlem som ansöker;
- och ha en bostad av tillräcklig storlek och standard.

För två vuxna utan barn anses en bostad med kök eller kokvrå och minst ett rum normalt vara tillräcklig. Bostaden ska kunna disponeras minst ett år framåt. Att vara inneboende eller bo hemma hos föräldrarna räknas normalt inte som godtagbar egen bostad.

3.2 Undantaget för väl etablerade relationer

En svensk medborgare är undantagen från försörjnings- och bostadskravet när:

- sökanden är medborgarens make eller sambo;
- och relationen är väl etablerad, exempelvis genom längre sammanboende.

Undantaget är ett starkt skydd för långvariga medborgarfamiljer.

Det innebär att kapitlet inte får beskriva alla svenska medborgare med tredjelandspartner som inkomstprövade. Många är undantagna.

3.3 "Väl etablerat" är en rättslig bedömning

Migrationsverket har en särskild möjlighet till beslut inom 90 dagar för vissa kompletta ansökningar från utlandssvenskars partners. Där anges bland annat:

- minst två års sammanboende om paret inte har gemensamt barn;
- minst ett års sammanboende om paret har gemensamt barn.

Dessa trösklar gäller den särskilda snabbare handläggningssvågen. De får inte automatiskt skrivas som en fullständig legal definition av varje väl etablerad relation i alla ärenden.

Bevisningen kan omfatta:

- folkbokföringsuppgifter;
- gemensamma hyresavtal;
- gemensamma barn;
- gemensam ekonomi;
- resor;
- kommunikation;
- och andra omständigheter som visar relationens seriositet och varaktighet.

3.4 Medföljande barn

Även en väl etablerad relation kan omfattas av försörjningskrav om partnern har ett barn som ska följa med och den svenska medborgaren inte är barnets andra förälder eller vårdnadshavare.

Detta gör styvfamiljen till en särskilt viktig testgrupp.

Det är alltså möjligt att:

- relationen mellan de vuxna är fullt accepterad;
- partnern i sig skulle omfattas av undantaget;

- men familjens samlade flytt ändå blir beroende av inkomst och bostad därför att ett barn följer med.

3.5 Utlandssvensken

En svensk medborgare som bor utomlands kan vara anknytningsperson om medborgaren visar en konkret avsikt att bosätta sig i Sverige inom nära framtid.

Detta skyddar återvändanderätten i familjeform. Men familjen behöver dokumentera både relationen och den verkliga flyttavsikten.

En utlandssvensk med en väl etablerad relation kan vara undantagen från försörjningskravet. Processen är därför inte korrekt beskriven som att alla utlandssvenskar först måste skaffa svenskt arbete och bostad innan partnern kan beviljas tillstånd.

4. Propositionens konstruktion

4.1 Skilda regler efter anknytningspersonens status

Regeringen vill göra en tydligare skillnad mellan:

- svenska och andra nordiska medborgare samt personer med permanent uppehållsrätt;
- personer med permanent uppehållstillstånd;
- och personer med tidsbegränsat uppehållstillstånd.

Regeringens uttryckliga motivering är att medborgarskapet innebär:

- stark anknytning till Sverige;
- och ovillkorlig rätt att vistas i landet.

Därför behåller svenska medborgare en starkare möjlighet att vara anknytningsperson än personer med uppehållstillstånd.

Detta är viktigt för bokens övergripande modell. Reformen degraderar inte svenska medborgare till samma nivå som tidsbegränsat bosatta. Den förstärker snarare statusstegen mellan dem.

4.2 Blivande make eller sambo

Propositionen behåller möjligheten för en svensk medborgare att vara anknytningsperson för någon som avser att ingå äktenskap eller inleda samboförhållande, om relationen framstår som seriös och inte särskilda skäl talar mot tillstånd.

Regeringen avvisar alltså en fullständig utmönstring för svenska medborgare, eftersom konsekvenserna skulle bli för långtgående.

För personer som endast har uppehållstillstånd begränsas samma möjlighet kraftigt.

Detta är en verifierad medborgarskapsfördel, inte en medborgarskapsförlust.

4.3 Försörjningskravet höjs

Den ekonomiska nivån föreslås höjas från dagens normalbelopp plus faktisk bostadskostnad till:

1,30 gånger normalbeloppet vid löneutmätning plus bostadskostnaden.

För 2026 är normalbeloppet:

- 6 243 kronor för en ensamstående vuxen;
- 10 314 kronor för två sammanlevande vuxna;
- 3 336 kronor för barn 0–6 år;
- 4 004 kronor för barn 7–10 år;
- 4 672 kronor för barn 11–14 år;
- 5 339 kronor för barn från 15 år.

För ett hushåll med två vuxna innebär modellen, räknat på 2026 års normalbelopp:

- nuvarande belopp efter bostadskostnad: **10 314 kronor**;
- föreslaget belopp: **13 408 kronor**;
- skillnad: cirka **3 094 kronor per månad**, utöver bostadskostnaden.

För två vuxna och två barn i åldern 7–10 år:

- nuvarande normalbelopp: **18 322 kronor**;
- föreslaget belopp: cirka **23 819 kronor**;
- skillnad: cirka **5 497 kronor per månad**, utöver bostadskostnaden.

Beloppen är scenarioillustrationer baserade på propositionens multiplikator och 2026 års normalbelopp. Den bindande nivån ska regleras separat och kan ändras med årsbeloppen.

4.4 Vilka inkomster som räknas

Regeringen vill i högre grad knyta kravet till lön och arbetsmarknadsetablering. Propositionen argumenterar för att exempelvis arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd inte bör väga på samma sätt som lön. Tillfälliga arbetsrelaterade ersättningar under en pågående anställning, exempelvis sjukpenning eller föräldrapenning, kan däremot behandlas annorlunda.

Detta är inte bara ett fattigdomsgolv. Det är en arbetsmarknadspolitisk medlemsmekanism.

Kravet frågar inte enbart om familjen faktiskt har pengar. Det frågar också vilken typ av inkomst som ska räknas som legitim försörjningsförmåga.

4.5 Undantaget för väl etablerade medborgarrelationer behålls

Propositionens nya 5 kap. 3 j § behåller undantaget när:

- anknytningspersonen är svensk, EES- eller schweizisk medborgare;
- sökanden är make eller sambo;

- och paret har bott tillsammans utomlands en längre tid eller relationen på annat sätt klart är väl etablerad.

Det betyder att den föreslagna höjningen inte träffar alla svenska medborgarfamiljer.

Den skarpa materiella gränsen går mellan:

- dokumenterat etablerad relation;
- och ny, framtida eller otillräckligt dokumenterad relation.

5. Scenario 1 — den väl etablerade familjen

En svensk medborgare har bott flera år utomlands med sin make eller sambo. Paret kan dokumentera gemensam bostad och avser konkret att flytta till Sverige.

Rättslig position

- ingen tvåårsväntan;
- möjlighet att vara anknytningsperson trots utlandsbosättning, om flyttavsikten är konkret;
- undantag från försörjningskravet vid väl etablerad relation;
- möjlighet till snabbare 90-dagarsbeslut om Migrationsverkets särskilda dokumentationskrav är uppfylla.

Adjudicering

Detta scenario motsäger den starkaste versionen av tesen att svensk familjeinvandring generellt gör medborgarens partner beroende av medborgarens svenska lön.

För den väl etablerade kärnfamiljen finns ett tydligt medborgarskapsskydd.

Den kvarvarande bördan är främst:

- dokumentation;
- handläggning;
- identitetskontroll;
- och bevisad återflyttningssavst.

6. Scenario 2 — den nya relationen

En svensk medborgare bor i Sverige och har en seriös relation med en tredjelandsmedborgare. Paret är gifta eller vill gifta sig men har inte kunnat eller valt att bo tillsammans länge utomlands.

Nuvarande rätt

Möjligheten till uppehållstillstånd finns. Men undantaget för väl etablerad relation är inte självklart. Medborgaren kan behöva uppfylla:

- inkomstkrav;
- bostadskrav;

- och bevisning om relationens seriositet.

Propositionens effekt

Om det höjda beloppet införs stiger den ekonomiska tröskeln med 30 procent räknat på normalbeloppet.

För medborgaren påverkas inte rätten att själv bo i Sverige. Det som påverkas är möjligheten att etablera det gemensamma hushållet i Sverige.

Vem träffas?

Risken är större för:

- unga vuxna;
- studenter;
- personer med osäkra eller deltidsbaserade anställningar;
- låginkomsttagare;
- personer som saknar egen godtagbar bostad;
- personer med omsorgsansvar;
- och personer som inte kunnat bygga upp en lång dokumenterad samborelation utomlands.

Starkaste försvar

Staten behöver inte bevilja uppehållstillstånd enbart därför att ett förhållande uppges vara seriöst. Ett inkomst- och bostadskrav kan:

- minska fattigdom vid ankomst;
- minska beroende av socialt bistånd;
- förbättra den första etableringen;
- och minska missbruk.

Kvarvarande kritik

Försörjningskravet mäter inte enbart relationens seriositet. Det gör inkomst och bostadsmarknadsposition till villkor för var familjelivet får förläggas.

Den svenska medborgarens rätt är formellt intakt men praktiskt klassdifferentierad.

7. Scenario 3 — styvfamiljen

En svensk medborgare lever i en väl etablerad relation med en utländsk partner. Partnern har ett barn från en tidigare relation. Den svenska medborgaren är inte barnets förälder eller vårdnadshavare.

Mekanism

Den vuxna relationen kan vara undantagen från försörjningskravet. När barnet följer med kan kravet ändå aktualiseras.

Detta skapar ett familjesystem där den juridiska vårdnads- och föräldrastrukturen påverkar hela familjens möjlighet att flytta tillsammans.

Starkaste försvar

Staten behöver säkerställa:

- att barnet får bo med rätt vårdnadshavare;
- att samtycke finns;
- att familjen kan försörja barnet;
- och att bostaden är tillräcklig.

Kritisk konsekvens

En medborgare kan alltså ha en accepterad partnerrelation men inte ekonomiskt kvalificera hela den faktiska familjen.

Barnet är inte ett tillägg till den vuxnas ansökan i moralisk mening. Barnet är en central del av parternas familjeliv. Ett regelverk som gör den vuxna flytten möjlig men barnets flytt ekonomiskt svårare kan i praktiken göra hela relationen omöjlig att förlägga till Sverige.

Adjudicering

Detta är en verklig materiell gräns men inte i sig en godtycklig sådan. Vårdnad, barnets bästa, försörjning och den andra förälderns rättigheter är legitima kontrollintressen.

8. Scenario 4 — funktionsnedsättning, sjukdom och låg arbetsförmåga

Propositionen erkänner att personer med funktionsnedsättning kan ha svårt att uppfylla ett höjt arbetsinkomstbaserat krav.

Regeringen bedömer att särskilda skäl kan medge undantag när anknytningspersonen:

- varaktigt saknar arbetsförmåga på grund av sjukdom;
- har fysisk eller psykisk funktionsnedsättning;
- eller har mer varaktigt subventionerad anställning.

Starkaste försvar

Ventilen gör att den högre tröskeln inte behöver tillämpas mekaniskt i orimliga fall.

Kritisk invändning

Ett undantagssystem är inte samma sak som automatisk likvärdighet.

Personen måste:

- identifieras som undantagsfall;
- dokumentera arbetsförmågan;
- få sin situation bedömd;
- och bära osäkerheten kring om särskilda skäl är tillräckliga.

Den fullt arbetsföra höginkomsttagaren passerar genom huvudregeln. Medborgaren med funktionsnedsättning behöver ofta passera genom ventilen.

Adjudicering

Detta stödjer en tes om **administrativ asymmetri**, men propositionen innehåller en uttrycklig proportionalitetsventil. Det är därför för starkt att säga att personer med funktionsnedsättning generellt fräntas möjligheten till familjeliv.

9. Scenario 5 — när relationen upphör

9.1 Nuvarande skydd

När en person har fått uppehållstillstånd på grund av en relation och relationen senare upphör kan fortsatt tillstånd i vissa fall ges därför att personen:

- har särskild anknytning till Sverige;
- har utsatts för våld eller allvarliga kränkningar;
- eller omfattas av andra starka skäl.

Särskild anknytning kan bland annat bygga på etablering i arbetslivet. Propositionen beskriver praxis där omkring två års heltidsarbete under anknytningstillståndet kan ha betydelse.

9.2 Propositionens skärpning

Regeringen föreslår att möjligheten till fortsatt uppehållstillstånd enbart på grund av särskild anknytning till Sverige efter en brusten relation ska tas bort.

Skyddet vid våld och kränkning ska finnas kvar. Därutöver ska fortsatt tillstånd kunna ges vid särskilt ömmande omständigheter.

9.3 Den materiella effekten

En partner kan:

- ha arbetat;
- lärt sig svenska;
- byggt sociala nätverk;
- betalat skatt;
- och etablerat ett vardagsliv i Sverige;

men ändå förlora en fristående fortsatt-tillståndsväg om relationen upphör.

Detta gör den anknytningsgrundande relationen viktigare under den tidsbegränsade fasen.

9.4 Beroenderisken

Regeringen bedömer att risken att människor stannar i destruktiva relationer är låg eftersom våldsundantaget finns kvar.

Remisskritiken pekar på en annan grupp:

- personer som vill lämna en dålig eller ohållbar relation;
- men som inte kan visa våld eller kränkning på den nivå som krävs;
- och vars starkaste självständiga band är arbete och samhällsetablering.

För den gruppen kan reformen öka beroendet av att relationen består.

9.5 Hostile-reader-kontroll

Det är fel att säga att varje separation leder till utvisning.

Det är också fel att säga att våldsundantaget löser varje beroendeproblem.

Alla destruktiva relationer når inte en bevisbar vålds- eller kränkingsnivå. Och en person kan legitimt vilja lämna en relation utan att någon har begått ett övergrepp.

Adjudicering

Detta är fallstudiens starkaste materiella medlemskapsmekanism. Den utländska partners självständiga samhällsanknytning ges lägre vikt än den ursprungliga relationen. Den svenska medborgaren är inte rättsligt bunden att stanna i relationen, men partners uppehållssäkerhet kan fortfarande påverkas av medborgarens privata beslut.

10. Försörjningskravet vid förlängning

Propositionen gör försörjningskravet tillämpligt även vid ansökan om fortsatt uppehållstillstånd.

Men undantaget för väl etablerade relationer till svenska, EES- och schweiziska medborgare behålls. Det betyder att kapitlet inte får säga att varje utländsk make till en svensk medborgare kommer att omprövas mot det höjda försörjningskravet vartannat år.

För medborgarrelationer blir kravet särskilt relevant när:

- relationens etablering är oklar eller inte längre kan styrkas;
- ett medföljande barn inte omfattas av undantaget;
- eller en annan anknytningskategori används.

För andra anknytningspersoner är förlängningskravet betydligt bredare och mer ingripande.

Propositionens egen konsekvensbedömning

Regeringen medger att ett uteblivet uppfyllande typiskt kan leda till att tillståndet inte förlängs och att kravet kan skapa:

- oro;
- stress;
- inlåsnings effekter på arbetsmarknaden;
- press att prioritera inkomst framför utbildning;
- beroende på arbets- och bostadsmarknaden;
- och påverkan på barnfamiljer.

Regeringen anser samtidigt att kravet skapar arbetsincitament och förbättrar integrationen genom egenförsörjning.

Det är en verklig målkonflikt, inte ett fall där endast ena sidan har identifierat en konsekvens.

11. Kvinnor, omsorgsarbete och ekonomisk klass

Propositionen anger att fler kvinnor än män beviljas uppehållstillstånd på grund av anknytning och att vissa förslag därför påverkar kvinnor mer.

Flera remissinstanser pekar på:

- löneskillnader;
- deltidsarbete;
- omsorgsansvar;
- svagare arbetsmarknadsposition;
- och risk för ojämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.

Regeringens motargument är att kravet kan öka kvinnors incitament till egenförsörjning och ekonomisk självständighet.

Två olika kvinnor i systemet

Analysen måste skilja mellan:

Den svenska anknytningspersonen

En svensk kvinna med lägre lön, deltidsarbete eller omsorgsansvar kan ha svårare att kvalificera en ny relation ekonomiskt.

Den invandrade partnern

En kvinna som kommer genom anknytning kan påverkas av:

- beroendet av anknytningspersonen;
- förlängningskravet;
- och den svagare självständiga grunden efter en separation.

De två positionerna kan sammanfalla i samma familj men är rättsligt olika.

Adjudicering

Reglerna är könsneutralt formulerade. Propositionen själv medger att effekterna kan vara ojämnt könsfördelade. Det är därför korrekt att tala om risk för indirekt könsasymmetri, men inte om en uttrycklig regel som skiljer män från kvinnor.

12. Barnets position

Barnombudsmannen kritiserade utredningens barnkonsekvensanalyser och menade att flera skärpningar kan försämra barns möjlighet till familjeåterförening och skapa långvarig osäkerhet.

Propositionen framhåller samtidigt:

- att barn gynnas av stabil försörjning;
- att barnets bästa ska bedömas individuellt;
- att undantag ska kunna göras;
- och att vissa förslag förbättrar ställningen för unga vuxna som tidigare fått tillstånd som barn.

För den svenska medborgarens familj

Barnfrågan blir särskilt tydlig när:

- medborgaren har gemensamt barn med den utländska partnern;
- partnern har barn från tidigare relation;
- eller ett barn riskerar att skiljas från en förälder under processen.

Ett ekonomiskt krav på vuxna fungerar då samtidigt som ett villkor för barnets familjeform.

Adjudicering

Det finns ingen enkel motsättning mellan försörjning och barnets bästa. Ekonomisk stabilitet kan vara positiv. Familjeseparation och långvarig osäkerhet kan vara negativ.

Barnets bästa får därför inte reduceras till:

- “familjen ska alltid få återförenas”;
- eller “tillräcklig inkomst är alltid bäst för barnet”.

Det krävs konkret barnbedömning.

13. Klass, kärlek och medborgarskap

13.1 Formell likhet

Alla svenska medborgare har samma rätt att själva bo i Sverige.

Reglerna säger inte:

- att fattiga medborgare har lägre medborgarskap;
- att vissa etniska svenska medborgare inte får gifta sig;
- eller att endast vissa medborgare får vara anknytningspersoner.

13.2 Praktisk olikhet

Medborgarnas faktiska familjekapacitet varierar ändå.

En medborgare med:

- hög och stabil lön;
- godkänd bostad;
- dokumenterad lång relation;

- och enkel vårdnadsstruktur;

har en betydligt säkrare väg än en medborgare med:

- låg eller osäker inkomst;
- bostadsbrist;
- ny relation;
- funktionsnedsättning;
- omsorgsansvar;
- eller styvbarn.

Detta är inte formell klasslagstiftning. Det är **klassmedierad tillgång till en migrationsrättslig familjeförmån**.

13.3 Är detta ovanligt?

Nej. Migrationskontroll använder ofta försörjnings- och bostadskrav.

Det relevanta för Volym II är därför inte förekomsten av krav i sig. Det är:

- hur höga de är;
- vilka inkomster som godtas;
- vilka undantag som finns;
- hur de kombineras med andra krav;
- och om partnern kan utveckla en självständig medlemsposition.

14. Är familjen privat tolererad eller offentligt erkänd?

Den transnationella familjen är inte privat tolererad i samma mening som en laglig livsstil utan institutionellt stöd. Staten erkänner äktenskap, samboskap, föräldraskap och familjeåterförening genom detaljerade rättsliga regler.

Asymmetrin ligger på en annan nivå:

- familjen erkänns;
- men dess möjlighet att leva i Sverige beror på partnerns nationalitet och status;
- den nya relationen möter ekonomisk gatekeeping;
- och den invandrade partnerns självständiga tillhörighet kan vara svag under den tidsbegränsade fasen.

Detta är bättre beskrivet som **villkorat relationellt medborgarskap** än privat tolerans.

Medborgarskapet är individuellt säkert men familjeutövningen är derivativt reglerad.

15. Hostile-reader-protokoll

15.1 Kritisk proposition

Svenskt medborgarskap garanterar individens rätt att bo i Sverige men inte en likvärdig praktisk möjlighet för alla medborgare att bilda och upprätthålla familjeliv i Sverige med en

tredjelandsmedborgare. Inkomst, bostad, relationshistoria, vårdnad och partners fortsatta beroende av relationen skapar klass- och statusmedierad familjeautonomi.

15.2 Primär evidens

- utlänningslagen;
- Migrationsverkets nuvarande regler och belopp;
- proposition 2025/26:301;
- regeringens lagförslag och konsekvensanalys;
- riksdagens pågående ärendestatus;
- Barnombudsmannens, DO:s, Institutet för mänskliga rättigheters och andra remissvar.

15.3 Starkaste regerings-, SD- eller restriktiva försvar

- Staten får kontrollera tredjelandsmedborgares inresa.
- Artikel 8 ger inte fri rätt att välja Sverige som familjeland.
- Stabil försörjning och lämplig bostad skyddar den anländande familjen mot fattigdom.
- Kravet stärker arbete och integration.
- Väl etablerade svenska medborgarfamiljer undantas.
- Svenska medborgare behåller möjligheten att ta hit en blivande make eller sambo.
- Funktionsnedsättning, barn och orimliga fall kan hanteras genom undantag.
- Våldsutsatta partners behåller särskilt skydd.
- Riskbedömningar kan förebygga relationsvåld.

15.4 Starkaste neutrala rättsliga tolkning

Det finns en legitim rättslig skillnad mellan medborgarens egen rätt att bo i landet och en utländsk partners rätt till inresa. Ett försörjningskrav är inte automatiskt diskriminering eller intrång i medborgarskapet. Proportionaliteten måste bedömas utifrån relationens styrka, möjliga alternativ, barn, ekonomi och individuell situation.

15.5 Vad som är verifierat

- propositionen är inte lag den 29 juli 2026;
- tvåårsväntan gäller inte svenska medborgare;
- väl etablerade svenska medborgarrelationer är undantagna från försörjningskravet;
- nya eller otillräckligt etablerade relationer kan omfattas;
- medföljande styvbarn kan aktivera kravet;
- regeringen föreslår 1,30 gånger normalbeloppet plus bostad;
- bostadskravet kvarstår;
- förlängningskravet utvidgas men etablerade medborgarrelationer har fortsatt undantag;
- vägen genom särskild anknytning till Sverige efter brusten relation föreslås tas bort;
- vålds- och ömmandeskydd ska finnas kvar;
- propositionen erkänner stress, beroenderisk, könsskillnader och möjliga inlåsningseffekter;
- regeringen bedömer att arbets- och integrationsvinsterna väger tyngre.

15.6 Vad som inte är verifierat

- hur många svenska medborgare som faktiskt kommer att nekas;
- framtida årsbelopp efter den separata förordningen;
- faktisk effekt på separationer, utbildningsval eller arbetsutbud;
- hur ofta funktionsnedsättningsventilen kommer att användas;
- om våldsutsatta i praktiken får ett effektivt självständigt tillstånd;
- eller om de samlade reformerna leder till mätbart minskad familjeåterförening bland svenska medborgare.

15.7 Vad som skulle begränsa kritiken

Kritiken ska begränsas om:

- det väl etablerade undantaget tillämpas generöst och förutsebart;
- funktionsnedsättning och barn ger effektiva undantag;
- handläggningen är snabb;
- partnern tidigt får en självständig och säker tillståndsväg;
- den höjda nivån inte leder till betydande avslag bland medborgarfamiljer;
- och skyddet efter separation fungerar även utanför dokumenterat våld.

15.8 Vad som skulle förstärka kritiken

Kritiken förstärks om:

- många seriösa medborgarrelationer stoppas av inkomst eller bostad;
- kvinnors, ungas och funktionsnedsattas familjeåterförening faller oproportionerligt;
- styvbarn gör annars godtagna familjer omöjliga;
- personer stannar i relationer för att skydda sin uppehållsstatus;
- eller den självständiga samhällsetableringen ges liten vikt efter separation.

15.9 Slutlig adjudicering

Fallet stödjer inte tesen att svenska medborgare förlorar sin formella rätt att bo i Sverige eller att alla transnationella familjer utsätts för samma försörjningskrav.

Det visar däremot en tydlig form av statusmedierad familjeautonomi.

Medborgaren är ovillkorligt medlem som individ men inte ovillkorligt suverän över familjens territoriella enhet. Den valda familjen måste i vissa fall kvalificeras genom inkomst, bostad, dokumenterad etablering och fortsatt relation.

Reformen skyddar den väletablerade medborgarfamiljen bättre än personer med uppehållstillstånd. Samtidigt gör den den nya, fattigare, bostadssvaga eller komplexa medborgarfamiljen mer villkorad.

Den mest hållbara klassifikationen är:

- **H0 delvis bekräftad:** legitim demokratisk migrationskontroll och tydliga medborgarskapsundantag;
- **H1 endast analogt:** familjen erkänns men vissa former är administrativt svagare;
- **H2 delvis:** välfärds- och självförsörjningsargument används för att villkora tillträdet;
- **H6 tydligt stärkt:** en konstitutionell statusmodell där säkert individuellt medborgarskap kombineras med villkorad relationell familjekapacitet.

Fallet stödjer inte H4 eller H5.

16. Kort dom

Måste en svensk medborgare vänta två år? Nej.

Måste alla svenska medborgare uppfylla försörjningskravet? Nej.

Är väl etablerade makar och sambor normalt undantagna? Ja.

Kan en ny relation omfattas? Ja.

Kan styvbarn göra att kravet gäller? Ja.

Höjs nivån i propositionen? Ja, till 1,30 gånger normalbeloppet plus bostad.

Är höjningen lag den 29 juli 2026? Nej.

Påverkas medborgarens egen rätt att bo i Sverige? Nej.

Påverkas möjligheten att bo i Sverige med den valda partnern? Ja, i vissa scenarier.

Behålls skydd vid våld efter separation? Ja.

Tas en självständig väg genom särskild anknytning till Sverige bort? Ja, enligt propositionen.

Är detta ojämlikt medborgarskap inför lagen? Inte formellt. Det är ojämn praktisk familjeautonomi genom partnerns migrationsstatus.

Källregister

Gällande rätt och myndighetsinformation

- Utlänningslagen:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/utlanningslag-2005716_sfs-2005-716/
- Migrationsverkets försörjningskrav:
<https://www.migrationsverket.se/ordforklaringar/forsorjningskrav-for-personen-i-sverige.html>
- Ansökan för partner: <https://www.migrationsverket.se/du-vill-ansoka/bo-med-nagon/bo-med-partner-barn-eller-annan-slakting/bo-med-partner.html>
- Utlandssvenskar och deras familjer: <https://www.migrationsverket.se/om-migrationsverket/migrationsverket-svarar/2025/2025-09-18-utlandssvenskar-och-deras-familjer.html>
- Relation som har tagit slut: <https://www.migrationsverket.se/du-har-tillstand-i-sverige/bo-med-nagon/relationen-har-tagit-slut.html>

Proposition och parlamentarisk status

- Proposition 2025/26:301:
<https://www.regeringen.se/contentassets/9881908aa5dc452da5ecacaba9445e6a/skarpta-villkor-for-anhoriginvandring-prop.-202526301.pdf>
- Regeringens propositionssida:
<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2026/06/prop.-202526301>
- Riksdagens ärendestatus:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/skarpta-villkor-for-anhoriginvandring_hd0lsfu37/
- SOU 2025:95: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2025/09/sou-202595/>

Remissunderlag

- Remissidan: <https://www.regeringen.se/remisser/2025/09/remiss-sou-202595-skarpta-villkor-for-anhoriginvandring/>
- Barnombudsmannen:
<https://www.regeringen.se/contentassets/b74bba5a2f19488fabb5fbe27cea3f2f/barnombudsmannen.pdf>
- Diskrimineringsombudsmannen:
<https://www.regeringen.se/contentassets/b74bba5a2f19488fabb5fbe27cea3f2f/diskrimineringsombudsmannen.pdf>
- Institutet för mänskliga rättigheter:
<https://regeringen.se/contentassets/b74bba5a2f19488fabb5fbe27cea3f2f/institutet-for-manskliga-rattigheter.pdf>
- Föreningen Svenskar i Världen:
<https://www.regeringen.se/contentassets/b74bba5a2f19488fabb5fbe27cea3f2f/foreningen-svenskar-i-varlden.pdf>
- Civil Rights Defenders:
<https://www.regeringen.se/contentassets/b74bba5a2f19488fabb5fbe27cea3f2f/civil-rights-defenders.pdf>

DEL V

BROTT, ELIT OCH OLIKA FÖLJDER

Samma brott, olika medlemskapskonsekvenser · Droger, sexualbrott och den misslyckade insidern · Politikern, partiet och den informella immuniteten · Demonstrationen, flaggan och den villkorade tryggheten

KAPITEL 23

Samma brott, olika medlemskapskonsekvenser

Evidensstatus: gällande straff- och utlänningsrätt, beslutad men ännu inte ikraftträd utvisningsreform, vilande grundlagsändring, utredningsförslag och SD:s aktuella kriminal- och valpolitiska program.

1. Kapitlets proposition

Straffrätten frågar i första ledet vad en person har gjort, med vilket uppsåt eller vilken oaktsamhet, hur allvarlig gärningen är och vilken påföljd som ska följa.

Medlemskapsrätten ställer en ytterligare fråga:

Har den dömden en ovillkorlig rätt att fortsätta tillhöra det svenska territoriet och det svenska politiska samhället efter att straffet har avtjänats?

För en ensam svensk medborgare är svaret ja. Personen kan dömas, fängslas, fråntas vissa uppdrag och möta sociala och arbetsrättsliga konsekvenser. Personen kan inte utvisas från Sverige.

För en icke-medborgare kan samma brottsliga gärning dessutom leda till:

- utvisningsprövning;
- förlust av uppehålls- och arbetstillstånd;
- återreseförbud;
- och i praktiken uppbrott från familj, arbete och samhällsliv i Sverige.

Detta betyder inte att domstolen nödvändigtvis värderar brottet olika. Det betyder att den rättsliga statusen bär en separat medlemskapskonsekvens.

Kapitlets kritiska proposition är:

Svensk rätt upprätthåller en legitim men djup statusskillnad mellan straff och territoriellt medlemskap. Medborgaren straffas inom gemenskapen och återvänder normalt till den. Icke-medborgaren kan straffas och därefter avlägsnas ur den.

Detta är inte i sig etnisk diskriminering. Medborgarskap och utlänningsstatus är rättsliga kategorier. Men när naturaliserade och infödda medborgare i framtiden kan få olika medlemskapssäkerhet beroende på dubbelt medborgarskap uppstår en ny intern gräns.

2. Samma brott är inte automatiskt samma totala konsekvens

2.1 Straffansvar

En svensk medborgare och en icke-medborgare omfattas av samma svenska straffbestämmelser för samma gärning.

Narkotikabrott, våldtäkt och sexuellt övergrepp definieras inte olika beroende på nationalitet. Straffvärdet ska bestämmas efter gärningen, skulden och de rättsligt relevanta omständigheterna.

2.2 Sekundär rättsföljd

Utvisning på grund av brott beslutas i brottmålet men är en särskild rättsföljd knuten till utlänningsstatus.

Därför bör studien inte utan juridisk precision skriva:

- “utlänningen får ett längre fängelsestraff”;
- eller “utlänningen döms två gånger för samma brott”.

Den mer exakta formuleringen är:

Kärnpåföljden kan vara jämförbar, medan den totala statliga konsekvensen skiljer sig genom en medlemskapsrättslig följd som medborgaren inte kan utsättas för.

2.3 Status kan även påverka den samlade påföljdsbedömningen

Straffrätten innehåller regler om proportionalitet och samlade rättsliga konsekvenser. Historiskt har utvisningsmen diskuterats i straffmätningen. Reglerna har skärpts och rättsläget har förändrats över tid.

Det är därför för starkt att på förhand anta att två personer alltid får exakt samma antal månader i den straffrättsliga delen. Den säkra jämförelsen gäller:

- samma brottsrekvisit;
- samma straffskala;
- olika möjliga medlemskapskonsekvenser.

3. Statusläset den 29 juli 2026

3.1 Ensam svensk medborgare

Regeringsformen anger att ingen svensk medborgare får landsförvisas eller hindras att resa in i riket.

En ensam svensk medborgare kan därför inte:

- utvisas efter narkotikabrott;
- utvisas efter våldtäkt;
- eller förlora svenskt medborgarskap därför att personen dömts.

Detta är den starkaste medlemskapssäkerheten i systemet.

3.2 Svensk medborgare med dubbelt medborgarskap

Den dubbla medborgaren kan inte heller utvisas som utlänning så länge det svenska medborgarskapet består.

Den 20 maj 2026 antog riksdagen ett grundlagsförslag som vilande. Ett andra likalydande beslut efter riksdagsvalet krävs innan ändringen kan träda i kraft.

SOU 2026:21 föreslår därefter möjliga regler för återkallelse från dubbla medborgare vid:

- allvarliga säkerhets- och terroristbrott;
- internationella kärnbrott;

- och i ett alternativt förslag viss mycket allvarlig systemhotande nätverksbrottslighet som allvarligt skadar Sveriges vitala intressen.

Det föreslagna brottskatalogsalternativet omfattar inte 6 kap. brottsbalken om sexualbrott eller narkotikastrafflagen som sådana.

Det betyder:

- personligt narkotikabruk omfattas inte;
- vanlig narkotikaförsäljning omfattas inte automatiskt;
- ett ordinärt sexualbrott omfattas inte av den uppräknade nätverkskatalogen;
- och inget av detta är gällande återkallelserätt den 29 juli 2026.

Mycket allvarlig brottslighet kan sammanfalla med andra katalogbrott eller säkerhetsbrott. Varje fall måste därför bedömas efter den slutliga framtida lagen, inte efter en förenklad etikett.

3.3 Icke-medborgare den 29 juli 2026

En utlänning får enligt den rätt som gäller den 29 juli 2026 utvisas om personen döms till en strängare påföljd än böter och:

- återfallsrisk kan antas;
- eller brottet har ett straffvärde motsvarande minst sex månaders fängelse;
- eller brottet annars är av sådan karaktär att personen inte bör få stanna.

Domstolen ska samtidigt beakta bland annat:

- etablering i Sverige;
- anknytning;
- barn;
- och särskilda skyddsregler för vissa personkategorier.

Utvisning är alltså möjlig men inte automatisk vid varje brott.

3.4 Beslutad reform från 1 september 2026

Riksdagen har beslutat om skärpta regler som träder i kraft den 1 september 2026.

Den nya huvudregeln använder ordet **ska** utvisas när:

- personen döms till en strängare påföljd än böter;
- tillämpliga särskilda personkategorivillkor är uppfyllda;
- och skälen för utvisning väger tyngre än skälen emot.

Åklagare ska framställa utvisningsyrkande när lagens förutsättningar finns.

Detta är en beslutad framtida rätt, men den gäller ännu inte på kapitlets kontrolldatum.

Det är fortfarande fel att skriva att varje icke-medborgare automatiskt utvisas efter varje brott. Proportionalitet, personkategori, familj och motstående skäl finns kvar i konstruktionen.

4. Den misslyckade insidern och den misslyckade outsiders

4.1 Insidern

En svensk medborgare kan bryta mot den politiska idealtypen:

- använda narkotika;
- begå sexualbrott;
- vara arbetslös;
- missköta sig;
- eller dömas till ett långt fängelsestraff.

Medborgaren kan därmed förlora:

- frihet;
- anseende;
- anställning;
- partimedlemskap;
- och i allvarliga fall politiska uppdrag.

Men den ensamma medborgarens rätt att efter straffet återvända till svenskt territorium kvarstår.

Den dömda är en **misslyckad insider**: normbrottet är allvarligt, men medlemskapet består.

4.2 Outsidern eller den villkorade insidern

En permanent bosatt icke-medborgare kan ha:

- barn i Sverige;
- arbete;
- språk;
- bostad;
- lång vistelse;
- och social anknytning.

Personen är socialt insider men rättsligt fortfarande utlänning.

Efter samma typ av brott kan personen möta:

- straff;
- utvisning;
- upphörande av tillstånd;
- och återreseförbud.

Personen är då en **villkorad insider**: det levda medlemskapet är starkt men den territoriella medlemskapssäkerheten svagare.

4.3 Den dubbla medborgaren som framtida mellankategori

Om grundlagsändringen och senare lag genomförs skapas en ny kategori.

Den dubbla medborgaren kommer fortfarande inte att vara utvisningsbar som utlänning vid varje brott. Men vid vissa ytterst allvarliga brott kan medborgarskapet först återkallas och personen därefter förlora den konstitutionella medlemskapssäkerheten.

Detta är inte samma sak som dagens skillnad mellan medborgare och utlänning. Det är en möjlig framtida skillnad **inom medborgarkollektivet**.

5. SD:s explicita modell

5.1 Straff och återanpassning

SD:s kriminalpolitiska inriktningsprogram anger att brott ska mötas av proportionerliga och skyndsamma straff.

Programmet säger också att personer som dömts ska erbjudas stöd för att bli hederliga medborgare efter det proportionerliga straffet.

Detta är en verklig återanpassningskomponent. Partiets kriminalpolitik är inte endast eliminering eller hämnd.

5.2 Utvisning

Samma program anger:

- obligatorisk prövning av utvisning när en utlänning begår brott;
- standardutvisning för vissa brottskategorier;
- som huvudregel livslånga utvisningar;
- och att brottet, inte levnadsomständigheter eller vistelsetid, bör vara avgörande.

Valplattformen 2026 säger att kriminella invandrare ska utvisas och att naturaliserade medborgare ska kunna förlora medborgarskapet på grund av brottslighet.

Detta skapar två olika återanpassningshorisonter:

- medborgaren ska efter straffet återanpassas till ett laglydigt liv i Sverige;
- utlänningen kan efter straffet avlägsnas;
- den naturaliserade dubbla medborgaren kan enligt partiets mål i framtiden förlora sin säkra medlemsposition.

5.3 Det starkaste SD-försvaret

Det starkaste försvaret är:

- medborgarskap måste ha särskild betydelse;
- en stat har inte samma skyldighet att behålla en utländsk medborgare som begår allvarliga brott;
- brottsoffrets rätt till trygghet väger tungt;

- anknytning får inte fungera som permanent immunitet;
- och återanpassning kan ske i gärningspersonens medborgarskapsland.

Detta är ett legitimt demokratiskt och rättsligt argument.

5.4 Den kvarvarande kritiken

Försvaret besvarar inte helt:

- hur ett barn påverkas när en förälder utvisas;
- hur många år av socialt medlemskap som ska väga;
- om återanpassning realistiskt kan ske i ett land personen knappt känner;
- eller om dubbla medborgare ska ha en permanent svagare typ av medborgarskap än ensamma medborgare.

6. Hostile-reader-protokoll

6.1 Kritisk proposition

Samma brott kan leda till samma straffrättsliga skuld men olika total statlig konsekvens därför att endast icke-medborgaren kan utvisas och endast en möjlig framtida kategori av dubbla medborgare kan få medborgarskapet återkallat.

6.2 Starkaste neutrala rättstolkning

Medborgare och utlänningar befinner sig inte i samma rättsliga situation beträffande rätten att vistas i landet. Statuskillnaden är grundläggande för internationell migrationsrätt och är inte i sig otillåten diskriminering.

6.3 Vad som är verifierat

- samma brottsdefinition gäller oavsett medborgarskap;
- ensam svensk medborgare kan inte utvisas;
- dubbla medborgare kan inte den 29 juli 2026 frångå medborgarskapet enligt den nya modellen;
- icke-medborgare kan utvisas efter brott enligt gällande villkor;
- en skärpt reform är beslutad för 1 september 2026;
- SD vill gå längre genom standardutvisning och brottsgrundad förlust för naturaliserade medborgare;
- partiets kriminalprogram innehåller både straff och återanpassning.

6.4 Vad som inte är verifierat

- att två statusgrupper alltid får exakt samma kärnpåföljd;
- att varje icke-medborgare som döms kommer att utvisas;
- att personligt bruk eller ordinära sexualbrott kommer att kunna leda till framtida medborgarskapsåterkallelse;
- eller att varje domstol och åklagare kommer att använda den nya reformen på samma sätt.

6.5 Adjudicering

Fallet visar **ojämn medlemskapssäkerhet**, inte nödvändigtvis ojämn skuldvärdering.

Det stärker H6:

Sverige utvecklar en konstitutionell medlemskapstrappa där brottets straffrättsliga betydelse kombineras med olika territoriell säkerhet för ensam medborgare, dubbel medborgare och icke-medborgare.

Fallet kan också stödja H2 när utvisning och medborgarskap kopplas till nationell solidaritet och förtjänst.

Det stöder inte H5. Medborgarskapsdifferentiering och sträng utvisningspolitik är inte i sig nationalsocialism.

Källregister

- Narkotikastrafflagen:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/narkotikastrafflag-196864_sfs-1968-64/
- Brottsbalken: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700/
- Utlänningslagen:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/utlanningslag-2005716_sfs-2005-716/
- Beslutad reform från 1 september 2026: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/skarpta-regler-om-utvisning-pa-grund-av-brott_hd01sfu33/
- Regeringsformen:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kungorelse-1974152-om-beslutad-ny-regeringsform_sfs-1974-152/
- Vilande grundlagsändring:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/en-grundlagsskyddad-abortratt-samt-utokade_hd01ku34/
- SOU 2026:21: <https://regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2026/03/sou-202621/>
- SD:s kriminalpolitiska inriktningsprogram, partistadgar och valplattform 2026: lokal forskningskorpus.

FIGUR 4 · SAMMA HANDLING — OLIKA MEDLEMSKAPSKONSEKVENSN

En och samma gärning eller omständighet

- **BOSATT MEDBORGARE, ENDAST SVENSKT** — Straffrättslig följd. Medlemskapet berörs inte.
- **MEDBORGARE MED DUBBELT MEDBORGARSKAP** — Straffrättslig följd. Vid kvalificerad brottslighet föreslagen exponering för fråtagande.

- **TIDSBEGRÄNSAT BOSATT** — Straffrättslig följd, plus prövning av tillstånd, vandel och fortsatt uppehåll.

Rättslikhet i straffrätten kan sammanfalla med olikhet i medlemskapsföljd. Endast den mellersta raden är förslag, inte gällande rätt.

KAPITEL 24

Droger, sexualbrott och den misslyckade insidern

1. Brotten får inte blandas samman

Personligt narkotikabruk, narkotikainnehav, försäljning, organiserad narkotikahandel, sexuellt ofredande, oaktsam våldtäkt, våldtäkt och grov våldtäkt är skilda gärningar.

De skiljer sig i:

- skyddsintresse;
- skuld;
- skada;
- straffskala;
- bevisning;
- och möjliga medlemskapskonsekvenser.

Ett seriöst kapitel får inte använda ordet “droger” som om personligt bruk vore identiskt med handel. Det får inte heller använda “sexualbrott” som om varje brott i 6 kap. brottsbalken hade samma allvar.

Jämförelsen gäller inte moralisk likvärdighet. Den gäller hur **rättslig status läggs ovanpå olika straffrättsliga gärningar**.

2. Personligt narkotikabruk

2.1 Brotsrekvisitet

Narkotikastrafflagen kriminaliserar bland annat att olovligen:

- inneha;
- bruka;
- eller ta annan befattning med narkotika.

Om gärningen med hänsyn till art, mängd och övriga omständigheter är ringa döms för ringa narkotikabrott till böter eller fängelse i högst sex månader.

Ett positivt prov är inte i sig hela den rättsliga analysen. Åklagaren måste bevisa den brottsliga gärningen och övriga rekvisit.

2.2 Beroende och ansvar

En person kan samtidigt:

- ha ett beroendetillstånd;
- behöva vård och socialt stöd;
- och vara straffrättsligt ansvarig för en viss gärning.

Vårdbehov upphäver inte automatiskt ansvar. Straffansvar upphäver inte vårdbehov.

Denna dubbelhet är central för den misslyckade insidern. Den svenska medborgaren som använder narkotika kan behandlas som:

- gärningsperson;
- patient;
- arbetstagare;
- förälder;
- partimedlem;
- och medborgare.

Medborgarskapet överlever normalt alla dessa roller.

2.3 Medlemskapskonsekvens

Ett ringa narkotikabrott som stannar vid böter når inte den nuvarande grundtröskeln för brottsutvisning, eftersom gällande 8 a kap. 1 § kräver en strängare påföljd än böter.

Även från 1 september 2026 bygger huvudregeln på en strängare påföljd än böter.

Det är därför fel att skriva att ett enstaka bötesbrott för personligt bruk automatiskt leder till utvisning.

Återfall, annan samlad brottslighet, tillståndsfrågor, vandel och framtida ansökningar kan ändå påverkas.

2.4 Partipolitisk och professionell följd

Personligt bruk kan leda till:

- partiintern prövning;
- avstängning;
- förtroendeförlust;
- säkerhetsprövningsproblem;
- arbetsrättsliga konsekvenser;
- eller krav på behandling.

Ingen av dessa följder är automatisk för varje yrke eller uppdrag.

3. Innehav, försäljning och organiserad handel

3.1 Innehav

Innehav kan avse eget bruk eller annan befattning. Art, mängd, syfte och omständigheter avgör rubricering och allvar.

3.2 Försäljning

När gärningen innebär försäljning eller annan befattning med narkotika avsedd att säljas är straffet fängelse i lägst sex månader och högst tre år.

Det är en annan rättslig kategori än personligt bruk.

3.3 Grovt och synnerligen grovt narkotikabrott

Grovt narkotikabrott har straffskalan två till sju års fängelse. Synnerligen grovt narkotikabrott har sex till tio år.

Organisering, omfattning, yrkesmässighet, mängd och särskild farlighet är centrala faktorer.

3.4 Medlemskap

För en icke-medborgare innebär fängelsenivån och brottets karaktär en betydande utvisningsrisk.

För en ensam svensk medborgare innebär även ett synnerligen grovt narkotikabrott:

- mycket långt straff;
- möjliga förverkanden;
- social och professionell förlust;
- men inte utvisning.

För en dubbel medborgare gäller samma sak den 29 juli 2026. SOU 2026:21:s alternativa nätverkskatalog nämner inte narkotikastrafflagen som sådan. Ett framtida återkallelsefall kan dock bero på om gärningspersonen samtidigt dömts för andra katalogbrott i en systemhotande nätverkskontext.

Det är därför fel att skriva att all organiserad narkotikahandel automatiskt skulle leda till återkallelse enligt utredningen.

4. Sexualbrottens skala

4.1 Frivillighet

Våldtäktsbestämmelsen utgår från att den andra personen inte deltar frivilligt.

En person kan aldrig anses delta frivilligt när deltagandet exempelvis följer av:

- våld eller hot;
- särskilt utsatt situation;

- eller allvarligt missbruk av beroendeställning.

4.2 Våldtäkt

Våldtäkt har på kontrolldatumet straffskalan tre till sex års fängelse. Mindre grovt brott har en lägre skala. Grov våldtäkt har fem till tio år.

Från den 1 augusti 2026 höjs maximistraffet för grov våldtäkt till tolv år.

4.3 Oaktsam våldtäkt

Den som är grovt oaktsam i fråga om att den andra inte deltar frivilligt kan dömas för oaktsam våldtäkt till fängelse i högst fyra år.

Detta är inte samma skuldform som uppsåtlig våldtäkt.

4.4 Sexuellt övergrepp och sexuellt ofredande

Sexuellt övergrepp gäller andra sexuella handlingar än de som omfattas av våldtäktsbestämmelsen. Sexuellt ofredande omfattar andra kränkningar av sexuell integritet och kan ha böter eller fängelse i straffskalan.

Att skriva att alla dessa gärningar är "våldtäkt" skulle vara rättsligt fel.

5. Sexualbrott och medlemskap

5.1 Svensk medborgare

En ensam svensk medborgare dömd för våldtäkt:

- avtjänar straffet;
- kan få kontaktförbud och andra rättsföljder;
- kan förlora arbete, medlemskap och uppdrag;
- men kan inte utvisas.

Detta innebär inte att staten tolererar brottet. Det innebär att straffet verkställs inom medborgarskapet.

5.2 Icke-medborgare

Ett sexualbrott med fängelsepåföljd ligger typiskt inom det område där utvisning kan aktualiseras.

Den nuvarande rättens straffvärde- och karaktärskriterier är ofta relevanta. Från 1 september 2026 blir utvisningsyrkande och den presumtiva konstruktionen starkare.

Personkategori och proportionalitet ska fortfarande bedömas.

5.3 Dubbel medborgare

Ett ordinärt sexualbrott enligt 6 kap. brottsbalken omfattas inte som sådan av den alternativa nätverksbrottskatalog som SOU 2026:21 föreslår.

Den dubbla medborgaren kan därför inte korrekt beskrivas som framtida återkallelsekandidat enbart därför att personen begått ett sexualbrott, hur allvarligt brottet än är, utan stöd i den slutliga framtida lagstiftningen.

Detta är en viktig gräns mellan:

- moralisk avsky;
- långt fängelsestraff;
- och konstitutionell medlemskapsförlust.

6. SD:s sexualbrottsram

Valplattformen 2026 prioriterar vardags- och sexualbrottslighet. Den vill bland annat att gruppvåldtäkter ska kunna betraktas som hatbrott mot svenskar och kopplar kriminalpolitiken till utvisning och uppvärderat medborgarskap.

Det kriminalpolitiska programmet vill:

- behandla grova vålds- och sexualbrott mycket strängt;
- minska ungdomsrabatter;
- sätta brottsoffret i centrum;
- och göra utvisning till standardföljd i vissa kategorier.

Starkaste försvar

Sexualbrott är allvarliga angrepp på autonomi och integritet. Brottsofferperspektivet har historiskt ofta varit för svagt. Det är legitimt att kräva:

- effektiva utredningar;
- stränga proportionerliga straff;
- skydd;
- skadestånd;
- och utvisningsprövning för icke-medborgare.

Kritisk kontroll

När gruppvåldtäkt kodas som svenskfientligt hatbrott måste staten kunna visa:

- motiv;
- skyddad grupp;
- och varför samma gärning mot andra grupper ska klassificeras symmetriskt.

Gärningspersonens eller offrets etnicitet får inte automatiskt ersätta bevisning om motiv.

7. "Samma handling" måste vara en kontrollerad jämförelse

En giltig jämförelse ska hålla konstant:

- gärningen;
- uppsåt eller oaktsamhet;

- mängd;
- skada;
- återfall;
- ålder;
- brottsoffer;
- och övriga straffmättningsfaktorer.

Därefter varierar endast status.

Annars jämförs inte samma handling.

Exempel:

Personligt bruk

- böter kan förekomma;
- utvisning är inte automatisk;
- medborgaren är territoriellt säker.

Narkotikaförsäljning

- fängelseminimum;
- utvisningsrisk för icke-medborgare;
- ingen utvisning av svensk medborgare.

Våldtäkt

- långt fängelsestraff;
- stark utvisningsrisk för icke-medborgare;
- ingen utvisning av svensk medborgare.

Grovt sexualbrott

- ännu högre straff;
- möjlig förlust av uppdrag och yrkesposition;
- fortsatt territoriell medlemskapssäkerhet för ensam medborgare.

8. Hostile-reader-adjudicering

Det är missvisande att säga att Sverige "straffar invandrare hårdare för samma brott" utan att skilja straff från utvisning.

Det är lika missvisande att säga att statusen saknar betydelse därför att straffbestämmelsen är densamma.

Den hållbara domen är:

Straffrätten kan behandla gärningen enhetligt samtidigt som medlemskapsrätten gör den totala konsekvensen radikalt olika. Medborgaren förblir den misslyckade insidern. Icke-medborgaren kan omklassificeras från social insider till territoriell outsider.

Fallet stärker H6 och den övergripande tesen om differentierad medlemskapssäkerhet.

Det stöder inte en slutsats om att medborgares brott bagatelliseras. Medborgaren kan få mycket stränga straff. Skillnaden gäller var personen tillhör efter straffet.

Källregister

- Narkotikastrafflagen:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/narkotikastrafflag-196864_sfs-1968-64/
- Brottsbalken, särskilt 6 kap.:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700/
- Utlänningslagen, 8 a kap.:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/utlanningslag-2005716_sfs-2005-716/
- Beslutad utvisningsreform:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/skarpta-regler-om-utvisning-pa-grund-av-brott_hd01sfu33/
- SOU 2026:21: <https://regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2026/03/sou-202621/>
- SD:s kriminalpolitiska program och valplattform 2026: lokal forskningskorpus.

KAPITEL 25

Politikern, partiet och den informella immuniteten

1. Fyra olika institutioner

När en politiker misstänks eller döms för brott blandas ofta fyra skilda frågor ihop:

1. Är personen straffrättsligt skyldig?
2. Får personen vara medlem i partiet?
3. Får personen behålla interna parti- och nämnduppdrag?
4. Får personen behålla ett direktvalt parlamentariskt mandat?

De fyra frågorna har olika beslutsfattare och olika beviskrav.

- Domstolen beslutar om straff.
- Partiet beslutar om medlemskap och interna roller.
- Fullmäktige och andra församlingar kan i vissa fall återkalla uppdrag de själva valt personen till.
- Ett direktvalt mandat skyddas av särskilda demokratiska regler.

Att en dömd person sitter kvar som politisk vilde bevisar därför inte automatiskt korruption, immunitet eller elitbeskydd. Det kan följa av principen att mandatet bärs av den valde ledamoten under mandatperioden.

2. Partimedlemskapet

SD:s partistadgar 2025 ger partistyrelsen möjlighet att:

- utesluta medlem som överträder medlemskraven;
- utesluta medlem vars uppträdande skadar partiets anseende;
- tillfälligt stänga av medlem under prövning;
- registrera tidigare eller andra personer som utestängda;
- och kräva vandelsprövning av kandidater och förtroendevalda.

Detta är en stark partidisciplinär struktur.

2.1 Brott är inte den enda grunden

Stadgarna kräver inte en lagakraftvunnen brottmålsdom för varje uteslutning. Uppträdande som skadar partiets anseende kan vara tillräckligt.

Det betyder att partiet kan agera snabbare och bredare än domstolen.

2.2 Partibeslut är inte straffdom

Partiet behöver samtidigt respektera sina egna stadgar och grundläggande organisationsrättsliga principer. En uteslutning är inte bevis för straffrättslig skuld.

Studien måste därför skilja:

- misstanke;
- åtal;
- dom;
- partiets riskbedömning;
- och politiskt förtroende.

3. Riksdagsmandatet

3.1 Partiet äger inte mandatet under mandatperioden

En riksdagsledamot kan lämna eller uteslutas ur sitt parti och ändå sitta kvar utan partibeteckning.

Ledamoten lämnar då normalt partigruppens utskotts- och organuppdrag, men själva riksdagsmandatet består.

Detta skyddar ledamoten från direkt partiledningskontroll efter valet. Det kan samtidigt skapa situationer där väljarnas partiröst representeras av en person som inte längre tillhör partiet.

3.2 När kan en riksdagsledamot skiljas från uppdraget?

En ledamot kan genom dom skiljas från uppdraget om personen genom brott har visat sig uppenbart olämplig.

En förutsättning är att straffet är fängelse i minst två år.

Detta är en hög tröskel.

Ett bötesbrott, ringa narkotikabrott eller en mindre allvarlig dom leder därför inte automatiskt till förlust av riksdagsmandatet.

3.3 Demokratisk motivering

Den höga tröskeln skyddar:

- väljarnas beslut;
- opposition;
- ledamöters oberoende;
- och parlamentet mot att partier eller tillfälliga majoriteter avsätter obekväma ledamöter.

Samma regel som kan låta en moraliskt komprometterad politiker sitta kvar skyddar också en dissident mot repressiv partidisciplin.

4. Kommunala och regionala uppdrag

Kommunfullmäktige får i vissa fall återkalla ett uppdrag som fullmäktige självt har valt en person till när personen:

- vägrats ansvarsfrihet;
- eller genom lagakraftvunnen dom dömts för ett brott på vilket fängelse i lägst två år kan följa.

Detta gäller exempelvis vissa nämnd- och styrelseuppdrag.

Det ska inte utan kontroll likställas med att den direktvalda fullmäktigeplatsen automatiskt försvinner.

En person kan därför:

- uteslutas ur partiet;
- förlora nämndposter;
- men ändå sitta kvar som partilös ledamot i fullmäktige.

5. Brottstyp och uppdrag

5.1 Personligt narkotikabruk

Ett ringa narkotikabrott kan:

- skada partiets anseende;
- leda till avstängning eller uteslutning;
- påverka säkerhetsklassade uppdrag;
- och försvaga förtroendet.

Det leder normalt inte automatiskt till domstolsbeslut om förlust av riksdagsmandat, eftersom strafftröskeln är mycket högre.

5.2 Narkotikahandel

Försäljning och organiserad handel har högre straffskalor och kan nå trösklar där uppdragsförlust, långvarigt fängelse och annan rättslig olämplighet blir centrala.

5.3 Sexualbrott

Sexualbrott kan innebära allvarlig konflikt med:

- lagstiftarens roll;
- förtroendet;
- kontakt med utsatta grupper;
- och partiets egen kriminalpolitik.

Ett allvarligt sexualbrott med långt fängelsestraff kan leda till domstolsprövning av riksdagsuppdraget och kommunala uppdrag.

Mindre sexualbrott kan ändå leda till partiföljd och avgångskrav utan att den konstitutionella mandatströskeln nås.

6. Formell immunitet kontra informellt beskydd

6.1 Formell immunitet

Svenska politiker har inte allmän straffrättslig immunitet för privata narkotika- eller sexualbrott.

De kan utredas, åtalas och dömas.

Mandatskydd är inte straffimmunitet.

6.2 Informellt beskydd

En annan fråga är om en politiker får:

- bättre juridisk hjälp;
- mildare intern behandling;
- ny anställning i partiorganisationen;
- kontroll över informationsflödet;
- eller snabbare rehabilitering av sitt offentliga anseende.

Detta kan inte avgöras genom lagtext.

Det kräver jämförande fallstudier med:

- samma brottstyp;
- samma domstatus;
- samma organisatoriska nivå;

- samma tid efter domen;
- beslut om medlemskap;
- ekonomisk ersättning;
- uppdrag;
- anställning;
- och offentlig kommunikation.

Utan en sådan design blir påståendet om nätverksskydd anekdotiskt.

7. Den politiska dubbelstandarden som hypotes

Det finns tre olika möjliga dubbelstandarder.

7.1 Rättslig dubbelstandard

Politiker får lägre straff än andra för samma gärning.

Detta kräver domsjämförelse och kontroll för straffvärde, tidigare brottslighet och andra faktorer.

7.2 Partiorganisatorisk dubbelstandard

Ledningen behandlar en central eller lojal person mildare än en perifer medlem.

Detta kräver interna beslut och jämförbara fall.

7.3 Retorisk dubbelstandard

Partiet använder en brottstyp för att beskriva en utgrupp som kollektivt hot men behandlar en insider som individuellt misslyckande, sjukdom, undantag eller rehabiliteringsfall.

Detta kan testas genom kommunikation:

- generaliseras brottet till gruppen?
- nämns bakgrund?
- används orden importerat, kultur eller systemhot?
- eller individualiseras gärningen?

Den retoriska dubbelstandarden är analytiskt central för Volym II. Den får inte antas utan ett kodat material.

8. SD:s stadgar och den normativa insidern

Partiets stadgar kombinerar:

- lika laglig medborgarstatus;
- vandelsprövning;
- anseendeskydd;
- uteslutning;
- avstängning;

- och lojalitet till syfte och stadgar.

Detta gör partiet kapabelt att avgränsa vem som får representera den normativa gemenskapen.

Men en person som utesluts kan fortfarande:

- vara svensk medborgare;
- vara väljare;
- vara direktvald ledamot;
- och agera politiskt utanför partiet.

Partiet kan alltså förklara någon olämplig som representant utan att staten förklarar personen olämplig som medlem av nationen.

Denna skillnad måste bevaras.

9. Hostile-reader-protokoll

9.1 Kritisk proposition

En svensk politiker kan begå brott, uteslutas ur partiet och ändå behålla ett direktvalt mandat. Detta kan uppfattas som elitprivilegium men följer i grunden av självständiga mandat och höga demokratiska avsättningströsklar.

9.2 Starkaste neutrala försvar

Partier ska inte kunna avsätta folkvalda genom intern disciplin. Höga trösklar skyddar opposition och väljarnas mandat. Partier kan samtidigt omedelbart ta avstånd genom uteslutning och avlägsna personen från interna uppdrag.

9.3 Vad som är verifierat

- SD kan avstänga och utesluta medlemmar på anseende- och vandelsgrunder;
- uteslutning tar inte automatiskt bort riksdagsmandatet;
- riksdagsledamot kan sitta kvar partilös;
- domstol kan skilja ledamot från uppdrag vid uppenbar olämplighet genom brott och minst två års fängelse;
- kommunfullmäktige kan återkalla vissa av fullmäktige valda uppdrag vid allvarlig lagakraftvunnen dom;
- partiföljd, uppdragsföljd och straff är skilda processer.

9.4 Vad som inte är verifierat

- att SD systematiskt skyddar egna dömda företrädare;
- att politiker får mildare domar än andra;
- att kvarvarande mandat innebär ekonomiskt eller politiskt inflytande på samma nivå som före uteslutningen;
- eller att varje brott skadar partiets anseende på samma sätt.

9.5 Adjudicering

Den “misslyckade insidern” kan förlora representation utan att förlora medborgarskap. Politikern kan dessutom förlora parti utan att omedelbart förlora mandat.

Detta visar att Sverige har flera överlappande medlemskap:

- nationellt medborgarskap;
- territoriell tillhörighet;
- partimedlemskap;
- parlamentarisk representation;
- nämnduppdrag;
- och anställning.

De kan falla en i taget.

Den mest hållbara slutsatsen är:

Att en dömd politiker sitter kvar bevisar inte formell immunitet. Det visar att folkvalt mandat, partimedlemskap och moralisk legitimitet är separata institutioner. Informellt elitbeskydd måste därefter bevisas empiriskt, inte antas.

Källregister

- Riksdagen om partilös ledamot:
<https://www.riksdagen.se/sv/ledamoter-och-partier/ledamoternas-arvoden-och-villkor/narvaro-franvaro-och-ledighet-i-riksdagen/>
- Riksdagen om ledamöternas arbete och utskottsuppdrag:
<https://www.riksdagen.se/sv/ledamoter-och-partier/sa-arbetar-ledamoterna/>
- Författningsfrågor 2025/26:KU30: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/forfattningsfragor_hd01ku30/
- Kommunala och regionala frågor: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/kommunala-och-regionala-fragor_h601ku31/
- SD:s partistadgar 2025: lokal forskningskorpus.

KAPITEL 26

Demonstrationen, flaggan och den villkorade tryggheten

Evidensstatus: grundlag och gällande lag, domstolsavgöranden, beslutad demonstrationsreform, terrorist- och säkerhetsbrottslagstiftning, vilande grundlagsändring, SOU 2026:21, remissvar och SD:s primärmaterial.

Avgörande begränsning: ingen svensk effektstudie i det granskade materialet visar att dubbla medborgare redan avstår från lagliga demonstrationer på grund av den föreslagna återkallelsemodellen.

1. Kapitlets fråga

Demokratiska samhällen behöver kunna skilja mellan fyra handlingar:

1. att protestera mot staten;
2. att provocera, förolämpa eller angripa en religion eller ideologi;
3. att störa ordningen eller använda våld;
4. att hjälpa en terroristorganisation, sabotera samhällsfunktioner eller gå en främmande makt till handa.

Om gränserna löses upp kan två motsatta rättsstatsfel uppstå.

Det första felet är att säkerhetsspråk används för att behandla opposition, religiös kritik eller civil olydnad som illojalitet mot staten.

Det andra felet är att gärningar med verklig vålds-, sabotage-, spioneri- eller terrorfunktion romantiseras som "bara protest".

Kapitlets kritiska proposition är därför avgränsad:

Svensk rätt förbjuder inte fredlig opposition och gör inte laglig protest till grund för medborgarskapsförlust. Men kombinationen av vidare säkerhetsbegrepp, särskilda underrättelseunderlag och en möjlig permanent svagare medlemskapssäkerhet för dubbla medborgare skapar en trovärdig risk för förhandsanpassning och lägre offentlig trygghet. Detta är en chilling-effect-hypotes, inte en uppmätt effekt.

2. Den konstitutionella utgångspunkten

2.1 Yttrande-, mötes- och demonstrationsfrihet

Regeringsformen skyddar bland annat:

- yttrandefrihet;
- informationsfrihet;
- mötesfrihet;
- demonstrationsfrihet;
- föreningsfrihet;
- och religionsfrihet.

Friheterna gäller inte endast populära, artiga eller statsvänliga uppfattningar. En demokrati måste tåla kritik av:

- regeringen;
- monarkin;
- Nato;
- Israel;
- Palestinaaktörer;
- islam;

- kristendom;
- nationalism;
- migration;
- polisen;
- och den svenska staten själv.

Demonstrationsfriheten är inte obegränsad. Den kan regleras av hänsyn till bland annat:

- ordning och säkerhet;
- trafik;
- rikets säkerhet;
- och epidemier.

Begränsningen måste ha stöd i lag och får inte gå längre än vad som är nödvändigt i ett demokratiskt samhälle.

2.2 Svenska medborgare och utlänningar

Regeringsformen gör det möjligt att begränsa vissa fri- och rättigheter för andra än svenska medborgare i större utsträckning än för medborgare.

Det innebär inte att utlänningar saknar demonstrations- eller yttrandefrihet. Europakonventionen och vanlig lag skyddar även dem.

Men medborgarskapet ger:

- starkare konstitutionell position;
- ovillkorlig rätt att vistas i landet;
- full nationell rösträtt;
- och skydd mot utvisning.

När medborgarskap kan återkallas från en del av medborgarkollektivet påverkas därför mer än passet. Även bakgrundssäkerheten för deltagande förändras potentiellt.

3. Demonstrationer efter den 1 juli 2026

3.1 Tillstånd är inte ideologiskt godkännande

En demonstration på offentlig plats kräver normalt tillstånd. Tillståndssystemet ska göra det möjligt att planera:

- ordning;
- trafik;
- tid;
- plats;
- och säkerhet.

Polisen ska inte bedöma om budskapet är politiskt bra eller moraliskt anständigt.

En tillståndsansökan är därför inte en ansökan om statens samtycke till åsikten.

3.2 Den nya säkerhetsregeln

Från den 1 juli 2026 har Polismyndigheten tydligare möjligheter att:

- ändra tid eller plats;
- förbjuda en sammankomst på viss tid eller plats;
- ställa in en sammankomst om det är nödvändigt för människors liv eller hälsa;
- och ingripa mot personer som stör ordningen och inte rättar sig efter beslut.

Reformen kom efter att Högsta förvaltningsdomstolen klargjort att tidigare lag saknade stöd för att ställa in en ännu inte påbörjad sammankomst med hänvisning till den upplösningsgrund som polisen hade åberopat.

3.3 Det starkaste neutrala försvaret

En demonstration är inte demokratiskt meningsfull om deltagare och förbipasserande riskerar att dödas. Polisen behöver kunna flytta eller stoppa ett arrangemang när ett konkret säkerhetshot inte kan hanteras på mindre ingripande sätt.

Att skydda demonstranter är också att skydda demonstrationsfriheten.

3.4 Chilling-risk i tillståndssystemet

Risken ligger i:

- hur konkret hotet måste vara;
- vem som får bära kostnaden för andras våldshot;
- om provokatören eller den hotande motdemonstranten i praktiken får vetorätt;
- hur tid- och platsändringar påverkar opinionsyttringens effekt;
- och om vissa grupper möter fler säkerhetskrav än andra.

Den nya lagen är innehållsneutral i sin form. En chilling effect kan ändå uppstå genom ojämn tillämpning.

Detta måste mätas genom framtida beslut, överklaganden och jämförelser. Det kan inte antas från lagtexten ensam.

4. Koranbränning, religionskritik och hets mot folkgrupp

4.1 Tillståndsfrågan

I de så kallade koranmålen 2023 fann förvaltningsdomstolarna att Polismyndigheten inte hade tillräckligt lagstöd för att vägra två planerade allmänna sammankomster.

De säkerhetsproblem som polisen åberopade ansågs sakna en tillräckligt tydlig koppling till den planerade sammankomsten eller dess omedelbara omgivning.

Domen innebar inte att varje framtida koranbränning måste tillåtas på varje plats och tid. Den innebar att tillstånd inte kunde vägras på de grunder och med den lagstiftning som användes.

Den nya ordningslagen från juli 2026 förändrar polisens säkerhetsverktyg men gör inte religiöst innehåll i sig till tillståndsgrund.

4.2 Brottetsfrågan

Svea hovrätt dömde 2025 en man för hets mot folkgrupp efter verbala uttalanden i kombination med en föraktfull hantering av Koranen vid flera tillfällen.

Domstolen betonade att meddelandena uttryckte missaktning mot muslimer och gick utöver saklig religionskritik.

Detta visar en viktig gräns:

- kritik, satir och skändning av en religiös symbol är inte automatiskt samma sak som hets mot folkgrupp;
- men sammanhang, uttalanden och riktningen mot människor kan göra kommunikationen straffbar.

4.3 Två rättigheter som inte får blandas ihop

Religionsfrihet ger inte en religion rätt att slippa kritik.

Yttrandefrihet ger inte en person rätt att uttrycka straffbar missaktning mot en skyddad folkgrupp i varje form och kontext.

Den hållbara rättsstatspositionen skyddar samtidigt:

- rätten att kritisera islam;
- muslimers rätt att demonstrera mot kritiken;
- polisens skyldighet att skydda båda;
- och straffrättens gräns mot hot och hets.

4.4 SD:s 2022-paket

I SD:s åtgärdspaket efter påskupploppen beskrevs den utlösande opinionsyttringen som laglig och grundlagsskyddad. Paketet föreslog bland annat hårdare polistaktik, fler tvångsmedel, skärpt blåljussabotage och utredning av medborgarskapsförlust vid allvarliga samhällsomstörtande brott.

Detta är en tydlig positionskombination:

- starkt skydd för provokativ islamkritisk yttring;
- stark repression mot våldsamma motreaktioner;
- och möjlig medlemskapsförlust för vissa gärningspersoner.

Det kan försvaras som innehållsneutral rättsstat: tal skyddas, våld straffas.

Kritiken uppstår om kollektiv, familjer eller muslimska organisationer behandlas som bärare av våldet utan individuell bevisning.

5. Fredlig protest, civil olydnad och ordningsbrott

5.1 Fredlig demonstration

En tillståndsgiven eller lagligen genomförd fredlig demonstration är inte ett säkerhetsbrott.

Det gäller även om den:

- kräver regeringens avgång;
- kritiserar Sveriges Nato-medlemskap;
- anklagar staten för medverkan till folkrättsbrott;
- visar palestinska, kurdiska, ukrainska eller andra symboler;
- eller argumenterar för radikal systemförändring med demokratiska medel.

5.2 Civil olydnad

Civil olydnad kan innebära att en person medvetet bryter mot en ordnings-, trafik-, tillträdes- eller skadegörelseregulering för att protestera.

Gärningen kan vara politiskt motiverad men ändå straffbar.

Det gör den inte automatiskt till:

- terrorism;
- sabotage;
- förräderi;
- eller angrepp på Sveriges vitala intressen.

Brottets konkreta rekvisit och effekt avgör.

5.3 Våldsamt upplopp och blåjussabotage

När en folksamling använder våld, angriper polis eller hindrar räddningstjänst förändras den rättsliga kategorin.

Det är då möjligt att samtidigt säga:

- att den bakomliggande politiska eller religiösa åsikten får uttryckas;
- och att våldsutövningen är brottslig.

5.4 Sabotage

Sabotage skyddar centrala samhällsfunktioner. En politiskt motiverad blockad eller aktion blir inte sabotage bara därför att den stör.

Men en gärning som uppfyller sabotagebestämmelsens krav kan inte immuniseras genom att gärningspersonen kallar den protest.

I SOU 2026:21 ingår vissa sabotagebrott i den möjliga säkerhetsbrottskedjan när gärningen syftar till att framkalla fara för Sveriges säkerhet eller allvarligt hota eller skada den.

6. Terroristorganisationer och politisk solidaritet

6.1 Terroristbrott

Terroristbrottslagen reglerar terrorism och annan särskilt allvarlig brottslighet.

Ett brott blir inte terroristbrott enbart därför att det är politiskt, religiöst eller ideologiskt motiverat. Lagens särskilda krav måste vara uppfyllda.

6.2 Deltagande

Sedan den 1 juni 2023 är det straffbart att delta i en terroristorganisationens verksamhet på ett sätt som är ägnat att främja, stärka eller understödja organisationen.

Det är också straffbart att finansiera deltagande samt att offentligt uppmana eller rekrytera till deltagandebrottet.

6.3 Vad som inte är samma sak som deltagande

Att:

- demonstrera för palestinska civila;
- kräva vapenvila;
- kritisera Israel;
- kritisera Hamas;
- kritisera svensk terrorlagstiftning;
- forska;
- rapportera journalistiskt;
- eller företräda en person rättsligt;

är inte i sig deltagande i en terroristorganisation.

Den konkreta handlingens funktion, uppsåt och relation till organisationens verksamhet måste prövas.

6.4 Humanitärt och skyddat arbete

Terrorlagstiftningen har utformats med avgränsningar för bland annat humanitär verksamhet och grundlagsskyddad medieverksamhet. Gränsen kan ändå vara svår i konfliktsituationer där lokala aktörer kontrollerar territorium och resurser.

Detta är ett reellt rättssäkerhetsområde, men det finns inget underlag för att säga att all solidaritet med en befolkning under en terroristorganisationens styre kriminaliseras.

6.5 Medborgarskapsföljd

Terroristbrott tillhör de brottstyper som SOU 2026:21 föreslår kan ligga till grund för återkallelse från en dubbel medborgare, efter lagakraftvunnen dom och ytterligare villkor.

Fredlig protest för samma politiska konflikt är inte katalogbrott.

Den formella gränsen är därför stark.

Chilling-hypotesen gäller om människor inte litar på att gränsen kommer att tillämpas tydligt, eller om de fruktar att symboler, kontakter och finansiering ska misstolkas.

7. Spioneri, utlandsspioneri och journalistik

7.1 Spioneri

Spioneri gäller hemliga uppgifter vars röjande till främmande makt kan medföra men för Sveriges säkerhet.

Det är en kärnkategori av säkerhetsbrott.

7.2 Utlandsspioneri

Utlandsspioneri infördes för att skydda hemliga uppgifter inom Sveriges internationella samarbeten när ett röjande kan medföra allvarligt men för Sveriges relation till en annan stat eller mellanfolklig organisation.

Brottet infördes även på tryck- och yttrandefrihetsområdet och begränsade i vissa fall meddelar- och anskaffarfriheten.

Detta skapade en verklig konflikt mellan:

- internationellt säkerhetssamarbete;
- källskydd;
- granskande journalistik;
- och offentlighet.

7.3 Kritik mot Nato eller främmande stat

Att kritisera Nato, USA, Turkiet eller en internationell organisation är inte utlandsspioneri.

Brottet gäller obehörig hantering och röjande av skyddade hemliga uppgifter med de särskilda rekvisit lagen anger.

7.4 Chilling effect i mediesektorn

Här finns en mer direkt chilling-mekanism än i den fredliga demonstrationen:

- en journalist eller källa kan avstå från att inhämta eller lämna material;
- osäkerheten gäller vad som är hemligt, obehörigt och allvarligt skadligt;
- grundlagsskyddet har uttryckliga säkerhetsundantag.

Detta är fortfarande inte bevis för att en viss publicering olagligen tystats. Men lagens konstruktion riktar sig direkt mot informationsflöden och är därför relevant för en chilling-effect-analys.

8. Medborgarskapsåterkallelse och protest

8.1 Vad grundlagskedjan faktiskt innebär

Riksdagen antog den 20 maj 2026 ett första grundlagsbeslut som öppnar för att en framtida lag ska kunna frånta en person svenskt medborgarskap om personen:

- är medborgare i en annan stat;
- och har dömts för brott som allvarligt skadar Sveriges vitala intressen.

Ett andra likalydande grundlagsbeslut efter valet krävs.

Det finns alltså ingen gällande återkallelserätt på denna brottsgrund den 29 juli 2026.

8.2 SOU:s huvudmodell

SOU 2026:21 föreslår en brottskatalog med bland annat brott mot:

- 18 kap. brottsbalken;
- 19 kap. brottsbalken;
- 21 och 22 kap.;
- terroristbrottslagen;
- och vissa sabotagebrott i 13 kap. när säkerhetssyftet är uppfyllt.

Det krävs en lagakraftvunnen brottmålsdom.

Demonstration, religionskritik, medlemskap i en laglig organisation eller opposition mot regeringen är inte självständiga återkallelsegrunder.

8.3 Det alternativa vitala-intressen-förslaget

Utredningen lämnade även en bredare alternativ modell för viss allvarlig systemhotande nätverksbrottslighet.

Justitiekanslern, Institutet för mänskliga rättigheter, Civil Rights Defenders och flera andra remissinstanser har kritiserat:

- avgränsningen;
- förutsebarheten;
- brottskatalogens eller vitalitetsbegreppets bredd;
- och den permanenta skillnaden mellan medborgare.

Polismyndigheten har samtidigt föredragit en mer flexibel modell som kan fånga framtida systemhotande gärningar som inte kan förutses i en uttömmande lista.

Detta är den klassiska säkerhetsrättsliga konflikten:

- förutsebarhet kräver katalog och tydliga trösklar;
- effektivitet mot föränderliga hot talar för funktions- och effektbaserade begrepp.

8.4 Livslång osäkerhet

Utredningen föreslår ingen generell preskriptionstid för återkallelsefrågan.

Institutet för mänskliga rättigheter och MUCF varnar för att dubbla medborgare kan leva med långvarig eller livslång osäkerhet och uppleva att deras medborgarskap är svagare.

Detta är inte samma sak som att de kommer att dömas eller få medborgarskapet återkallat.

Men medborgarskapets bakgrundsfunktion är just att den politiska medlemmen inte normalt behöver återkvalificera sin rätt att tillhöra.

9. Chilling effect: operationell modell

9.1 Definition

En chilling effect föreligger när personer avstår från lagligt eller skyddat handlande därför att de fruktar:

- rättslig sanktion;
- administrativ kontroll;
- övervakning;
- förlust av finansiering;
- utvisning;
- medborgarskapsförlust;
- eller annan oproportionerlig konsekvens.

Det krävs inte att hotet faktiskt verkställs mot varje person.

Men en chilling effect får inte påstås enbart därför att en lag känns sträng. Det behövs evidens om beteende, upplevelse eller tydlig mekanism.

9.2 Fyra nivåer

A. Direkt rättslig chilling

En lag kriminaliserar eller förbjuder ett tidigare lagligt uttryck.

Exempel: säkerhetsbrott på tryck- och yttrandefrihetsområdet kan direkt förändra källors och journalisters riskbedömning.

B. Administrativ chilling

Ett lagligt uttryck försvåras genom tillstånd, flyttad plats, säkerhetsvillkor, sekretessunderlag eller finansieringsgranskning.

Exempel: demonstrationer kan flyttas eller ställas in av säkerhetsskäl.

C. Medlemskapschilling

En person upplever att politisk eller social tillhörighet är mindre säker och undviker handlingar som kan misstolkas.

Exempel: en dubbel medborgare avstår från konfliktanknuten föreningsverksamhet av rädsla för säkerhetsklassificering.

D. Social och retorisk chilling

En grupp återkommande beskrivs som säkerhetsrisk, illojal eller bärare av främmande intressen, vilket kan minska offentlig deltagandetrygghet även utan rättsligt ingripande.

9.3 Vad som är uppmätt

I det granskade underlaget finns inte en svensk kvantitativ studie som visar:

- hur många dubbla medborgare som avstår från demonstrationer;
- om muslimska organisationer minskat sin opinionsverksamhet;
- eller om medborgarskapsförslaget redan förändrat valdeltagande eller föreningsdeltagande.

9.4 Vad som är institutionellt belagt

MUCF varnar för negativa konsekvenser för:

- tillit;
- delaktighet;
- social sammanhållning;
- känsla av trygghet;
- och tillhörighet.

Institutet för mänskliga rättigheter beskriver en risk för olika nivåer av medborgarskap.

Civil Rights Defenders lyfter:

- svagare rättighetsskydd;
- etnisk profilering;
- sekretessproblem;
- och möjligheten att inte effektivt kunna bemöta underlag.

Detta är kvalificerade riskbedömningar, inte effektmätningar.

10. Utländsk finansiering och civilsamhället

10.1 Förslaget

SOU 2026:42 föreslår ett system för att granska och kunna stoppa utländsk finansiering till trossamfund och andra verksamheter med extremistiska eller antidemokratiska syften.

Betänkandet är på remiss och är inte lag.

10.2 Legitimt skyddsintresse

Främmande stater och andra aktörer kan använda pengar för att:

- finansiera spioneri;
- främja terrorism;
- bedriva påverkansoperationer;
- stärka antidemokratiska miljöer;
- eller skapa beroenden.

Transparens och ingripande kan därför vara legitima.

10.3 Chilling-risk

Risken uppstår om:

- “antidemokratiskt syfte” definieras oklart;
- muslimska, diasporiska eller oppositionella organisationer behandlas som presumtivt utländska;
- utländska bidrag blandas ihop med utländsk styrning;
- eller bevisningen bygger på sekretess som mottagaren inte effektivt kan bemöta.

Detta är ännu ett förslag. Studien får därför endast registrera en framväxande administrativ mekanism.

11. SD:s samtidiga frihets- och säkerhetsmodell

11.1 Principprogrammet

SD:s principprogram beskriver:

- yttrandefrihet;
- tryckfrihet;
- mötesfrihet;
- föreningsfrihet;
- och rättstrygghet

som nödvändiga för demokrati och fria val.

Detta ska tas på allvar. En analys som utgår från att partiet öppet avvisar dessa friheter skulle misstolka primärkällan.

11.2 Naturaliserat medborgarskap och illojalitet

Samma principprogram skiljer mellan medborgarskap i staten och tillhörighet till den svenska nationen och anger att naturaliserade medborgare som sviker sina plikter och allvarligt skadar samhället bör kunna få medborgarskapet omprövat.

Valplattformen 2026 går längre i sin förenklade formulering och anger att naturaliserade medborgare ska kunna förlora medborgarskapet på grund av brottslighet.

Här uppstår en tydlig skillnad mellan:

- fri opinionsbildning som demokratisk förutsättning;
- och medlemskap som kan omprövas vid definierad allvarlig illojalitet.

11.3 Islamism

Valplattformen vill bekämpa islamism och säger att moskéer där islamistiska värderingar, antisemitism eller terrorromantik predikas ska rivas.

Det starkaste försvaret är att staten inte ska skydda eller finansiera terrorism, antisemitism eller våldsbejakande extremism.

Den kritiska frågan är:

- vem som definierar islamistisk värdering;
- om rivning följer dom, förvaltningsbeslut eller politisk klassificering;
- hur religionsfrihet och egendomsskydd beaktas;
- och om motsvarande standard gäller andra extremistiska miljöer.

Valplattformen är politisk avsikt, inte en färdig rättslig mekanism.

11.4 Säkerhetsmodellens centrum

SD:s modell kan sammanfattas som:

- starkt skydd för nationellt och islamkritiskt tal;
- stark statlig kontroll mot våldsam motreaktion;
- hårdare gränser mot islamism och utländsk finansiering;
- och svagare medlemskapssäkerhet för naturaliserade medborgare vid brott.

Detta behöver inte vara logiskt inkonsekvent. Det kan vara en sammanhållen frihetsmodell där yttrande skyddas men lojalitetsbrott möts hårt.

Den hostile-reader-frågan är om "lojalitetsbrott" definieras tillräckligt smalt för att inte suga in oppositionella minoritetsmiljöer.

12. Fallmatris

12.1 Laglig Palestina-demonstration

- **Rättslig status:** skyddad demonstration.
- **Säkerhetsbrott:** nej.
- **Medborgarskapsföljd:** nej.
- **Chilling-risk:** tillståndsvillkor, övervakningsupplevelse eller rädsla för association.
- **Evidensgräns:** ingen uppmätt generell effekt.

12.2 Koranbränning utan hetsuttalanden

- **Rättslig status:** kan omfattas av yttrande- och demonstrationsfrihet.
- **Tillstånd:** tid, plats och säkerhet kan regleras.

- **Brott:** avgörs av helheten; handlingen ensam får inte automatiskt klassificeras.
- **Medborgarskapsföljd:** ingen på grund av den lagliga yttringen.

12.3 Koranhantering med uttalanden som uttrycker missaktning mot muslimer

- **Rättslig status:** kan vara hets mot folkgrupp.
- **Säkerhetsbrott:** normalt nej.
- **Medborgarskap:** ingen föreslagen återkallelsegrund som sådan.
- **Poäng:** hatbrottsgräns är inte samma som statssäkerhetsgräns.

12.4 Våldsam upplöpp mot polis

- **Rättslig status:** straffbart.
- **Möjliga brott:** våldsam upplöpp, våld mot tjänsteman, blåjussabotage eller andra brott.
- **Medborgarskap:** ensam medborgare territoriellt säker; icke-medborgare kan möta utvisning; framtida dubbelmedborgarskapsfråga kräver katalog, allvar och slutlig lag.
- **Poäng:** protestmotiv upphäver inte våldsbrottets rekvisit.

12.5 Deltagande i terroristorganisation

- **Rättslig status:** straffbart om deltaganderekvisiten är uppfyllda.
- **Medborgarskap:** katalogrelevant i SOU 2026:21 för dubbel medborgare.
- **Poäng:** politisk solidaritet och straffbart understöd måste skiljas.

12.6 Röjande av hemliga internationella samarbetsuppgifter

- **Rättslig status:** kan vara utlandsspioneri.
- **Mediegräns:** grundlagsskydd och särskilda undantag måste analyseras.
- **Medborgarskap:** säkerhetsbrottsrelevant i framtida modell.
- **Poäng:** kritik av samarbetet är fri; obehörigt röjande av skyddad information är en annan handling.

13. Hostile-reader-protokoll

13.1 Kritisk proposition

Säkerhets- och medborgarskapsreformerna kan påverka den subjektiva tryggheten att delta politiskt för dubbla medborgare och minoritetsorganisationer, trots att fredlig protest inte är förbjuden eller en återkallelsegrund.

13.2 Starkaste statliga och restriktiva försvar

- Lagen träffar brott, inte åsikter.
- Återkallelse kräver dubbel medborgarskap och lagakraftvunnen dom.
- Brottskataloger gör gränsen förutsebar.
- Polisen flyttar eller stoppar demonstrationer för liv och hälsa, inte för att censurera budskap.
- Terroristdeltagande är konkret understöd, inte vanlig solidaritet.
- Spioneri skyddar hemligheter, inte regeringen från kritik.

- Utländsk finansiering kan användas för verkliga antidemokratiska angrepp.
- Sverige behöver kunna möta hybridhot och våldsbejakande extremism.

13.3 Starkaste rättighetsinvändning

- Dubbla medborgare får permanent svagare bakgrundssäkerhet.
- "Vitala intressen" kan vara för brett.
- Sekretessunderlag kan försvåra ett effektivt försvar.
- Tillstånds- och säkerhetsverktyg kan tillämpas ojämnt.
- Associationer, symboler och internationella kontakter kan misstolkas.
- Utan preskription kan osäkerheten bli livslång.
- Civilsamhällesorganisationer kan anpassa sig innan någon formell sanktion beslutas.

13.4 Vad som är verifierat

- fredlig demonstration är grundlagsskyddad;
- demonstrationstillstånd ska inte vara ideologiskt godkännande;
- Polisen har sedan 1 juli 2026 utökade säkerhetsverktyg;
- koranbränning kan inte bedömas isolerat från sammanhanget;
- hets mot muslimer kan vara straffbar även när Koranen används som symbol;
- terroristdeltagande kräver handling som främjar, stärker eller understöder organisationen;
- utlandsspioneri gäller hemliga samarbetsuppgifter, inte vanlig politisk kritik;
- medborgarskapsåterkallelse är ännu inte gällande rätt;
- SOU-modellen kräver lagakraftvunnen dom;
- MUCF och rättighetsorgan varnar för otrygghet, olika medborgarskapsnivåer och lägre tillit;
- ingen uppmätt svensk protest-chilling har visats i detta underlag.

13.5 Vad som skulle falsifiera eller begränsa chilling-hypotesen

Hypotesen försvagas om:

- tillståndsbeslut visar jämn och innehållsneutral tillämpning;
- återkallelselagen får en uttömmande smal katalog och höga minimikrav;
- ingen laglig förenings-, protest- eller medieverksamhet dras in i säkerhetsklassificeringen;
- dubbla medborgares deltagande och tillit inte minskar;
- och sekretessprocesser ger effektiv insyn och kontradiktion.

13.6 Vad som skulle förstärka hypotesen

Hypotesen förstärks om:

- vissa minoritetsprotester oftare flyttas, stoppas eller övervakas utan jämförbar risk;
- fredliga kontakter återkommande används som indicier för säkerhetsillojalitet;
- organisationer avstår från laglig verksamhet eller finansiering av rädsla;

- dubbla medborgare rapporterar självcensur;
- eller oklara vitalitetsbegrepp expanderar bortom den ursprungliga brottskatalogen.

13.7 Slutlig adjudicering

Fallet visar inte att Sverige kriminaliserar opposition eller att dubbla medborgare kan förlora medborgarskap för fredlig protest.

Det visar en mer subtil konstitutionell förändring:

En del medborgare kan i framtiden utöva samma formella yttrande- och demonstrationsfrihet som andra, men mot en svagare bakgrundsgaranti om fortsatt medlemskap vid säkerhetsrelaterad brottslighet.

Denna skillnad är irrelevant för den som endast deltar fredligt och litar på rättens gränser.

Den blir demokratiskt relevant när:

- gränserna upplevs som oklara;
- säkerhetsinformation är hemlig;
- politiska konflikter innehåller förbjudna organisationer;
- och medlemskapsförlusten är permanent.

Den mest hållbara klassifikationen är:

- **H0 starkt närvarande:** grundlagsskydd, rättsliga rekvisit och legitima säkerhetsintressen.
- **H1 delvis:** samma formella frihet men olika medlemskapssäkerhet.
- **H3 möjligt i den politiska retoriken:** särskilt där muslimska organisationer och islamism glider samman.
- **H4 riskindikator, inte fastställd regimklassifikation:** bred säkerhetsdiskretion och civilsamhälleskontroll måste följas.
- **H6 tydligt stärkt:** en konstitutionell hybrid där politisk frihet består men medlemskapets bakgrundssäkerhet differentieras.
- **H5 inte styrkt.**

14. Kort dom

Är fredlig protest säkerhetsbrott? Nej.

Kan en demonstration flyttas eller ställas in? Ja, under lagens ordnings- och säkerhetsvillkor.

Är koranbränning automatiskt förbjuden? Nej.

Kan sammanhang och uttalanden göra handlingen till hets mot folkgrupp? Ja.

Är stöd till civila i Gaza terroristdeltagande? Nej, inte i sig.

Kan konkret främjande av en terroristorganisation vara brott? Ja.

Är kritik av Nato utlandsspioneri? Nej.

Kan obehörigt röjande av hemliga Nato- eller samarbetsuppgifter vara utlandsspioneri? Ja.

Kan dubbla medborgare i dag förlora medborgarskapet för protest? Nej.

Föreslås fredlig protest som återkallelsegrund? Nej.

Finns uppmätt chilling effect? Inte i det granskade materialet.

Finns en verifierbar riskmekanism? Ja: livslång statusosäkerhet, oklara säkerhetsbegrepp, sekretess och upplevda olika nivåer av medborgarskap.

Källregister

Grundlag, demonstration och ordning

- Regeringsformen:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kungorelse-1974152-om-beslutad-ny-regeringsform_sfs-1974-152/
- Ordningslagen: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/ordningslag-19931617_sfs-1993-1617/
- Polisen om demonstrationer:
<https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/demonstrationer/>
- JuU32, säkerhet vid sammankomster: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/starkt-sakerhet-vid-allmanna-sammankomster-och_hd0ljuu32/
- Koranmålen om demonstrationstillstånd:
https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/kammarratten_stockholm/nyheter/por184519-vb-kammarratten-stockholm-2023-webb.pdf
- Hovrättens HMF-dom: <https://www.domstol.se/nyheter/2025/11/fallande-dom-aven-i-hovratten-i-mal-om-hets-mot-folkgrupp/>

Terrorism och säkerhetsbrott

- Terroristbrottslagen:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/terroristbrottslag-2022666_sfs-2022-666/
- Proposition om deltagandebrottet: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/proposition/en-sarskild-straффbestammelse-for-deltagande-i-en_ha0373/
- Brottsbalken: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700/
- Tryckfrihetsförordningen:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/tryckfrihetsforordning-1949105_sfs-1949-105/
- Yttrandefrihetsgrundlagen:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/yttrandefrihetsgrundlag-19911469_sfs-1991-1469/
- Propositionen om utlandsspioneri:
<https://www.regeringen.se/contentassets/1ca47871e3a34b26b0c68a90b418cbf7/utlandsspioneri-prop.-20212255.pdf>

Medborgarskap

- Vilande grundlagsbeslut KU34:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/en-grundlagsskyddad-abortratt-samt-utokade_hd01ku34/
- SOU 2026:21:
<https://www.regeringen.se/contentassets/b0fdcf504d674cec945e2916e7eab7bd/aterkallelse-av-svenskt-medborgarskap-sou-202621.pdf>
- MUCF:s remissvar: https://www.mucf.se/sites/default/files/2026/06/mucf_remissvar-remiss-av-slutbetankandet-aterkallelse-av-svenskt-medborgarskap_sou_2026_21.pdf
- Institutet för mänskliga rättigheter:
<https://www.regeringen.se/contentassets/c2a215b3cefd4137af7f901312430b58/institutet-for-manskliga-rattigheter.pdf>
- Civil Rights Defenders:
<https://regeringen.se/contentassets/c2a215b3cefd4137af7f901312430b58/civil-rights-defenders.pdf>
- Justitiekanslern:
<https://regeringen.se/contentassets/c2a215b3cefd4137af7f901312430b58/justitiekanslern.pdf>
- Polismyndigheten:
<https://www.regeringen.se/contentassets/c2a215b3cefd4137af7f901312430b58/polismyndigheten.pdf>

Civilsamhälle och utländsk finansiering

- SOU 2026:42:
<https://www.regeringen.se/contentassets/1f1e0b44948844b9ab303e435dcb5006/ett-nytt-regelverk-for-granskning-av-utlandsk-finansiering-av-trossamfund-och-andra-verksamheter-sou-202642-volym-1.pdf>
- Remiss: <https://www.regeringen.se/remisser/2026/07/remiss-av-sou-202642-ett-nytt-regelverk-for-granskning-av-utlandsk-finansiering-av-trossamfund-och-andra-verksamheter/>

SD-primärmaterial i lokal korpus

- Sverigedemokraternas principprogram 2023.
- *Åtgärds paket för att möta angreppen mot Sverige.*
- Valplattform 2026.

DEL VI

DEMAGOGI, MANDAT OCH EKONOMI

Hotet som politisk motor · Löftena och den saknade helhetskalkylen · Vem röstar, vem håller med, vem lever idealet? · När en minoritet formar majoritetens offentliga norm

KAPITEL 27

Hotet som politisk motor

FIGUR 11 · SÄKERHETSRAMNING — FRÅN SAKFRÅGA TILL HOTFRÅGA

Tre ramningsnivåer för samma fråga

- **SAKFRÅGA** — Behandlas som politik: kostnad, effekt, avvägning.
- **INTEGRATIONSFRÅGA** — Behandlas som anpassning och tillhörighet.
- **SÄKERHETSFRÅGA** — Behandlas som hot: kontroll, undantag, brottsbekämpning.

Verifierat: ramningen förskjuts i partidokument och i delar av beredningen. Ej verifierat: att förskjutningen i sig producerat uppmätta rättighetsförluster. Ramningen avgör inte ensam vad som blir lag.

Evidensstatus: SD:s program- och valmaterial, Brå, Säkerhetspolisen, SCB, Socialstyrelsen, Ekobrottsmyndigheten, Energimyndigheten, MSB och tidigare fallstudier i Volym II.

1. Problemet med ordet demagogi

“Demagogi” används ofta som synonym för politik man ogillar. Det är analytiskt värdelöst.

I denna studie betyder demagogisk hotkonstruktion inte att ett problem måste vara påhittat. Den vanligaste och politiskt effektivaste modellen börjar tvärtom med något verkligt:

- skjutningar;
- arbetslöshet;
- terroristmiljöer;
- hedersförtryck;
- felaktiga välfärdsutbetalningar;
- dålig beredskap;
- eller brister i integrationen.

Förskjutningen sker därefter genom en eller flera operationer:

1. **Omfattningsförstoring**
Ett koncentrerat eller ojämnt problem beskrivs som om det genomsyrar hela samhället.
2. **Kausal kompression**
Ett problem med flera orsaker reduceras till en enda politiskt användbar orsak.
3. **Kategoriglidning**
Våldsbejakande islamism glider över i islam, kriminella nätverk i invandrare eller medicinsk osäkerhet i transidentitet.
4. **Kollektivisering**
Individens eller nätverks gärningar tillskrivs en större etnisk, religiös eller kulturell grupp.

5. **Moralisk asymmetri**
Utgruppens brott blir gruppbevis; insiderns brott blir individuellt misslyckande.
6. **Åtgärdsmissmatchning**
En symbolisk, kollektiv eller identitetsbaserad åtgärd presenteras som lösning på ett problem vars dokumenterade mekanism ligger någon annanstans.
7. **Ofalsifierbarhet**
Frånvaron av bevis tolkas som bevis för mörkläggning, institutionell aktivism eller elitens förräderi.

Den operationella definitionen är:

Demagogisk risk ökar när ett verkligt eller möjligt problem kombineras med låg precision i omfattning och orsak, stark kollektivisering, hög emotionell intensitet och en åtgärd som inte träffar den belagda mekanismen.

Detta är en analys av argumentets struktur, inte ett påstående om talarens privata psykologi.

2. Auditens sex test

Varje hotnarrativ provas genom sex frågor.

2.1 Empirisk bas

Finns problemet och hur starkt är belägget?

2.2 Omfattningsprecision

Beskrivs problemets frekvens, geografi, målgrupp och trend korrekt?

2.3 Kausal precision

Skiljer argumentet mellan:

- korrelation;
- överrepresentation;
- mekanism;
- och direkt orsak?

2.4 Kategoridisciplin

Hålls följande isär?

- islam och våldsbejakande islamism;
- invandring och specifika migrationskategorier;
- utrikes född och icke integrerad;
- välfärdsfel och avsiktligt bidragsbrott;
- könsidentitet och könsdysforidiagnos;
- brottsling och etnisk grupp.

2.5 Åtgärdsmatchning

Träffar den föreslagna åtgärden den dokumenterade mekanismen?

2.6 Falsifierbarhet

Vilken framtida observation skulle få påståendet att begränsas eller överges?

3. Första huvudresultatet: flera centrala hot är verkliga

En kritisk studie måste börja här.

3.1 Skjutvapenvåldet

Brå konstaterar att Sverige under senare år haft en exceptionellt hög nivå av dödligt skjutvapenvåld jämfört med andra europeiska länder.

År 2025 användes skjutvapen i 42 fall av konstaterat dödligt våld. Det var färre än året innan, men nivån motsvarade hälften av allt konstaterat dödligt våld. Brå placerar den svenska nivån för dödligt skjutvapenvåld omkring fyra döda per miljon invånare, jämfört med cirka 1,6 i det europeiska jämförelsematerialet.

Det är ett allvarligt och ovanligt problem.

Samtidigt var det totala konstaterade dödliga våldet 2025 lägre än tioårsgenomsnittet. Det innebär att följande två meningar kan vara sanna samtidigt:

- Sverige har ett särskilt allvarligt problem med skjutvapenvåld i kriminella miljöer.
- Sverige befinner sig inte i en generell historisk topp för allt dödligt våld.

Det första påståendet stöder en stark kriminalpolitisk prioritering. Det andra begränsar språk om allmän samhällskollaps.

3.2 Systemhotande påverkan

Brå bekräftar att organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism försöker påverka politiker och kommunala tjänstemän.

På vissa platser och i vissa organisationer är problemet betydande. Subtila hot kan påverka myndighetsutövning, upphandling, föreningsbidrag och socialtjänst.

Brå säger samtidigt att:

- omfattningen och tillväxten är svår att fastställa;
- antalet incidenter mot kommunanställda sannolikt är relativt litet i stort;
- utsattheten bland förtroendevalda inte tydligt har ökat över decenniet;
- och höger- och vänsterextremister står bakom många incidenter mot politiker.

SD:s uttryck "äter sig in i samhällets alla delar" har därför en verklig referent men en mycket större räckvidd än det kontrollerande kunskapsläget kan kvantifiera.

Den hållbara formuleringen är:

Organiserade kriminella aktörer exploaterar flera offentliga och privata system och kan lokalt skapa allvarlig påverkan. Det är inte verifierat att de kontrollerar eller genomtränger alla samhällssektorer i en enhetlig nationell omfattning.

3.3 Velfärdsbrott

Regeringen anger att mellan 15 och 20 miljarder kronor årligen uppskattas betalas ut felaktigt från statliga välfärdssystem. Omkring hälften bedöms kunna bero på misstänkta avsiktliga fel.

Ekobrottsmyndigheten beskriver organiserat utnyttjande inom bland annat:

- vård;
- omsorg;
- LSS;
- HVB;
- apotek;
- arbetsmarknad;
- och företagssystem.

Problemet är verkligt och ekonomiskt betydande.

Men tre distinktioner krävs:

1. felaktig utbetalning är inte alltid brott;
2. misstänkt avsiktligt fel är inte lagakraftvunnen organiserad brottslighet;
3. välfärdsbrott är inte en invandrarkategori.

Att tala om "välfärdsflyktingar som aldrig bidragit" blandar migration, bidragsanvändning och kriminalitet i en kategori utan fast statistisk definition.

3.4 Integration och arbetsmarknad

SCB:s statistik visar en stor och ihållande arbetsmarknadsskillnad.

I oktober 2025 var arbetslösheten:

- 12,1 procent bland utrikes födda;
- 3,4 procent bland födda i Sverige.

Sysselsättningsgraden var samtidigt betydande bland utrikes födda. SCB redovisade cirka 66 procent för utrikes födda kvinnor och 70 procent för utrikes födda män i den centrala arbetsförmågeåldern, jämfört med drygt 82 procent bland födda i Sverige.

En annan SCB-studie visade att omkring 60 procent av utrikes födda i åldern 16–65 var etablerade på arbetsmarknaden och att minst 80 procent hade deltagit i någon form av utbildning i Sverige.

Det korrekta hotpåståendet är:

Sverige har ett allvarligt integrations- och matchningsgap.

Det felaktiga eller överdrivna påståendet är:

Utrikes födda som grupp står utanför arbete och lever av välfärd.

Gruppen är stor, heterogen och innehåller samtidigt hög sysselsättning, arbetslöshet, företagande, studier, vårdarbete och långvarig marginalisering.

3.5 Våldsbejakande extremism och främmande makt

Säkerhetspolisens terrorhotbedömning 2026 anger att det främsta terrorhotet kommer från:

- ensamagerande våldsbejakande islamister;
- och våldsbejakande högerextremister.

Säkerhetspolisen beskriver samtidigt Ryssland som det största statliga säkerhetshotet, Kina som ett långsiktigt ekonomiskt och teknologiskt säkerhetshot och Iran som en del av den bredare hotbilden.

SD:s uppmärksamhet på:

- Ryssland;
- Kina;
- Iran;
- islamistiskt våld;
- sabotage;
- och totalförsvar

har därför stark verklighetsgrund.

Det blir selektiv hotkonstruktion när våldsbejakande islamism behandlas som synonym med muslimsk närvaro samtidigt som den våldsbejakande högerextrema hotkomponenten får mindre plats i den politiska identitetsberättelsen.

4. Gängkriminaliteten: från verifierad kris till enkel totalförklaring

4.1 Vad som är belagt

- skjutvapenvåldet i kriminella miljöer har ökat långsiktigt;
- Sverige ligger högt i europeisk jämförelse;
- unga rekryteras;
- kriminella nätverk använder företag, välfärdssystem och hot;
- lokalsamhällen påverkas hårt;
- och rättsväsendet behöver kapacitet.

4.2 Vad som inte följer automatiskt

Det följer inte att:

- all brottslighet ökar;
- Sverige som helhet saknar rättsstatlig kontroll;

- invandring är en enda direkt orsak;
- eller varje person från muslimskt land ingår i samma kausalkedja.

Brå:s studie av registrerad brottslighet visar överrepresentation i vissa grupper och brottskategorier. Brå understryker samtidigt att studien inte i första hand förklarar orsakerna.

Överrepresentation kan vara politiskt relevant. Den är inte en färdig kausal teori.

För en kausal slutsats måste analysen kontrollera åtminstone:

- ålder;
- kön;
- inkomst;
- utbildning;
- bostadssegregation;
- familjesituation;
- tidigare utsatthet;
- narkotikamarknad;
- skolresultat;
- lokala nätverk;
- diskriminering;
- och selektion i migration och registrering.

4.3 “Direkt konsekvens av invandring”

SD:s åtgärds paket 2022 beskriver systemhotande gängkriminalitet och islamistiska angrepp som en direkt konsekvens av invandring, framför allt från muslimska länder.

Det är en mycket stark kausal formulering.

Den har tre problem:

1. **Nödvändig orsak blandas med bidragande förutsättning.**
Utan viss migration hade den exakta grupp sammansättningen sett annorlunda ut. Det bevisar inte att migration ensam producerar mekanismen.
2. **Muslimska länder blir en kausal kategori.**
Länder, generationer, klasspositioner och migrationsskäl skiljer sig kraftigt.
3. **Välkända mellanmekanismer försvinner.**
Narkotikamarknad, segregation, skolmisslyckande, våldskapital och lokala rekryteringsstrukturer reduceras till bakgrund.

Auditens dom är:

Invandringsmönster och integrationsmisslyckanden ingår i kausalkedjan. Formuleringen “direkt konsekvens av invandring från muslimska länder” är mer kategorisk än den tillgängliga evidensen bär.

5. Islamism är ett hot; islam är inte en säkerhetsklass

5.1 Den verkliga hotbilden

Våldsbejakande islamism är ett verkligt terror- och radikaliseringsproblem.

Det finns:

- propaganda;
- finansiering;
- rekrytering;
- resor till konfliktområden;
- terroristorganisationer;
- och individer som kan radikaliseras snabbt.

Att förneka detta vore lika oseriöst som att göra alla muslimer ansvariga.

5.2 Kategoriglidningen

SD:s principprogram säger att islam, och särskilt dess politiska och fundamentalistiska gren, har svårt att harmoniskt samexistera med svensk och västerländsk kultur.

Valplattformen vill riva moskéer där islamistiska värderingar, antisemitism eller terrorromantik predikas.

Här finns tre möjliga kategorier:

- våldsbejakande verksamhet;
- antidemokratisk men laglig teologi eller politisk ideologi;
- vanlig religiös verksamhet.

De får inte regleras genom samma bevisröskel.

Terrorism, hot, finansiering och rekrytering kan förbjudas och lagföras. "Islamistiska värderingar" är utan närmare definition för brett för att ensam bära rivning av en religiös byggnad.

5.3 Hotasymmetrin

Säkerhetspolisen anger både våldsbejakande islamister och våldsbejakande högerextremister som huvudhot.

En proportionell säkerhetspolitik ska använda samma operationella princip:

- våld;
- finansiering;
- rekrytering;
- sabotage;
- hot;
- och konkret antidemokratisk kapacitet.

Om den ena extremistmiljön behandlas som organisations- och individproblem medan den andra blir civilisationsproblem uppstår kulturell majoritarianism ovanpå säkerhetspolitiken.

6. Välfärden: verklig exploatering, oklar kollektiv gärningsman

6.1 Det dokumenterade problemet

Mellan 15 och 20 miljarder kronor i statliga välfärdsutbetalningar uppskattas vara felaktiga årligen.

Organiserad kriminalitet använder:

- falska uppgifter;
- målvakter;
- företag;
- vårdverksamheter;
- arbetsmarknadsstöd;
- och identitets- eller folkbokföringsupplägg.

Kontrollpolitik är därför motiverad.

6.2 Vad siffran inte säger

Siffran säger inte:

- att alla fel är avsiktliga;
- att alla avsiktliga fel organiseras av nätverk;
- att mottagarna huvudsakligen är invandrare;
- eller att ett bidragstak mot ekonomiskt utsatta hushåll träffar samma mekanism som avancerad företags- och vårdbrottslighet.

6.3 Åtgärdsmatchning

Följande åtgärder träffar dokumenterade mekanismer relativt väl:

- myndighetsgemensam dataanalys;
- ägar- och utförarkontroll;
- återkrav;
- sanktionsavgift;
- bidragsspärr vid konstaterat missbruk;
- kontroll av företag och identiteter;
- och skydd mot kriminell infiltration.

Följande har svagare direkt matchning:

- generella kulturella krav;
- kollektiv misstanke mot migranter;
- eller lägre stöd till hushåll utan dokumenterad koppling till brott.

En verklig hotbild kan alltså användas för en åtgärd som inte huvudsakligen träffar hotaktören.

7. Mångkulturalism, tillit och välfärdsstat

SD:s princip- och sammanhållningsprogram bygger en central kedja:

kulturell likhet – social tillit – skattevilja och regelefterlevnad – generell välfärdsstat.

Det finns teoretiskt och empiriskt stöd för att:

- social tillit är viktig;
- segregation kan minska kontakt;
- ekonomisk ojämlikhet skadar tillit;
- korruption och dåliga institutioner skadar tillit;
- och gemensamma institutioner kan bygga samhörighet.

Det är däremot inte fastställt att kulturell eller etnisk heterogenitet i sig gör en generell välfärdsstat långsiktigt omöjlig.

Kausaliteten kan gå genom:

- institutionell kvalitet;
- ojämlikhet;
- bostadssegregation;
- diskriminering;
- kontakt;
- språk;
- arbetsmarknad;
- politisk polarisering;
- och hur grupper beskrivs offentligt.

SD:s kedja är därför bäst klassificerad som:

en plausibel men underbestämd samhällsteori som politiskt behandlas som en fastställd lagbundenhet.

Den blir demagogiskt riskabel när varje olikhet kodas som hot mot tilliten och assimilation presenteras som den enda möjliga lösningen.

8. Demografi: förändring utan bevisat folkutbyte

8.1 Vad SCB projicerar

SCB bedömer att Sveriges befolkning växer långsammare än tidigare och når omkring 11,8 miljoner 2070.

Den närmaste stora strukturella förändringen är åldrandet:

- fler dödsfall än födsler under flera perioder;

- fler äldre;
- och en fördubbling av andelen 80 år eller äldre från ungefär sex till elva procent.

Nettoinvandringen väntas finnas kvar men vara lägre de närmaste åren än under den tidigare femårsperioden.

8.2 Vad statistiken inte definierar

SCB:s kategorier är exempelvis:

- född i Sverige;
- född utomlands;
- medborgarskap;
- ålder;
- kön;
- utbildning.

De definierar inte en permanent biologisk kategori "svenskar" vars framtida minoritetsstatus kan avläsas direkt.

En person kan vara:

- född utomlands och svensk;
- född i Sverige och utländsk medborgare;
- naturaliserad;
- barn till en eller två utrikes födda;
- kulturellt assimilerad;
- eller bära flera identiteter.

8.3 Folkutbytespåståendet

För att visa "folkutbyte" i strikt mening krävs mer än demografisk förändring. Det krävs åtminstone:

- definierad folkgrupp;
- mätregel över generationer;
- avsikt eller organiserad ersättningsmekanism;
- och en tröskel för när förändring blir utbyte.

Utan detta är påståendet ofalsifierbart. Varje naturaliserad person kan fortsätta räknas som icke-svensk oavsett språk, lojalitet och generation, vilket gör assimilation omöjlig genom definition.

SD:s officiella 2026-plattform använder inte nödvändigtvis just ordet folkutbyte i de granskade huvudavsnitten. Den använder däremot en hotram där svenskar ska kunna leva vanliga svenska liv och samhällsgemenskap endast kan byggas på majoritetsbefolkningens villkor.

Det är en normativ majoritetsdoktrin, inte en statistiskt bevisad demografisk katastrof.

9. Sexualbrott och hedersförtryck

9.1 Sexualbrott är ett verkligt trygghetsproblem

År 2025 registrerades 27 117 sexualbrott och 10 014 anmälda våldtäkter. Anmälningssstatistik påverkas av:

- faktisk utsatthet;
- lagändringar;
- anmälningssbenägenhet;
- registreringspraxis;
- och brottens definition.

Brå:s trygghetsundersökning visar att kvinnor är betydligt mer utsatta för sexualbrott än män.

Det är motiverat att prioritera:

- utredningskapacitet;
- skydd;
- prevention;
- vård;
- och straffrätt.

9.2 Bakgrund och kausalitet

Brå:s bakgrundsstudie visar överrepresentation i registrerad brottslighet för vissa grupper och kategorier.

Studien ger inte ensam stöd för att förklara sexualbrott genom "invandrarkultur" eller islam.

En rättvis kausalanalys måste hantera:

- ålder;
- kön;
- socioekonomi;
- alkoholkonsumtion;
- våldsnormer;
- uppväxt;
- maskulinitet;
- anmälningss- och registreringsmönster;
- och olika sexualbrottskategorier.

9.3 Hedersförtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck är ett verkligt och särskilt problem. Det kan omfatta:

- kontroll;
- hot;

- tvångsäktenskap;
- bortförande;
- könsstympning;
- och kollektivt sanktionerat våld.

Det kräver specialiserad kunskap.

Men exakt nationell prevalens är svår att mäta. Begreppet får inte användas som generell beskrivning av alla familjer från vissa regioner eller religioner.

Den proportionella politiken riktas mot:

- handlingar;
- riskindikatorer;
- skydd;
- skolans och socialtjänstens kompetens;
- gärningspersoner;
- och konkret kontrollstruktur.

10. Könsdysfori och “epidemi”

Det finns en verifierad förändring:

- fler har sökt vård;
- patientgruppen har förändrats;
- kunskapsläget för vissa behandlingar av minderåriga är otillräckligt;
- väntetiderna är långa;
- och Socialstyrelsen har rekommenderat ökad försiktighet.

Det motiverar:

- forskning;
- långsiktig uppföljning;
- individuell psykiatrisk och medicinsk bedömning;
- bättre data;
- och försiktighet med irreversibla åtgärder.

Det verifierar inte att:

- transidentitet sprids som smitta;
- en “transrörelse” skapar identiteten;
- autism gör en person oförmögen att förstå sin könsidentitet;
- eller varje ökning i vårdsökande är en falsk epidemi.

“Epidemi” är i detta sammanhang främst en retorisk kausal teori, inte en kliniskt fastställd diagnos av befolkningsutvecklingen.

11. Energi, landsbygd och livsmedelsberedskap

11.1 Energi

Sveriges energiförsörjning är enligt Energimyndigheten stabil, samtidigt som systemet möter verkliga långsiktiga utmaningar:

- elektrifiering;
- regional nätkapacitet;
- effektbalans;
- priser;
- väderberoende produktion;
- kärnkraftens åldrande;
- och internationella bränslemarknader.

Vattenkraft, kärnkraft, vindkraft, bioenergi och nät fyller olika funktioner.

Att göra varje prisökning till direkt resultat av en enskild kärnkraftsreaktors stängning är en kausal överförenkling. Att förneka behovet av planerbar kraft, nät och beredskap är lika förenklat.

11.2 Livsmedelsberedskap

MSB och andra beredskapsaktörer har identifierat verkliga sårbarheter i:

- bränsle;
- insatsvaror;
- förpackningar;
- transporter;
- vatten;
- lager;
- och privat-offentlig samordning.

Stöd till svensk produktion och lager kan därför vara rationellt.

Ett krav på kött eller fisk varje skoldag träffar däremot inte automatiskt dessa beredskapsmekanismer. Svenska baljväxter, spannmål, potatis, ägg, mjölk, fisk och grönsaker kan alla vara del av försörjningsförmågan.

Även här kan en verklig hotbild bära en svagt matchad identitetspolitisk åtgärd.

12. "Svenskfientlighet"

Fientlighet, hot och hat mot människor därför att de uppfattas som svenska kan förekomma och ska inte bagatelliseras.

För att etablera "svenskfientlighet" som en självständig systemhotande kategori krävs:

- operationell definition;

- jämförbar registrering;
- tidsserie;
- gärningsmotiv;
- och skillnad mellan kritik av Sverige, förolämpning och brott riktat mot personer som grupp.

SD:s valplattform använder begreppet politiskt. Det granskade materialet ger ännu inte en nationell mätserie som visar dess omfattning som sammanhållet brottsfält.

Det hållbara påståendet är:

Svenskar kan utsättas för gruppbaserat hat och hot. Omfattningen och den särskilda kausala enheten "svenskfientlighet" är otillräckligt mätt för de bredaste systempåståendena.

13. Den demagogiska kärnan: inte lögn utan kompression

Auditens viktigaste resultat är att SD:s hotpolitik sällan kan reduceras till rena påhitt.

Kärnan består oftare av:

- ett verkligt problem;
- ett noggrant valt extremfall;
- en bredare kategori;
- en kort kausalkedja;
- en moralisk gräns;
- och en åtgärd som stärker medlemskaps- eller majoritetsordningen.

Exempel:

Verkligt problem

Skjutningar och nätverksrekrytering.

Kompression

Invandring från muslimska länder är den direkta orsaken.

Moralisk gräns

Majoritetsbefolkningen står mot destruktiva grupper.

Åtgärd

Minskad invandring, utvisning, familjekonsekvenser och starkare kulturell assimilering.

Vissa delar av åtgärds paketet träffar problemet:

- polis;
- vittnesskydd;
- ekonomisk brottsbekämpning;

- vapen;
- nätverkskapacitet.

Andra delar utvidgar konsekvensen från gärningsperson till:

- familj;
- migrantkategori;
- religiös miljö;
- eller naturaliserat medlemskap.

Det är där brottsbekämpning övergår i medlemskapspolitik.

14. Threat-to-policy fit

En politik är inte proportionell bara för att hotet är verkligt.

Hög matchning

- riktade insatser mot skjutvapennätverk;
- skydd för vittnen och tjänstemän;
- ekonomisk brottsanalys;
- kontroll av välfärdsutförare;
- åtgärder mot terrorfinansiering;
- riktat skydd mot hedersförtryck;
- energinät och totalförsvaret;
- uppföljning av könsdysforivård.

Medelhög matchning

- strängare brottsutvisning;
- bidragsspärr;
- språk- och samhällskrav;
- begränsning av utländsk finansiering.

Dessa kan träffa problemet men medför rättighets-, proportionalitets- och kategoririsker.

Låg matchning

- moskérivning på grund av odefinierade värderingar;
- familjers tillstånd som följd av en anhörigs brott;
- kulturkanon som lösning på gängrekrytering;
- daglig kött rätt som lösning på livsmedelsberedskap;
- kollektivt sänkt välfärd för en vag "välfärds migrant";
- eller 25-årsförbud som lösning på medicinsk osäkerhet för hela gruppen.

15. Threat-auditens domar

15.1 Verifierat och proportionellt

- Ryssland som största statliga säkerhetshot.

- Våldsbejakande islamism och högerextremism som terrorhot.
- Allvarligt skjutvapenvåld i kriminella miljöer.
- Organiserad exploatering av välfärd och företag.
- Arbetsmarknadsgap.
- Hedersförtryck.
- Energi- och livsmedelsberedskapens sårbarheter.

15.2 Verifierat men förstorat

- kriminella nätverk som har "ätit sig in i samhällets alla delar";
- välfärden som generellt urholkad av brott;
- allt sexualvåld som del av samma importerade problem;
- hela den muslimska institutionsmiljön som islamistisk risk.

15.3 Kausal överdrift

- gängkriminalitet som direkt konsekvens av invandring från muslimska länder;
- kulturell olikhet som tillräcklig orsak till tillitskollaps;
- enskilda kärnkraftsbeslut som ensam förklaring till energiproblemet;
- transrörelse som orsak till könsdysforiökning.

15.4 Normativ hotkonstruktion

- svenskar kan bara vara hemma om samhällsgemenskap byggs på majoritetens villkor;
- svensk kultur försvinner om staten inte kodifierar den;
- gemensam vegetarisk måltid som hot mot frihet;
- icke-assimilerad laglig olikhet som i sig destruktiv.

15.5 Odefinierat eller ofalsifierbart

- välfärds migrant;
- svenskfientlighet som sammanhållet nationellt systemhot;
- folkutbyte utan stabil gruppdefinition och avsiktsbevis;
- myndighetsaktivism som universalförklaring när institutioner motsäger partiet.

16. Hostile-reader-protokoll

16.1 Kritisk proposition

SD:s hotberättelse har ofta en verklig empirisk kärna. Demagogisk risk uppstår främst genom omfattningsförstoring, direkt kausalitet, kategoriglidning och en kollektiv medlemskapsåtgärd som går längre än den belagda problemgruppen.

16.2 Starkaste SD-försvär

- Politik måste agera innan akademisk kausal säkerhet är fullständig.
- Officiell statistik mäter inte dolda problem.
- Myndigheter har länge underskattat nätverk och islamism.
- Migrationens storlek och sammansättning är uppenbara bakgrundsvillkor.
- Samhällets helhetskostnad syns inte i enskilda register.

- Kulturell sammanhållning är ett legitimt politiskt mål.
- Hårda åtgärder kan behövas eftersom tidigare milda åtgärder misslyckats.
- Minoriteters rättigheter får inte ge våldsamma eller antidemokratiska miljöer immunitet.

16.3 Starkaste neutrala invändning mot kritiken

Ett politiskt program behöver inte vara en vetenskaplig artikel. Det får formulera värderingar, risker och försiktighetsprinciper. Att en formulering är bred eller dramatisk gör den inte automatiskt falsk.

16.4 Vad som är verifierat

- flera hot i SD:s program stöds av myndighetsdata;
- gängskjutvapenvåld är exceptionellt i europeisk jämförelse;
- organiserade aktörer påverkar och exploaterar offentliga system;
- arbetsmarknadsgapet är stort;
- välfärdsfel är ekonomiskt omfattande;
- våldsbejakande islamism är ett terrorhot;
- våldsbejakande högerextremism är också ett terrorhot;
- Ryssland, Kina och Iran bedriver säkerhetshotande aktiviteter;
- medicinsk osäkerhet finns inom delar av könsdysforivården;
- och beredskapssystem har verkliga sårbarheter.

16.5 Vad som inte är verifierat

- att hela Sverige är institutionellt infiltrerat;
- att invandring från muslimska länder ensam eller direkt orsakar gängvåld;
- att islam som religion inte kan samexistera med Sverige;
- att kulturell heterogenitet gör generell välfärd omöjlig;
- att ett planerat folkutbyte äger rum;
- att utrikes födda generellt inte bidrar;
- att transidentitet sprids epidemiskt genom aktivism;
- eller att symboliska majoritetsåtgärder löser de materiella mekanismerna.

16.6 Vad som skulle falsifiera kritiken

Kritiken måste begränsas om framtida robust forskning visar:

- stark direkt kausalitet från de kategorier SD använder;
- bred institutionell infiltration i nationell skala;
- att de föreslagna kollektiva åtgärderna träffar problemen bättre än riktade alternativ;
- och att rättighetskostnaderna är små.

16.7 Vad som skulle förstärka kritiken

Kritiken förstärks om:

- hotretoriken fortsätter efter att problemen minskar;
- kategorier görs bredare när data motsäger dem;
- laglydiga gruppmedlemmar behandlas som riskbärare;
- alternativa orsaker systematiskt utesluts;
- och resultatlösa symbolåtgärder används som bevis för behovet av ännu hårdare identitetskontroll.

16.8 Slutlig adjudicering

SD:s politik bygger inte huvudsakligen på fiktiva hot.

Den bygger på en särskild metod att organisera verkliga hot:

komplexa samhällsproblem fogas samman till en berättelse om förlorad kontroll, bruten majoritetsordning och villkorad nationell solidaritet.

Det ger partiet verklig diagnostisk styrka i frågor som andra aktörer länge underprioriterat:

- gängvåld;
- hedersförtryck;
- välfärdsbrott;
- integration;
- beredskap;
- och islamistisk extremism.

Samma metod skapar dess största analytiska svaghet:

- migration blir totalorsak;
- muslimsk bakgrund blir riskkategori;
- kulturell olikhet blir välfärdshot;
- och medlemskapsförlust blir lösning på problem vars mekanismer ofta är ekonomiska, lokala eller organisatoriska.

Den mest hållbara klassifikationen är:

- **H0:** starkt stöd i flera enskilda hot- och policyområden.
- **H1:** stärks när laglydig olikhet accepteras endast som privat alternativ.
- **H2:** stärks när välfärdshot kopplas till förtjänst och migrationsstatus.
- **H3:** starkt stöd i majoritetsvillkor och civilisatorisk islamram.
- **H4:** riskindikator när bred hotklassificering legitimerar svagare institutionell pluralism.
- **H6:** mycket starkt stöd; verkliga problem omvandlas till en konstitutionell välfärdsnationalistisk ordning.
- **H5:** inte styrkt. Hotpolitik, assimileringsskrav och utvisning räcker inte för nationalsocialistisk klassifikation.

17. Kort dom

Är gängshotet verkligt? Ja.

Är allt dödligt våld historiskt rekordhögt? Nej.

Finns systemhotande påverkan? Ja, men nationell omfattning är svår att fastställa.

Är välfärdsbrott ekonomiskt betydande? Ja.

Är alla felaktiga utbetalningar organiserat brott? Nej.

Finns ett integrationsgap? Ja.

Står alla utrikes födda utanför arbete? Nej.

Är våldsbejakande islamism ett säkerhetshot? Ja.

Är islam som religion en säkerhetskategori? Nej.

Är högerextremt våld också ett terrorhot? Ja.

Bevisar demografisk förändring folkutbyte? Nej.

Är hedersförtryck verkligt? Ja.

Är alla familjer från vissa regioner hedersmiljöer? Nej.

Finns medicinsk osäkerhet i ungdomsvård vid könsdysfori? Ja.

Bevisar det en aktivistskapad epidemi? Nej.

Är energiberedskap ett verkligt problem? Ja.

Bevisar det att en enda energikälla löser allt? Nej.

Är SD:s hotpolitik bara lögn? Nej. Dess centrala problem är oftare kausal kompression och kollektivisering än ren fabrikation.

Källregister

- SD:s valplattform 2026:
<https://www.sd.se/wp-content/uploads/2026/07/valplattform-2026.pdf>
- SD:s principprogram 2023, sammanhållningsprogram och åtgärds paket 2022: lokal forskningskorpus.
- Brå om skjutningar och dödligt våld: <https://bra.se/english/statistics/shootings-and-violence>
- Brå om systemhotande påverkan: <https://bra.se/english/publications/archive/2025-05-21-undue-influence-by-criminal-and-extremist-groups>
- Brå om registrerad brottslighet och bakgrund:
<https://bra.se/english/publications/archive/2021-08-25-registered-offending-among-persons-of-native-and-non-native-background>
- Brå:s kriminalstatistik: <https://bra.se/english/statistics/statistics-from-the-judicial-system>
- SCB om arbetsmarknad: <https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/labour-market/labour-force-supply/population-by-labour-market-status/pong/statistical-news/population-by-labour-market-status-october-2025/>
- SCB om utbildning och etablering: <https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/education-and-research-in-the-higher-education-sector/population-education-and-study-participation/programme-for-the-international-assessment-of-adult-competencies/pong/statistical-news/education-and-employment-among-foreign-born-persons/>

- SCB:s befolkningsframskrivning: <https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/population-and-living-conditions/population-composition-and-development/population-projections/produktrelaterat/rapporter/the-future-population-of-sweden-2025-2070/>
- Säkerhetspolisen om terrorhotet: <https://sakerhetspolisen.se/ovriga-sidor/other-languages/english-engelska/press-room/news/news/2026-02-12-assessment-of-the-terrorist-threat-in-2026.html>
- Säkerhetspolisen om främmande makt: <https://sakerhetspolisen.se/ovriga-sidor/other-languages/english-engelska/press-room/news/news/2026-03-18-the-threat-against-sweden-is-constantly-changing.html>
- Regeringen om felaktiga utbetalningar: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2026/07/i-dag-infors-bidragssparr-och-sanktionsavgift-for-att-motverka-bidragsbrott-och-felaktiga-utbetalningar/>
- Ekobrottsmyndigheten om välfärdsbrott: <https://www.ekobrottsmyndigheten.se/om-oss/press/aktuellt/nyheter/organiserad-brottslighet-utnyttjar-valfarden-stora-brottsvinster-driver-utvecklingen/>
- Socialstyrelsen om könsdysforivård: <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/sexuell-och-reproduktiv-halsa-och-rattigheter/vard-vid-konsdysfori/>
- Energimyndigheten: <https://www.energimyndigheten.se/en/facts-and-figures/swedens-energy-system-an-overview/>
- MSB om kritiska livsmedels- och bränsleflöden: <https://rib.msb.se/filer/pdf/31094.pdf>

KAPITEL 28

Löftena och den saknade helhetskalkylen

Evidensstatus: SD:s valplattform 2026, Tidöavtalet, regeringens eget bokslut över Tidöavtalet, budgetpropositioner, riksdagsbeslut, myndighetsbudgetar och tidig implementeringsstatistik.

Avgränsning: detta är en leverans- och finansieringsaudit, inte en fullständig makroekonomisk effektutvärdering.

1. Varför ett löfte inte är en budgetpost

Politiska redovisningar blandar ofta ihop flera helt olika saker:

- ett vallöfte;
- en punkt i ett samarbetsavtal;
- ett utredningsuppdrag;
- en proposition;
- en beslutad lag;
- ett anslag;
- en skattesänkning;
- en garanti eller låneram;
- en kommunal skyldighet;

- en faktiskt utbetalad transferering;
- och ett uppmätt samhällsresultat.

Alla kan marknadsföras som "genomfört". De är inte ekonomiskt eller institutionellt likvärdiga.

Ett uppdrag till en myndighet kan vara verkställt samma dag som det lämnas, trots att den eftersträvade samhällseffekten ligger flera år bort. En lag kan vara beslutad men sakna personal, lokaler och IT-stöd. Ett anslag kan finnas men stå nästan oanvänt. En garanti kan vara enorm utan att hela beloppet någonsin betalas ut. En skattesänkning kan kosta staten miljarder men bara delvis nå konsumentens slutpris.

Kapitlet använder därför en sexstegsmodell:

Grind 0 — partilöfte

Finns ett uttryckligt löfte i SD:s valplattform, program, motioner eller offentliga vallöfte?

Grind 1 — samarbetsförankring

Har löftet skrivits in i Tidöavtalet eller i en senare gemensam överenskommelse?

Tidöavtalet anger självt att budgetpåverkande förslag måste hanteras i den ordinarie budgetprocessen och inte automatiskt är garanterade finansiering.

Grind 2 — formellt instrument

Finns en budgetpost, proposition, förordning, utredning eller ett myndighetsuppdrag?

Grind 3 — beslut

Har riksdagen eller regeringen fattat det nödvändiga beslutet?

En proposition är inte lag. En utredning är inte reform.

Grind 4 — operativ implementering

Har en myndighet, region eller kommun börjat tillämpa, betala, kontrollera, bygga eller erbjuda åtgärden?

Grind 5 — uppmätt utfall

Finns data om användning, kostnad, målgrupp, resultat, önskade effekter och alternativkostnad?

Detta skiljer en genomförd beslutsprocess från ett genomfört samhällsmål.

2. Sju ekonomiska objekttyper

2.1 Direkt statlig utgift

Staten betalar ut pengar eller köper verksamhet, exempelvis:

- tandvårdsstöd;

- statsbidrag;
- återvandringsbidrag;
- polis- eller kriminalvårdsverksamhet.

Direkta utgifter kan summeras endast när samma tidsperiod, prisnivå och avgränsning används och dubbelräkning undviks.

2.2 Skatteutgift

Staten avstår intäkter genom exempelvis:

- sänkt matmoms;
- lägre drivmedelsskatt;
- lägre elskatt;
- eller sänkt inkomstskatt.

Det är en offentligfinansiell kostnad men inte ett anslag. Hushållsvinsten beror på konsumtion och prisövervältring.

2.3 Omfördelning

En synlig förbättring kan finansieras genom att en annan grupp får mindre eller att en befintlig post minskas. En reform ska då redovisas netto, med både vinnare och förlorare.

2.4 Kommunal eller regional skyldighet

Staten kan lagstifta medan kommuner eller regioner måste:

- anställa;
- skapa aktiviteter;
- dokumentera;
- bygga system;
- göra individuella provningar;
- eller bära kapacitetsrisken.

Statsbidrag kan täcka delar. Resten försvinner inte ekonomiskt bara för att det ligger utanför statsbudgeten.

2.5 Hushålls- eller individbörd

Högre försörjningskrav, lägre bidrag, egen bostad, avgifter och beviskrav kan minska statens utgift genom att flytta kostnad eller risk till hushållet.

2.6 Lån, garanti och differenskontrakt

En statlig låneram eller garanti är inte en förbrukad årsutgift. Den skapar:

- kreditrisk;
- ränte- och byggkostnadsrisk;
- framtida betalningsflöden;

- och balansräkningsexponering.

2.7 Reglering utan isolerad budgetpost

Utvisningsregler, medborgarskapskrav, kontanters skyldighetsregler och demonstrationsregler kan vara politiskt centrala men ha kostnader utspridda över flera myndigheter och privata aktörer.

3. Makroramen: regeringens reformutrymme är inte SD:s separata kassa

Budgetpropositionen för 2026 presenterades med ett reformutrymme omkring 80 miljarder kronor. Vårändringsbudgeten 2026 tillförde ytterligare åtgärder på cirka 7,7 miljarder.

Detta är den samlade regeringens finanspolitik, inte en fristående SD-budget.

Tre fel måste undvikas:

Fel 1 — hela reformutrymmet tillskrivs SD

SD har haft betydande förhandlingsmakt. Det innebär inte att varje reformkrona har sitt ursprung i SD.

Fel 2 — hela utgiftsområdet räknas som ny satsning

Rättsväsendets omkring 95 miljarder kronor 2026 är totalramen för utgiftsområdet, inte 95 miljarder i ny politik.

Fel 3 — upplåning eller underskott beskrivs som kostnadsfri finansiering

Statskontoret har pekat på stora offentliga underskott. En expansiv budget kan vara makroekonomiskt motiverad, men finansieringen är fortfarande svagare offentligt sparande eller högre skuld än annars.

4. Rättsväsendet: den tydligaste materiella prioriteringen

Rättsväsendet tilldelades omkring 95 miljarder kronor 2026. Det möjliggör:

- fler poliser;
- större Kriminalvård;
- fler åklagar- och domstolsresurser;
- anstaltsutbyggnad;
- fler frihetsberövanden;
- och verkställighet av skärpta straff.

Det är fel att skriva att "SD satsade 95 miljarder på brottsbekämpning". Den hållbara formuleringen är:

Tidöunderlaget och regeringen har prioriterat en kraftig flerårig expansion av rättsväsendet. SD har varit en central agenda- och förhandlingsaktör, medan 95 miljarder är hela utgiftsområdets budget och inte den isolerade kostnaden för ett enskilt SD-löfte.

Juridisk skärpning kräver fysisk kapacitet. Strafflagar utan platser, personal, transporter, vård och domstolstid är inte fullt implementerade reformer.

För utresor efter avvisning eller utvisning fanns drygt 340 miljoner kronor 2026. Detta är en operativ post, men inte hela utvisningssystemets kostnad. Polis, Kriminalvård, Migrationsverk, förvar och domstolar bär andra delar.

5. Återvandringsbidraget: stor budgetram, liten tidig användning

Tidöavtalet lovade att frivillig återvandring skulle stimuleras kraftigt.

Från 1 januari 2026 höjdes bidraget till:

- 350 000 kronor per vuxen;
- 25 000 kronor per barn;
- högst 500 000 kronor för makar eller sambor;
- högst 600 000 kronor per hushåll.

Migrationsverkets budgetunderlag angav cirka 1 363 miljoner kronor för 2026.

Till och med juni 2026 hade 670 ansökningar kommit in och 503 avgjorts. Migrationsverkets juliprognos sänkte den beräknade volymen beviljade bidrag från 600 till 500 och skrev ned utgiftsprognosen.

Fallet skiljer tre betydelser av genomförande:

1. Regeln och maxbeloppen är genomförda.
2. Budgetkapaciteten är tillgänglig.
3. Det politiska målet om omfattande återvandring är ännu inte visat.

En stor oanvänd ram är inte en stor faktisk utgift.

6. Tandvården: verklig välfärdsutbyggnad, begränsad målgrupp

Tidöavtalet prioriterade äldre med stora tandvårdsbehov. Från 2026 avses omkring 3,4 miljarder kronor årligen för det förstärkta högkostnadsskyddet.

Det är en tydlig materiell välfärdsreform.

Den ska samtidigt redovisas netto. Reformkedjan innehåller även:

- ändrade åldersgränser i tandvårdsstödet;
- sänkt ålder för avgiftsfri barn- och ungdomstandvård;
- förändrade stödregler;
- och kapacitetsproblem i tandvården.

SD:s valplattform 2026 lovar att skyddet ska omfatta alla medborgare. Det är ett betydligt större universellt löfte.

På kontrolldatumet saknas en full beslutad kedja med:

- exakt förmånsmodell;
- referenspriser;
- målgruppsvolym;
- personal- och kapacitetsanalys;
- årlig kostnad;
- och finansiering.

En allmän hänvisning till lägre bistånd och "ineffektiva" klimatutgifter är en finansieringsriktning, inte en färdig finansieringsplan.

7. Bidragstak, aktivitetskrav och jobbpremie

Tidöavtalet lovade bidragstak, aktivitetskrav och större ekonomisk skillnad mellan bidrag och arbete.

Riksdagen beslutade i maj 2026 om reformerat försörjningsstöd och aktivitetskrav. Aktivitetsreglerna trädde i kraft i juli och ska tillämpas på stöd från oktober 2026.

Detta är hög juridisk leverans.

Men reformen är inte en enkel besparing.

Kommunerna behöver:

- erbjuda aktiviteter;
- bedöma undantag;
- dokumentera deltagande;
- samverka med Arbetsförmedlingen;
- hantera frånvaro;
- och bära administrativa och professionella kapacitetskrav.

Bidragstaket kan minska utbetalningar till vissa hushåll. Samtidigt kan kostnader öka för administration, barnomsorg, intyg, rehabilitering, överklaganden och akuta stödinsatser.

Jobbpremien visar att reformen inte enbart är restriktion. Från mars 2026 kan vissa tidigare biståndsmottagare få en skattefri premie på högst 3 750 kronor per månad i upp till 18 månader.

8. Migration och medborgarskap: hög juridisk produktion, diffus totalekonomi

Tidöområdet har producerat eller fört fram:

- skärpt brottsutvisning;
- medborgarskapskrav;
- vandelsregler;
- högre familjeinvandringskrav;
- större förvarskapacitet;
- kontroll- och informationssystem;

- och det höjda återvandringsbidraget.

Den juridiska leveransgraden är hög.

Den ekonomiska nettobilden är mindre tydlig.

Direkta kostnader

- myndighetsanslag;
- domstolar;
- offentliga biträden;
- förvar;
- verkställighet;
- tester;
- kontrollsystem;
- återvandringsbidrag.

Möjliga minskade utgifter

- färre mottagna;
- senare eller mindre tillgång till vissa förmåner;
- fler återvändanden;
- högre privat försörjning.

Överförda kostnader

- hushållens inkomst- och bostadskrav;
- bevisning;
- arbetsgivares och utbildningsanordnares dokumentation;
- kommunal administration;
- och rättslig osäkerhet.

En trovärdig besparingsanalys måste följa stat, kommun, hushåll, arbetsmarknad, skattebas och demografi samtidigt.

9. Kulturkanon: låg direkt kostnad, hög institutionell räckvidd

Kulturkanonprojektet visar varför budgeten inte ensam mäter politisk betydelse.

Den direkt identifierade resursmekanismen var omkring en miljon kronor omfördelad till Riksantikvarieämbetets digitala plattform. Därtill kommer myndighetstid och Skolverkets implementeringsarbete.

Det är en liten statsfinansiell reform jämfört med rättsväsende, tandvård eller skatter.

Dess räckvidd kommer i stället från:

- statlig auktorisering;
- utbildningsinfrastruktur;
- minnespolitik;

- och definitionen av en gemensam nationell referensram.

Det är **hög symbolisk och institutionell räckvidd per direkt budgetkrona**.

10. Skolmat och modersmål: maximallöften utan full nationell kedja

SD vill skydda ett dagligt animaliskt alternativ i skolan. Lokala motioner och Uddevalla visar att modellen kan implementeras kommunalt.

Nationellt saknas ännu:

- beslutad lag;
- samlad kostnadsberäkning;
- statsbidrag;
- och konsekvensanalys för kök, råvaror, svinn och personal.

SD:s valplattform vill också avskaffa offentligt finansierad modersmålsundervisning. Tidöavtalet lovade en översyn, inte ett avskaffande.

Det är ett tydligt exempel på skillnaden mellan:

- partiets maximala program;
- koalitionskompromissen;
- och den genomförda politiken.

11. Transpolitik: hög konflikt, låg genomförd SD-budgeteffekt

SD-ledamöter har föreslagit att den nya lagen om juridiskt kön ska rivas upp, att medicinsk gatekeeping ska skärpas och att en 25-årsgräns ska införas för vissa behandlingar.

Förslagen avslogs.

Området ska därför kodas som:

- tydlig partiposition;
- hög retorisk och institutionell konflikt;
- men ingen genomförd nationell SD-reform och ingen verifierad SD-budgeteffekt.

12. Kärnkraften: verklig riskdelning, inte redan spenderade 400 miljarder

Tidöavtalet nämnde särskilda kreditgarantier på upp till 400 miljarder kronor.

Den slutliga modellen utvecklades till statligt stöd genom:

- lån;
- och dubbelriktade differenskontrakt.

Lagen antogs 2025 och avser projekt upp till ungefär 5 000 MW.

Följande påståenden är fel:

- “Staten har redan spenderat 400 miljarder på kärnkraft.”
- “En garanti eller statligt lån är gratis.”
- “Hela ramen blir automatiskt permanent kostnad.”
- “Reaktorerna är redan byggda.”

Den faktiska statsfinansiella exponeringen beror på projektspecifika avtal, byggkostnader, ränta, elpris och återbetalning över lång tid.

Kärnkraft ska redovisas som **kontingent och långsiktig statlig riskdelning**, inte vanlig årsutgift.

13. Matmoms, drivmedel och el

13.1 Matmomsen

Matmomsen sänktes tillfälligt från 12 till 6 procent mellan april 2026 och december 2027. Regeringen uppskattade att en barnfamilj kunde få ungefär 6 500 kronor lägre årskostnad.

Det är en skatteutgift.

Den faktiska konsumentvinsten beror på hur stor del av skattesänkningen som förs över till priserna. Därför följs utvecklingen särskilt.

SD:s löfte om permanent lägre moms på basvaror och sådant som kan produceras i Sverige saknar ännu slutlig varudefinition, EU-rättslig konstruktion, permanent intäktsberäkning och finansiering.

13.2 Drivmedel

Tidöpolitiken har sänkt drivmedelsskatter och reduktionsplikt. Effekten är snabb för bilberoende hushåll och transportföretag.

Samtidigt måste analysen redovisa:

- lägre skatteintäkt;
- utsläpp;
- importberoende;
- och fördelning mellan bilägare och icke-bilägare.

13.3 Elskatt

SD vill successivt avskaffa elskatten helt. Det är ett stort strukturellt skattepolitiskt löfte utan full beslutad finansieringskedja på kontrollerat datum.

14. Sjukvården: materiella statsbidrag och ofullbordade systemskiften

Tidöavtalet innehåller nationell vårdförmedling, nationell plan för vårdplatser, digital infrastruktur och utredning om statligt huvudmannaskap.

Nationell vårdförmedling har gått in i operativ systemutveckling. Det visar inte i sig att vårdköerna har minskat.

Närmare två miljarder kronor har fördelats prestationsbaserat till regionerna för vårdplatser. Det är en verklig materiell leverans. Resultatet måste mätas i varaktigt bemannade platser och minskade överbeläggningar, inte i utbetalt statsbidrag ensamt.

Utredningen om statligt huvudmannaskap har levererats. Ett statligt övertagande av regionernas vårdansvar har inte genomförts.

SD:s löfte att stoppa nedläggning av närsjukhus saknar nationell finansierings- och styrningsmodell. Sjukhusstruktur kräver regional drift, personal, patientunderlag och beredskapsanalys.

15. Kontanter: regleringsleverans med privata kostnader

Förslag om starkare kontanters funktion påverkar banker, handel och betalningsinfrastruktur.

Nytan ligger i:

- beredskap;
- robusthet;
- inkludering;
- och integritet.

Kostnaden ligger till stor del utanför ett enkelt statsanslag. Kontantpolitiken visar återigen att statsbudgeten inte ensam mäter reformens ekonomiska tyngd.

16. Leveransmönstret

Ledgermaterialet visar fyra tydliga mönster.

16.1 Hög leverans i rätts-, kontroll- och villkorsreformer

Relativt hög leverans finns i:

- brottsutvisning;
- medborgarskaps- och vandelskrav;
- bidragstak;
- aktivitetskrav;
- kontroll- och mottagningsregler;
- och kriminalpolitik.

Dessa reformer kan genomföras genom lag, register, instruktion och prövning.

16.2 Tydlig materiell leverans i utvalda satsningar

Exempel:

- rättsväsendets expansion;
- äldretandvården;
- vårdplatsbidrag;
- återvandringsbidragets ram;

- och temporära skattesänkningar.

16.3 Hög symbolisk leverans till låg direkt kostnad

Kulturkanon är huvudexemplet.

16.4 Ogenomförda eller ofinansierade maximallöften

Exempel:

- tandvårdsskydd för alla medborgare;
- allmän skattefinansierad a-kassa;
- helt avskaffad elskatt;
- permanent selektivt låg matmoms;
- avskaffad modersmålsundervisning;
- nationellt dagligt animaliskt skolmatskrav;
- och stopp för närsjukhusnedläggningar.

De kan vara genomförbara. De har ännu inte passerat hela finansieringskedjan.

17. Finansieringsberättelsen

SD:s valplattform pekar främst ut:

1. lägre eller omprioriterat bistånd;
2. minskade "ineffektiva" klimatutgifter;
3. hårdare prioritering inom statsbudgeten.

Det är politiska riktningar.

En full finansieringsplan måste ange:

- exakt anslag;
- belopp;
- år;
- rättslig bindning;
- kommunal påverkan;
- EU-åtaganden;
- och vem som förlorar resurser.

Samma biståndskrona kan inte finansiera tandvård, a-kassa, elskatt och andra reformer samtidigt.

Att kalla en klimatpost ineffektiv är inte en faktisk besparing förrän posten är identifierad, avvecklad och ersättningsbehovet analyserat.

Dynamiska effekter från tillväxt eller arbete kan vara verkliga, men får inte bokföras som säkra finansieringskronor utan modell och uppföljning.

18. Hostile-reader-protokoll

18.1 Kritisk proposition

SD:s faktiska genomslag är störst i rätts-, kontroll- och medlemskapspolitik samt vissa avgränsade materiella satsningar. Flera breda välfärds- och skattesänkingslöften saknar ännu full kostnad, finansiering och genomförandeplan.

18.2 Starkaste Tidö- och SD-försvar

- SD har varit stödparti, inte ensamt regeringsparti.
- Tre regeringspartier och SD måste kompromissa.
- En mandatperiod räcker inte för fulla systemskiften.
- Utredningar, lagar och IT-system är nödvändiga steg före effekt.
- Låg statsskuld kan ge utrymme för investeringar.
- Flera reformer kan sänka framtida kostnader eller öka arbetsutbud.
- Rättsväsendets kapacitet måste byggas innan resultaten syns.
- Full budgetmotion kan senare kostnadsätta valplattformen.

18.3 Starkaste neutrala tolkning

Tidöpolitiken är en koalitionsprodukt. SD:s exakta marginalbidrag är svårt att isolera. Många reformer är också för nya för att långsiktiga utfall ska kunna mätas.

18.4 Vad som är verifierat

- Tidöavtalet garanterar inte automatiskt finansiering för varje kostnadspåverkande punkt.
- flera juridiska kärnreformer har passerat proposition och beslut;
- rättsväsendet har fått en stor materiell expansion;
- äldretandvården har verklig årlig finansiering;
- återvändningsbidragets ram är mycket större än den tidiga användningen;
- aktivitetskrav och bidragstak är beslutade;
- kärnkraftsmodellen är verklig riskdelning, inte förbrukade 400 miljarder;
- kulturkanon har låg direkt kostnad och hög institutionell räckvidd;
- flera stora SD-löften saknar beslutad finansiering.

18.5 Vad som inte är verifierat

- SD:s exakta kausala andel av varje gemensam reform;
- slutlig nettobesparing från migration och bidrag;
- långsiktig effekt på brott, arbete, vårdköer och integration;
- full kostnad för ny kärnkraft;
- full prisövervältring av sänkt matmoms;
- eller att bistånds- och klimatminskningar räcker till alla nya löften.

18.6 Vad som skulle begränsa kritiken

Kritiken försvagas om SD presenterar en full budget där partiet:

- kostnadsätter tandvård, a-kassa, elskatt och matmoms;
- identifierar finansieringsposter utan dubbelräkning;
- redovisar kommunal kompensation;
- och publicerar känslighetsanalyser.

Kritiken mot symbolisk leverans försvagas om framtida utfallsdata visar stora faktiska effekter och resurserna följer de juridiska reformerna.

18.7 Slutlig adjudicering

SD är inte ekonomiskt irrelevant i Tidösamarbetet. Partiet har haft betydande agenda- och förhandlingsmakt.

Men genomslag måste klassificeras.

Den tydligaste leveransen finns i rättslig och institutionell ombyggnad samt i vissa avgränsade utgifter. Den bredaste välfärds- och skattesänkingsvisionen ligger fortfarande till betydande del på löftesnivå.

Fallet stärker H6:

- staten byggs om genom rätt, kontroll, villkor och finansiell riskdelning;
- välfärdsnationalismen är materiell på vissa områden;
- universalismen är ofta ålders-, status- eller medborgarskapsavgränsad;
- och kostnader flyttas delvis till kommuner, hushåll eller framtida statsbalans.

Fallet stöder inte H5.

19. Kort dom

Är regeringens Tidöbokslut en oberoende revision? Nej. Det är en partsredovisning som ska kontrolleras mot beslut och utfall.

Är 95 miljarder en ny SD-satsning? Nej. Det är rättsväsendets totala budget 2026.

Är återvandringsbidragets 1 363 miljoner faktisk utgift? Nej. Det är en ram.

Är äldre tandvården verkligen finansierad? Ja, omkring 3,4 miljarder kronor årligen.

Är tandvårdsskydd för alla finansierat? Inte genom en full beslutad kedja.

Är 400 miljarder redan spenderade på kärnkraft? Nej. Stödet består av lån och differenskontrakt med långsiktig risk.

Är bidragstak och aktivitetskrav genomförda? Ja juridiskt; full effekt kommer senare.

Är kulturkanon bara retorik? Nej, men den direkta kostnaden är liten jämfört med den institutionella betydelsen.

Är modersmålsundervisningen avskaffad? Nej.

Är nationellt köttkrav genomfört? Nej.

Är SD:s ekonomiska genomslag verkligen? Ja, men det är ojämnt mellan regler, utgifter, symbolpolitik och framtida vallöften.

Källregister

- SD:s valplattform 2026:
<https://www.sd.se/wp-content/uploads/2026/07/valplattform-2026.pdf>

- Tidöavtalet: <https://www.sd.se/tidoavtalet/>
- Regeringens bokslut över Tidöavtalet: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/regeringens-prioriteringar/genomfort-bokslut-over-tidoavtalet/>
- Budgetpropositionen 2026: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2025/09/2025261/>
- Statens budget: <https://www.regeringen.se/sveriges-regering/finansdepartementet/statens-budget/>
- Statskontorets bedömning: <https://www.statskontoret.se/om-statskontoret/nyheter/2025/forslagen-i-budgetpropositionen-for-2026-leder-till-stora-offentliga-underskott/>
- Rättsväsendets budget: <https://data.riksdagen.se/dokument/HDC320251210JuU1>
- Tandvårdsreformen: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/sjukvard/storsta-tandvardsreformen-pa-over-20-ar/>
- Återvändningsbidrag och statistik: <https://www.migrationsverket.se/nyhetsarkiv/nyhetsarkiv/2025-10-31-atervandningsbidraget-hojs-den-1-januari-2026.html> · <https://www.migrationsverket.se/om-migrationsverket/statistik/atervandningsbidrag.html>
- Bidragstak: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/reformerat-forsorjningsstod-bidragstak-och-okade_hd01sou30/
- Aktivitetskrav: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/aktivitetskrav-for-mottagare-av-forsorjningsstod_hd01sou29/
- Jobbpremie: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2026/03/nu-infors-jobbpremien-ytterligare-ett-steg-fran-bidrag-till-arbete/>
- Kärnkraftsfinansiering: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/karnkraftsfinansiering/sa-fungerar-stodmodellen-for-finansiering-av-ny-karnkraft/> · https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/proposition/finansiering-och-riskdelning-vid-investeringar-i_hc03150/
- Matmoms: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2025/09/matprispaket-for-billigare-matkassar/>

KAPITEL 29

Vem röstar, vem håller med, vem lever idealet?

Evidensstatus: Valmyndighetens valresultat, SCB:s Partisynpatiuundersökning 2026, Novus sakfråge- och väljarundersökningar, Delmi-forskning om migrationspolitik, Tidösamarbetets institutionella utfall och aktuella samlarbetsbesked inför valet 2026.

1. Kapitlets fråga

När ett parti får omkring en femtedel av rösterna men påverkar en stor del av statens politiska riktning uppstår tre frågor:

1. Vad har väljarna faktiskt gett partiet mandat att göra?
2. Hur kan ett minoritetsparti flytta hela den politiska dagordningen?
3. Vem bär ansvar när partiets exakta policy går längre än vad väljarundersökningar direkt har frågat om?

Det finns två symmetriska felslut.

Det första är:

Varje person som röstar på SD stöder varje detalj i partiets program.

Det andra är:

SD-väljare har inget ansvar för partiets politik eftersom en röst aldrig betyder full överensstämmelse.

Båda är fel.

En partiröst ger ett demokratiskt mandat till ett politiskt paket och ökar partiets förhandlingsstyrka. Men den avslöjar inte väljarens exakta ställning i varje enskild fråga.

Den hållbara formuleringen är:

SD-väljaren auktoriserar partiet att använda mandatet för sitt deklarerade program, men kan inte utan direkt evidens tillskrivas personligt stöd för varje detalj, motivering eller framtida kompromiss.

Partiledningen ansvarar för det exakta utbudet. Väljarna ansvarar för att ge utbudet parlamentarisk kraft. Samarbetsparterna ansvarar för vilka delar de accepterar. Regering och myndigheter ansvarar för genomförandet.

2. Fem sorters mandat

2.1 Explicit policymandat

Väljaren har svarat på en konkret fråga:

- ja eller nej till medborgarskapsåterkallelse;
- ja eller nej till ett försörjningskrav;
- ja eller nej till kulturkanon;
- ja eller nej till daglig köttträtt.

Detta är det starkaste stödet för att tillskriva väljarna en bestämd policyposition.

Sådan data saknas för flera av Volym II:s konkreta fall.

2.2 Sakfrågemandat

Väljaren anger att ett område är särskilt viktigt och anser att ett visst parti har bäst politik där.

Detta är mycket starkt för:

- invandring och integration;
- lag och ordning.

Det säger mindre om varje instrument inom området.

En väljare kan anse att migrationen bör minska utan att stödja:

- varje familjeinvandringsregel;
- medborgarskapsåterkallelse;
- moskérivning;
- eller familjekonsekvenser efter brott.

2.3 Paketmandat

Väljaren röstar på partiets samlade program trots att:

- vissa frågor är viktigare än andra;
- väljaren är oenig i några delar;
- eller inga andra partier erbjuder en bättre helhet.

Detta är den normala innebörden av en partiröst i ett parlamentariskt system.

2.4 Toleransmandat

Väljaren prioriterar en kärnfråga så högt att andra förslag accepteras eller tolereras som paketkostnad.

Tolerans är inte samma sak som entusiasm.

2.5 Protest- eller korrektivmandat

Väljaren använder partiet för att:

- signalera missnöje;
- straffa etablerade partier;
- flytta en fråga högre på dagordningen;
- eller kräva en mer radikal förändring.

Detta kan ge partiet stark agenda power även när väljarens positiva stöd för hela ideologin är svagare.

3. Den demokratiska baslinjen

I riksdagsvalet 2022 fick Sverigedemokraterna:

- **20,54 procent av rösterna;**
- **73 av 349 mandat.**

Partiet blev Sveriges näst största.

De fyra Tidöpartierna fick tillsammans en mycket knapp riksdagsmajoritet. SD:s mandat var därför inte endast numerärt stora. De var **pivotal**: utan partiet saknade det nya regeringsunderlaget sin majoritet.

Detta gav två former av makt:

Röststyrka

73 mandat kunde stödja eller stoppa lag och budget.

Koalitionsstyrka

Regeringen behövde en varaktig överenskommelse med ett parti som stod utanför regeringen men var avgörande för dess överlevnad.

Ett parti kan därför ha större policyinflytande än dess röstandel ensam antyder.

4. Opinionsläget 2026: inflytandet växte mer än väljarstödet

SCB:s Partisymptatiundersökning i maj 2026 uppskattade SD till:

- **18,3 procent** vid ett hypotetiskt val;
- **18,4 procent** som närmaste eller bästa parti.

Skillnaden från valresultatet 2022 var statistiskt säkerställd nedåt.

SD hade alltså genom Tidösamarbetet fått omfattande institutionellt genomslag utan att samtidigt växa över valnivån.

Det är en viktig observation:

Agenda power behöver inte betyda att partiet konverterar hela väljarkåren till partiväljare. Den kan synas i vad regeringen gör, vad motståndarna diskuterar och vilka positioner som blir politiskt normala.

Novus mätningar under 2026 har placerat partiet omkring en femtedel, ibland över Moderaterna. Julmätningen beskrev rörelser mellan SD, M, S, L och soffan och betonade att SD fortfarande kan uppfattas som ett förändringsalternativ trots att partiet ingår i regeringsunderlaget.

Detta skapar en ovanlig dubbelposition:

- SD kan ta åt sig äran för Tidöreformer;
- men också mobilisera missnöje med att regeringen inte gått tillräckligt långt.

5. Vilka är SD:s sympatisörer?

SCB:s majmätning visar att stödet relativt sett är:

- större bland män än kvinnor;
- högst i åldern 50–64 år;
- större bland inrikes än utrikes födda;
- större bland personer med förgymnasial eller gymnasial utbildning än bland personer med eftergymnasial utbildning.

Detta är gruppskillnader, inte en beskrivning av varje väljare.

Det är fel att omvandla profilen till karikatyrer som:

- “SD-väljaren är en utbildad man”;
- “ingen utrikes född röstar på SD”;
- eller “alla arbetare har lämnat Socialdemokraterna”.

Partiet har en bred väljarkår med tydliga överrepresentationer.

5.1 Könsgapet

Mansövertikten överensstämmer med att SD:s kärnfrågor—migration, brott, energi och nationell säkerhet—i flera mätningar prioriteras högre av män.

Det bevisar inte att kvinnor saknar sådana uppfattningar eller att män stödjer varje hård åtgärd.

5.2 Ålder

Stödet är starkast bland 50–64-åringar, inte bland den yngsta gruppen. SCB noterade en nedgång bland 18–29-åringar från maj 2025 och en uppgång i grupperna 30–49 och 50–64.

Detta försvårar bilden av SD som enbart ungdomlig internetmobilisering.

5.3 Utbildning

Lägre relativt stöd bland högutbildade är stabilt i många studier av radikalhögerpartier.

Utbildning får dock inte behandlas som intelligens, moral eller politisk informationsförmåga. Den kan samvariera med:

- yrke;
- bostadsort;
- arbetsmarknadsrisk;
- social miljö;
- kulturella värden;
- och tillit till institutioner.

6. Den koncentrerade sakfrågekoalitionen

Novus undersökning i juni 2026 frågade efter väljarnas viktigaste politiska fråga. Respondenterna kunde ange flera frågor, medan tabellen över partigrupper redovisade förstavalet.

Bland SD-sympatisörer var förstavalet:

- **invandring/integration: 41 procent;**
- **lag och ordning: 31 procent;**
- **landets ekonomi: 9 procent;**
- **sjukvård: 5 procent;**
- **försvaret: 4 procent;**
- **skola: 2 procent;**
- **äldreomsorg: 1 procent;**
- **klimat, miljö och jobb: 0 procent** i den redovisade förstavalstabellen.

Det innebär att 72 procent valde invandring/integration eller lag och ordning som främsta fråga.

Detta är inte ett litet profilövertag. Det är en **kraftigt koncentrerad väljaragenda**.

6.1 Salience-weighted voting

Väljaren behöver inte tycka att SD har bäst:

- sjukvård;
- ekonomi;
- skola;
- pensioner;
- eller socialförsäkring.

Om migration eller brott väger mycket tyngre kan partiet ändå vara det rationella valet för väljaren.

Partivalet fungerar då ungefär så:

kärnfrågevinst – tolererad kostnad i övriga frågor > alternativets helhetsvärde.

Detta är inte irrationalitet. Det är en prioriteringsordning.

6.2 Vad koncentrationen inte bevisar

Den visar inte att:

- 41 procent stöder varje migrationsrestriktion;
- 31 procent stöder varje straffskärpning;
- eller 72 procent stöder kulturkanon, transrestriktioner och köttpolitik.

Den visar att två problemområden organiserar större delen av partiets väljarrelation.

7. Sakfrågeägarskap: starkast där partiet föddes

I Novus juniundersökning ansåg väljarna att SD hade bäst politik i:

- **invandring/integration: 29 procent;**
- **lag och ordning: 23 procent.**

På invandring var Socialdemokraterna tvåa med 19 procent. På lag och ordning låg Moderaterna på 21 och Socialdemokraterna på 19.

SD:s ägarskap är därför:

- klart starkast i migration;
- starkt men konkurrensutsatt i brottspolitiken.

På flera andra områden låg partiet betydligt lägre:

- sjukvård: 8 procent;
- skola: 7 procent;
- sysselsättning och jobb: 9 procent;
- ekonomi: 8 procent;
- försvar: 8 procent;
- skatt: 7 procent.

SD:s väljarmakt vilar alltså inte på generellt sakfrågeägarskap över hela välfärdsstaten.

Den vilar på:

1. hög prioritet för två frågor;
2. ett tydligt ägarskap i den ena;
3. stark konkurrenskraft i den andra;
4. och parlamentarisk pivotmakt.

8. Ett mandat för problembeskrivningen är inte automatiskt ett mandat för lösningen

Novus opinionsanalys har formulerat att SD, liksom MP i klimatfrågan, ofta vinner därför att väljare anser att partiet har rätt om problemet—inte nödvändigtvis därför att de har granskat och valt varje föreslagna lösning.

Detta är centralt för Volym II.

8.1 Problemägarskap

SD har framgångsrikt etablerat att följande frågor måste tas på allvar:

- invandringsvolym;
- misslyckad integration;
- gängvåld;

- utvisning;
- välfärdsmissbruk;
- nationell sammanhållning.

8.2 Lösningsutbud

Partiledning och ideologer levererar därefter konkreta instrument:

- medborgarskapsåterkallelse;
- högre försörjningskrav;
- kulturkanon;
- moskérivning;
- modersmålsavskaffande;
- juridiskt kön;
- skolmat;
- public service-reform;
- civilsamhälleskontroll.

Väljarna har inte nödvändigtvis efterfrågat varje instrument direkt.

Partiet fungerar som en **policyentreprenör**: det använder ett starkt problemmandat för att föra in en bredare ideologisk arkitektur.

8.3 Demokratisk legitimitet

Detta är inte odemokratiskt i sig.

Alla partier gör på liknande sätt:

- väljare prioriterar några frågor;
- partier erbjuder hela program;
- parlamentariska förhandlingar producerar nya kombinationer.

Den demokratiska kontrollen kräver däremot att analysen inte beskriver varje detalj som "folkvilja" enbart därför att partiet fått 20 procent.

9. Protestpartiet som regeringsunderlag

Novus har beskrivit SD som ett "motparti": ett parti som mobiliserar människor som uppfattar att samhället går åt fel håll och att etablerade partier inte tar problemen på allvar.

När ett sådant parti blir regeringsunderlag uppstår ett strategiskt problem.

9.1 Ansvar

Partiet har varit avgörande för budget, lag och regeringsöverlevnad. Det kan därför inte fullt ut framställa sig som maktlöst.

9.2 Korrektiv identitet

Partiet sitter inte i regeringen och kan hävda att:

- kompromisserna var otillräckliga;
- regeringens ministrar genomförde för långsamt;
- eller mer direkt SD-makt krävs.

9.3 Väljarnas dubbla utvärdering

Väljaren kan samtidigt:

- belöna SD för riktningen;
- och straffa regeringen för resultatet.

Detta hjälper förklara varför SD kan vinna väljare från regeringspartier men också förlora till Socialdemokraterna när missnöjda väljare söker ett annat regeringsalternativ.

10. Agenda power: sex kanaler

10.1 Väljartryck

SD:s stabila stöd kring en femtedel gör att andra partier riskerar väljartapp om de lämnar migration och brott obesvarade.

10.2 Salience power

Partiet bidrar till att frågor ligger högt på väljarnas och mediernas dagordning.

I juni 2026 var sjukvård högst som förstaval i hela väljarkåren med 16 procent. Migration/integration och lag och ordning följde båda på 12 procent.

När väljarna fick nämna flera viktiga frågor angav:

- 49 procent lag och ordning;
- 45 procent invandring/integration.

10.3 Framing power

Partiet påverkar vilka begrepp som används:

- volym;
- vandelskrav;
- återvandring;
- parallellsamhällen;
- systemhot;
- svenskfientlighet;
- assimilation;
- medborgarskapets värde.

Andra partier kan acceptera problembeskrivningen men erbjuda annan policy. Även då har ramen flyttats.

10.4 Position power

Delmi:s genomgång av nordisk migrationslagstiftning beskriver 2015 som en vattendelare. Efter SD:s starka val 2014 och flyktingkrisen fick flera partier starka incitament att flytta politiken i mer restriktiv riktning.

Kausaliteten får inte reduceras till SD ensam.

Skiftet påverkades också av:

- den faktiska flyktingkrisen;
- kommunal kapacitet;
- EU-systemet;
- väljarnas opinion;
- och regeringsansvar.

Men SD:s konkurrens om väljare gjorde den restriktiva positionen partipolitiskt kostsam att lämna obesvarad.

10.5 Koalitionsmakt

Tidöavtalet gav partiet formaliserat inflytande trots att det saknade ministrar.

Detta är mer än agenda-setting i debatten. Det är förhandlingsmakt över:

- utredningar;
- propositioner;
- budget;
- och myndighetsuppdrag.

10.6 Normaliseringsmakt

Inför valet 2026 har tidigare röda linjer flyttats.

Liberalerna och SD presenterade "Sverigelöftet" som grund för fortsatt samarbete och en stabil regering. Moderaternas ledning har öppnat för ett framtida regeringssamarbete utan tidigare röda linjer. SD kräver självt ministerposter efter valet.

Normalisering betyder här:

- att partiet bedöms regeringsdugligt eller koalitionsmöjligt;
- inte att alla dess positioner har blivit majoritetsuppfattningar.

11. Har SD "vunnit argumentet"?

Partiets egen berättelse är att det har fått rätt i migration, brott och integration och att andra partier nu genomför dess politik.

Det finns betydande stöd för en begränsad version av detta påstående.

11.1 Vad partiet faktiskt vann

- problemens politiska centralitet;
- hög trovärdighet i migrationsfrågan;
- legitimitet för betydligt mer restriktiv politik;
- en permanent plats i högerens regeringsunderlag;
- omfattande Tidöinflytande;
- och acceptans som potentiellt regeringsparti.

11.2 Vad det inte har vunnit

- en majoritet av väljarna;
- dominans i sjukvård, skola, ekonomi eller jobb;
- stabil tillväxt över 2022 års valnivå;
- direkt belägg för att alla väljare stöder partiets ideologiska ytterkanter;
- eller bevis för att varje genomförd reform har fungerat.

11.3 Problemseger kontra lösningsseger

SD har tydligast vunnit:

erkännandet att problemen finns och måste prioriteras.

Det är mindre klart att partiet har vunnit:

allmän acceptans för varje lösning och dess rättighetskostnader.

12. Andra partiers ansvar

När en SD-idé blir svensk politik finns minst fyra möjliga förklaringar:

1. andra partier har själva ändrat uppfattning;
2. väljarnas opinion har förändrats;
3. den materiella situationen har förändrats;
4. SD:s konkurrens och förhandlingsmakt har pressat fram förändringen.

Ofta verkar alla fyra samtidigt.

Det är därför fel att beskriva Moderaterna, Kristdemokraterna eller Liberalerna som passiva offer för SD.

De har:

- förhandlat;
- accepterat;
- prioriterat;
- och röstat.

Samma regel gäller oppositionen. När Socialdemokraterna rör sig i mer restriktiv riktning är detta deras eget politiska ansvar även om SD förändrat konkurrenssituationen.

Agenda power förklarar påverkan. Det upphäver inte andra aktörers ansvar.

13. Väljaransvar utan kollektiv skuld

13.1 Vad väljaren ansvarar för

Den som röstar på ett parti:

- vet eller bör rimligen veta partiets centrala deklarerade riktning;
- bidrar till mandat, finansiering, förhandlingsmakt och legitimitet;
- och kan inte helt avskilja kärnprogrammet från rösten.

En SD-väljare kan därför rimligen tillskrivas stöd eller tolerans för:

- betydligt stramare migration;
- hårdare kriminalpolitik;
- starkare assimilation;
- nationellt betonad välfärd;
- och större SD-inflytande.

13.2 Vad som kräver mer evidens

Det krävs direkt stöd för att tillskriva väljaren:

- exakt medborgarskapskatalog;
- moskérivning;
- 25-årsgräns i transvård;
- daglig animalisk skolmat;
- kulturkanonens femtioårsregel;
- public service-detaljer;
- eller varje enskild familjeinvandringsbestämmelse.

13.3 Ingen är kollektivt skyldig

Att rösta på SD gör inte väljaren personligen ansvarig för:

- en tjänstemans felbeslut;
- en politikers brott;
- eller varje skadlig konsekvens som ingen rimligen kunde förutse.

Demokratiskt ansvar är graderat, inte totaliserande.

13.4 Ingen är politiskt oskyldig genom okunskap

Samtidigt kan en väljare inte permanent hävda att:

- endast bensinpriset räknades;

- endast sjukvården räknades;
- eller att partiets nationella och migrationspolitiska kärna saknade betydelse.

Ju tydligare partiets deklarerade program och ju längre det haft offentlig makt, desto svagare blir okunskapsförsvaret.

14. Agenda power utan majoritet

Ett parti behöver inte få 50 procent för att flytta staten.

SD:s makt har byggt på kombinationen:

- cirka 20 procent väljarstöd;
- hög sakfrågesalience;
- starkt migrationsägarskap;
- väljarrörelser från både M och S;
- pivotal parlamentarisk position;
- disciplinerad prioritering;
- och villighet att göra regeringsmakten beroende av en överenskommelse.

Detta kan modelleras som:

Agenda power = väljarbas × sakfrågesalience × ägarskap × koalitionspivot × uthållighet × motpartsanpassning

En liten eller medelstor väljarandel kan ge stor effekt när alla andra faktorer är höga.

15. Hostile-reader-protokoll

15.1 Kritisk proposition

SD:s väljare har gett partiet ett starkt mandat att prioritera migration och brott, men inte ett mätbart direkt mandat för varje ideologisk och administrativ detalj i partiets bredare program. Partiledningen har använt ett koncentrerat sakfrågemandat för att flytta en större statlig och kulturell arkitektur.

15.2 Starkaste SD-försvär

- Valplattformen är offentlig.
- Väljaren röstar på hela partiet, inte en enkätfråga.
- Partiet har länge varit tydligt om nationalism, assimilation och välfärd.
- Andra partier har kopierat politik därför att SD hade rätt.
- Väljarna kan prioritera två frågor rationellt.
- Regeringsinflytandet motsvarar mandatfördelningen.
- Att partiet inte får majoritet innebär inte att dess politik saknar demokratisk legitimitet.
- Kompromisser är normal parlamentarism.

15.3 Starkaste liberala eller vänsterkritiska invändning

- En femtedel av väljarna får genom koalitionsmatematik oproportionerlig makt.

- Väljarnas problemmissnöje används för att leverera rättighets- och identitetspolitik de inte uttryckligen efterfrågat.
- Mainstream-partier normaliserar förslag av strategiska skäl.
- Sakfrågeägarskap kan bero på långvarig problemframing snarare än lösningskvalitet.
- Minoriteters rättigheter bör inte avgöras av majoritetens tillfälliga oro.

15.4 Starkaste neutrala tolkning

Det svenska valsystemet producerar proportionella mandat men regeringsbildning genom koalition. Ett pivotal parti kan legitimt få stort inflytande. Den demokratiska kontrollen sker genom val, riksdag, domstol, grundlag och offentlig debatt.

15.5 Vad som är verifierat

- SD fick 20,54 procent och 73 mandat 2022;
- partiets mandat var nödvändiga för Tidöunderlagets knappa majoritet;
- SCB skattade partiet till 18,3 procent i maj 2026;
- stödet är relativt starkare bland män, 50–64-åringar, inrikes födda och personer utan lång högskoleutbildning;
- 72 procent av SD-sympatisörernas förstaval var migration/integration eller lag och ordning i Novus juniundersökning;
- SD har högst sakfrågeägarskap i migration och ett litet övertag i lag och ordning;
- partiet äger inte vård, skola, ekonomi eller jobb;
- Delmi beskriver en restriktiv omläggning efter 2015 och strategiska incitament för andra partier att närma sig SD:s profilfråga;
- Tidö gav SD formaliserat policyinflytande utan ministerposter;
- 2026 har ytterligare röda linjer mot regeringssamarbete försvagats eller tagits bort.

15.6 Vad som inte är verifierat

- att alla SD-väljare stöder varje del av Volym II:s policyfall;
- att varje väljare röstar främst på migration;
- att väljarnas preferenser orsakats ensidigt av partiet;
- att andra partiers förändring endast är kopiering av SD;
- eller att SD:s lösningar har majoritetsstöd därför att dess problemformulering har det.

15.7 Vad som skulle falsifiera eller begränsa tesen

Agenda-power-tesen försvagas om:

- migration och brott faller kraftigt i salience;
- SD förlorar sakfrågeägarskapet;
- andra partier återgår till tydligt andra positioner utan väljarförlust;
- Tidöreformer reverseras;
- och partiets koalitionspivot försvinner.

Tesen om elitproducerad policy försvagas om direkta policyenkäter visar starkt SD-väljarstöd för de konkreta instrumenten.

15.8 Slutlig adjudicering

SD:s väljare är inte en ideologiskt homogen folkmassa och deras röster kan inte översättas till personligt stöd för varje detalj.

Men deras röster har gjort följande möjligt:

- migrations- och brottsfrågor har hållits högt på dagordningen;
- andra partier har tvingats positionera sig i SD:s kärnfrågor;
- en restriktiv politik har institutionaliserats;
- och partiet har gått från isolerat oppositionsparti till potentiellt regeringsparti.

Den mest exakta domen är:

SD har ett koncentrerat väljarmandat för problemprioritering och riktning, ett parlamentariskt paketmandat för sitt program och en agenda power som är större än dess väljarandel. Det har inte ett bevisat direkt folkmandat för varje ideologisk detalj.

Hypoteserna påverkas så här:

- **H0:** starkt stöd. Detta är i stor utsträckning normal demokratisk konkurrens och koalitionsmyndighet.
- **H1:** väljarmandatet kan bära asymmetrisk pluralism, men direkt stöd måste mätas instrument för instrument.
- **H2:** välfärdsnationalismen har tydligt väljarstöd på riktning, svagare mätning på detaljer.
- **H3:** majoritär kulturell riktning ingår i partiets paket, men får inte tillskrivas varje väljare med samma intensitet.
- **H4:** agenda power är inte i sig illiberalism; bedömningen beror på institutionell tillämpning.
- **H6:** mycket starkt stöd. Ett cirka 20-procentigt parti har genom salience, ägarskap och pivotmakt flyttat den konstitutionella och välfärdspolitiska tyngdpunkten.
- **H5:** väljarnas stöd eller agenda power styrker inte nationalsocialism.

16. Kort dom

Röstade en majoritet på SD 2022? Nej, 20,54 procent.

Var SD ändå avgörande för regeringsunderlaget? Ja.

Har partiet vuxit kraftigt sedan 2022? Inte enligt SCB maj 2026; stödet var lägre än valresultatet.

Har inflytandet vuxit? Ja, genom Tidö, policyimplementering och normalisering.

Vilka frågor bär väljarkoalitionen? Framför allt migration/integration och lag och ordning.

Äger SD all kriminalpolitik? Nej; M och S ligger nära i sakfrågeägarskap.

Äger SD migrationen? Tydligare än andra partier.

Stöder alla SD-väljare varje förslag? Det finns inget sådant belägg.

Har väljaren ändå ansvar för partiets riktning? Ja.

Har partiledningen eget ansvar för detaljerna? Ja.

Har samarbetsparterna ansvar för genomförandet? Ja.

Kan 20 procent flytta hela dagordningen? Ja, när partiet äger högsalienta frågor och är parlamentariskt pivot.

Har SD vunnit alla argument? Nej. Partiet har framför allt vunnit problemens centralitet och en del av den politiska riktningen.

Källregister

- Valmyndigheten, riksdagsvalet 2022: <https://val.se/english/election-results/elections-to-the-riksdag-and-regional-and-municipal-councils/election-results-2022>
- SCB, hypotetiskt val maj 2026: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/demokrati/partisympatier/partisymptiundersokningen-psu/pong/statistiknyhet/partisymptiundersokningen-maj-2026/>
- SCB, partisympatier och väljarprofil: https://www.scb.se/contentassets/ce8e9149498a40ac99d5a3b07a0f5040/me0201_2026m05_br_me60br2601.pdf
- Novus, viktigaste politiska frågor juni 2026: <https://novus.se/wp-content/uploads/2026/06/novusviktigastefraganjuni2026.pdf>
- Novus, bästa parti i sakfrågor juni 2026: <https://novus.se/wp-content/uploads/2026/06/novusbastapartijuni2026.pdf>
- Novus, väljarbarometer juli 2026: <https://novus.se/valjarbarometer-arkiv/2026-07-novus-valjarbarometer/>
- Novus, väljarflöden och motpartianalys: <https://novus.se/egnaundersokningar-arkiv/valjarfloden-nov-2025/>
- Delmi, restriktivt skifte i nordisk migrationslagstiftning: https://www.delmi.se/Media/zxojlmgd/delmi-rapport-2024_3-webb-240410.pdf
- Regeringens Tidöbokslut: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/regeringens-prioriteringar/genomfort-bokslut-over-tidoavtalet/>
- Liberalerna och SD, Sverigelöftet: <https://www.liberalerna.se/nyheter/sverigeloftet>
- Reuters om SD:s regeringskrav och policyinflytande: <https://www.reuters.com/world/swedens-far-right-party-says-it-won-arguments-now-it-wants-share-power-2026-07-23/>
- SD:s valplattform 2026: <https://www.sd.se/wp-content/uploads/2026/07/valplattform-2026.pdf>

KAPITEL 30

När en minoritet formar majoritetens offentliga norm

Sverigedemokraternas direkta väljarstöd är betydande men inte ett majoritetsmandat för varje enskild åtgärd. SCB:s partisymptiundersökning i maj 2026 skattade ett valresultat på 18,3 procent för partiet. Stödet var högre bland män än kvinnor, högst i gruppen 50-64 år, högre bland inrikes än utrikes födda och högre bland personer med förgymnasial eller gymnasial utbildning än bland eftergymnasialt utbildade.

Fyra olika sorters makt

Elektoralt stöd är andelen väljare som väljer partiet. **Sakpolitiskt stöd** gäller enskilda förslag och kan vara högre eller lägre. **Koalitions-makt** uppstår när mandat behövs för regeringsunderlaget. **Agendasättande makt** innebär att andra partier börjar använda samma problemformuleringar, prioriteringar eller reformspår.

Dessa mått får inte blandas. En väljare kan rösta på SD för kriminalpolitik men avvisa kulturkanon, eller stödja välfärds-kvalificering utan att dela partiets nationsdefinition. Omvänt kan väljare som aldrig röstar på SD stödja enskilda krav. Det finns inget underlag för att säga hur många som lever hela den idealtyp som rekonstrueras i studien.

Hur en minoritet kan forma offentlig norm

I parlamentarisk demokrati kan en minoritet få stor policyverkan genom att bli avgörande för en koalition. Det är inte ett demokratiskt fel i sig. Tidö-samarbetet gav SD förhandlingsmakt, medan regeringspartierna bar det formella regeringsansvaret och riksdagen beslutade. Flera centrala reformer har dessutom fått stöd utanför Tidö-kretsen. Grundlagsförslaget om medborgarskap antogs som vilande med Socialdemokraternas ja-röster; det kan därför inte beskrivas som en ensidig SD-åtgärd påtvingad ett ovilligt parlament.

Den kritiska frågan gäller i stället attribution och normalisering. SD har formulerat många krav, flyttat konfliktens centrum och fått delar genomförda i modifierad form. Regeringspartier och opposition har samtidigt egna motiv och ansvar. Att kalla all restriktiv politik "SD:s" suddar ut den bredare demokratiska förändringen; att förneka SD:s agendasättande roll suddar ut dess förhandlingsmakt.

Demokratisk legitimitet och minoritetsskydd

Majoritetsbeslut ger mandat att prioritera, men konstitutionell demokrati innehåller också grundlag, domstolar, EU-rätt, internationella åtaganden, myndighetsoberoende och minoritetsrättigheter. Dessa begränsningar är inte antidemokratiska restposter utan en del av demokratins konstruktion.

Adjudicering

SD:s agenda power är större än väljarandelen men mindre än total kontroll. Den offentliga normen formas genom koalition, imitation, myndighetsuppdrag och bredare parlamentarisk omorientering. Det stödjer inte påståendet att "folket" som helhet antagit partiets fulla modell. Det visar att en organiserad minoritet kan flytta majoritetens institutionella centrum genom demokratins vanliga mekanismer.

Källankare: SCB, *Partisynpatiuundersökningen maj 2026*; Valmyndigheten, valresultat 2022; bet. 2025/26:KU34 och omröstningarna; Tidöavtalet och regeringens genomföranderedovisning.

DEL VII

KLASSIFIKATION OCH DOM

Vanlig konservatism? · Välfärdschauvinism? · Majoritär separatism? · Illiberal demokrati? · Reviderad nationalsocialism eller en annan samtida syntes? · Slutsyntes: vilka risker bär den som redan är svensk? · Livet under den nya normen

KAPITEL 31

Vanlig konservatism?

1. H0 — ordinär demokratisk konservatism

1.1 Vad H0 förklarar väl

H0 får starkt stöd av följande:

- partiet accepterar val, parlamentarism och regeringsväxling;
- partiet söker regeringsmakt genom koalition, inte genom revolution;
- principprogrammet försvarar yttrande-, tryck-, mötes- och föreningsfrihet;
- riksdag, domstolar, remissförfarande och EU-rätt behandlas som faktiska begränsningar;
- partiet använder budget, utredning, proposition och myndighetsuppdrag;
- det finns ingen aktuell paramilitär struktur;
- laglig opposition behandlas inte som brott i sig;
- välfärd, familj, nation, ordning och kultur är normala konservativa frågor;
- flera hot som prioriteras är verkliga;
- och flera föreslagna instrument har legitim neutral motivering.

Kulturkanon kan vara vanlig kulturpolitik.

Medicinsk försiktighet kan vara patientsäkerhet.

Köttalternativ kan vara valfrihet.

Försörjningskrav kan skydda systemets anknytning.

Utvisning kan vara en normal skillnad mellan medborgare och icke-medborgare.

Säkerhetslag kan skydda demonstrationer.

Inget av detta blir radikalhögerpolitik enbart genom att existera.

1.2 Varför H0 inte räcker

H0 förklarar sämre den återkommande kombinationen:

- nationen definieras kulturellt och genom lojalitet;
- mångkulturalism avvisas som samhällsmodell;
- assimilation är explicit mål;
- majoriteten tillskrivs auktoritet att sätta samhällsgemenskapens villkor;

- svensk kultur, historia och livsstil ges särskild offentlig normativitet;
- islam framställs inte endast som religion utan som civilisatoriskt kompatibilitetsproblem;
- välfärd och medlemskap används som migrationspolitiska instrument;
- naturaliserade och dubbla medborgare kan få svagare framtida säkerhet;
- och hot mot ordning kopplas återkommande till nationell homogenitet.

Detta är inte enstaka konservativa ställningstaganden. Det är ett tvärsektoriellt mönster.

1.3 Dom

H0 är en **verklig konstitutionell baslinje** och ett viktigt motbevis mot påståenden om ett redan totalitärt eller antidemokratiskt parti.

H0 är inte den bästa fullständiga klassifikationen.

KAPITEL 32

Välfärdschauvinism?

1. H2 — välfärdschauvinism

1.1 Definition

Välfärdschauvinism innebär att tillgång, prioritet eller förtjänst i välfärden kopplas till:

- nationalitet;
- medborgarskap;
- migration;
- långvarig bosättning;
- eller föreställd reciprocitet mellan bidrag och tillhörighet.

Den kan vara:

- **öppen**, när icke-medborgare uttryckligen får mindre;
- **dold eller statusmedierad**, när neutrala kvalificeringskrav träffar nyanlända eller migranter särskilt;
- eller **intranationell**, när vissa fulla medlemmar bedöms mindre förtjänta genom plikt, brott eller historiskt medlemskap.

1.2 Stödjande evidens

- folkhemmet grundas på nationstillhörighet;
- generell välfärd kopplas till medborgarskap och nationell solidaritet;
- *Gör din plikt, kräv din rätt* vill prioritera svenska och vissa europeiska medborgare;
- bosättnings- och inkomstkvalificering skapar väntetid för vissa nybosatta;
- bidragstak och aktivitetskrav förstärker deservingness;
- återvandringsbidrag använder transferering för demografiskt mål;

- familjer behöver i vissa fall ekonomiskt kvalificera gemensamt liv;
- partiet använder bistånd och migrationsrelaterade utgifter som finansieringsreserv för inhemsk välfärd.

1.3 Begränsande evidens

- flera regler är bosättnings-, försäkrings- eller inkomstbaserade snarare än etniska;
- EU-rätt och arbetsbaserade förmåner accepteras;
- kommunalt yttersta skyddsnät finns kvar;
- äldre- och vårdplatser är materiella välfärdssatsningar;
- svenska medborgare med annan bakgrund är formellt inkluderade;
- och behov, arbete och bidragshistoria spelar självständig roll.

Detta är inte ett system där endast etniska svenskar får välfärd.

1.4 Dom

H2 får starkt men selektivt stöd.

Den bättre överordnade termen är **välfärdsnationalism**, med välfärdschauvinistiska och deservingness-baserade mekanismer inom modellen.

KAPITEL 33

Majoritär separatism?

1. H1 — asymmetrisk pluralism

1.1 Kärnkriterier

H1 kräver tre saker:

1. minoritets- och livsstilspluralism förblir laglig;
2. majoritetsformen ges starkare offentlig normalitet och institutionellt skydd;
3. asymmetrin återkommer över flera områden.

Alla tre kriterierna uppfylls.

1.2 Fallmönstret

Kulturkanon

Andra kulturformer förbjuds inte. Staten auktoriserar ändå ett bestämt nationellt minne och gör det till utbildningsinfrastruktur.

Kön och familj

Transpersoner förbjuds inte att existera och lika rättigheter deklarerar. Den politiska idealtypen är tydligare binär, biologisk och traditionellt familjeorienterad.

Skolmat

Vegetarisk mat finns kvar. Animalisk rätt skyddas däremot från gemensam frånvaro och kopplas i vissa texter till svensk livsstil, lantbruk och autenticitet.

Religion

Islam får utövas lagligt. Kristet arv och islamkritik ges olika plats i nationens självbeskrivning, medan oklart definierade "islamistiska värderingar" kan motivera mycket ingripande förslag.

Konst och offentlighet

Antinationalistisk eller religionskritisk konst är rättsligt skyddad. Det innebär inte automatiskt likvärdig offentlig legitimitet eller finansieringsmakt.

1.3 Starkaste invändning

Alla stater behöver:

- ett huvudspråk;
- gemensam historia;
- skolkanon;
- normala institutionsformer;
- och demokratiskt beslutade prioriteringar.

Offentlig asymmetri är därför inte automatiskt orättvis.

Invändningen begränsar H1:s normativa slutsats, men upphäver inte dess deskriptiva träff.

1.4 Dom

H1 är en stark klassifikation på avsikts-, mekanism- och implementeringsnivå.

Uppmätta långsiktiga effekter är fortfarande svagare.

2. H3 — kulturell majoritarianism

2.1 Kärnan

Kulturell majoritarianism innebär inte endast att majoriteten är störst.

Den innebär att majoritetskulturen tillskrivs särskild rätt att:

- definiera det offentliga "vi";
- bestämma villkoren för gemensamheten;
- ange vilka historiska erfarenheter som är nationellt konstitutiva;
- och kräva att andra anpassar sig mer än majoriteten behöver omförhandla sig själv.

2.2 Det explicita stödet

SD:s aktuella material anger:

- svensk nation som kulturell, språklig och lojalitetsbunden;
- assimilation som önskat integrationsmål;
- motstånd mot mångkulturalism som samhällssystem;
- majoritetsbefolkningens villkor som grund för samhällsgemenskap;
- kristet och nationellt kulturarv som särskilt konstitutivt;
- en socialkonservativ familje- och könsordning;
- och islam som särskilt kompatibilitetsproblem.

2.3 Institutionell översättning

- kulturkanon och skolinfrastruktur;
- modersmåls- och tolkningspolitik;
- moské- och finansieringsförslag;
- public service- och civilsamhällesstyrning;
- skolmat som kulturell normfråga;
- naturalisering och lojalitetsprövning;
- hotretorik där muslimsk bakgrund ibland blir riskproxy.

2.4 Starkaste invändning

Svensk demokrati har rätt att:

- skydda svenska språket;
- undervisa svensk historia;
- kritisera antidemokratiska kulturella praktiker;
- kräva laglydnad;
- och skapa gemensamma institutioner.

H3 säger inte att varje sådan åtgärd är illegitim.

H3 beskriver vem som har tolkningsföreträde när pluralism och gemensamhet kolliderar.

2.5 Dom

H3 är den starkaste ideologiska delklassifikationen.

Den förklarar kultur-, religions-, köns-, assimilations- och hotmaterialet bättre än vanlig konservatism ensam.

KAPITEL 34

Illiberal demokrati?

1. H4 — illiberal nationell demokrati

1.1 Nödvändiga kriterier

En etablerad H4-klassifikation kräver mer än hård majoritetspolitik.

Minst följande måste visas:

1. val och folkmajoritet behålls som legitimitetskälla;
2. pluralism, minoritetsrätt eller konstitutionella begränsningar underordnas systematiskt majoritetsviljan;
3. oberoende domstolar, medier, förvaltning eller civilsamhälle försvagas eller fångas institutionellt.

Det första kriteriet är uppfyllt.

Det andra finns som risk och i vissa förslag.

Det tredje är inte visat som genomförd systemordning.

1.2 Riskindikatorer

- misstänkliggörande av "myndighetsaktivism";
- politisk styrning av public service och kultur;
- moskérivning på värderingsgrund;
- civilsamhälles- och utlandsfinansieringskontroll;
- två nivåer av medborgarskapssäkerhet;
- vaga säkerhets- och vitalitetsbegrepp;
- majoritetens rätt att sätta gemenskapens villkor;
- och retorik där institutionell opposition kan beskrivas som elitmotstånd.

1.3 Motbevis

- partiet accepterar val och regeringsväxling;
- domstolar och remissinstanser fortsätter att begränsa politiken;
- förslag justeras efter EU-rätt och grundlag;
- partiet söker ministerposter genom koalition;
- fredlig opposition kriminaliseras inte;
- ingen dokumenterad systematisk domstols- eller valmyndighetsinfångning finns;
- det finns ingen upphävd valkonkurrens;
- och flera långtgående förslag har avslagits.

1.4 Dom

H4 är en **relevant risk- och utvecklingshypotes**, inte den bästa nulägesklassifikationen.

Det avgörande framtida testet är vad som händer när partiet får direkt kontroll över departement, utnämningar, public service-ramar, kulturanslag och säkerhetsadministration.

Reviderad nationalsocialism eller en annan samtida syntes?

1. H5 — postfascism eller reviderad nationalsocialism

1.1 Historisk genealogi är relevant men inte tillräcklig

SD:s tidiga historia och miljöer ska inte förnekas eller bagatelliseras.

Genealogi kan påverka:

- symboler;
- nätverk;
- språk;
- organisationskultur;
- och vilka problem som först formulerades.

Den visar inte automatiskt aktuell doktrinär identitet.

1.2 De nödvändiga testerna

Den separata komparativa granskningen prövade åtta bärande markörer för doktrinär kontinuitet med nationalsocialismen:

1. biologisk rashierarki;
2. impermeabel nationstillhörighet;
3. avvisande av valkonkurrens och maktväxling;
4. paramilitär eller utomparlamentarisk våldsorganisation;
5. konstitutiv antisemitism;
6. irredentism eller expansionism;
7. eugenisk eller eliminationistisk biopolitik;
8. avvisande av bindande extern rätt.

Ingen av de åtta markörerna bekräftades i det aktuella huvudmaterialet.

Flera motsägs uttryckligen.

1.3 De kategoriska diskontinuiteterna

Nationen

Nationalsocialismen definierar medlemskap biologiskt, hierarkiskt och i grunden oföränderligt.

SD definierar medlemskap kulturellt, språkligt och genom lojalitet. Medlemskap kan vinnas genom assimilation och förloras genom avståndstagande.

Den kulturella modellen kan fortfarande exkludera. Den är inte samma ontologi.

Auktoritet

Nationalsocialismen bygger på ledarprincip, total stat och anti-parlamentarism.

SD söker regeringsmakt genom val, riksdag, folkomröstningar och koalition.

Antisemitism

Antisemitism är konstitutiv för nationalsocialismens historieteori.

I den aktuella SD-korpusen namnges antisemitism som ett hot som staten ska ingripa mot.

Våld och expansion

Paramilitarism, revolution och territoriell expansion är frånvarande i den aktuella doktrinen.

Socialpolitik

Nationalsocialistisk välfärd tjänade raslig fitness, krig och elimination.

SD:s välfärds politik är nationellt avgränsad, reciprocity- och migrationsorienterad men behåller rättsliga skyddsnät och parlamentarisk budgetprocess.

1.4 Verkliga funktionella överlapp

Följande likheter får inte döljas:

- homogenitet används som samhällsfunktionell premiss;
- organiska metaforer om nationen förekommer;
- välfärd används delvis som befolknings- och migrationsinstrument;
- ursprung korrelerar med kulturell avståndsbedömning;
- och återupprättelse av folkhemmet har en regenerativ berättelse.

Dessa drag finns i många nationalismen och radikalhögerpartier. De räcker inte för fascistisk identitet när de bärande fascistiska kriterierna saknas.

1.5 "Postfascism" som räddningsetikett

Om postfascism definieras så brett att:

- parlamentarisk radikalhöger;
- kulturell nationalism;
- välfärdschauvinism;
- och historiska extremrötter

är tillräckligt, blir termen nästan omöjlig att falsifiera.

Då beskriver den genealogiskt släktskap snarare än aktuell regim- eller ideologityp.

Det kan vara ett legitimt historiskt forskningsbegrepp, men det får inte användas som synonym för "samma kärna i modern förpackning" utan positiva belegg för kärnan.

1.6 Dom

H5 avvisas med hög säkerhet som klassifikation av den aktuella doktrinen och politiska mekanismen.

Detta är inte ett frikännande. Det flyttar kritiken till de kategorier som materialet faktiskt bär.

FIGUR 6 · KLASSIFIKATIONSKARTA — H0 TILL H5

Underlagets styrka per hypotes, i fyra ordinala steg

Stegen är ordinala, inte kvantitativa. De återger studiens verbala domar (starkt stöd, delvis stöd, svagt stöd, ej styrkt) och är inte mätvärden eller sannolikheter. Fyra fyllda rutor betyder starkt stöd i underlaget vid brytdatumet, inte att hypotesen är bevisad.

KAPITEL 36

Slutsyntes: vilka risker bär den som redan är svensk?

Underlag: kapitel 1–26, samtliga fallstudier, H0–H6-klassifikationen, primärkällor, rättsliga statuslås, budget- och implementeringsaudit samt explicit registrerade källgap.

1. Det direkta svaret

Ja — men inte som två uttryckligen separata välfärdsstater och inte som ett färdigbyggt juridiskt kast- eller apartheidsystem.

Det folkhem som framträder i den granskade politiken separeras genom flera mindre synliga gränser:

- vem som är ovillkorligt säker på att få stanna;
- vem som kan behöva vänta på full tillgång;
- vem som måste visa försörjning, språk, vandel eller samhällskunskap;
- vem som praktiskt kan förena sin familj över en gräns;
- vems kultur behandlas som nationens offentliga kärna;
- vems kultur tolereras som privat eller särskilt inslag;
- vem som kan klassificeras som ett integrations-, säkerhets- eller lojalitetsproblem;
- och vem staten är beredd att ekonomiskt uppmuntra att lämna.

Separationen är alltså inte främst en mur mellan två helt olika lagböcker.

Den är en **trappa av medlemskapssäkerhet, väntan, bevisbörda och offentlig auktoritet.**

Den mest precisa slutdomen är:

**Det svenska folkhemmet håller inte på att delas i två helt separata samhällen.
Det håller på att byggas om till ett gemensamt men graderat
medlemskapssystem där välfärd, familj, kultur, säkerhet och tillhörighet
organiseras närmare en majoritetsdefinierad nation.**

2. Vad “folkhemmet” betyder i denna studie

Folkhemmet är här inte endast summan av bidrag, vård, skola och pensioner.

Det är en politisk ordning med minst fem löften:

1. **materiell trygghet** — människor ska kunna leva värdiga liv;
2. **social jämlikhet** — medlemmar ska behandlas som del av samma samhälle;
3. **politisk tillhörighet** — medlemmar ska kunna delta utan att ständigt återkvalificera sin rätt att höra till;
4. **gemensam offentlighet** — staten ska ge begriplig form åt ett gemensamt "vi";
5. **framtidssäkerhet** — barn och familjer ska kunna planera sina liv under stabila regler.

SD:s projekt överger inte dessa löften.

Det omformulerar deras bärare.

Folkhemmets solidaritet grundas tydligare i:

- nationell gemenskap;
- historisk och kulturell kontinuitet;
- plikt och reciprocitet;
- assimilerbarhet;
- laglydnad;
- och politiskt bedömd lojalitet.

Det är därför projektet inte bäst beskrivs som en enkel nedmontering av välfärdsstaten.

Det är en **omgränsning av folkhemmets medlemskap och offentliga kärna**.

3. Sju separationsmekanismer

3.1 Territoriell separation — vem är säker på att få stanna?

Den starkaste medlemskapsgränsen gäller rätten att fortsätta leva i Sverige.

Ensam svensk medborgare

- kan inte utvisas;
- har den starkaste territoriella säkerheten;
- och omfattas inte av det föreslagna systemet för återkallelse om statslöshet skulle bli följden.

Dubbel svensk medborgare

- har samma gällande medborgarskap och rösträtt;
- kan inte utvisas så länge medborgarskapet består;
- men kan i framtiden få en svagare yttersta säkerhet om grundlags- och lagkedjan om återkallelse fullföljs.

Icke-medborgare

- kan under lagens villkor utvisas efter brott;
- kan förlora tillstånd;
- och har en mer villkorad territoriell anknytning även efter lång bosättning.

Samma brott kan därför ge samma straff men olika total konsekvens för medlemskapet.

Detta är inte två straffskalor i brottsbalken.

Det är två eller flera nivåer av **territoriell slutrisk**.

3.2 Temporal separation — vem får vänta?

Välfärdskvalificering skapar en tidsdimension.

Personer kan leva, arbeta och betala skatt i samma territorium men ha olika vägar till:

- bosättningsbaserade förmåner;
- full ekonomisk trygghet;
- medborgarskap;
- och familjeåterförening.

Väntan fungerar som politiskt instrument.

Den kommunicerar:

full solidaritet följer inte automatiskt av fysisk närvaro; den ska byggas genom tid, bidrag, arbete, status eller prövning.

En väntetid är mindre dramatisk än ett permanent förbud.

Den kan ändå göra medlemskapet hierarkiskt i vardagen.

3.3 Ekonomisk separation — vem måste kvalificera sitt familjeliv?

Försörjnings- och bostadskrav kan göra familjeåterförening beroende av:

- inkomst;
- anställningsstabilitet;
- bostad;
- undantagsregler;
- och administrativa bevis.

Den formella rätten att ha familjeliv finns kvar.

Den praktiska kapaciteten att leva med sin familj i Sverige blir ojämnt fördelad.

Det skapar en relationell medlemskapsgräns:

- den ekonomiskt säkra medlemmen kan lättare förena sin familj;
- den ekonomiskt utsatta medlemmen kan bära samma känslomässiga relation men sakna samma gränsöverskridande handlingsförmåga.

Klass, migrationsstatus och familjerätt möts därför i samma mekanism.

3.4 Velfärdsseparation — vem betraktas som förtjänt?

Bidragstak, aktivitetskrav, kvalificering och retoriken om plikt bygger en deservingness-ordning.

Den kan ha legitima mål:

- öka arbete;
- minska långvarigt bistånd;
- förhindra felaktiga utbetalningar;
- och skydda finansieringen.

Men tre grupper riskerar att glida ihop:

1. personer som gör fel;
2. personer som begår brott;
3. personer som är fattiga, nyanlända eller arbetslösa.

När kontrollen främst riktas mot ekonomiskt utsatta hushåll medan organiserad velfärdsbrottslighet ofta bedrivs genom företag, utförare och komplexa upplägg kan hot och åtgärd få olika målgrupp.

Välfärden separeras då inte endast efter behov.

Den separeras genom politiska föreställningar om:

- bidrag;
- plikt;
- ursprung;
- anpassning;
- och reciprocitet.

3.5 Kulturell separation — vems Sverige är offentligt?

Kulturkanon, assimilationsdoktrin, majoritetsvillkor, kristet arv, skolmat, språk och modersmål bildar en offentlig normordning.

Minoritetens kultur är inte generellt förbjuden.

Den kan:

- utövas;
- firas;
- läras;
- organiseras;
- och synas.

Men den ges inte automatiskt samma auktoritet att definiera det gemensamma nationella centrumet.

Här uppstår skillnaden mellan:

Offentlig svenskhet

Det som staten:

- namnger som nationellt arv;
- placerar i skolans referensram;
- skyddar som normal livsstil;
- och använder för att beskriva kontinuitet.

Privat eller särskild pluralism

Det som:

- tolereras;
- kan stödjas i vissa former;
- men inte behandlas som lika konstitutivt för nationens självdefinition.

Denna asymmetri är ofta symbolisk snarare än materiell.

Symboler är ändå institutionella när de organiserar:

- undervisning;
- finansiering;
- normalitet;
- och vem som behöver förklara sin närvaro.

3.6 Säkerhetsseparation — vem kan känna sig misstolkad?

Fredlig protest, regeringskritik, Palestina- eller Israelopinion, religionskritik och laglig organisering är fortsatt skyddade.

Det finns inte stöd för att laglig opposition i sig är grund för medborgarskapsförlust.

Men flera mekanismer kan påverka deltagandetryggheten:

- sekretessbelagda säkerhetsuppgifter;
- terrorist- och organisationsassociationer;
- utländsk finansieringsgranskning;
- oklara lojalitets- eller vitalitetsbegrepp;
- och möjlig svagare bakgrundssäkerhet för dubbla medborgare.

Detta är inte en bevisad svensk massjälvcensur.

Det är en verifierbar riskmekanism.

Medlemmen kan börja fråga:

kommer min lagliga förening, kontakt, symbol eller protest att förstås som politisk opposition — eller som säkerhetsillojalitet?

När endast vissa medlemmar rimligen behöver ställa frågan uppstår medlemskapschilling.

3.7 Administrativ separation — vem bär bevisbördan?

Flera av projektets gränser fungerar genom administration snarare än dramatiska förbud:

- språk- och samhällstest;
- försörjningsbevis;
- bostadsbevis;
- vandelsprövning;
- aktivitetsdokumentation;
- finansieringsgranskning;
- medborgarskaps- och tillståndshandläggning;
- och säkerhetsunderlag.

Administration är nödvändig i en rättsstat.

Men den är aldrig neutral i sin fördelning.

Vissa personer kan leva som den omärkta normen.

Andra måste återkommande:

- dokumentera;
- bevisa;
- förklara;
- vänta;
- och överklaga.

Det separerade folkhemmets viktigaste gräns kan därför vara **bevisbördan att framstå som full medlem**.

4. Medlemskapstrappan

Den samlade evidensen pekar inte på två homogena grupper.

Den pekar på en trappa.

Nivå 1 — den ovillkorligt säkra kärnmedlemmen

Typiskt:

- ensam svensk medborgare;
- stabil materiell etablering;
- ingen utvisnings- eller återkallelserisk;
- kultur och livsstil nära offentlig normalitet.

Denna person behöver sällan bevisa att Sverige är hennes eller hans hem.

Nivå 2 — den rättsligt säkra men kulturellt förhandlade medlemmen

- svensk medborgare;
- samma rösträtt och rättsliga hem;
- men kan möta krav på kulturell, religiös eller nationell förklaring.

Personen är fullt juridiskt inne men kan socialt behandlas som en "inre andre".

Nivå 3 — den dubbelt medborgarskapssäkra medlemmen

- fullt medborgarskap i dag;
- men möjlig framtida särskild återkallelserisk vid mycket allvarlig brottslighet;
- därmed svagare yttersta bakgrundsgaranti än den ensamme svenske medborgaren.

Nivå 4 — den långvarigt bosatta sociala medlemmen

- arbete, familj, skatt och vardag i Sverige;
- men utan samma territoriella sluskydd;
- och med fortsatt möjlig utvisning eller tillståndsförlust.

Nivå 5 — den kvalificerande medlemmen

- nyare bosättning eller svagare status;
- tillgång och familjekapacitet beroende av tid, arbete, inkomst, språk, bostad eller prövning.

Nivå 6 — den tillfälliga eller avvisningsbara närvaron

- mycket begränsad framtidssäkerhet;
- hög administrativ kontroll;
- och möjlighet eller krav att lämna.

Nivå 7 — den politiskt önskade utresan

Återvandringsbidraget gör utresa till ett positivt finansierat politiskt alternativ.

Det betyder inte tvång.

Det betyder att staten till vissa personer säger:

det finns en framtid här endast under villkor, men det finns också statligt stöd för att bygga en framtid någon annanstans.

5. Den offentliga normtrappan

En parallell trappa gäller kultur och legitimitet.

Nivå A — nationellt konstitutiv kultur

- svenska språket;
- nationell historia;
- majoritetskulturell kontinuitet;
- kanoniserat kulturarv;

- socialkonservativ samhällsberättelse.

Detta är inte bara en kultur bland andra. Det är ramen inom vilken andra former placeras.

Nivå B — accepterad och assimilerbar variation

- variation som kan fogas in i den gemensamma berättelsen;
- bidrar utan att ifrågasätta majoritetens tolkningsföreträde.

Nivå C — laglig privat pluralism

- minoritetskultur, religion eller livsstil som får finnas;
- men inte har samma statliga auktoritet över definitionen av Sverige.

Nivå D — offentligt misstänkliggjord miljö

- verksamhet som kopplas till segregation, parallellsamhälle, islamism, utländsk styrning eller normkonflikt;
- utan att varje konkret aktör nödvändigtvis har begått brott.

Nivå E — brotts- eller säkerhetsklassificerad verksamhet

- terrorism;
- rekrytering;
- finansiering;
- hot;
- sabotage;
- våld;
- eller annan individuellt bevisad straffbar funktion.

Den rättsstatliga huvuduppgiften är att hindra nivå D från att automatiskt behandlas som nivå E.

6. Den inre andre

Studiens begrepp **inre andre** beskriver en person som juridiskt befinner sig inom samhället men inte självklart inom dess normativa kärna.

Personen kan ha:

- medborgarskap;
- rösträtt;
- arbete;
- barn i svensk skola;
- svenska som vardagsspråk;
- och hela sitt liv i Sverige.

Ändå kan personen återkommande beskrivas genom frågor om:

- lojalitet;
- assimilation;

- religion;
- brottsproblem;
- bidrag;
- utländsk finansiering;
- eller kulturell kompatibilitet.

Den inre andre är inte rättslös.

Det är precis därför begreppet behövs.

Det fångar gapet mellan:

- **juridisk inkludering;**
- och **normativ självklarhet.**

Symbolisk osäkerhet får inte automatiskt beskrivas som materiell diskriminering.

Men när den symboliska klassificeringen styr:

- finansiering;
- tillsyn;
- familjeregler;
- medborgarskap;
- säkerhetsgranskning;
- eller välfärdskvalificering

blir den institutionell.

7. Majoritär separatism

Den samlade prövningen ger stöd åt ett begränsat begrepp **majoritär separatism**.

Det betyder inte att majoriteten fysiskt separerar sig från minoriteter.

Det betyder att majoriteten genom staten kräver särskild kontroll över:

- det offentliga "vi";
- kulturens nationella status;
- solidaritetens gränser;
- och villkoren för full tillhörighet.

Begreppet kräver fem saker:

1. explicit anspråk på majoritetens rätt att definiera gemenskapen;
2. institutionell eller materiell reproduktion;
3. asymmetrisk erkännandestruktur;
4. återkomst över flera sektorer;
5. otillräcklighet i rent neutrala förklaringar.

Materialet uppfyller dessa krav med varierande styrka.

Majoritär separatism är därför inte bokens slutliga partietikett.

Det är ett namn på den mekanism genom vilken en gemensam stat kan producera olika grader av offentlig hemmahörighet.

8. Vad separationen inte är

För att frågetecknet ska behålla vetenskaplig betydelse måste studien också säga vad som inte har visats.

8.1 Ingen etnisk medborgarskapslag

Svenskt medborgarskap är inte reserverat för biologiskt eller genealogiskt definierade svenskar.

Den aktuella nationsteorin är kulturell och formellt permeabel.

8.2 Ingen generell dubbel välfärdslag

Det finns inte en uttrycklig välfärdsstat för etniska svenskar och en annan för alla andra.

Många regler är:

- generella;
- bosättningsbaserade;
- arbetsbaserade;
- åldersbaserade;
- eller individuellt behovsprövade.

8.3 Ingen avskaffad valdemokrati

Opposition, medier, domstolar, civilsamhälle och val består.

SD söker regeringsmakt genom demokratisk konkurrens.

8.4 Ingen bevisad massjälvcensur

Chilling effects är huvudsakligen mekanism- och riskbedömningar, inte uppmätt nationellt beteende.

8.5 Ingen genomförd full valplattform

Flera långtgående förslag är:

- vallöften;
- motioner;
- utredningar;
- propositioner;
- eller vilande grundlagsfrågor.

8.6 Ingen aktuell nationalsocialistisk kärndoktrin

Biologisk rashierarki, ledarprincip, paramilitarism, konstitutiv antisemitism, expansionism och eliminationistisk biopolitik saknas eller motsägs.

9. Varför frågetecknet måste vara kvar

Titeln ska inte avslutas med ett utropstecken.

Frågetecknet markerar fem kunskapsgränser.

9.1 Avsikt är inte effekt

Program och propositioner visar riktning.

De visar inte automatiskt:

- hur många som förlorar en förmån;
- hur många familjer separeras;
- hur många avstår från protest;
- eller hur minoriteters offentliga deltagande förändras.

9.2 Ny lag är inte stabil institution

Flera reformer har ännu inte hunnit skapa långsiktig praxis.

9.3 Vissa centrala steg är framtida

- valet 2026;
- möjlig SD-medverkan i regering;
- andra grundlagsbeslutet om medborgarskap;
- genomförandelagar;
- public service- och kulturstyrning;
- och civilsamhällesregler.

9.4 Motinstitutioner fungerar fortfarande

Domstolar, remissinstanser, EU-rätt, myndighetskunskap och opposition har begränsat, ändrat eller stoppat förslag.

9.5 Sverige kan röra sig i flera riktningar

Samma institutionskedja kan:

- normalisera en graderad medlemskapsordning;
- mildra den genom rättssäker implementering;
- eller reversera den genom val och lagändring.

Frågetecknet är därför inte tvekan om att mekanismerna finns.

Det är försiktighet om hur långt de kommer att gå och vad de faktiskt kommer att producera.

10. Den normativa kärnkonflikten

Projektets djupaste konflikt är inte mellan "svenskar" och "invandrare".

Den är mellan två sätt att förstå den demokratiska nationen.

Modell A — den nationellt förankrade solidariteten

- välfärd kräver avgränsad gemenskap;
- gemensamt språk och kultur bygger tillit;
- medborgarskap ska vara värdefullt;
- medlemskap kräver plikt;
- och majoriteten måste kunna reproducera sitt samhälle.

Denna modell har reell demokratisk och social kraft.

Utan någon gemensamhet riskerar välfärd, ansvar och politiskt beslutsfattande att bli abstrakta.

Modell B — den jämlika pluralistiska medlemsstaten

- juridiska medlemmar ska inte behöva kulturellt återkvalificera sin tillhörighet;
- offentligheten ska kunna omförhandlas av alla medlemmar;
- behov och rättigheter ska inte göras beroende av majoritetslikhet;
- och nationen ska vara en gemensam politisk framtid, inte en ärvd offentlig kärna.

Denna modell skyddar minoriteten och det demokratiska medskapandet.

Den kan samtidigt underskatta behovet av gemensamt språk, institutionell tillit och praktisk solidaritet.

Den verkliga frågan

Ingen hållbar svensk politik kan helt välja bort:

- gemensamhet;
- eller pluralism.

Frågan är vem som bär anpassningskostnaden.

I den ordning som granskas bär minoriteten och den nya medlemmen den största kostnaden genom:

- språk;
- kultur;
- försörjning;
- väntan;
- dokumentation;
- lojalitet;
- och svagare status.

Majoriteten behöver i mindre grad omförhandla sin självbild.

Det är den asymmetrin som gör folkhemmet separerat.

11. Velfärdsnationalismens styrka

Det vore ett misstag att tro att projektets styrka enbart kommer från främlingsfientlighet.

Det erbjuder en sammanhängande politisk berättelse:

- staten ska återta kontroll;
- brott ska mötas av verklig kapacitet;
- arbete ska löna sig;
- äldre ska få tandvård;
- nationen ska ha en historia;
- landsbygd, energi och beredskap ska tas på allvar;
- familj och samhällsplikt ska få erkännande;
- och medlemskap ska betyda något.

Detta svarar på verkliga erfarenheter av:

- otrygghet;
- institutionell tröghet;
- segregation;
- vårdköer;
- ekonomisk press;
- och politiskt språk som länge varit rädd för gränsdragning.

Projektets attraktionskraft ligger därför i kombinationen:

materiell stat + moralisk ordning + nationell berättelse.

Det är också därför kritiken måste vara precis.

En kritik som endast säger "fascism" eller "rasism" lämnar de materiella och demokratiska problemen obesvarade.

12. Velfärdsnationalismens risk

Samma kombination har en strukturell risk.

När nationen blir välfärdens moraliska grund kan varje socialt problem översättas till medlemskapsproblem:

- brott blir fråga om vem som ska få stanna;
- arbetslöshet blir fråga om vem som har gjort sin plikt;
- kulturkonflikt blir fråga om vem som verkligen är svensk;
- terrorism blir fråga om religiös kompatibilitet;
- välfärdsfel blir fråga om vilka grupper som förtjänar solidaritet;

- och demografi blir fråga om majoritetens framtida kontroll.

Detta kan flytta politiken från:

vad behöver lösas?

till:

vem hör egentligen hemma här?

Det är det separerade folkhemmets farligaste möjlighet.

13. Den demokratiska motvikten

Studien visar också att den svenska konstitutionella ordningen fungerar som motkraft.

- Domstolar har stoppat eller begränsat myndighetsbeslut.
- Remissinstanser har identifierat rättssäkerhetsproblem.
- EU-rätt har påverkat familje- och migrationsförslag.
- Grundlagsändring kräver två riksdagsbeslut med val emellan.
- Opposition och medier granskar.
- Myndigheter publicerar data som motsäger förenklade hotbilder.
- Väljare kan ändra majoriteten.

Dessa motvikter är inte hinder utanför demokratin.

De är del av demokratin.

Den slutliga regimfrågan avgörs därför inte endast av vad SD vill.

Den avgörs av:

- vad andra partier accepterar;
- hur myndigheter implementerar;
- hur domstolar tolkar;
- vad väljare belönar;
- och om rättighetsgränserna fortsätter vara effektiva.

14. Ansvarskedjan

Ingen enskild aktör producerar ordningen ensam.

SD:s ansvar

- formulera doktrin;
- välja hotram;
- utforma detaljer;
- prioritera och förhandla;
- och normalisera medlemskapsdifferentiering.

Regeringspartiernas ansvar

- acceptera;
- modifiera;
- finansiera;
- föreslå;
- och genomföra.

Oppositionens ansvar

- erbjuda alternativ;
- inte förneka verkliga problem;
- och inte kopiera utan att erkänna egen normativ förändring.

Myndigheternas ansvar

- rättssäker och proportionell implementering;
- transparent data;
- individuell prövning;
- och motstånd mot kategoriglidning.

Mediernas ansvar

- skilja hot från förstoring;
- undvika både förnekelse och kollektivering;
- och kontrollera ekonomiska och juridiska statuspåståenden.

Väljarnas ansvar

- ge mandat;
- tolerera paketets kostnader;
- och ompröva när konsekvenserna blir kända.

Ansvar är graderat.

Det är inte kollektiv skuld.

15. Den slutliga H0-H6-domen

H0 — ordinär demokratisk konservatism

Delvis sant.

Det beskriver den konstitutionella baslinjen, men inte hela det tvärsektoriella mönstret.

H1 — asymmetrisk pluralism

Starkt sant.

Pluralism tillåts, men majoritetsformen ges större offentlig auktoritet.

H2 — välfärdschauvinism

Starkt men selektivt sant.

Status, nation, väntan, plikt och reciprocitet påverkar solidaritetens gränser, samtidigt som generell välfärd för inkluderade medlemmar försvaras och delvis byggs ut.

H3 — kulturell majoritarianism

Mycket starkt sant.

Det är den tydligaste ideologiska mekanismen.

H4 — illiberal nationell demokrati

Möjlig framtida riktning, inte etablerad nulägesklass.

H5 — postfascism eller reviderad nationalsocialism

Inte styrkt som aktuell doktrinär identitet.

H6 — konstitutionell välfärdsnationalistisk hybrid

Bästa sammanvägda förklaring.

16. Slutklassifikationen

Den fullständiga klassifikationen är:

Sverigedemokraterna är ett populistiskt radikalhögerparti vars aktuella statsprojekt utgör en konstitutionellt verksam, kulturellt majoritär och assimilationsinriktad välfärdsnationalism. Projektet bevarar valdemokrati, rättsstat och generell välfärd för inkluderade medlemmar, men organiserar offentlig kultur, social solidaritet och medlemskapssäkerhet asymmetriskt genom nation, status, reciprocitet och lojalitet.

Den kortaste korrekta formen är:

ett gemensamt folkhem med graderade nycklar.

17. Tolv slutpropositioner

1. SD:s aktuella projekt är demokratiskt och parlamentariskt i sin maktstrategi.
2. Detta gör inte projektet till ordinär konservatism som fullständig klassifikation.
3. Nationen definieras kulturellt och formellt permeabelt, inte genom biologisk raslära.
4. Assimilation och majoritetens offentliga tolkningsföreträdare är centrala.
5. Pluralism förbjuds sällan men organiseras asymmetriskt.
6. Välfärdsstaten avvecklas inte generellt; solidaritetens gräns och deservingness byggs om.
7. Medborgarskap, bosättning och migration skapar olika nivåer av territoriell och social säkerhet.

8. Samma formella frihet kan utövas mot olika bakgrundssäkerhet.
9. Flera hotbilder är verkliga, men de används ibland genom kausal kompression och kollektivisering.
10. SD:s agenda power är större än dess väljarandel, men innebär inte direkt majoritetsstöd för varje detalj.
11. Illiberal utveckling är en relevant risk, inte en redan etablerad svensk regimklassifikation.
12. Nationalsocialism är en felaktig nulägesklassifikation; konstitutionell välfärdsnationalism är mer exakt och analytiskt starkare.

18. Den slutliga meningen

Det separerade folkhemmet är inte ett Sverige där två folk lever under helt olika lagar. Det är risken för ett Sverige där alla formellt kan stå i samma rum, men där vissa äger rummet, vissa måste bevisa att de hör hemma där, vissa får vänta på nyckeln och vissa fortfarande kan visas till dörren.

KAPITEL 37

Livet under den nya normen

Detta kapitel översätter studiens abstrakta resultat till vardag. Det gör det genom att ställa samma sju frågor till tjugosex positioner i det svenska samhället: vad är den rättsliga ställningen, vilken normativ position är sannolik, hur ser den administrativa behandlingen ut, vilken kulturell position framträder, vilka praktiska begränsningar kan uppstå, vilka fördelar finns, och hur säkert är svaret.

Framställningen står mellan två fel som båda förvanskar utfallet. Dramatisering låter en symbolisk förskjutning framstå som en rättighetsförlust. Avdramatisering låter formell rättslighet dölja att offentlig ställning, resurser och administrativ börda fördelas ojämnt. Varje profil skiljer därför **rättslig ställning** från **offentlig normalitet** och anger säkerhetsgrad i klartext.

En slutsats bör sägas innan profilerna börjar, eftersom den gäller nästan alla: **för den som är bosatt svensk medborgare utan annat medborgarskap är den rättsliga ställningen mycket säker, och ingen granskad åtgärd villkorar den.** Det som kan förändras för denna grupp är inte rätten att stanna, rösta, tro, äta, älska eller kritisera. Det är sannolikheten att den egna livsformen framställs som representativ för Sverige i läroplan, budget, ceremoni och standardval. Den skillnaden är verklig, men den är av ett annat slag än rättighetsförlust, och studien blandar inte samman dem.

FIGUR 13 · MEDBORGARTYPOLOGI — TVÅ AXLAR

Vågrätt: medlemskapssäkerhet. Lodrätt: offentlig normalitet.

- **NORMATIV INSIDER** — Säker ställning, offentligt självklar.
- **NORMATIV MEN PRÖVAD** — Kulturellt nära, men medlemskapet prövas.

- **SÄKER MEN PERIFER** — Kan inte förlora medlemskapet, men är inte offentlig norm.
- **PRÖVAD OCH PERIFER** — Bär flest villkor samtidigt.

Positionerna är analytiska, inte rättsliga kategorier. En person kan röra sig mellan fälten över tid.

Hur profilerna ska läsas. Varje profil beskriver en position, inte en person. Ingen enskild människa uttöms av en kategori, och de flesta bär flera positioner samtidigt. Profilerna är analytiska sammanställningar av de regler och den doktrin som provas i studiens sakkapitel. Varje uppgift har sitt belägg där den provas. Där en följd är hypotetisk anges det.

1. Religion och livsåskådning

1.1 Den svenska muslimen

Rättsligt är ställningen oförändrad. Religionsfriheten gäller, likhet inför lagen gäller, och en bosatt svensk medborgare kan inte utvisas eller fråntas medborgarskapet på grund av trosuppfattning. Valplattformens krav på att moskéer där islamistiska värderingar predikas ska rivas saknar rättsligt instrument i det granskade materialet, och den vilande grundlagsändringen om föreningsfrihet når endast sammanslutningar som ägnar sig åt allvarlig brottslighet för vinning — inte religiösa samfund som sådana. GÅLLANDE RÄTT · INGEN VERIFIERAD EFFEKT

Normativt är positionen däremot asymmetrisk på ett belagt sätt. Doktrinen ger kristendomen särställning på historisk grund, kommunprogrammet vill där det är möjligt ha kyrkliga skolavslutningar samtidigt som det vill stoppa böneutrop och fullskaliga moskéer som avviker från svensk eller västerländsk byggnadstradition. Formellt neutrala symbolpolicyer får därmed olika praktisk innebörd. Administrativt kan bygglovsprocesser, samfundsstöd och lokalfrågor bli mer omstridda utan att någon regel formellt ändrats.

Praktiska begränsningar ligger främst i offentlig representation och i risken att organisationsliv tolkas genom integrations- och säkerhetsramar snarare än som ordinär föreningsverksamhet. Fördelen är att det rättsliga skyddet är starkt och provbart i domstol. Säkerhetsgrad: den normativa asymmetrin är verifierad i partidokument; den administrativa förskjutningen är delvis verifierad; generell rättighetsförlust är inte belagd. ANALYTISK HYPOTES

1.2 Den svenska kristna

Rättsligt oförändrad ställning. Normativt är detta den position modellen uttryckligen stärker: det kristna kulturarvet beskrivs som en nyckel till landets historia och samtid, och kulturkanon samt skolans styrdokument pekar i samma riktning. Administrativt innebär det sannolikt oförändrad eller förbättrad tillgång till offentligt erkännande av traditioner och högtider.

Kulturellt är positionen den mest självklara i modellen. Den praktiska begränsningen är begränsad och ligger snarast i att statligt sanktionerat kulturarv kan minska trossamfundens egen tolkningsfrihet — en spänning partiets eget regionprogram uppmärksammar när det anger armlängds avstånd som central princip. Säkerhetsgrad: hög för den normativa

förstärkningen; låg för materiella effekter, som inte kvantifierats. VERIFIERAD
SYSTEMINTERAKTION

1.3 Den svenska ateisten

Rättsligt oförändrad. Religionskritik är skyddad, och partiet anger uttryckligen att religioner som gör anspråk på samhällsinflytande måste få diskuteras och kritiseras. Normativt är positionen delad: ateisten gynnas av att religiös särbehandling avvisas, men möter samtidigt en doktrin som anger att staten inte bör vara religiöst neutral och att kristendomen bör ha särställning.

Administrativt uppstår få följder. Kulturellt kan sekulära livsåskådningsorganisationer få svagare ställning än trossamfund i offentligt kulturarvsspråk. Praktisk begränsning: främst symbolisk. Fördel: kritikrätten är uttryckligen försvarad i doktrinen. Säkerhetsgrad: medelhög; positionen är underbelyst i korpusen. OTILLRÄCKLIGT UNDERLAG

1.4 Den svenska juden

Rättsligt oförändrad, med ett uttryckligt tillägg: partiets program tar avstånd från antisemitism, och SD-Kvinnors krav på förbud mot import av kosherslaktat kött är formulerat som djurskyddsfråga. Att åtgärden träffar två religiösa gruppers rituella slakt är en följd som programmet inte problematiserar. Det är inte ett förbud mot judiskt liv, men det är en formellt neutral regel med ojämn praktisk träffbild. SD-VALFÖRSLAG · INGEN VERIFIERAD EFFEKT

Normativt gynnas positionen av att nationella minoriteters kulturella autonomi försvaras i principprogrammet. Administrativt kan livsmedels- och slaktfrågor bli mer reglerade. Kulturellt är positionen tvetydig: erkänd som minoritet, men inte del av den majoritetskultur som ges offentlig normativitet.

Praktisk begränsning: tillgång till rituellt korrekt kött om importförbud infördes. Fördel: uttryckligt minoritetsskydd och starkt rättsligt skydd. Säkerhetsgrad: åtgärden är partiförslag, inte lag; effekten är därför obelagd. ANALYTISK HYPOTES

1.5 Den svenska konvertiten till islam

Detta är den position där modellens doktrinära kärna framträder skarpast. Rättsligt förändras ingenting: en svensk medborgare som konverterar behåller medborgarskap, rösträtt, rätt att stanna och alla rättigheter. Inget granskat rekvisit knyter rättslig ställning till trosbyte. GÄLLANDE RÄTT · INGEN VERIFIERAD EFFEKT

Doktrinärt är läget ett annat. Principprogrammet definierar nationen icke-biologiskt genom lojalitet, gemensam identitet, gemensamt språk och gemensam kultur, och anger att nationstillhörighet kan ändras under livets gång — även att en infödd svensk kan upphöra att vara del av nationen. Konvertiten är därför den tydligaste illustrationen av **den inre andre**: en person vars rättsliga svenskhet är obestridd men vars kulturella tillhörighet enligt doktrinen kan ifrågasättas.

Administrativt uppstår inga följder. Kulturellt kan positionen möta lägre offentlig självklarhet. Praktisk begränsning: symbolisk och social, inte rättslig. Säkerhetsgrad: den doktrinära

möjligheten är verifierad i partiets eget program; materiella följder är inte belagda.
VERIFIERAD SYSTEMINTERAKTION

2. Kost, mark och landsbygd

2.1 Den svenska veganen

Rättsligt oförändrad. Ingen granskad regel begränsar vegansk kost, och rätten att äta vad man vill bekräftas uttryckligen i landsbygdsprogrammet. Normativt är positionen däremot ett av studiens renaste exempel på asymmetrisk pluralism: samma program avvisar att Livsmedelsverket ska förespråka importerad tofu framför nationellt producerade animalier. Den privata valfriheten erkänns medan alternativets offentliga representation ifrågasätts.

Administrativt kan skolmåltider och offentliga måltider påverkas: kommunprogram vill att köttet förblir samtidigt permanent baslinje medan vegansk eller religiöst anpassad kost faller utanför den föreslagna rätten till individanpassning när endast medicinska skäl godtas. Kulturellt placeras veganen som privat preferens snarare än som del av den autentiska nationen.

Praktisk begränsning: tillgång till fullvärdig vegansk kost i offentliga måltider. Fördel: full rättslig frihet och stark konsumentmarknad. Säkerhetsgrad: den normativa asymmetrin är verifierad i partidokument; effekter på faktisk måltidstillgång är inte uppmätta. ANALYTISK HYPOTES

2.2 Den svenska jägaren

Rättsligt oförändrad och normativt stärkt. Jakttraditionen försvaras uttryckligen i EU-manifestet, allemansrätten värnas, och landsbygdspolitiken behandlar jakt, jordbruk och beredskap som en sammanhållen fråga. Administrativt kan tillstånds- och vapenfrågor bli mindre restriktiva, men inget granskat beslut har identifierats.

Kulturellt är detta en av modellens tydligast gynnade positioner. Praktisk begränsning: liten. Fördel: uttryckligt politiskt stöd. Säkerhetsgrad: den normativa förstärkningen är verifierad; konkreta regeländringar är löften, inte beslut. SD-VALFÖRSLAG

2.3 Den svenska bonden

Rättsligt oförändrad, normativt starkt gynnad. Djurskydd, självförsörjningsgrad, konkurrenskraft och motstånd mot EU-reglering av skog behandlas som en enda fråga, och SD-Kvinnors program knyter djurskydd till böndernas villkor. Administrativt kan upphandling och regelörenkling gynna inhemsk produktion.

Kulturellt är bonden nära modellens bild av den autentiska nationen. Praktisk begränsning: beroende av att löfena faktiskt finansieras — och korpusen saknar kostnadsberäkning. Fördel: bred politisk uppslutning som sträcker sig utanför SD. Säkerhetsgrad: hög på doktrinnivå, obestämmd på budgetnivå. OTILLRÄCKLIGT UNDERLAG

3. Kön, kropp och relation

3.1 Den svenska transpersonen

Rättsligt är ställningen som medborgare oförändrad: ingen granskad åtgärd villkorar medborgarskap, uppehåll eller rättigheter på grund av könsidentitet, och ingen genomförd generell rättighetsförlust genom SD kan beläggas vid brytdatumet. INGEN VERIFIERAD EFFEKT

Normativt och medicinskt är läget mer restriktivt och det är belagt. Principprogrammet använder en binär könsmodell och beskriver oklar eller ombytt könstillhörighet som ett förhållande som kan kräva samhällsstöd. SD-Kvinnors program behandlar transpersoner enbart under rubriken könsdysfori inom kvinnors hälsa; icke-binär existens erkänns inte i de granskade dokumenten. Programmet åberopar försiktighet för behandling under arton år men kräver att ingen könskorrigeras före tjugofem — ett dokumenterat glapp mellan den åberopade evidensens åldersgrupp och den föreslagna gränsen.

Administrativt kan vårdtillgång, väntetider och juridisk könstillhörighet bli mer reglerade om förslagen genomförs; de är vid brytdatumet inte genomförda. Kulturellt är positionen den tydligaste formen av politisk patologisering i materialet: livet framträder nästan enbart som diagnos, risk, behandlingsfel eller ideologi.

Praktisk begränsning: vård och administrativt erkännande. Fördel: rättsligt skydd, domstolsprövning och att kritik av en behandlingsmetod inte i sig är en rättighetsinskränkning. Säkerhetsgrad: den restriktiva normen är verifierad; genomförd rättighetsförlust är det inte. Studien skiljer strikt mellan könsdysfori som medicinsk diagnos och politisk patologisering. ANALYTISK HYPOTES

3.2 Den svenska lesbiska

Rättsligt oförändrad. Sexuell läggning beskrivs i principprogrammet som en medfödd egenskap, partiet motsätter sig läror som hävdar att den enbart är en social konstruktion, och skyddet mot missgynnande på grund av sexuell läggning finns i regeringsformens rättighetskapitel. Normativt är positionen tolererad snarare än normerande: kärnfamiljen anges vara den samlevnadsform som oftast har bäst förutsättningar.

Administrativt uppstår få följder; vigselfrågan överlämnas till de religiösa församlingarna själva. Kulturellt kan familjebildning och föräldraskap framträda som undantag i offentligt familjespråk. Praktisk begränsning: symbolisk. Fördel: uttryckligt grundlagsskydd. Säkerhetsgrad: hög för rättsläget, medelhög för den normativa bedömningen. GÄLLANDE RÄTT

3.3 Den svenska homosexuella mannen

I allt väsentligt samma bedömning som föregående profil: rättsligt skydd i grundlagen, en doktrin som beskriver läggning som medfödd, och en familjenorm som placerar kärnfamiljen först. Administrativt inga identifierade följder. Kulturellt tolererad men inte normerande position.

Praktisk begränsning: symbolisk snarare än rättslig. Fördel: samma som ovan. Säkerhetsgrad: hög för rättsläget. Studien noterar att korpusen inte innehåller något samlat hbtq-politiskt

program, vilket begränsar hur långt partipositionen kan redovisas. OTILLRÄCKLIGT UNDERLAG

4. Familj och generation

4.1 Den svenska föräldern

Rättsligt oförändrad. Familjepolitiken är stödande snarare än styrande: politiken ska stötta utan att inkräkta på familjens handlingsfrihet, och kvoterad föräldraledighet avvisas. Administrativt innebär det fortsatt fri fördelning av föräldradagar.

För den etablerade medborgarföräldern är kvalificeringen till socialförsäkringen utan verkan, eftersom den utlöses av bosättning efter ikraftträdandet. Kulturellt är positionen normerande om familjen är en kärnfamilj. Praktisk begränsning: liten. Fördel: uttryckligt värnande av familjens självbestämmande. Säkerhetsgrad: hög. GÄLLANDE RÄTT

4.2 Det svenska barnet

Rättsligt oförändrat och särskilt skyddat: skolplikten och rätten till utbildning är inte villkorade, och skyddet mot brott riktade mot barn skärps i flera avseenden. Barnet provas i regel inte självt.

En följd är ändå härledd och belagd. Barnet ärver hushållets kvalificeringsläge: om endast en av två föräldrar är kvalificerad får den kvalificerade hela barnbidraget, föräldrapenning kan inte avstås till en icke-kvalificerad förälder, och ett hushåll där bara en partner är kvalificerad kan sakna rätt till bostadsbidrag. För barn i hushåll som bosätter sig efter ikraftträdandet kan detta innebära väntan på förmåner som barnet självt aldrig provats för.

Praktisk begränsning: materiell hushållsföljd, inte försämrade rättslig ställning för barnet. Fördel: skolplikten är inte villkorad, och ekonomiskt bistånd kvarstår som kommunalt golv. Säkerhetsgrad: hushållsföljden är beslutad och verifierad. Frågan om barns härledda medborgarskapsställning ligger utanför studiens källbas. BESLUTAD · OTILLRÄCKLIGT UNDERLAG

4.3 Den svenska medborgaren med utländsk make eller maka

Här ligger en av de mest konkreta praktiska begränsningarna för en svensk medborgare med i övrigt oantastlig ställning. Rättsligt är den egna positionen oförändrad. Men rätten att leva i Sverige med en utländsk partner är beroende av anhörigreglerna, och en proposition från juni 2026 föreslår skilda regler beroende på anknytningspersonens status, tvåarskrav som huvudregel och försörjningskrav som utvidgas till ansökan om fortsatt tillstånd. PROPOSITION

Administrativt betyder det inkomst- och bostadsprövning av den svenska medborgaren själv, upprepade vid förnyelse. Kulturellt är positionen neutral. Praktisk begränsning: reell och ekonomisk — familjeliv villkoras av egen inkomst. Fördel: etablerade skyddsvägar finns vid våld, särskild anknytning eller andra starka skäl.

Säkerhetsgrad: förslagen är inte gällande rätt vid brytdatumet, och riksdagsbehandlingen är en av studiens redovisade osäkerheter. Det vore fel att beskriva dagens läge som om förslagen redan gällde. PROPOSITION · INGEN VERIFIERAD EFFEKT

4.4 Den svenska medborgaren med invandrade föräldrar

Rättsligt oförändrad och fullt likställd. Om personen är född svensk medborgare eller naturaliserad utan annat medborgarskap är ställningen lika säker som för någon annan bosatt medborgare. Har personen dubbelt medborgarskap tillkommer den exponering som behandlas i profil 7.1.

Normativt är positionen den som modellens doktrin gör mest tvetydig: medlemskapet är principiellt öppet men prövbart, och den sociala prövningen har ingen slutpunkt och ingen instans att överklaga till. Att den som uppfyllt varje formellt krav ändå kan mötas av uppfattningen att anpassningen inte är fullbordad är en rimlig men obevisad förmodan.

Administrativt inga följder. Praktisk begränsning: främst i offentlig självklarhet. Fördel: fullt rättsligt skydd. Säkerhetsgrad: rättsläget är säkert; den sociala hypotesen kräver empiriskt underlag om brytning, utseende och diskriminering. ANALYTISK HYPOTES

4.5 Den svenska medborgaren med utländska barn

Rättsligt oförändrad egen ställning. Barnets väg in regleras av anhörigreglerna och, för barnets del, av kvalificeringen om barnet bosätter sig efter ikraftträdandet. Administrativt kan försörjningskrav och prövning av anknytning bli mer omfattande om propositionen antas.

Praktisk begränsning: familjeåterförening villkoras av föräldrarnas inkomst och bostad. Fördel: barnets bästa ska beaktas, och skolplikten är inte villkorad. Säkerhetsgrad: gällande rätt för kvalificeringen, proposition för anhörigreglerna. BESLUTAD · PROPOSITION

5. Arbete, hälsa och beroende

5.1 Den svenska arbetslösa

För den bosatte svenska medborgaren: ingen granskad åtgärd villkorar medlemskap, välfärd eller rättigheter vid arbetslöshet. A-kassa och socialförsäkring gäller oförändrat, och valplattformen utlovar en a-kassa som omfattar alla som arbetar. Detta är ett löfte, inte en genomförd reform. INGEN VERIFIERAD EFFEKT

Normativt är positionen däremot i spänning med doktrinen pliktbetoning: rättigheter ska vägas upp av skyldigheter, och den som inte uppfyller sina skyldigheter bör vara medveten om att denne kan förlora någon av sina rättigheter. För den etablerade medborgaren har den satsen ingen rättslig verkan. För den som söker medborgarskap har den det: försörjningsstöd över sex månader under de senaste tre åren hindrar försörjningskravet.

Administrativt oförändrat för medborgaren. Kulturellt kan positionen framställas som avvikelse från arbetsnormen. Praktisk begränsning: ingen rättslig. Fördel: full trygghet i den rättsliga ställningen. Säkerhetsgrad: hög. GÄLLANDE RÄTT

5.2 Den svenska personen med funktionsnedsättning

Åtskillnaden mellan etablerad och nytilkommen är här som skarpast, och den måste sägas i båda leden.

Den etablerade svenska medborgaren med funktionsnedsättning berörs inte av någon granskad åtgärd. Personlig assistans är inte kvalificerad, ekonomiskt bistånd är inte kvalificerat, och den som bosatt sig före ikraftträdandet omfattas inte. INGEN VERIFIERAD EFFEKT

Den som bosätter sig efter ikraftträdandet möter däremot en strukturell paradox som utredningen själv konstaterar: fyra av de åtta kvalificerade förmånerna rör funktionsnedsättning, sjukdom eller nedsatt arbetsförmåga, och inkomstvägen är minst tillgänglig just för dem vars arbetsförmåga är nedsatt. Bosättningsvägen står öppen och väntetiden är inte permanent, men sjukdom, funktionsnedsättning och ålder ska enligt propositionen inte i sig utgöra synnerliga skäl. Egenskapen som skapar behovet förkortar alltså inte väntan. Ett kommittédirektiv om assistansen är beslutat men inte avgjort.

Praktisk begränsning: väntetid på förmåner som är direkt knutna till nedsatt förmåga — för nytillkomna. Fördel: språkkravet efterges vid funktionsnedsättning, kommunalt golv kvarstår, redan beviljade rätter tas inte bort. Säkerhetsgrad: mekanismen är beslutad och verifierad; effektens omfattning är mätbar först efter ikraftträdandet. BESLUTAD · VERIFIERAD
SYSTEMINTERAKTION

5.3 Den svenska pensionären

Den bosatte svenska pensionären berörs inte av kvalificeringen. Valplattformen utlovar stärkt ekonomi för äldre, värdigt åldrande och att kommunens eller regionens ekonomi inte får avgöra vilken kvalitet äldre får. Detta är löften; inget genomfört lagförslag har identifierats.

Den återvändande svenska pensionären hamnar däremot innanför grinden, eftersom kvalificeringen utlöses av bosättning och inte av medborgarskap och uttryckligen omfattar även återvändande svenska medborgare. Bostadstillägg ligger bland de kvalificerade förmånerna. Äldre regler gäller för den som bosatt sig före ikraftträdandet.

Ålder ska enligt de skäl som redovisas inte i sig utgöra synnerliga skäl för tidigare kvalificering. Praktisk begränsning: väntetid vid återflytt efter längre tids utlandsbosättning. Fördel: bosättningsvägen är öppen och väntetiden är inte permanent. Säkerhetsgrad: hög för regelinhållandet, obestämd för löfterna. Eventuella ålderslättnader i medborgarskapslagen ligger utanför studiens källbas. BESLUTAD · OTILLRÄCKLIGT UNDERLAG

5.4 Den svenska bidragsmottagaren

Ekonomiskt bistånd har inte kvalificerats. Utredningens förslag om detta fullföljdes inte, och det kommunala yttersta ansvaret består. Golvet håller alltså — men det är ett kommunalt golv, inte ett statligt, och Sveriges Kommuner och Regioner avstyrker reformen och beskriver övervältring från stat till kommun. Regeringen räknar själv med ökat behov av ekonomiskt bistånd om cirka 200–530 miljoner kronor och omkring 2 000 fler ansökande hushåll.

Normativt bär positionen doktrinen pliktprincip tydligast. För medborgaren har den ingen rättslig verkan; för den medborgarskapssökande har den det. Administrativt kan handläggning och prövning bli mer omfattande i kommunerna. Praktisk begränsning: beroende av kommunal ekonomi och handläggning. Fördel: det yttersta skyddsnätet är kvar. Säkerhetsgrad: kostnadsintervallet är regeringens egen beräkning; slutlig kommunal kostnad är inte fastställd. OKLART

6. Röst och offentlighet

6.1 Den svenska konstnären

Rättsligt oförändrad. Yttrandefriheten gäller, och icke-kanonisk kultur begränsas inte av något granskat beslut. Ingen rättslig sanktion är kopplad till att avvisa kulturkanon, och inget dokument knyter kanon till förmånsrätt eller medborgarskapsbeslut. INGEN VERIFIERAD EFFEKT

Normativt och ekonomiskt är läget mer sammansatt, och mekanismen är verifierad. I vårändringsbudgeten ökades Riksantikvarieämbetets anslag med en miljon kronor, finansierat genom en lika stor minskning av anslaget för bidrag till allmän kulturverksamhet. Det är omfördelning inom oförändrad ram: från generellt kulturstöd till riktad nationell satsning. Beloppet är litet; finansieringssättet är en modell.

Administrativt kan bidragsgivning och urval bli mer styrda mot kulturarv. Spänningen kring armlängds avstånd finns dessutom i partiets egen dokumentation: regionprogrammet anger principen som central samtidigt som kanon beställs in i skolans styrdokument genom överenskommelse med regeringen. Kritiken mot förvaltningsformen träffar därmed en princip partiet självt omfattar.

Praktisk begränsning: konkurrens om ett omfördelat anslag. Fördel: full konstnärlig frihet i rättslig mening. Säkerhetsgrad: omfördelningen är ett budgetbeslut; undanträngning av icke-kanonisk kultur är inte verifierad. BUDGETBESLUT · ANALYTISK HYPOTES

6.2 Den svenska läraren

Rättsligt oförändrad. Administrativt är detta den yrkesposition där modellen mest konkret möter vardagen: Skolverket ska föreslå hur kulturkanon kan införas i relevanta delar av skolans styrdokument och ta fram stöd för användning i undervisningen, med redovisning senast den 31 maj 2027, och regeringen anger att uppdraget bygger på en överenskommelse mellan regeringen och Sverigedemokraterna. MYNDIGHETSUPPDRAG

Normativt innebär det att läraren kan hamna mellan ett nationellt normerande material och det professionella omdömet frihet. Doktrinen vill samtidigt att staten återtar huvudmannaskapet för skolan för att garantera likvärdighet, och betonar ordning och studiero.

Praktisk begränsning: minskat tolkningsutrymme om kanon förs in som styrdokument snarare än som frivillig resurs. Fördel: en gemensam referensram kan minska klasskillnader i kulturellt kapital — utredningens starkaste argument. Säkerhetsgrad: uppdraget är verkligt, utfallet är ännu okänt. Vad kanon slutligen blir i styrdokumenten kan inte avgöras vid brytdatumet. OTILLRÄCKLIGT UNDERLAG

6.3 Den svenska aktivisten

Rättsligt oförändrad. Mötes-, förenings- och yttrandefrihet gäller, fredlig opposition medför inga följder för medborgarskap, och studien finner inget granskat lagförslag som försvagar domstolarnas oberoende. Den vilande grundlagsändringen om föreningsfrihet når endast sammanslutningar som ägnar sig åt allvarlig brottslighet för ekonomisk vinning — inte

antidemokratisk verksamhet i allmänhet. VILANDE GRUNDLAGSÄNDRING · INGEN VERIFIERAD EFFEKT

Normativt kan protest och demonstration ramas som ordningsfråga snarare än som demokratiskt deltagande. Ordningsslagen och brottsbalken verkar genom skilda prövningar, och SD:s åtgärds paket driver en mer ingripande linje än gällande rätt. Inget av paketets långtgående förslag är genomfört i det granskade materialet.

Praktisk begränsning: ingen genomförd. Fördel: starkt konstitutionellt skydd och fungerande domstolsprövning. Säkerhetsgrad: förslagsnivå. Att beskriva dagens läge som om åtgärds paketets förslag redan gällde vore fel. EXPLICIT SD-POLITIK · INGEN VERIFIERAD EFFEKT

7. Medborgarskapets form

7.1 Den svenska dubbelmedborgaren

Detta är den enda position där en i övrigt fullvärdig svensk medborgare bär en exponering som andra medborgare inte bär. Rättsligt är ställningen i dag fullvärdig och oförändrad: den dubbla medborgaren kan inte utvisas som utlänning så länge det svenska medborgarskapet består. Den 20 maj 2026 antog riksdagen ett grundlagsförslag som vilande; ett andra likalydande beslut efter riksdagsvalet krävs innan ändringen kan träda i kraft. VILANDE GRUNDLAGSÄNDRING

Brottskatalogen är mer avgränsad än debatten ofta antyder. SOU 2026:21 föreslår återkallelse vid allvarliga säkerhets- och terroristbrott, vid internationella kärnbrott, och i ett alternativt förslag vid viss mycket allvarlig systemhotande nätverksbrottslighet. Det uppräknade alternativet omfattar inte brottsbalkens sexualbrottskapitel eller narkotikastrafflagen som sådana: personligt narkotikabruk omfattas inte, vanlig narkotikaförsäljning omfattas inte automatiskt, och ett ordinärt sexualbrott omfattas inte av nätverkskatalogen. Inget av detta är gällande återkallelserätt vid brytdatumet.

Statslöshetsförbudet innebär att åtgärden endast kan träffa den som har ett annat medborgarskap — vilket är just det som gör positionen särskild. Institutet för mänskliga rättigheter hör till de instanser som invänt mot förslaget.

Administrativt uppstår inga följder i dag. Praktisk begränsning: en exponering om grundlagsändringen fullbordas och en slutlig lag antas. Fördel: samtliga rättigheter kvarstår, tröskeln är hög och brottsspecifik, och varje fall måste bedömas efter den slutliga framtida lagen och inte efter en förenklad etikett. Säkerhetsgrad: vilande grundlagsändring, inte gällande rätt. Den andra omröstningen är en av studiens redovisade osäkerheter. MYNDIGHETS- ELLER REMISSBEDÖMNING

7.2 Den svenska medborgaren med endast svenskt medborgarskap

Detta är modellens säkraste position, och det bör sägas utan reservation. Ingen granskad åtgärd villkorar denna persons medlemskap, välfärd eller rättigheter. Personen kan inte utvisas, kan inte fräntas medborgarskapet, omfattas inte av kvalificeringen om bosättningen föregår ikraftträdandet, och röstar i alla val. Arbetslöshet, sjukdom, funktionsnedsättning,

skuldsättning, religionsbyte, kostval, könsidentitet, sexuell läggning, kulturell avvikelse och fredlig opposition saknar rättslig följd för medlemskapet. GÄLLANDE RÄTT

Det är samtidigt en frånvaro av inskränkning, inte en materiell förbättring. De utlovade förbättringarna för denna grupp — vårdgarantier, a-kassa, tandvård, äldreekonomi, lägre skatt — är löften vars infrielse inte kan bedömas vid brytdatumet.

Normativt är positionen förutsatt: tillhörigheten antas och provas inte. Kulturellt är den normerande i den mån personen också delar majoritetskulturens språk, religion, familjeform och livsstil — och det är den distinktionen hela kapitlet vilar på. Rättslig säkerhet och offentlig normalitet är två skilda ting, och den här profilen har det första garanterat och det andra villkorat av något annat än rätten. Säkerhetsgrad: hög. VERIFIERAD SYSTEMINTERAKTION

7.3 Den svenska medborgaren som dömts för brott

Rättsligt: en bosatt svensk medborgare utan annat medborgarskap avtjänar straff och behåller medborgarskapet. Utvisning är inte möjlig. Rösträtten består. Den straffrättsliga följden är densamma som för alla andra. GÄLLANDE RÄTT

En ensam svensk medborgare kan inte utvisas efter narkotikabrott, inte utvisas efter våldtäkt, och inte förlora medborgarskapet därför att personen dömts. Detta är den starkaste medlemskapssäkerheten i systemet.

För medborgaren med dubbelt medborgarskap tillkommer den föreslagna exponeringen — men endast för den avgränsade katalog som beskrivs i profil 7.1, som inte omfattar ordinära sexualbrott eller narkotikabrott. För den som inte är medborgare är läget kvalitativt annat: samma gärning kan utlösa prövning av tillstånd, vandel och fortsatt uppehåll. Inget av partiets mer långtgående krav är genomfört. EXPLICIT SD-POLITIK · INGEN VERIFIERAD EFFEKT

Det är denna jämförelse som är kapitlets analytiska poäng: samma gärning får olika medlemskapskonsekvens beroende på medlemskapsposition, medan den straffrättsliga följden är lika. Praktisk begränsning: för medborgaren, straffet. Fördel: territoriell säkerhet. Säkerhetsgrad: hög för gällande rätt, förslagsnivå för det övriga. VERIFIERAD SYSTEMINTERAKTION

8. Vad profilerna tillsammans visar

Tre mönster framträder när tjugosex positioner läggs intill varandra.

Det första är att rättslig ställning och offentlig normalitet inte samvarierar. Den svenska veganen, transpersonen, ateisten, konstnären och konvertiten har alla mycket säker rättslig ställning och samtidigt en svagare position i det offentliga normalitetsspråket. Den svenska bonden, jägaren och kristna har både säker rättslig ställning och stark normativ position. Skillnaden mellan dessa grupper är inte rättigheter. Den är representativitet.

Det andra är att de tyngsta materiella villkoren följer bosättningsstid och inkomst, inte identitet. Den nyanlände med funktionsnedsättning bär flest villkor samtidigt — inte på grund av kultur, religion eller livsform, utan på grund av position i kvalificeringssystemet. Den etablerade medborgaren med samma funktionsnedsättning bär inga. Det är en statusmedierad asymmetri, inte en identitetsbaserad.

Det tredje är att modellens mest ingripande delar är begränsade av åtaganden partiet inte föreslår att Sverige lämnar. Statslöshetsförbudet, unionsrätten, Europakonventionen, domstolsprövningen och det kommunala yttersta ansvaret verkar i varje profil där en verkligt allvarlig följd annars vore möjlig.

Vad detta kapitel inte visar. Kapitlet visar inte att någon grupp har förlorat rättigheter. Det visar inte att någon lagligt levande person har blivit olaglig. Och det visar inte att de normativa förskjutningarna nödvändigtvis får materiella följder — flera av dem kan förbli symboliska. Kapitlet visar att medlemskapssäkerhet och offentlig normalitet fördelas efter olika principer, och att den som råkar ligga lågt på båda skalorna samtidigt bär den sammanlagda bördan. Det är en prövbar iakttagelse, inte en förutsägelse.

Källankare: varje profil vilar på det kapitel där dess regel eller doktrin provas i full form. De bärande underlagen är SD, *Principprogram 2023*; SD, *Valplattform 2026*; SD-Kvinnor, *Politik för kvinnor av kvinnor* (2020); SD, *Kommunpolitiskt och Regionpolitiskt inriktningsprogram 2022*; SD, *Gör din plikt, kräv din rätt*; SD:s åtgärdsprogram; prop. 2025/26:99; prop. 2025/26:136; prop. 2025/26:301; SFS 2026:853; SOU 2025:53; SOU 2025:92; SOU 2025:95; SOU 2026:21; SOU 2026:42; dir. 2026:41; samt remissvar från Institutet för mänskliga rättigheter, Myndigheten för delaktighet, DO och SKR.

BIBLIOGRAFI OCH DIGITALT KÄLLREGISTER

Akademisk kärnlitteratur

- Anderson, Benedict. *Imagined Communities*. Verso, rev. uppl. 2006.
- Anderson, Bridget. *Us and Them? The Dangerous Politics of Immigration Control*. Oxford University Press, 2013.
- Billig, Michael. *Banal Nationalism*. Sage, 1995.
- Brubaker, Rogers. *Citizenship and Nationhood in France and Germany*. Harvard University Press, 1992.
- Careja, Romana och Emmenegger, Patrick. "Thirty years of welfare chauvinism research". *Journal of European Social Policy*, 2022.
- Eick, Gianna Maria och Leruth, Benjamin. "A Farewell to Welfare? Conceptualising Welfare Populism, Welfare Chauvinism and Welfare Euroscepticism". *Journal of European Social Policy* 34(2), 2024.
- Esping-Andersen, Gøsta. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton University Press, 1990.
- Finchelstein, Federico. *From Fascism to Populism in History*. University of California Press, 2017.
- Fraser, Nancy. *Justice Interruptus*. Routledge, 1997.
- Gentile, Emilio. *Politics as Religion*. Princeton University Press, 2006.
- Griffin, Roger. *The Nature of Fascism*. Routledge, 1991.
- Herd, Pamela och Moynihan, Donald. *Administrative Burden*. Russell Sage Foundation, 2018.
- Honneth, Axel. *The Struggle for Recognition*. Polity, 1995.

- Jerneck, Magnus. "Cosmopolitanism and Welfare Chauvinism in Sweden" i Lerpold, Sjöberg och Wennberg (red.), *Migration and Integration in a Post-Pandemic World*. Palgrave Macmillan, 2023.
- Joppke, Christian. *Citizenship and Immigration*. Polity, 2010.
- Kuhar, Roman och Paternotte, David (red.). *Anti-Gender Campaigns in Europe*. Rowman & Littlefield, 2017.
- Larsen, Mikkel Haderup. "Open and concealed welfare chauvinism and public support for social assistance reform". *Acta Sociologica*, 2025.
- Marshall, T. H. *Citizenship and Social Class*. Cambridge University Press, 1950.
- Morris, Lydia. *Managing Migration: Civic Stratification and Migrants' Rights*. Routledge, 2002.
- Mudde, Cas. *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge University Press, 2007.
- Paxton, Robert O. *The Anatomy of Fascism*. Knopf, 2004.
- Puar, Jasbir. *Terrorist Assemblages*. Duke University Press, 2007.
- Rathgeb, Philip och Busemeyer, Marius R. "How to Study the Populist Radical Right and the Welfare State?" *West European Politics* 45(1), 2022.
- Soysal, Yasemin. *Limits of Citizenship*. University of Chicago Press, 1994.
- Stumpf, Juliet. "The Crimmigration Crisis". *American University Law Review* 56, 2006.
- Wodak, Ruth. *The Politics of Fear*. Sage, 2015.
- Yuval-Davis, Nira. *Gender and Nation*. Sage, 1997.

Officiella och primära källor

- Brottsbalk (1962:700), regeringsform (1974:152), ordningslag (1993:1617), utlänningslag (2005:716), socialförsäkringsbalk (2010:110), lag om svenskt medborgarskap (2001:82), narkotikastrafflag (1968:64) och lag (2024:238) om fastställande av kön i vissa fall.
- Sverigedemokraterna, *Principprogram 2023*.
- Sverigedemokraterna, *Valplattform 2026 - Hemma i Sverige*.
- Sverigedemokraterna, *Kommunpolitiskt inriktningsprogram 2024*.
- Sverigedemokraterna, *Regionpolitiskt inriktningsprogram 2024*.
- Sverigedemokraterna, *Ett starkt svenskt lantbruk* (2026).
- Sverigedemokraterna, *Gör din plikt, kräv din rätt* (2021).
- SD-Kvinnor, *Politik för kvinnor av kvinnor* (2020).
- Tidöavtalet och regeringens genomföranderedovisning.
- Prop. 2025/26:78; bet. 2025/26:KU34; riksdagens omröstningar den 20 maj 2026.
- Prop. 2025/26:99, Vårändringsbudget för 2026.
- Prop. 2025/26:136, *Kvalificering till socialförsäkringen*; bet. 2025/26:SfU21; SFS 2026:853.
- SOU 2025:53, *Kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för vissa grupper*.
- SOU 2025:92, *En kulturkanon för Sverige*, med remissvar och myndighetsuppdrag till Riksantikvarieämbetet och Skolverket.
- SOU 2025:95 och prop. 2025/26:301, *Skärpta villkor för anhöriginvandring*.
- SOU 2026:21, *Återkallelse av svenskt medborgarskap*, med remissvar.
- SOU 2026:42, *Ett nytt regelverk för granskning av utländsk finansiering av trossamfund och andra verksamheter*.

- Dir. 2026:41 om kvalificering till personlig assistans.
- Socialstyrelsen och SBU:s kunskapsstöd om vård vid könsdysfori.
- Livsmedelsverket, nationella riktlinjer och fakta om offentliga måltider.
- SCB, *Partisymptatiundersökningen maj 2026*.
- Valmyndigheten, slutligt valresultat 2022.
- Brå, officiell kriminalstatistik och rapporter om registrerad brottslighet och otillåten påverkan.
- Migrationsverket, rättslig och praktisk vägledning om partneranknytning, försörjningskrav och relationsuppbrott.
- Kommunala protokoll och måltidsunderlag från Uddevalla, Borgholm, Eskilstuna, Österåker, Göteborg och Halmstad.

Det fullständiga digitala URL-registret, inklusive kontrollstatus och källtyp, ingår som separat fil i publiceringspaketet: KALLREGISTER.md.

Källredaktionell princip

Volym I används endast för att identifiera tidigare påståenden och källspår. Bärande sakpåståenden i Volym II hänvisar till öppnade originalkällor, gällande rätt, officiell statistik eller akademisk litteratur. Där ett dokument inte kunnat öppnas anges det och används inte som belegg.